รายงานการวิจัย
เรื่อง
การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
เพื่อ
กำหนดตำแหน่งและแต่งตั้งให้มีหรือเลื่อนเป็นวิทยฐานะเชี่ยวชาญ
สายงานบริหารสถานศึกษา

โดย

นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค
ผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ไปได้ก็ด้วยความกรุณาจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ท้ายเรือคำ อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนการตรวจทานแก้ไขให้ตั้งแต่เริ่มต้นทำการวิจัย จนผลงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบกราบขอบพระคุณ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริวิมล ใจงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลยสงคราม, ดร.พิกุล เลียวสิริพงศ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาธร แก่นมณี ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่, ดร. ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน ศึกษาธิการจังหวัดเชี่ยวชาญ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่, ดร. ญาณกร จันทหาร อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ นายมานิตย์ คำงาม ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษาพิเศษ, นายชูศักดิ์ ชูมาลัยวงศ์ อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล จังหวัดพิจิตร และนายสถาพร วิสามารถ อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูล จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบร่างรูปแบบ ให้คำเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขอขอบคุณ นายศักดา เรืองเดช ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล จังหวัดพิษณุโลก, ดร.สุรัญจิต วรรณนวล ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำปาง, นางกชกร สุ่มมาตย์ ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 28 จังหวัดยโสธร และนางฉัตรชนก ตันมา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และคณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน โรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ทุกคน ที่ให้ความร่วมมือ สนับสนุน ช่วยเหลือ ในเรื่องต่าง ๆ จนงานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

ขอระลึกถึงคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน และขอบคุณสมาชิกในครอบครัวที่คอยให้กำลังใจตลอดมา ประโยชน์และคุณงามความดีที่ได้จากวิจัยนี้ ขอมอบให้กับทุกท่านที่ได้กล่าวมา และทุกท่านที่มีส่วนทำให้วิจัยฉบับนี้เกิดความสำเร็จตามประสงค์ทุกประการ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ เป็นแนวทาง ต่อการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้กับผู้บริหาร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีต่อไป

พูลศักดิ์ ตุละวิภาค

Title:	Developing a Model of Administration for Quality of Life Development of Students Having Intellectual Retardation, Phrae Panyanukul School, Pharae Province
Author:	Mr. Poonsak Tulawipak, School Director
Locale of the Study:	Phrae Panyanukul School, Pharae Province
Academic Year:	2019

ABSTRACT

This objectives of this study were to: 1) explore current conditions of the administration for quality of life development of students having intellectual retardation at Phrae Panyanukul School, Pharae Province and 2) develop a model of the administration for quality of life development of the students. The sample group in this study consisted of school administrators, teachers, basic education school committee, students, guardians and concerned personnel. A set of questionnaires and observation & assessment form were used for data collection. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, standard deviation) and t - test.

Results of the study revealed that, as a whole, the respondents perceived that the current conditions of the administration for quality of life development of the students was at a moderate level. Based on its details, the following were found at a moderate level: teaching and learning facilitation, teachers, managerial administration, the school director and student development, respectively. The model of administration for quality of life development of the students consisted of the following: 1) transformation leadership of school administrators; 2) management of the policy and the development plan consisting of the policy (vision, mission and goal) and the development plan (strategic plan, educational development plan and annual action plan); 3) resource management consisting of personnel management, budget management, managerial administration, and supply management; 4) curriculum development and teaching/learning design consisting of analyses, design, development, application, and assessment; 5) development of special education teachers to be professional; 6) development of quality of live of students having intellectual deficiency; and 7) self-reliance. The respondents agreed that, as a whole, the said seven aspects were at a high level

Regarding opinions about the practice in accordance with the model, it was found at a high level. As a whole, mental/physical health, education and career skills of the students (upper secondary school level) were also found at a high level. The quality of life based on mental/physical health, education and career skills of the upper secondary school students in the academic year 2018 was found at a high level whereas that of the academic year 2019 was found at a moderate level.

ชื่อเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ผู้วิจัย นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน

สถานศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

สถานที่วิจัย โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ปีที่วิจัย ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาสถาบัน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน ผู้ปกครอง รวมจำนวนทั้งสิ้น 220 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสังเกต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ ที (t-test) ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ปีการศึกษา 2562

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง รองลงมา คือ ด้านครูของโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ ปานกลาง และด้านผู้อำนวยการโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง

สรุปสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานด้านการพัฒนานักเรียน มีผลของการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ

2. รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) แผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี) 3) การบริหารทรัพยากร ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการ การบริหารงานพัสดุ 4) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ การประเมินผล 5) การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 7) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง และผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ 18 โรงเรียน เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยรวมทั้งหมด 7 ด้าน อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 4.39

3. ผลจากความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยรวม อยู่ในระดับ มาก และผลจากการประเมินคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2562 โดยรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 4.42

4. ผลจากการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 ปรากฏว่าคุณภาพชีวิตของนักเรียนในปีการศึกษา 2562 อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 4.42 ซึ่งสูงกว่าปีการศึกษา 2561 ที่อยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 3.41

บทที่ 2
หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยจากตำราวิชาการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนารูปแบบการบริหาร
2. แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
3. แนวคิดในการบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา
4. แนวคิดการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา
5. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน
6. แนวคิดการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ
7. แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
8. แนวคิดในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการพัฒนารูปแบบการบริหาร

การพัฒนารูปแบบการบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วยความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะของรูปแบบที่ดี การพัฒนารูปแบบ และการทดสอบรูปแบบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ” หรือ Model ความหมายจากพจนานุกรมแปลอังกฤษ - ไทย หมายถึง ภาพจำลอง รูปจำลอง สิ่งจำลอง หุ่นจำลอง ต้นแบบ แบบ แม่แบบ แบบอย่าง ตัวอย่าง และในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ซึ่งบรรณาธิการโดย คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973: 370) ได้รวบรวมความหมายของแบบจำลอง (Model) ไว้ 4 ความหมาย คือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ
3. เป็นแผนภาพ หรือภาพ 3 มิติ ที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบ หรือตัวแปรที่มีความสำคัญซึ่งกันและกันรวมตัวเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือบรรยายด้วยภาษาก็ได้

โทสิ และคาร์โรลล์ (Tosi & Carroll, 1982: 163) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริง หรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่แบบจำลองอย่างง่ายไปจนถึงแบบจำลองที่มีความซับซ้อนมาก ๆ มีทั้งแบบจำลองเชิงกายภาพ (Physical Model) เช่น แบบจำลองหอสมุด แบบจำลองเครื่องบินเอฟ 16 เป็นต้น และแบบจำลองเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายสภาพการณ์ หรือปรากฏการณ์ด้วยภาษา หรือรูปสัญลักษณ์ เป็นต้น

ชาญชัยณรงค์ ทรงคาศรี (2552: 17) ให้ความหมาย รูปแบบ หมายถึงสภาพลักษณะที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

สุจินต์ สว่างศรี (2554: 13) รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัย หรือตัวแปร หรือองค์ประกอบของสิ่งที่ศึกษาให้เข้าใจง่ายอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่างโดยทั่ว ๆ ไป หรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้ง่ายขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

วิจิตร โคตรบัญชา (2557: 92) รูปแบบ หมายถึงแบบอย่างที่สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเองเพื่อถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจิตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์โดยสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

เอกชัย บุตรแสนคม (2559: 199) ได้สรุปว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลอง แบบแผน แบบอย่าง หรือตัวอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมา เพื่อแสดง หรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือเป็นแนวทางในการสร้าง หรือทำซ้ำ หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์องค์ประกอบให้เข้าใจง่ายขึ้น

จากการที่นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่ารูปแบบ (Model) หมายถึง แบบอย่างหรือแบบแผนที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือแนวในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ถูกออกแบบมาจากหลักการ ทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาอย่างถี่ถ้วนประกอบเป็นชุดความรู้ ชุดกระบวนการ ที่สามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจแก่บุคคลอื่น ๆ ได้เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติ ทดลองได้ตามความประสงค์

ในงานวิจัยฉบับนี้ รูปแบบ หมายถึง วิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เป็นชุดกระบวนการที่สร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาเป็นโครงสร้างเชิงเหตุและผลของกระบวนการ และองค์ประกอบที่จำลองขึ้นจากปรากฏการณ์และสภาพที่สำคัญในการบริหารโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจสภาพลักษณะและรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะ คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ให้มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี ได้รับการพัฒนาทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีทักษะทางอาชีพที่เรียนรู้ สามารถพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้ปกครองและบุคคลอื่น

1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้

สมิธ และคณะ (Smith and others, 1980: 461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลอง ทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบ ชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการ ใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

คีฟ (Keeves, 1988: 51 - 565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษา และสังคมศาสตร์ไว้ดังนี้ คือ

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบ ให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูล และความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถ นำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถังเปรียบเทียบได้ กับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพ้นเกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้กับการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้ นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษา

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Modelโดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษา ที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรงแต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียว โดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non - recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

สไตเนอร์ (Steiner, 1988 อ้างถึงใน วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2553: 5) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1 รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดย่อ

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบที่ใช้เป็นรูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อให้เห็นมโนทัศน์ซึ่งเป็นโครงสร้างทางความคิดในที่นี้หมายถึง เป็นรูปแบบที่อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบที่ใช้ในการบริหารกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown & Moberg, 1980: 16 - 17) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบว่ามีอยู่ 5 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

ศักดิ์จิต มาศจิตต์ (2550: 226 - 227) ได้เสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบว่ามีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบพื้นฐาน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ การมีส่วนร่วม และการกำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ 2) องค์ประกอบโครงสร้าง 3) องค์ประกอบกระบวนการดำเนินงาน และ 4) องค์ประกอบด้านการสนับสนุน

พิเชฐ โพธิ์ภักดี (2553: 159 - 160) ได้สรุปไว้ว่ารูปแบบประกอบไปด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 โครงสร้างและสาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย

1. ฐานะของสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนกลาง
2. บทบาท คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้อำนวยการ
3. การกระจายอำนาจภารกิจการจัดการศึกษา 4 ด้าน
4. หน่วยงานกำกับติดตาม ตรวจสอบและส่งเสริมสนับสนุนภารกิจของโรงเรียน
5. มาตรฐานและการประกันคุณภาพผู้เรียน

ส่วนที่ 3 การนำสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. การนำไปสู่การปฏิบัติ
2. เงื่อนไขความสำเร็จ

ทิศนา แขมมณี (2550: 220) ได้อธิบายถึงรูปแบบว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ/สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกลเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

สุภัทร พันธ์พัฒนกุล (2554: 172) ได้ทำการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิผล พบว่าองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิผลมีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และ7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยการนำองค์การและการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการกระบวนการ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านผลผลิตประกอบด้วย ผลลัพธ์การดำเนินงานภาพรวมของโรงเรียน

มีศิลป์ ชินภักดี (2555: 22) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนสถาบันหรือองค์การ ซึ่งประกอบด้วย 1) เทคโนโลยี 2) โครงสร้าง 3) บทบาท 4) เป้าหมาย หรือความคาดหวัง ส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) บุคลิกภาพ 3) กระบวน การบริหาร 4) การตัดสินใจสั่งการ 5) ความต้องการ และส่วนสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้ 3) เศรษฐกิจ 4) การมีส่วนร่วม

โดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบการบริหารนั้นว่าควรเป็นอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ สำหรับการวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของผู้วิจัยในครั้งนี้มีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบอันได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

1.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

จากการศึกษานักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้ เช่น พูลสุข หิงคานนท์ (2540: 53); รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548: 15); ศักดา สถาพรวจนา (2549: 22) ได้สรุปลักษณะรูปแบบที่ดีไว้ พอสรุปได้ ดังนี้

1. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ ทดสอบได้กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบ

2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

5. แบบจำลองควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553: 6) ได้กล่าวถึงรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

คีฟ (Keeves, 1988: 560) กล่าวว่า รูปแบบที่จะใช้ประโยชน์ได้นั้น ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

จากการศึกษาลักษณะรูปแบบที่ดีที่นักวิชาการทั้งหลายได้กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะของรูปแบบที่ดีจะมีลักษณะคล้ายกันคือ ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีโครงสร้าง มีความสามารถทางด้านพยากรณ์ที่ตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอดใหม่ เป็นต้น สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คุณลักษณะของรูปแบบเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษาตามรูปแบบของ Keeves ที่กล่าวถึงในลักษณะรูปแบบที่ 4

1.5 การสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1.5.1 การสร้างรูปแบบ

คีฟ (Keeve, 1988: 172) กล่าวถึงการสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไรและสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ ซึ่งขั้นตอนการสร้างรูปแบบเขียนไว้ในภาพที่ 2 ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

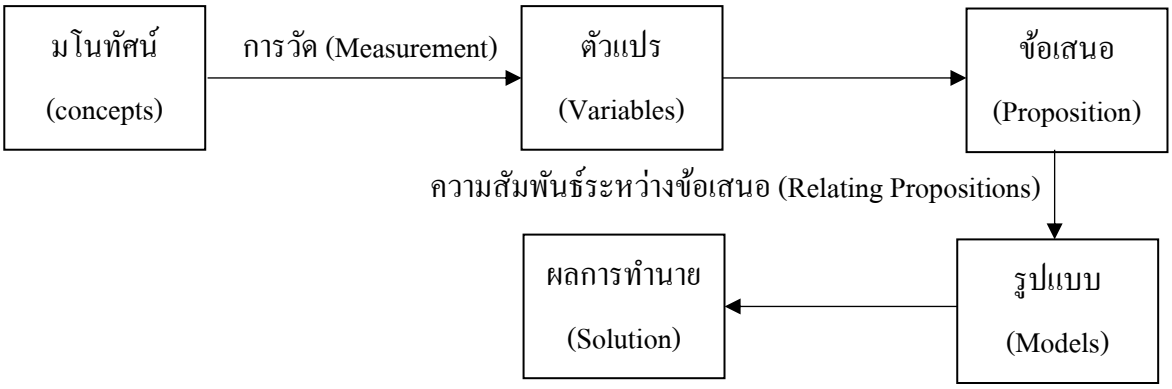

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์
ที่มา: การสร้างรูปแบบของ Keeves, P. J. Models and Model Building. (1988, p. 172).

กล่าวโดยสรุป รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้าง และข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัยมีการทดสอบ และปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงและมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

นอกจากนี้ คีฟ (Keeves, 1988: 67) ยังได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุ หรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลในเรื่องที่ศึกษาดังนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

มิยากาวะ (2550: 3) เสนอการสร้างโมเดล หรือรูปแบบว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราอาจไม่ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นโดยตรงก็ได้ แต่เราศึกษาโดยวิธีการสร้างโมเดล เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังภาพที่ 3

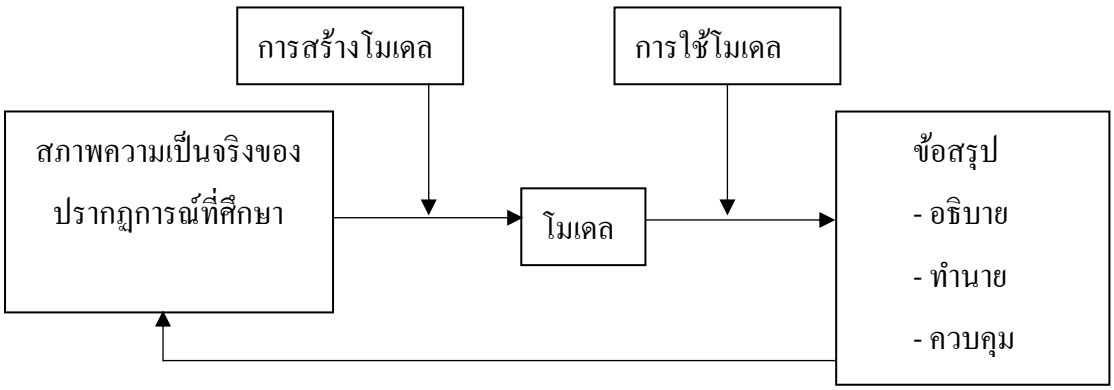

ภาพที่ 3 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล
ที่มา: แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบของ มิยากาวะ. เศรษฐมิติเบื้องต้น. (2550: 3)

โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา และอีกประการหนึ่งสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่อ อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้ มีลักษณะขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ ถ้าเราสร้างโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลจะสลับซับซ้อนมากขึ้นทำให้การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยากในทางตรงกันข้าม ถ้าเราเน้นความสะดวกในการนำเอาโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าไว้ โมเดลก็ไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบายทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัด จุดมุ่งหมายที่สำคัญการสร้างโมเดล ก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบโมเดลนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นโมเดลที่สร้างขึ้นจึงมีความชัดเจน และเหมาะสมกับวิธีการทดสอบโดยปกติแล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะทดสอบโมเดลด้วยวิธีการทางสถิติ การสร้างโมเดลการเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดสอบโมเดลเป็นกิจกรรมที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเนื่องจากโครงสร้างของโมเดลจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปใช้ทดสอบโมเดล ผลของการทดสอบโมเดลย่อมนำไปสู่การยอมรับ หรือปฏิเสธโมเดลนั้น

1.5.2 การพัฒนารูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

วิลเลอร์ (Willer, 1986: 83) กล่าวว่าการพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548: 92 - 93) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ซึ่งในการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากการรายงานประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงวุฒิแบบเลือกตอบเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (2550: 108 - 122) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต” โดยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1.การสร้างรูปแบบ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) และ 2. การประเมินรูปแบบประกอบด้วยการประเมินรูปแบบเพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในสถานศึกษา และการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนารูปแบบ

ชนกนารถ ชื่นเชย (2550: 72 - 79) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” โดยดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. การนำข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบของรูปแบบในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 3. การศึกษาความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 19 คน โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย และ 4. การตรวจสอบประสิทธิภาพและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 3 มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อนำไปใช้สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง หลังจากนั้นจึงกำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องจากองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้น

รมย์ พะโยม (2552: 117) ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกขั้นตอน ดังนี้ 1. การสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา 2. การสร้างรูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้ข้อมูลจากการสังเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาโดยสนทนากลุ่ม 3. การประเมินรูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจำนวน 15 คนพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

นิวัตร นาคะเวช (2554: 144) พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนในฝันได้เสนอขั้นตอนการดำเนินการที่สอดคล้องกัน คือ

1. การศึกษาและสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียน ในฝัน กรณีตัวอย่าง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษา หรือสถานศึกษา

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา สถานศึกษา และการนิเทศโรงเรียนในฝัน

3. การตรวจสอบคุณลักษณะรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องการพัฒนารูปแบบที่นักวิชาการทั้งหลายได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนั้นเป็นวิธีการปรับปรุงหรือพัฒนาภารกิจหรือแนวคิดที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ซึ่งวิธีการหรือขั้นตอนในการพัฒนานั้นไม่เป็นข้อที่กำหนดตายตัว แต่โดยส่วนมากมักจะเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน องค์ความรู้ หลักการ แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบที่เราต้องการจะสร้างให้ชัดเจน จากนั้นจึงหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบที่กำหนดไว้และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพของรูปแบบ สำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล

จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบโดยวิธีการสัมภาษณ์สอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสอบถามมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนต่อไป โดยแบบออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน 3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน 4) ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน 5) ติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนารูปแบบของรุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2548: 92 – 93)

1.6 การตรวจสอบรูปแบบ

สมาน อัศวภูมิ (2550: 9) ได้เสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัย และพัฒนารูปแบบไว้อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งจาก 3 วิธีดังนี้ คือ

1. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15 - 20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่าง ๆ

2. การตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไป

3. การตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

สำหรับการวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาด้วยวิธีการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และนำรูปแบบไปทดลองใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 18 โรงเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นพร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

2. แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ในการบริหารการศึกษาในยุคที่มีความเจริญก้าวหน้า และมีสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในยุคการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพจึงจะนำโรงเรียนบรรลุความสำเร็จตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนการเป็นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องอาศัยความรู้ ความ สามารถ และคุณลักษณะที่เอื้อโดยเฉพาะและอาศัยการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทุกสถาบันและทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และการบริหารโดยใช้องค์คณะบุคคล ตลอดทั้งนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM) ตามแนวการกระจายอำนาจการบริหารซึ่งเน้นผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ นักเรียนและชุมชนมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม (ธีระ รุญเจริญ, 2550: 7) และผู้นำที่มีความเหมาะสมกับยุคปฏิรูปการศึกษาคือผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2.1 ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นสิ่งสำคัญที่เป็นเครื่องชี้ความสามารถของผู้บริหารในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ กัน ดังนี้

บาส (Bass,1997: 130) กล่าวถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นผู้นำที่ทำให้ผู้ตามอยู่เหนือกว่าความสนใจในตนเอง ผ่านทางการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence or Charisma) การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา หรือการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำจะยกระดับวุฒิภาวะ และอุดมการณ์ของผู้ตามที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ การบรรลุสัจจะการแห่งตน ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม องค์กร และผู้อื่น และมีแนวโน้มที่จะช่วยกระตุ้นความหมายของงานในชีวิตของผู้ตามให้สูงขึ้น อาจจะชี้นำ หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความต้องการทางศีลธรรมให้สูงขึ้น

ยุคล์ (Yukl, 2006: 264) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกไว้วางใจ ชื่นชม จงรักภักดี และเคารพยกย่องในตัวผู้นำ และผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังกระตุ้นให้ผู้ตามปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเกินความคาดหวัง

นอร์ธเฮาส์ (Northhouse. 2013: 191) ได้สรุปว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรม มาตรฐาน และเป้าหมายในระยะยาว รวมไปถึงเป็นกระบวนการกระตุ้นแรงจูงใจของผู้ตาม การตอบสนองความต้องการ และการดูแลผู้ตามในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 7) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เป็นการให้ความสำคัญของผู้ร่วมงานและผู้ตาม ให้มองเห็นงานในแง่มุมใหม่โดยมีการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา หรือการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลโดยผู้นำจะยกระดับวุฒิภาวะและอุดมการณ์ของผู้ตาม กระตุ้น ชี้นำ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาความสามารถของผู้ตามและผู้ร่วมงานไปสู่ระดับความสามารถที่สูงขึ้นมีศักยภาพมากขึ้น นำไปสู่การบรรลุถึงผลงานที่สูงขึ้น

สุจินต์ สว่างศรี (2554: 24) ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานโดยการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้ตระหนักรู้ในภารกิจจูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของตนซึ่งจะนำไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม หรือสังคม

ลลิดา ชาเรืองเดช (2555: 89) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่สามารถสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงความพยายามของบุคลากรให้สูงขึ้น โดยการยกระดับแรงบันดาลใจของบุคลากรให้เกิดความต้องการมากกว่าที่เป็นอยู่ทำให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าวิสัยทัศน์ และเป้าหมายขององค์การ คำนึงถึงความเป็นเอกัตถะบุคคล สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความสามารถของบุคลไปสู่ระดับที่สูงขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ และร่วมกันแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

ยุวดี แก้สอน (2558: 18) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ระดับพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงานที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง เป็นผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่เกินความคาดหวัง พัฒนาความสามารถ และศักยภาพไปสู่ระดับที่สูงขึ้น โดยผู้บริหารแสดงบทบาททำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกไว้วางใจ ตระหนักรู้ภารกิจและวิสัยทัศน์ มีความจงรักภักดี และจูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของตนเองซึ่งนำไปสู่ประโยชน์ขององค์การ

จากทัศนะความหมายทั้งหมดที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึงความสามารถทางด้านพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำในด้านการบริหารจัดการในองค์การที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงขับ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เกิดความต้องการมากกว่าที่เป็นอยู่ มีความตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของจุดมุ่งหมายและวิธีการที่จะบรรลุจุดหมาย กล้าเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ในการทำงานที่กว้างไกลสามารถนำองค์การไปสู่ทิศทางใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์และบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ในที่สุด

2.2 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2.2.1 ภาวะผู้นำแบบมีบารมี (Charismatic Leadership)

ก่อนจะมาเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เริ่มต้นมาก่อน คือ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบมีบารมี (Charismatic Leadership) โดย แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ในทศวรรษที่ 1920 ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำแบบมีบารมี เมื่อผลงานของเขาได้แปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 ได้กระตุ้นความสนใจของนักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาด้านภาวะผู้นำต่อมาในทศวรรษที่ 1980 นักวิจัยทางจิตวิทยาและการจัดการ ได้แสดงความสนใจอย่างมากต่อภาวะผู้นำแบบมีบารมีนี้ เนื่องจากในช่วงทศวรรษนั้นเกิดการแปรรูปและมีการฟื้นฟูองค์กรต่าง ๆ อย่างมาก และผู้บริหารองค์การต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกามีการยอมรับกันว่า มีความต้องการ และจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่ได้ในสภาวะที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง (Yukl & Fleet. 1992: 173 - 187)

บาส (Bass,1999: 12) ได้ระบุข้อจำกัดบางประการของผู้นำแบบมีบารมี และได้แนะนำให้มีการขยายทฤษฎีให้ครอบคลุมถึงลักษณะพฤติกรรม ตัวบ่งชี้บารมี สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ตัวอย่าง เช่น ผู้นำแบบมีบารมี มักจะเกิดขึ้นในที่ที่การใช้อำนาจแบบปกติล้มเหลวในการจัดการกับวิกฤตการณ์ และยังเป็นที่น่าสงสัยเกี่ยวกับค่านิยม และความเชื่อดั้งเดิมของผู้นำแบบนี้ ดังนั้นต่อมาในทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ บาส (Bass) ได้ใช้คำว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) แทนคำว่า การสร้างบารมี (Charisma) ซึ่งหมายถึง การมีอิทธิพลเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่ระดับสูงสุดของจริยธรรม คือ ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งทั้งผู้นำ และผู้ตามจะมีการอุทิศตัวอย่างดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่ง บาส (Bass) ได้ให้เหตุผลในการใช้คำว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ แทนคำว่า การสร้างบารมี เนื่องจาก 1) การสร้างบารมีเป็นตัวแทนของความหมายหลายความหมายในการโฆษณา เช่น การฉลอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการโอ้อวด หรือแสดงความตื่นเต้นเกินจริง 2) การสร้างบารมีมีความสัมพันธ์มากเกินไปกับการปกครองแบบเผด็จการ และความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเทียม เช่น ฮิตเลอร์ (Hitler) มุสโสลินี (Mussolini) 3) สำหรับผู้วิจัยบางคน เช่น

เฮาส์ (House) และคอนเกอร์ และคานันโก (Conger and Kanungo) กล่าวว่าการสร้างบารมีคือการรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นปัญญา และ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นในการฝึกอบรมและในวัตถุประสงค์ บางงานวิจัยของ บาส (Bass) จึงใช้คำว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์แทนคำว่าการสร้างบารมี (Bass, 1999: 12)

หลังจากเกิดทฤษฎี ภาวะผู้นำแบบมีบารมีแล้ว ได้เกิดมีการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบใหม่ขึ้นมาคือ ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ที่ได้มีการกล่าวถึงคือ ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ เบอร์น (Burns) ในปี ค.ศ. 1978 และ บาส (Bass) ในปี ค.ศ. 1985 แต่ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพและมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนมากมาย รวมทั้งมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามทฤษฎีด้วย คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบาส (Bass)

2.2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบาสและอโวลิโอ (Bass and Avolio)

จากทฤษฎีของเบอร์น (Burn) นั้น บาส (Bass) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีรายละเอียดมากขึ้น เพื่ออธิบายกระบวนการเปลี่ยนสภาพในองค์การ และได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบบารมี (Charismatic) และแบบแลกเปลี่ยน (Transaction) บาส (Bass) นิยามภาวะผู้นำในแง่ของผลกระทบของภาวะผู้นำที่มีต่อผู้ตาม ผู้นำเปลี่ยนสภาพผู้ตามโดยการทำให้พวกเขาตระหนักในความสำคัญ และคุณค่าในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น หรือโดยการยกระดับความต้องการของผู้ตาม หรือชักจูงให้พวกเขาเห็นแก่องค์การมากกว่าการสนใจของตนเอง (Self - interest) จากอิทธิพลเหล่านี้ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่น และเคารพในตัวผู้นำ และได้รับการจูงใจให้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าที่คาดหวังในตอนแรก บาส (Bass) เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังมีส่วนประกอบที่สำคัญอีก 3 ส่วนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีนอกเหนือจากความมีบารมี คือ การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) และการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) ทั้งสามองค์ประกอบรวมกับการสร้างบารมีเป็นองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้ตาม ผลที่ผสมผสานนี้ทำให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกับผู้นำแบบบารมี นอกจากนี้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงพยายามที่จะเพิ่มพลัง (Empower) และยกระดับผู้ตาม ในขณะที่ผู้นำแบบบารมีมีหลายคนที่จะทำให้ผู้ตามอ่อนแอและต้องคอยพึ่งพาผู้นำและสร้างความจงรักภักดีมากกว่าความผูกพันในด้านแนวคิด บาส (Bass) ให้นิยามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางที่กว้างกว่าเบอร์น (Burn) โดยไม่ใช่เพียงแค่การใช้สิ่งจูงใจ (Incentive) เพื่อให้มีความพยายามมากขึ้น แต่จะรวมการทำงานที่ต้องการมีความชัดเจนขึ้นเพื่อการให้รางวัลตอบแทน และบาส (Bass) ยังมองภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความแตกต่างจากภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนแต่ไม่ใช้กระบวนการที่เกิดขึ้นแยกจากกัน บาส (Bass) ให้การยอมรับว่าในผู้นำคนเดียวอาจใช้ภาวะผู้นำทั้งสองแบบในสถานการณ์หรือเวลาที่แตกต่างกัน (Bass. 1999: 11)

2.2.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของเบอร์น (Burns)

เบอร์น (Yukl & Fleet. 1992: 175 - 176. Citing in Burns. 1978) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำว่า หมายถึง การที่ผู้นำทำให้ผู้ตามสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านอำนาจ ระดับแรงจูงใจ และทักษะเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งเกิดได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ผู้นำติดต่อกับผู้ตามเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยใช้กระบวนการต่อรองโดยผู้นำจะใช้รางวัลเพื่อตอบสนองความต้องการ และเพื่อแลกเปลี่ยนกับความสำเร็จในการทำงาน ถือว่าผู้นำและผู้ตามมีความต้องการอยู่ในระดับขั้นแรกตามทฤษฎีความต้องการเป็นลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow’s Need Theory)

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำจะตระหนักถึงความต้องการและแรงจูงใจของผู้ตาม ผู้นำและผู้ตามมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะยกระดับความต้องการซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนสภาพทั้งสองฝ่าย คือ เปลี่ยนผู้ตามให้ไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้นำแบบจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม และจะกระตุ้นผู้ตามให้เกิดความสำนึก (Conscious) และยกระดับความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้นตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) และทำให้ผู้ตามเกิดจิตสำนึกของอุดมการณ์อันสูงส่ง และยึดถือค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นค่านิยมจุดหมาย (End Values) เช่น อิสรภาพ ความยุติธรรม ความเสมอภาค สันติภาพและสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้ตามถูกครอบงำด้วยอำนาจฝ่ายต่ำ เช่น ความกลัว ความโลภ ความเกลียด ความอิจฉาริษยา เป็นต้น

3. ภาวะผู้นำแบบจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนเป็นผู้นำแบบจริยธรรมอย่างแท้จริงเมื่อผู้นำได้ยกระดับความประพฤติ และความปรารถนาเชิงจริยธรรมของทั้งผู้นำ และผู้ตามให้สูงขึ้นและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่าย อำนาจของผู้นำจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำทำให้ผู้ตามเกิดความไม่พึงพอใจต่อสภาพเดิม ทำให้ผู้ตามเกิดความขัดแย้งระหว่างค่านิยมกับวิธีปฏิบัติ สร้างจิตสำนึกให้ผู้ตามเกิดความต้องการในระดับขั้นที่สูงกว่าเดิมตามลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow) หรือระดับการพัฒนาจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) แล้วจึงดำเนินการเปลี่ยนแปลงทำให้ผู้นำและผู้ตามไปสู่จุดมุ่งหมายที่สูงขึ้น (ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม, 2538 อ้างถึงใน สมพร เมืองแป้น, 2548: 39 - 40)

2.2.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของรัตติกรณ์ จงวิศาล

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2550, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการ และได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดภาวะผู้นำ และเสนอทิศทางใหม่ในการพัฒนาผู้ประกอบการมีรายละเอียด ดังนี้

1. การส่งเสริมแรงบันดาลใจผู้ใต้บังคับบัญชา หมายถึง การที่ผู้ประกอบการส่งเสริมให้ลูกน้องได้ใช้ความสามารถแสดงศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ และช่วยพัฒนาความสามารถของลูกน้องให้สูงขึ้นอีกด้วย มีการจุดประกายความคิด แรงบันดาลใจให้ทีมงาน และให้ลูกน้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานส่งเสริมให้พนักงานรักองค์การ และให้ความสำคัญในเรื่องของคนมากที่สุด

2. การใส่ใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น หมายถึง ผู้ประกอบการมีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี มีความใส่ใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่นมีความสุข รักษาน้ำใจพนักงาน สร้างความสนิมสนมเป็นกันเองกับลูกน้อง และให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิดพลาด

3. การมีศีลธรรมในการประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบการยึดมั่นในศีลธรรม ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รักษาคำพูด มีการดำเนินงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และพิถีพิถันกับคุณภาพของสินค้าและบริการที่นำเสนอให้กับลูกค้า

4. ความสามารถในการคิดเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึง ผู้ประกอบการควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และมีความคิดในเชิง กลยุทธ์

5. การเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสังคม หมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม มุ่งทำประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมถึงผลกระทบต่อสังคม มุ่งที่จะให้คนในองค์การมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม และประเทศชาติ และส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

6. การเปิดกว้าง ยอมรับสิ่งต่าง ๆ หมายถึง ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และยอมรับข้อดีของตนเอง เพื่อสามารถที่จะนำมาปรับปรุงได้

จากการที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พอจะสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารนั้น จะต้องมีพฤติกรรมแห่งการเป็นผู้นำที่มีความสามารถใช้คุณลักษณะที่สำคัญของตนในการบริหารงาน สามารถจูงใจและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ลูกน้องในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งผู้วิจัยใช้ทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ บาส และอโวลิโอ (Bass& Avolio. 1999: 9 - 32) มาเป็นแนวทางในการแสดงออก ดังนี้

1. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างสำหรับครู ผู้บริหารจะเป็นที่ยกย่อง เคารพ นับถือ ศรัทธาไว้วางใจและทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ

2. ประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับครูโดยการสร้างแรงจูงใจ

3. กระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน

4. ให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและรู้สึกมีความสำคัญ

2.3 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ตามแนวคิดของ บาส และอโวลิโอ (Bass and Avolio. 1994: 124 - 125) มีดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence or Charisma Leadership: II) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างให้กับผู้ตาม ทำให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกชื่นชม ศรัทธาในความน่านับถือ ประทับใจ มีความจงรักภักดี เกิดความคล้อยตาม เห็นด้วยโดยง่าย เพื่อที่จะปฏิบัติตนตามอย่างผู้นำ ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะที่ผู้นำทุกคนต้องมีอยู่ในตัวและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะต้องมีในตัวผู้นำทุกคนและบุคลิกเหล่านี้จะอยู่ในตัวผู้นำตลอดเวลา และจะมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดวิกฤตหรือนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จไปได้ด้วยดี

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation: IM) หมายถึง การที่ผู้นำจะต้องประพฤติตนในทางที่จะจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจภายในกับผู้ร่วมงาน และสร้างให้เกิดความหมายและความท้าทายในการทำงาน กระตุ้นให้เกิดการทำงานเป็นทีม ทำงานอย่างมีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นโดยการสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในทางบวก ผู้นำต้องสร้างภาพของอนาคตที่ดีเพื่อสื่อความหวังที่ต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะต้องแสดงออกถึงความผูกพันต่อเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ต้องแสดงความเชื่อมั่นและให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะใช้ความสามารถของทุกคนร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้โดยมองข้ามผลประโยชน์ของตนเอง และคำนึงถึงผลประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ

3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation: IS) หมายถึง ผู้นำต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนในการกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดการตื่นตัว ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ได้พยายามใช้ความคิดของตนเองวิเคราะห์ พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ใช้สติในการแก้ปัญหาหรือเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ รู้จักคิดทบทวน รู้จักการหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ โดยการรวบรวมความคิดจากประสบการณ์ จินตนาการ ความเชื่อ ค่านิยมของตนเอง ที่มีจะทำให้ผู้ตามเกิดความรอบคอบเข้าใจ มองเห็นปัญหา เกิดความคิดที่ว่าปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย ผู้นำต้องเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึงการให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ผู้นำจะต้องให้ความสนใจข้อเสนอแนะและสิ่งที่ผู้ตามพูด ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความมั่นใจ และภาคภูมิใจในตัวผู้ตามได้มากขึ้นด้วย

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration: IC) หมายถึง ผู้นำจะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการ การประพฤติปฏิบัติของผู้นำต้องแสดงให้เห็นว่ายอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้นำจะต้องมีวิธีการที่จะสนองตอบความต้องการของผู้ตามแต่ละคน ให้ความเอาใจใส่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้ตาม และผู้นำจะต้องมีความสามารถในการรับรู้ความแตกต่างระหว่างของความต้องการ ความรู้ ความสามารถ ทักษะประสบการณ์ของผู้ตามแต่ละคน เพื่อที่จะได้เลือกสิ่งจูงใจที่เหมาะสม การที่ผู้นำจะรับรู้ความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ตามได้นั้น ผู้นำจะต้องสร้างความคุ้นเคย เอาใจใส่ คอยให้การสนับสนุน ส่งเสริมและคอยช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อให้ผู้ตามเกิดการพัฒนาความสามารถด้วยตนเอง ให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มเติม และใช้ความรู้ความสามารถนั้นในการทำงานอย่างเต็มที่ ถ้าผู้ตามพบปัญหาอุปสรรคผู้นำจะต้องคอยเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ผู้นำควรแสดงความพึงพอใจ ชมเชย ให้ความไว้วางใจเมื่อผู้ตามทำงานได้ดี ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้นำต้องมีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้ตาม และมีส่วนช่วยให้ประสบความ สำเร็จมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาองค์ประกอบของผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของบาส และอโวลิโอ (Bass and Avolio) ทำให้สรุปได้ว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมทางด้านการแสดงออกที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีความน่านับถือ ให้ผู้ตามเกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่น มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน มีเจตคติที่ดีคิดในแง่บวก กระตุ้นผู้ตามให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาโดยให้ทุกคนได้ค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ในการหาคำตอบ ให้ความสำคัญแก่ผู้ตามอย่างตั้งใจและมีความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสทุกคนได้ร่วมกันทำงาน สร้างทีมงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุก ๆ คน ให้กำลังใจและชื่นชม เพื่อให้เกิดความสำเร็จในงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

2.4 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ ก็มีความสอดคล้องกันกับแนวคิดของ บาส และอโวลิโอ (Bass and Avolio) เช่นกัน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรทุกคนในหน่วยงาน ทั้งในด้านการทำงาน และเรื่องส่วนตัว วางตนให้น่าเคารพนับถือ น่าศรัทธาไว้วางใจ ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงานด้วยกัน วางตนอยู่ในศีลธรรมอันดี มีคุณธรรมจริยธรรมที่สูง หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง หลีกเลี่ยงใช้อารมณ์ที่ไม่เหมาะสมกับทุกคน

2. การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การปฏิบัติตนไปในแนวทางที่สร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความทุ่มเท เสียสละ อุทิศตนให้กับการทำงาน มองเห็นงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องทำให้เกิดความสำเร็จ ทำงานอย่างมีเป้าหมาย ร่วมสร้างวิสัยทัศน์มองภาพอนาคตของงานให้ชัด และหาแนวทางไปให้ถึงจุดหมายที่วางไว้ร่วมกัน

3. การกระตุ้นใช้ให้เกิดปัญญา หมายถึง การกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา อุปสรรคในการทำงาน ด้วยการทดสอบวิธีเก่าเพื่อนำไปสู่วิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม ส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานมีความฝัน และจินตนาการในการทำงานและการแก้ไขปัญหา จูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ ๆ มองเห็นปัญหาหรืออุปสรรคเป็นสิ่งที่ท้าทาย เพื่อหาแนวทางแก้ไขสู่ความสำเร็จให้ได้ ก่อให้เกิดแนวความคิด องค์ความรู้ที่เป็นระบบ

4. การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามรู้คุณค่าและความสำคัญ หมายถึง การคำนึงถึงในความแตกต่างระหว่างบุคคล ทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่แตกต่างกัน การรวมความแตกต่างคือจุดแข็งของการทำงาน ที่จะนำสู่ความสำเร็จ ความแตกต่างของบุคคลทำให้เกิดแนวทางการทำงานที่หลากหลาย ทำให้เกิดทีมงานที่เข้มแข็ง การให้ความสำคัญการรู้คุณค่าและการสร้างความสัมพันธ์เป็นรายบุคคลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นความหมาย และคุณค่าของตนเองทำให้เกิดความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

5. มีความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง การมีความรู้ ความเข้าใจในสภาพความพิการของนักเรียน โดยมีความเชื่อมั่นว่า นักเรียนทุกคนสามารถที่จะพัฒนาได้ นักเรียนทุกคนมีศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้พัฒนา มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนที่พิการ ไม่รังเกียจที่จะใกล้ชิดสัมพันธ์ ให้การดูแลเอาใจใส่ด้วยความรัก ความเมตตา มีความปรารถนาดี ค้นหาแนวทางในการพัฒนา ฟื้นฟู เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต ประจำวันได้ด้วยตัวเอง มีทักษะในการช่วยเหลือตนเอง มีทักษะอาชีพที่ถนัด สามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น

3. แนวคิดในการบริหารนโยบายและแผนการพัฒนาการจัดการศึกษา

นโยบายที่กำหนดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ นั้น ก็เพื่อเป็นแนวคิดในการดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการ หรือความประสงค์ของบุคคลในองค์กร หรือหน่วยงานนั้น และลักษณะของนโยบายก็จะสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมขอองค์กรหรือหน่วยงานนั้น องค์กร/หน่วยงานที่มีรูปแบบการบริหารงานโดยยึดหลักของความเป็นประชาธิปไตย นโยบายที่กำหนดขึ้นมักจะได้ข้อมูลและมีการกลั่นกรองข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่าย และหากองค์กร/หน่วยงานใดที่มีรูปแบบการบริหารแบบอัตตาธิปไตย นโยบายที่กำหนดก็มักจะทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกลุ่มบริหาร และข้อมูลของนโยบายมักจะได้จากเหตุผลของคนกลุ่มเดียว อย่างไรก็ตามไม่ว่าองค์กร หรือหน่วยงานจะมีลักษณะการบริหารงานในรูปแบบใดและเป็นเช่นไร การกำหนดนโยบายย่อมต้องมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการอันนำมาซึ่งนโยบาย (Policy) และแผน (Strategy) ในการดำเนินงานที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ของการบริหาร และนโยบายที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นที่รับทราบ และยอมรับจากบุคคล ฝ่ายภายในหน่วยงาน และต้องได้รับการผสมผสานเข้าด้วยกันให้เป็นแนวทางกว้าง ๆ เพื่อการตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่เราเรียกว่า นโยบายในการบริหารงาน

3.1 ความหมายของนโยบายและแผนการพัฒนาการจัดการศึกษา

คำว่า นโยบาย และแผนการพัฒนา ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ ในที่นี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงความหมายที่อ้างไว้ใน ตั้ม คำพ่วง (2558 ก.: 3) ดังนี้

“นโยบาย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายความว่า “หลักและวิธีปฏิบัติ ซึ่งจะถือเป็นแนวดำเนินการ” หรือกล่าวอย่างเข้าใจได้ง่ายขึ้น นโยบาย หมายถึง ทิศทาง หรือเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานขององค์กร

คำว่า “แผนการพัฒนา” ไม่มีบัญญัติไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 แต่มีคำใกล้เคียง คือ คำว่า “แผนการ” ซึ่งเป็นคำนามหมายความว่า “แผนตามที่กำหนดไว้”

คำว่า “แผนงาน” หากแปลความหมายโดยใช้ควบคู่กับคำว่านโยบายและแผนงาน จึงหมายถึง แนวทาง หรือวิธีการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2554: ออนไลน์) ยังได้กล่าวถึงความหมายของนโยบายและแผนการพัฒนา ไว้ว่า นโยบาย (Policy) และแผนการพัฒนา (Strategy) เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความตั้งใจของผู้บริหารว่า ควรจะทำ หรือไม่ควรทำกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดในอนาคต หรือในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และเป็นแนวคิดอันจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าหน้าที่อันสำคัญประการแรกของผู้บริหาร คือ การกำหนดนโยบาย หรือแผนการพัฒนาในการบริหารงาน ซึ่งนโยบาย และแผนการพัฒนาจะเป็นตัวที่ทิศทางและข้อมูลในการวางแผน กล่าวคือ

1. นโยบายและแผน ยิ่งได้รับการพัฒนา หรือจัดทำโดยความละเอียดรอบคอบ และเป็นที่เข้าใจโดยชัดเจนมากเพียงใด ย่อมทำให้การวางแผนเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากเพียงนั้น

2. นโยบายและแผน เป็นยุทธการ (Tactics) อันสำคัญในการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด

3. นโยบายและแผน มีผลอันสำคัญต่อการบริหารงานทุกชนิดและทุกลักษณะงาน

คาร์ล (Carl J. Friedrich, 1963: 70) ได้กล่าวถึง นโยบายว่า คือ ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ในสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากความหมาย ที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า นโยบายและแผนการพัฒนา หมายถึง การกำหนดทิศทาง หรือเป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นภาพอนาคตขององค์กร หรือหน่วยงาน โดยการกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการทำงานซึ่งจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่นโยบายกำหนดไว้

3.2 การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาองค์กร

3.2.1 การกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายขององค์กร มีขั้นตอนดังนี้ (ตั้ม คำพ่วง, 2558 ข.: 3 - 4)

1) การสำรวจข้อมูลขององค์กร ก่อนการกำหนดนโยบายขององค์กรผู้บริหารองค์กรต้องศึกษาและ สำรวจข้อมูลในด้านต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิกในองค์กรก่อนดังนี้ คือ

1.1) การร่วมกันสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา

1.2) สำรวจความต้องการของสมาชิกในองค์กรว่าสมาชิกมีความต้องการอย่างไรบ้าง อะไรเป็นความต้องการหลักอะไรเป็นความต้องการรอง

1.3) จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการของสมาชิกในองค์กร

1.4) ศึกษาแนวทางในความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรและการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิกในองค์กร

1.5) จัดลำดับความสำคัญในการสามารถแก้ไขปัญหา และความสามารถในการสนองตอบความ ต้องการของสมาชิก และนำไปกำหนดเป็นนโยบายขององค์กร

1.6) กำหนดความต้องการในการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารองค์กร และจัดลำดับความสำคัญความต้องการดังกล่าวเพื่อเลือกไปเป็นโยบายขององค์กร (กำหนดในสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรอยากทำ)

2) การกำหนดนโยบายองค์กร

2.1) นำปัญหาต่าง ๆ ที่ได้สำรวจและจัดลำดับความสำคัญตามข้อ 1) มาศึกษาความเป็นไปได้ในการแก้ไข และดำเนินการโดยแบ่งนโยบายออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายต่อสมาชิก นโยบายต่อนายจ้าง นโยบายต่อองค์กรแรงงานอื่น ๆ ฯลฯ

2.2) กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและเพื่อพัฒนาองค์กรตามลำดับ ดังนี้

2.2.1) กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาขององค์กร

2.2.2) กำหนดนโยบายเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก

2.2.3) กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาองค์กรตามความต้องการของผู้บริหารองค์กร

การกำหนดนโยบายตามลำดับการแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกในองค์กรและผู้บริหารองค์กรดังกล่าว คือเป็นการกำหนดนโยบายที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อการบริหารองค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของทุกท่านในองค์กร

3) การกำหนดนโยบายต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคม

ในการกำหนดนโยบายองค์กรนั้นบริหารองค์กรต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของ องค์กรและสังคมเป็นสำคัญ ความเป็นจริงขององค์กร หมายถึงสถานะทางการเงินขององค์กรความรู้และความสามารถของบุคคลากรในองค์กร สภาพสังคมในปัจจุบัน เช่น ขณะนี้สังคมของประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยการกำหนดนโยบายก็ต้องให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่กำหนดนโยบายเสมือนกับองค์กรอยู่ในสมัยที่ประเทศเป็นเผด็จการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการกำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดนโยบายในการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารองค์กร

4) นโยบายที่กำหนดขึ้นต้องปฏิบัติได้จริง

ผู้บริการองค์กรต้องกำหนดนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้จริงไม่ใช่นโยบายที่เกิดจากความต้องของสมาชิก และผู้บริหารองค์กรอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด หรือเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินความสามารถของบุคลากรในองค์กรจะกระทำได้

3.2.2 การกำหนดวางแผน

เมื่อได้มีการกำหนดนโยบายขององค์กรแล้ว จะต้องทำการกำหนดแผนงานขององค์กรเพื่อเป็นแนวทางไปดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดขึ้นมา การดำเนินงานตามนโยบายขององค์กรว่าจะประสบความสำเร็จ โดยมีแนวทางในการกำหนดแผนงานดังนี้ คือ

1) แผนงานที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับนโยบาย เนื่องจากหลายองค์กรเขียนแผนงานโดยไม่นำเอานโยบายมาเป็นตัวตั้งในการกำหนดแผนงาน หรือเอางานประจำมาเขียนเป็นแผนงาน

2) ศึกษานโยบายที่กำหนดขึ้นมาอย่างลึกซึ้ง และนำนโยบายแต่ละข้อมากำหนดให้กรรมการแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นแผนงานในฝ่ายนั้น

3) ควรทำการแยกแผนงานซึ่งต้องทำเป็นงานประจำตามหน้าที่ในฝ่ายออกจากแผนงานที่จัดทำขึ้นจากนโยบายอย่างชัดเจน

4) ต้องไม่กำหนดแผนงานจากความต้องการทำของกรรมการในฝ่ายโดยที่แผนงานดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่กำหนดขึ้น

5) ต้องเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กร ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เช่น ฐานะทางการเงิน อุปกรณ์ในการดำเนินงาน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในองค์กร เช่น ความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร ข้อจำกัดของท้องถิ่นต่าง ๆ

6) ควรทำการประชาพิจารณ์แผนงานในระหว่างสมาชิกในองค์กรว่าสมาชิกเห็นด้วยหรือไม่ หรือสมาชิกมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไร ก่อนประกาศใช้แผนงานอย่างเป็นทางการสำหรับในเรื่องประชาพิจารณ์แผนงานนั้น ผู้บริหารองค์กรควรตัดสินใจอย่างรอบคอบเสียก่อน หากเห็นว่าบุคลากรไม่มีความพร้อมในการเข้าร่วมประชาพิจารณ์ก็ไม่จำเป็นต้องกระทำก็ได้

สำหรับขั้นตอนการกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาของโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น มีแนวทางของขั้นตอนในการกำหนดสอดคล้องกับที่กล่าวมาข้างต้น โดยเริ่มจากผู้บริหารกับบุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนด้วยกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ประเมินสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ (Strengths) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ (Weaknesses) ประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็น โอกาสที่จะดำเนินการได้ (Opportunities) และอุปสรรคหรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานของโรงเรียน (Threats) นำผลที่ได้จากการประเมิน วิเคราะห์ มาร่วมกันกำหนดเป็นนโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) ของโรงเรียน ก่อนที่จะร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายด้วยแผนการพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี) ต่อไป

3.3 นโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

แผนพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561 - 2564) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้เพื่อกำหนดทิศทางในการร่วมกันดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งครู ผู้ปกครอง ชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์บริบท สภาพการจัดการศึกษา และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อประเมินความต้องการทางยุทธศาสตร์ และกำหนดกรอบแนวคิด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และมาตรการ เป็นทิศทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาในระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) และนำสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป ดังนี้

3.3.1 ทิศทางการจัดการศึกษา

ปรัชญาของโรงเรียน คือ “มนุษย์สามารถพัฒนาได้”

วิสัยทัศน์ “เป็นสถานศึกษาที่พัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนพิการ ให้พึ่งพาตนเองได้” ซึ่งสามารถนิยามวิสัยทัศน์ได้ ดังนี้

คุณภาพชีวิตนักเรียนพิการ หมายถึง การมีชีวิตที่มีความสุข ประกอบด้วย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ การฝึกสมาธิ

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม การสร้างการยอมรับ และยกย่องจากสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม หรือหน่วยงานต่าง ๆ ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา การให้การศึกษาเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง ได้แก่ การอ่านหนังสือ การเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

พึ่งพาตนเองได้ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป เช่น การแปรงฟัน การทำความสะอาดร่างกาย การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำห้องส้วม รวมถึงการเล่นและทำงานให้ประสบความสำเร็จตามความสามารถของตน

อัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ “ยิ้มได้ ไหว้เป็น”

ซึ่งสามารถให้คำนิยามอัตลักษณ์ ได้ว่า นักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นผู้มีจิตใจดีงาม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสัมมาคาราวะ นอบน้อม อ่อนโยน รู้จักสื่อสารกับผู้อื่นด้วยการยิ้ม ไหว้ ทักทาย อย่างถูกต้องเหมาะสม

เอกลักษณ์ของโรงเรียน

เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนพิการ

พันธกิจของโรงเรียน

1. จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตร และมาตรฐานการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน
3. พัฒนาครูและบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. พัฒนาการบริหารจัดการศึกษา ส่งเสริมทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อดำเนินการบริหารและสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ
6. พัฒนาสื่อ เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

เป้าประสงค์ของโรงเรียน

1. ผู้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษา มีทักษะชีวิตและสามารถพึ่งพาตนเองได้เพิ่มมากขึ้น
2. โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน
3. ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และเป็นครูมืออาชีพ
4. โรงเรียนบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล บนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทรัพยากร ได้รับความเชื่อถือศรัทธา และได้รับความพึงพอใจเพิ่มขึ้น
6. โรงเรียนมีสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

3.3.2 แผนพัฒนาการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ของโรงเรียน

1. พัฒนาการจัดการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และสามารพึ่งพาตนเองได้
2. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้เป็นครูมืออาชีพ มีสมรรถนะเหมาะสมกับการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน สนับสนุนให้มีการจัดสภาพแวดล้อม และการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางดำเนินงาน

4. ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

กลยุทธ์ระดับแผนงาน

1. ยกระดับคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
2. ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาทักษะอาชีพนักเรียน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
3. ส่งเสริมกิจกรรมการบำบัดฟื้นฟู เพื่อพัฒนานักเรียนออทิสติก ให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมทุกช่วงวัย
4. พัฒนาการจัดการเรียนรู้ ตามแนวทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้เกิดประสิทธิภาพ
5. พัฒนาศักยภาพนักเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
6. ส่งเสริมกิจกรรมนาฏศิลป์ เพื่ออนุรักษ์และแสดงออกถึงความเป็นไทย
7. ส่งเสริมสุขภาพนักเรียน กีฬา และนันทนาการ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย มีสุขภาวะที่ดี มีอารมณ์ และมีจิตใจดี
8. พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
9. พัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และพัฒนาตนเองสู่สังคม
10. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่พัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
11. พัฒนาคุณภาพบุคลากร ให้เป็นครูมืออาชีพ และยึดมั่นในหลักของจรรยาบรรณวิชาชีพ
12. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานฝ่ายงาน ให้มีความถูกต้องสามารถตรวจสอบได้ และเป็นแหล่งบริการที่มีคุณภาพต่อผู้เรียน
13. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์ ให้โรงเรียนเป็นที่รู้จักของหน่วยงาน และบุคคลภายนอก
14. พัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ
15. ส่งเสริมการสนองงานพระราชดำริ ให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
16. พัฒนาองค์ความรู้งานประกันคุณภาพการศึกษา แผนงาน และสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
17. พัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
18. พัฒนาคุณภาพสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ ให้เกิดประโยชน์และเอื้อต่อความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

กลยุทธ์ที่ 1

1. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

2. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

3. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดฟื้นฟู เพื่อพัฒนานักเรียนออทิสติก ให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมทุกช่วงวัย

4. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้มีประสิทธิภาพ

5. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นไทย และการสื่อสารที่หลากหลายด้านภาษาอาเซียน

6. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียน กีฬาและนันทนาการ ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย มีสุขภาวะที่ดี มีอารมณ์และมีจิตใจดี

7. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

8. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และพัฒนาตนเองสู่สังคม

9. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

กลยุทธ์ที่ 2

ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพบุคลากร ให้เป็นครูมืออาชีพและยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 3

1. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานฝ่ายงานให้มีความถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้ และเป็นแหล่งบริการที่มีคุณภาพต่อผู้เรียน

2. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์ ให้โรงเรียนเป็นที่รู้จักของหน่วยงาน และบุคคลภายนอก

3. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ

4. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสนองงานพระราชดำริ ให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้งานประกันคุณภาพการศึกษา แผนงาน และสารสนเทศ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

กลยุทธ์ที่ 4

1. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็ง อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. ร้อยละของ การดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ ให้เกิดประโยชน์และเอื้อต่อความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด

จากกลยุทธ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรมที่สนองตอบกับกลยุทธ์ นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ภายใต้การเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนก่อนนำโครงการ/กิจกรรมนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่สังคมในที่สุด

4. แนวคิดในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา

ทรัพยากรทางการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาที่ทำให้สถานศึกษาดำเนินการเรียนการสอนหรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพและได้ผลตามมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพ ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษา เป็นตัวกลางหรือตัวกระตุ้นที่ทำให้กิจกรรมของสถานศึกษาดำเนินไปได้ และมีบทบาทต่อกิจกรรม หรือการดำเนินภารกิจของสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่งโดยมีหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยจัดให้มีการจัดทำแผนงานของสถานศึกษาของตนเองขึ้น เพื่อจะได้ทราบว่าจะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง พร้อมกำหนดทรัพยากรที่ต้องการโดยรวบรวมความต้องการด้านทรัพยากรจากแผนงาน และมีการจำแนกหมวดหมู่ที่ชัดเจน

4.1 ความหมายการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา

วิเชียร วิทยอุดม (2552: 17) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

จันทรานี สงวนนาม (2551: 9 - 11) กล่าวถึงคำว่า การบริหาร สามารถใช้คำ 2 คำทดแทนกันได้ ได้แก่ คำว่า การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) แต่ในความหมายที่แท้จริงคำว่า การบริหาร (Administration) จะเน้นในเรื่องการจัดการที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งมักจะใช้กับการบริหารงานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) มักจะใช้ในการงานที่เกี่ยวกับธุรกิจเอกชน แต่ทั้ง 2 คำ ต่างก็มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของผู้บริหารทั้งสิ้น ดังนั้น การบริหารเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงคอ์ย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ธีระ รุญเจริญ (2550: 12) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาร่วมกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่กำหนด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2545 (2545: 561) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทรัพยากร” หมายถึง ทรัพย์สิ่งของทั้งปวง และคำว่า “ทรัพย์” หมายถึง เงินตรา สมบัติ เงิน ของมีค่า

คุก และออลเซ็น (Cook and Olsen, 1982: 1076) กล่าวว่า ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งประสบการณ์ ซึ่งอาจได้รับจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน ส่วนประกอบดังกล่าว ได้แก่ ธรรมชาติ ประชากร ไร่นา โรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มคน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ตลอดทั้งโครงสร้างและกระบวนการของสังคม และแนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2553: 4) ได้ให้ความหมายทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา หมายถึง ทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน (Non Financial resources) และทรัพยากรทางการเงิน (Financial resources) ในความหมายแรก ทรัพยากรที่ไม่ใช่การเงินครอบคลุมปัจจัยหลัก ๆ คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการ ตามนัยนี้ ทรัพยากรทางการศึกษาจึงรวมถึงบุคลากร ที่ดิน อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการผสมผสานการใช้ปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และได้กล่าวถึงทรัพยากรทางการศึกษา ในความหมายที่แคบ ว่าคือปัจจัยนำเข้า (Input) นำไปใช้เพื่อการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทภายในสังคม ซึ่งปัจจัยนำเข้าส่วนใหญ่จะเป็นรูปของเงินงบประมาณ ทั้งด้านรายจ่าย ด้านการลงทุน ทรัพยากรทางการศึกษาในความหมายที่กว้าง คือ ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ทรัพยากรทางการศึกษา ยังหมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการให้บริการทางการศึกษา ตลอดจนวิทยุโทรทัศน์ดาวเทียม อินเทอร์เน็ตที่สามารถใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2555: 13) กล่าวว่า ทรัพยากรทางการศึกษา คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐานประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ทรัพยากรทางการเงิน (Money Resource) ทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material Resource) ทรัพยากรการบริหารจัดการ (Management Resource) ในปัจจุบันมีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรทางการศึกษาเกิดขึ้น คือทรัพยากรที่ใช้แล้วสิ้นเปลือง ได้แก่ ทรัพยากรเวลา (Time Resource) ทรัพยากรที่ล้าสมัยคือ ทรัพยากรเทคโนโลยี (Technology Resource)

จากความหมายของคำว่า “การบริหาร” และ“ทรัพยากรทางการศึกษา” ที่นักวิชาการได้ให้ไว้ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยนำเข้าทั้งที่เป็นคน สิ่งของ และกระบวนการ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการบริหารทางการศึกษา ทำให้ภารกิจของหน่วยงานสามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

4.2 ประเภททรัพยากรทางการศึกษา

ประเภททรัพยากรทางการศึกษาตามแนวคิดทางด้านการบริหารทรัพยากรและตามแนวคิดด้านการบริหาร มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

หวน พินธุพันธ์ (2554: 16) ได้จำแนกประเภททรัพยากรทางการศึกษาตามแนวคิดทางการบริหารออกเป็น 3 แนวคิด ดังนี้

1. ทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการ ที่รู้จักกันในนาม 4M’s อันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management)

2. ทรัพยากรพื้นฐานของการบริการ มี 3 ประการหรือที่เรียกว่า 3M's ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) และการจัดการ (Management) โดยคิดว่าเมื่อมีเงินก็สามารถจัดซื้อจัดหาวัสดุได้

3. แนวคิดทางฝ่ายธุรกิจเอกชน โดยแบ่งทรัพยากรในการดำเนินงานออกเป็น 6 ประเภท ที่เรียกว่า 6M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method) ตลาด (Market) และเครื่องจักรกล (Machine)

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2556: 8) ได้กล่าวว่า ตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เบนเดอร์ (Bender) ได้แบ่งทรัพยากรเพื่อการดำเนินกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ

ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกระดับ

2. ทรัพยากรทางกายภาพ ประกอบด้วย
   ก. ที่ดิน (Land)
   ข. เครื่องอำนวยความสะดวก (Facilities)
   ค. เครื่องมือ (Equipment)
   ง. วัสดุและ/หรือพลังงาน (Materials and/or energy)
3. ทรัพยากรการเงิน ได้แก่ เงิน และสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถใช้แทนเงินได้
4. ข้อสนเทศ ประกอบด้วย
   ก. ข้อมูล (Data)
   ข. ความรู้ (Knowledge)
   ค. ละมุนภัณฑ์ (Software)
   ง. อุปกรณ์ (Hardware)

ธัชชัย จิตรนันท์ (2555: 16 - 17) ได้แบ่งทรัพยากรทางการศึกษา ออกเป็น 2 ประเภท ในความหมายที่กว้าง คือ

1. ทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน (In cash) คืองบประมาณที่มาจากส่วนกลาง หรืออาจจะเป็นเงินบริจาคในท้องถิ่น

2. ทรัพยากรที่ไม่เป็นตัวเงิน (In kind) คือทรัพยากรที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ บุคลากร อาคารสถานที่ ความคิด คำแนะนำ ความร่วมมือที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ และสื่อ อุปกรณ์ วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้

วิจิตร ศรีสะอ้าน และอวยชัย ชบา (2551: 8 - 9) ได้กล่าวว่าทรัพยากรพื้นฐานตามแนวคิดทางการบริหารนั้นมีแนวคิดแตกต่างกันออกไปหลายแนวคิดคือ แนวคิดแรกกล่าวว่า ทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการ ที่รู้จักกันในนามของ 4M's ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) ส่วนแนวคิดที่สอง คิดว่าทรัพยากรพื้นฐานของการบริหารนั้นมีเพียง 3 ประการ ที่เรียกกันว่า 3M's ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) และการจัดการ (Management) โดยคิดว่าเมื่อมีเงินก็สามารถซื้อจัดหาวัสดุสิ่งของ (Materials) ได้และแนวคิดที่สาม เป็นแนวคิดทางฝ่ายธุรกิจเอกชน โดยแบ่งทรัพยากรในการดำเนินงานออกเป็น 6 ประเภท ที่เรียกว่า 6M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method) ตลาด (market) และเครื่องจักรกล (Machine)

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2555: 14) ได้กล่าวถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) ทรัพยากรทางการเงิน (Money resource) ทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material resource) และทรัพยากรด้านการบริหารจัดการ (Management resource)

จากแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรทางการศึกษาดังกล่าวหลายแนวคิด จะเห็นได้ว่ามีการแบ่งประเภทของทรัพยากรแตกต่างกัน แต่หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่ามีนักวิจัย และนักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของทรัพยากรทางการศึกษาไว้ตรงกันหลายด้าน ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) จึงสรุปได้ว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการบริหารทางการศึกษาได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 79) ได้จำแนกทรัพยากรที่จำเป็นในการบริหารออกเป็น 4 ประเภท คือ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ เช่นกัน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงได้กำหนดทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารในโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือ 1) ด้านงานบุคคล 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 การบริหารด้านงานบุคคล

การบริหารด้านงานบุคคลในโรงเรียนศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงาน เพราะเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะให้แก่คนพิการและเป็นโรงเรียนประเภทประจำ ดังนั้นบุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนโดยเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับคนพิการ มีความอุทิศตน อุทิศเวลา เสียสละในหลาย ๆ เรื่อง และเป็นผู้บริหารมืออาชีพ นอกจากนี้ครูผู้สอนก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้เรียนที่เป็นคนพิการมากที่สุด ต้องเป็นผู้มีจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตา เสียสละ อดทน อดกลั้น มีจิตใจรักเด็ก เข้าใจในความพิการ ดังนั้นการคัดเลือก การสรรหา บุคลากรที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ต้องมีการคัดกรองเป็นอย่างดี (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2559: 53) กระบวนการบริหารบุคคลจึงเป็นการจัดการบุคลากรที่คัดเลือกเข้ามาปฏิบัติงานให้ทำงานที่เหมาะสมกับตำแหน่ง เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลนับตั้งแต่การวางแผนกำลังคนในองค์กรจนกระทั่งการสิ้นสุดภาระการปฏิบัติงาน ซึ่งได้มีนักวิชาการและนักบริหารได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2555: 25 - 27) ได้กล่าวถึง การบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นกระบวนการปฏิบัติที่ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวพันกันโดยหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. การออกแบบงานและการวิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งตำแหน่งงาน (Task specialization process) คือขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการกำหนดเป้าหมายขององค์การที่จะมาถึง ขั้นแรกของการบริหารงานบุคคล คือ การวางแผนองค์การ (Organization planning) และการออกแบบงาน (Job design) ซึ่งต้องทำการวิเคราะห์งาน (Job analysis) จะเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของกิจกรรมที่ต้องทำในขั้นนี้

2. การวางแผนกำลังคน (Manpower planning process) คือ ขั้นตอนของการวิเคราะห์ เพื่อทราบชนิดและจำนวน ตำแหน่งงานและบุคคลที่ต้องการ เพื่อจัดเป็นแผนกำลังคนขององค์การ ซึ่งจะนำไปสู่การเริ่มต้นขั้นตอนแรกของการหาคนมาบรรจุ

3. การสรรหาและคัดเลือกพนักงาน (Recruitment and selection process) การมีวิธีการสรรหาบุคคล (Recruitment) ก็เพื่อให้ได้บุคคลที่พึงประสงค์ที่สุด และการมีวิธีการคัดเลือกคน (Selection) ก็เพื่อให้ได้คนที่ดีมีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามที่จำนวนตำแหน่งงานต่าง ๆ

4. การปฐมนิเทศบรรจุพนักงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Induction and appraisal - process) คือขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 2 ที่จะต้องเริ่มส่งมอบคนทำงานด้วยกิจกรรมขั้นแรกสุดที่ต้องทำ คือ การแนะนำเพื่อบรรจุหรือการปฐมนิเทศ (Induction or Orientation) ซึ่งพนักงานใหม่จะเริ่มเข้าทำงานในช่วงแรกของการทดลองงานและเรื่อยไปจนมีการบรรจุ (Placement) ซึ่งมีประสิทธิภาพของระบบการบริหารบุคคลที่จะมีกลไกในการติดตามกำกับให้แน่ใจ ว่าทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมีประสิทธิภาพดีอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ต้องทำเป็นระยะตามเวลาต่อเนื่องกันก็คือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance evaluation) นอกจากนี้ หลังจากที่ได้ทราบผลการ ปฏิบัติงานแล้ว เพื่อการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างของประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานก็จะต้องดำเนินการโดยมีการเลื่อนขั้นโยกย้ายหรือลดตำแหน่ง

5. การอบรมและพัฒนา (Training and development process) คือ ขั้นตอนที่เป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องมีอยู่ตลอดเวลาทุกขณะที่มี (Training) และการพัฒนา (Development) ซึ่งหมายถึง กิจกรรมหรือหน้าที่งานทางการบริหารบุคคลที่จัดทำขึ้น มุ่งที่จะให้มีการเสริมความรู้ความสามารถ ตลอดจนความชำนาญให้มีขึ้นในตัวพนักงาน เพื่อที่จะให้แน่ใจได้ว่าคุณภาพของตัวพนักงานจะไม่ ตกต่ำลงเพราะผลอันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านเทคนิค วิธีการผลิต และเงื่อนไขของปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่น ตลอดจนการช่วยให้พนักงานมีความเติบโต ก้าวหน้าทันโลก

6. การจ่ายผลตอบแทน (Compensation process) คือ กิจกรรมทางด้านการหาวิธีและทำการจ่ายผลตอบแทนพนักงานด้วยผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานได้รับความพอใจสมเหตุสมผลและเพียงพอในระดับที่จะสามารถสร้างแรงจูงใจขึ้นในตัวพนักงาน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกำลังใจที่ดี และทำให้ผลผลิตสูงขึ้น งานเหล่านี้ก็คืองานที่เกี่ยวกับการบริหารค่าจ้างเงินเดือนตลอดจนผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ

7. การทำนุบำรุงรักษาด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และแรงงานสัมพันธ์ (Health, Safety, Maintenance, Process and labor relations) เพื่อการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพนักงานและบริษัท การต้องคอยดูแลทั้งเรื่องสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยย่อมเป็นงานอีกด้านหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงและมีแผนงานและวิธีปฏิบัติทางด้านนี้ครบตามสมควร ทั้งนี้ก็เพื่อการมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งกิจกรรมที่จะมีไว้นี้ก็เพื่อคอยป้องกันแก้ไข และเสริมสร้างความสัมพันธ์ทั้งด้านการดูแลเอาใจใส่ตามปกติและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างและพนักงานตลอดเวลาจะต้องสร้างความมีระบบของการเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่ายให้ตั้งบนฐานที่มีความหวังดีและเจตนาที่ดีต่อกัน ทั้งนี้ก็เพื่อความราบรื่นในการอยู่ร่วมกัน

8. การใช้วินัย และการควบคุม ตลอดจนการประเมินผล (Discipline, Control and evaluation process) ในขั้นนี้ก็คือการต้องมีการรักษากติกาด้วยวิธีการดำเนินการทางวินัยที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการเสียหายและให้ความเป็นธรรมแก่พนักงาน ซึ่งก็ย่อมหมายถึงการต้องมีกลไกในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลประสิทธิภาพของระบบการบริหารงานบุคคลให้ครบถ้วนทุกหน้าที่งาน และทุกขอบเขตของกิจกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในด้านความสำเร็จผลทางด้านการบริหาร ทรัพยากรบุคคลที่สมบูรณ์แบบให้ดีอยู่ตลอดเวลานั่นเอง ในที่นี่ การต้องคอยวิจัยค้นคว้า และพัฒนาเทคนิควิธีการที่ใช้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็ต้องกระทำเป็นประจำด้วย

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2551: 37) กล่าวถึง การบริหารด้านบุคคลมี 4 ประการ ดังนี้

1. การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร หมายถึง กระบวนการสรรหาด้านบุคคลภายนอก หรือการเลือกด้านบุคคลคนภายในเข้ารับตำแหน่งเป็นครู เริ่มตั้งแต่การวางแผนกำลังด้านบุคคล การสรรหา การเลือกสรร การบรรจุแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติงาน

2. การธำรงรักษาบุคคล หมายถึง การที่จะทำให้บุคคลในโรงเรียนทำงานด้วยความเต็มใจ ตามกำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่ การปฐมนิเทศ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การนิเทศงาน การประเมินผล การปฏิบัติงาน การพิจารณาความดีความชอบ การเสริมสร้างวินัยและการร้องทุกข์

3. การพัฒนาบุคคล หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในหน้าที่ ประกอบด้วย การประชุมปฏิบัติการ การอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ

4. การให้พ้นจากงาน หมายถึง การให้คนในโรงเรียนออกจากหน้าที่การเป็นครู ประกอบด้วย การลงโทษทางวินัย การลาออก การลาสิกขา โรงเรียนบอกเลิกสัญญาจ้าง ถึงแก่กรรม การเกษียณอายุ ตลอดจนทุพพลภาพ

สุจินต์ สว่างศรี (2554: 33) ได้สรุปว่าการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนการศึกษาพิเศษควรมีขอบข่าย ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหา การบรรจุและแต่งตั้ง ให้สอดคล้องกับระเบียบวิธีปฏิบัติของสำนักงบประมาณ และสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. บำรุงรักษาบุคลากร ให้มีขวัญกำลังใจ ให้สามารถปฏิบัติงานได้ด้วยความเต็มใจอย่างเต็มกำลังความสามารถ

3. เสริมสร้างประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรที่เป็นระบบให้เป็นครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ

4. มีการส่งเสริมเรื่องวินัย การรักษาวินัย ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เมื่อไม่สามารถพัฒนาได้ต้องปรับให้ออกจากงาน

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 27 ให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

1. ควบคุม ดูแลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2. พิจารณา เสนอความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

3. ส่งเสริม สนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. จัดทำมาตรฐาน ภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากทัศนะเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลจากนักวิชาการ และนักบริหารที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรบุคคลนั้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านบุคคลในหน่วยงาน หรือองค์กรอันได้แก่

1. การวางแผนอัตรากำลัง อันได้แก่ การวิเคราะห์งาน การจัดกลุ่มงาน การกำหนดตำแหน่ง กำหนดความต้องการ ภายในหน่วยงานหรือองค์กร

2. การสรรหาและคัดเลือก เป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งบุคคลตามการวางแผนอัตรากำลัง โดยวิธีการสรรหา ซึ่งได้แก่ การเสนอความต้องการกำลังคนเข้ามาทำงานด้วยการชักชวน การประกาศทางสื่อมวลชน เพื่อชักชวนให้ตนเข้ามาสมัครในตำแหน่งที่ต้องการ และวิธีการคัดเลือก คือ การจัดสรรคนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ต้องการด้วยวิธีการรับสมัครแล้วดำเนินการคัดเลือกด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การสอบ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

3. การให้ค่าตอบแทน บำรุงรักษาบุคคล ได้แก่การกำหนดอัตราเงินค่าตอบแทนรายวัน หรือรายเดือน การให้สวัสดิการแก่บุคลากรในหน่วยงาน เช่น กรณีเจ็บป่วย การเดินทาง ค่าเช่าบ้าน หรืออื่น ๆ เพื่อให้บุคลากรเกิดขวัญกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน

4. การพัฒนาบุคคล เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรให้เกิดความรู้ความสามารถ ความชำนาญในงานที่ปฏิบัติ เช่น การประชุม การฝึกอบรม สัมมนา เป็นต้น

5. การให้บุคคลพ้นจากงาน เป็นการดำเนินการทางด้านวินัย หรือการพิจารณาโทษกรณีที่บุคคลกระทำผิดกฎ ระเบียบของหน่วยงานหรือองค์กร รวมทั้งถึงการให้ออกจากงานในกรณีที่หมดสัญญาจ้างของลูกจ้างชั่วคราวในหน่วยงานราชการต่าง ๆ

4.2.2 การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณในหน่วยงานเป็นการวางแผนการใช้งบประมาณ และสินทรัพย์ โดยการบริหารจัดการและการวางแผน รวมทั้งการระดมทรัพยากร การรายงายผลการใช้งบประมาณ เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกิจกรรม แผนงานโครงการที่หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดไว้ให้เกิดประสิทธิภาพและยังประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารภารกิจ (พรพรรณ อินทรประเสริฐ, 2550: 71) โดยจะต้องปฏิบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและกำหนดระยะเวลาของงบประมาณ ซึ่งจะครอบคลุมถึงภารกิจที่ต้องดูแลเรื่องการใช้เงินตามที่ได้รับงบประมาณมาแล้ว ในประเด็นต่อไปนี้ (เกตุมณี ฉซงบุญเรือง, 2557: 41)

1. การเสนอของบประมาณ
2. การใช้จ่ายงบประมาณ
3. แผนควบคุมงบประมาณ
4. การประเมินผลการบริหารงบประมาณ

นอกจากนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2554: 3) ยังได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารงบประมาณตามระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการบริหาร งานงบประมาณ ดำเนินการได้เฉพาะหน่วยงานที่ได้จัดสรร เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารด้านการเงิน ได้ปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานด้านงบประมาณมาเป็นการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ กำกับ ติดตาม และตรวจสอบข้อมูลการเงินที่ถูกต้องแม่นยำและทันต่อการตัดสินใจ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ตอบสนองพันธกิจ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 36 - 37) กล่าวถึง กระบวนการบริหารด้านงบประมาณว่ามีแนวการดำเนินการ ดังนี้

1. ปรับระบบงบประมาณ เป็นงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting) เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสัมพันธ์กับผลผลิต

2. ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณจากอุปทานหรือสถานศึกษาเป็นหลัก (Supply Side) มาเป็นการจัดสรรที่เน้นอุปสงค์ หรือผู้เรียน (Demand Side) และมีระบบ เช่น คูปองการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเลือกรับบริการตามความต้องการ

3. ใช้มาตรการทางภาษีอากรเพื่อส่งเสริมและจูงใจการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา และระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและเรียนรู้

4. ใช้เครื่องมือทางการเงินโดยผ่านการจัดสรรงบประมาณ เพื่อเป็นกลไกความแตกต่าง เพื่อยกระดับภาพและมาตรฐานการศึกษา

แนวทางในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องมุ่งตอบสนองเจตนารมย์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานตามโครงสร้างการกระจายอำนาจ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษา จึงกำหนดหลักการบริหารทรัพยากรการศึกษาไว้ ดังนี้

1. หลักความเป็นธรรม (Equity) เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสโยเท่าเทียมกัน

2. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) บริหารจัดการทรัพยากรโดยคำนึงถึงความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหาร

3. หลักความพอเพียง (Adequacy) บริหารทรัพยากรโดยอาศัยหลักของความพอเพียงมิให้เกิดปัญหาในด้านการขาดแคลนจนทำให้ไม่สามารถบริหารงานได้

4. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เพื่อความเป็นอิสระคล่องตัวของสถานศึกษาในการบริหารงาน เมื่อกำหนดนโยบาย แนวทางแล้วจึงควรให้ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบงานได้มีโอกาสได้มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารงบประมาณต่อทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ของตนเอง เพื่อให้สอดคล้อง สนองตอบความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานได้

5. หลักเสรีภาพ (Freedom of Choice) การให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาได้ตามความต้องการ สถานศึกษาจะต้องแข่งขันกันพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาที่สนองตอบความต้องการของผู้เรียน

6. หลักการปฏิบัติได้จริง (Practicality) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านอื่น ๆ ที่นำมาปฏิบัติต้องมีรูปแบบวิธีการคำนวณที่สามารถอธิบายให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถคาดการณ์และตรวจสอบได้ตามความจำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากรบริหารสถานศึกษา

การบริหารงบประมาณของโรงเรียนการศึกษาพิเศษนั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะการจัดการศึกษาพิเศษจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เพราะเป็นโรงเรียนประเภทประจำ เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า โดยผู้ปกครองนักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ดังนั้นกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนศึกษาพิเศษจะขาดงบประมาณไม่ได้ เพราะสภาพอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม ต้องปลอดจากอุปสรรค ทุกสิ่งทุกอย่าง โรงเรียนจะต้องจัดหาให้นักเรียน ฉะนั้น การบริหารงบประมาณของโรงเรียน จึงต้องมุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของโรงเรียน รวมถึงจัดหารายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2556: 29) ดังนั้น กระบวนการบริหารงบประมาณในโรงเรียนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานในด้านงบประมาณ ที่ได้รับการจัดสรรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่ถูกต้อง และเป็นไปตามแผนการใช้จ่ายเงิน งบประมาณ ให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารงบประมาณ เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานในด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่ถูกต้อง และเป็นไปตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีประสิทธิผลเท่าเทียมกัน จะส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

4.2.3 การบริหารจัดการ

การบริหารการจัดการเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถ วิธีการ เทคนิคการจัดการ รวมถึงการวางแผนในการจัดสรรทรัพยากรปัจจัย ให้เพียงพอกับความต้องการภายใต้ข้อกำหนดของขอบเขตของงาน งบประมาณ ระยะเวลาและคุณภาพ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำและใช้เวลาน้อยที่สุด และในแต่ละโครงการประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายนั้นทรัพยากรทางด้านวัสดุ และอุปกรณ์ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการในการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลง หรือความผันแปรที่เกี่ยวกับวัสดุและอุปกรณ์จะก่อให้เกิดผลกระทบต่องาน (สันติ ชินานุวัติวงศ์, 2549) จึงต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้านเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการนั้นถือเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานการจัดการในการปฏิบัติงานจึงต้องคำนึงถึงความรู้ที่ต้องการใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ดังมีนักการศึกษาและนักวิจัยกล่าวถึงไว้ ดังนี้

วิจารณ์ พานิช (ออนไลน์: 2555) กล่าวว่า กระบวนการการบริหารการจัดการต้องพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และสถานการณ์ที่มีผลกระทบซึ่ง การบริหารจะต้องมีการวางแผนการปฏิบัติงานทุกระยะ ต้องมีการปรับแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดผลสัมฤทธิ์ของงานที่เป็นความจริง ดังนั้นต้องมีการพัฒนาความรู้เพื่อให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ มีแนวการดำเนินการพัฒนา ดังนี้

1. ต้องสร้างระบบให้สามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง

2. ต้องสามารถปรับประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

3. ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยน ทัศนคติ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีคุณธรรม

4. ต้องมีการสร้างความมีส่วนร่วมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำมาพัฒนาใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

กูลิกค์ (Gulick,1936 cited in Bartol et al., 1998: 20) นักวิชาการทางการบริหารในยุคทัศนะดั้งเดิม (Classical Viewpoint) ได้จำแนกกระบวนการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่รู้จักกันดีในตัวอักษรย่อที่ “POSDCORB” จนกลายเป็นคัมภีร์ของการจัดการองค์กรในยุคต้นของศาสตร์การบริหาร ออกเป็น 7 หน้าที่ คือ

1. การวางแผน (Planning: P) หมายถึง การเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนลงมือปฏิบัติ

2. การจัดการองค์การ (Organizing: O) หมายถึง การวางโครงสร้างการทำงานในองค์การให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. การจัดคนเข้างาน (Staffing: S) หมายถึง การจัดบุคคลที่คุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ให้รับผิดชอบงานในตำแหน่ง เป็นภารกิจเกี่ยวกับบุคลากรทั้งหมดในเรื่องเกี่ยวกับการสรรหา การฝึกอบรม ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ดี

4. การสั่งการ (Directing: D) หมายถึง กิจกรรมที่เป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องทำการตัดสินใจ สั่งการ ออกคำสั่ง และควบคุมการทำงาน

5. ความร่วมมือ (Coordinating: Co) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของงานเข้าด้วยกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ พยายามสร้างระบบการติดต่อสื่อสารการสร้างกลุ่มทำงาน

6. การรายงาน (Reporting: R) หมายถึง การรายงานถึงสภาพการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เป็นการแสดงถึงข้อเท็จจริง ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงาน ตลอดจนการชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน

7. งบประมาณ (Budgeting: B) หมายถึง การศึกษาถึงการใช้จ่ายเงินในการบริหารงานงบประมาณ รวมตลอดถึงการวางแผน การคลัง การทำบัญชี และการควบคุม เพื่อให้มีการใช้จ่ายเงินตรงตามเป้าหมายของการบริหารที่กำหนดไว้ และนอกจากนี้ วิโรจน์ สารรัตนะ (2555: 42) ได้กล่าวถึงว่า กระบวนการบริหารจัดการในทำนองสอดคล้องกันกับแนวคิดการบริหารจัดการของ Gulick แต่มีเพียง 4 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การนำ (Leading)
4. การควบคุม (Controlling)

อุไรวรรณ ปฐมบูรณ์. (2556: 37) ได้สรุป กระบวนการบริหารจัดการ ว่า คือ หลักการบริหารงานในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในเรื่องของกระบวนการบริหารในงานองค์กร ประกอบด้วย การวางแผน กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และการมอบหมาย การควบคุมงาน การประสานงาน การประเมินผลการดำเนินงาน การรายงานผล การดำเนินงาน การวางแผนปรับปรุงและพัฒนางานโครงสร้างที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อยางรวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจัดการ เป็นแนวทางในการบริหารองค์การของผู้บริหารนำมาใช้เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมาย โดยต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการองค์กร การบริหารงานบุคคล การสั่งการ การสร้างเครือข่าย การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งมีทักษะในการนำกระบวนการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เผชิญทั้งในปัจจุบันและที่คาดการว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

สำหรับการบริหารจัดการของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งเป็นภาระงานที่หนัก ต้องอาศัยความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากร การนำกระบวนการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแนวคิดทางการบริหารและการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษาเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยประกอบด้วย

1. จัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงานโครงการ ยุทธศาสตร์ โดยมีจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย
2. กำหนดโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา
3. การมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้นำ และผู้สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน
4. การนำระบบการนิเทศภายในมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน
5. กระจายอำนาจความรับผิดชอบและการตัดสินใจให้ทีมงาน เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารโดยองค์คณะบุคคล

นอกจากนี้ยังได้นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ซึ่งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญมากประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการ ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินการ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ข้อ 3 ที่กำหนด ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561: 3)

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับ และประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

3. ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

4. จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5. ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

6. จัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ให้แก่หน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี

4.2.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์

1) งานพัสดุ

พัสดุ หมายถึง สิ่งของ ที่ดิน บ้านเรือน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2545: 581) ส่วนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ 2535 ได้ให้ความหมายของพัสดุว่า หมายถึง วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน และสิ่งก่อสร้างที่กำหนดไว้ในหนังสือการจำแนกประเภทรายจ่ายตามงบประมาณ ของสำนักงบประมาณ การพัสดุ หมายถึง การซื้อ การจ้าง การซ่อมแซมบำรุงรักษา การจัดทำเอง การแลกเปลี่ยน การเช่า การยืม การควบคุม และการดำเนินการอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 หมวด 1 ข้อ 5

2) ครุภัณฑ์

ครุภัณฑ์ สามารถจำแนกตามความแตกต่างออกได้ดังนี้

2.1) วัสดุสิ้นเปลือง หมายถึง สิ่งของเมื่อโดยสภาพเมื่อใช้แล้วย่อมสิ้นเปลืองหมดไปเองหรือแปรสภาพ หรือไม่คงสภาพเดิมอีกต่อไป เช่น ยางลบ หมึกโรเนียว น้ำมัน ฯลฯ

2.2) วัสดุถาวร หมายถึง สิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวรแต่มีอายุการใช้งานที่จำกัด เช่น เครื่องเย็บกระดาษ กรรไกร มีด พลั่ว ขวาน ฟุตบอล ไม้ปิงปอง บาสเกตบอล ฯล

2.3) ครุภัณฑ์ หมายถึง สิ่งของ หรือของใช้ที่มีลักษณะคงทนถาวร บางอย่างมีอายุการใช้งานจำกัด เช่น โต๊ะ ตู้เก็บเอกสาร พิมพ์ดีด โทรทัศน์ ฯลฯ

3) ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

3.1) ที่ดิน หมายถึง พื้นที่และบริเวณโรงเรียนเป็นเจ้าของตามระเบียบที่ว่าด้วยราชพัสดุ

3.2) สิ่งก่อสร้าง หมายถึง อาคารและสิ่งก่อสร้างขึ้นในที่ดินของโรงเรียน สำหรับงานด้านพัสดุมีขอบข่ายในการดำเนินงาน คือ วัสดุควบคุมโดยการลงบัญชีครุภัณฑ์ควบคุมโดยการลงทะเบียน ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ควบคุมโดยนำขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุงานที่สำคัญในด้านพัสดุ การจัดหา การซื้อ การจ้าง การจัดทำเอง และการแลกเปลี่ยนการควบคุม ลงบัญชี ลงทะเบียน และการเบิก-จ่ายพัสดุ การจำหน่ายกรณีชำรุด บกพร่อง เสียหาย และหาผู้รับผิดชอบทางแพ่งการตรวจสอบประจำปี

ในปัจจุบันมีการนำสื่อเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดเก็บ สร้าง และสื่อสารสนเทศ เพื่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น พัสดุ ครุภัณฑ์ จึงครอบคลุมเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึก จัดเก็บ ประมวลผล ค้น คืน ส่งและรับข้อมูล ซึ่งรวมถึง ที่ใช้ในกระบวนการข้างต้น เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลบันทึก เป็นต้น รวมทั้งระบบที่ควบคุมการทำงานของอุปกรณ์เหล่านี้ เช่น ระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสาร ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา เนื่องจากสื่อในการเรียนรู้เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ที่เร็วขึ้น เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบช่วยดูแลให้ สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพออยู่ในสภาพใช้งานได้และใช้สื่อเหล่านี้ เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และการบริหารวัสดุและอุปกรณ์ซึ่งเป็นการจัดการทรัพยากรทางการศึกษา การกำหนดนโยบายและวางแผน การวิเคราะห์การใช้ ความต้องการการแสวงหาทรัพยากร การลงทะเบียนและแจกจ่ายวัสดุ การประเมินการใช้วัสดุ และการปรับปรุง ดังนั้นกระบวนการบริหารวัสดุและอุปกรณ์จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้ได้ประโยชน์และคุ้มค่าสูงสุด

ราชกิจจานุเบกษา. (2560: 65 - 70) ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 หมวด 9 ได้กล่าวถึงการบริหารพัสดุมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บและการบันทึก เมื่อได้รับมอบพัสดุแล้ว ให้ดำเนินการลงบัญชีหรือลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ โดยแยกเป็นชนิด ประเภท และแสดงรายการของพัสดุ จัดให้มีหลักฐานการรับเข้าบัญชีหรือทะเบียนไว้ประกอบรายการ พร้อมกับเก็บรักษาพัสดุให้เป็นระเบียบเรียบร้อยปลอดภัย และครบถ้วนถูกต้องตรงตามบัญชี

2. การเบิกจ่ายพัสดุ เพื่อนำพัสดุที่ได้ลงบัญชี หรือลงทะเบียนเรียบร้อยแล้วไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้จ่ายพัสดุจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของใบเบิก และเอกสารประกอบ (ถ้ามี) แล้วลงบัญชี หรือทะเบียนทุกครั้งที่มีการจ่าย

3. การให้ยืม หรือนำพัสดุไปใช้ในกิจการเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ให้ผู้ยืมทำหลักฐานการยืมเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงเหตุผลและกำหนดวันส่งคืน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

3.1 การยืมระหว่างหน่วยงานของรัฐ จะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐผู้ให้ยืม

3.2 การให้บุคคลยืมใช้ภายในสถานที่ของหน่วยงานของรัฐเดียวกันจะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบพัสดุนั้น แต่ถ้ายืมไปใช้นอกสถานที่ของหน่วยงานของรัฐจะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ

ผู้ยืมพัสดุประเภทใช้คงรูปจะต้องนำพัสดุนั้นมาส่งคืนให้ในสภาพที่ใช้การได้เรียบร้อย หากเกิดชำรุดเสียหาย หรือใช้การไม่ได้ หรือสูญหายไป ให้ผู้ยืมจัดการแก้ไขซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม โดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง หรือชดใช้เป็นพัสดุประเภท ชนิด ขนาด ลักษณะ และคุณภาพ อย่างเดียวกัน หรือชดใช้เป็นเงินตามราคาที่เป็นอยู่ในขณะยืม

3.3 การยืมพัสดุประเภทใช้สิ้นเปลืองระหว่างหน่วยงานของรัฐ ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อ หน่วยงานของรัฐผู้ยืมมีความจำเป็นต้องใช้พัสดุนั้นเป็นการรีบด่วน จะดำเนินการจัดหาได้ไม่ทันการ และหน่วยงานของรัฐผู้ให้ยืมมีพัสดุนั้น ๆ พอที่จะให้ยืมได้โดยไม่เป็นการเสียหายแก่หน่วยงานของรัฐ ของตน และให้มีหลักฐานการยืมเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ โดยปกติหน่วยงานของรัฐผู้ยืมจะต้อง จัดหาพัสดุเป็นประเภท ชนิด และปริมาณเช่นเดียวกันส่งคืนให้หน่วยงานของรัฐผู้ให้ยืม

3.4 เมื่อครบกำหนดยืม ให้ผู้ให้ยืม หรือผู้รับหน้าที่แทนมีหน้าที่ติดตามทวงพัสดุที่ให้ยืมไป คืนภายใน 7 วัน นับแต่วันครบกำหนด

4. การบำรุงรักษา หน่วยงานของรัฐจะต้องจัดให้มีผู้ควบคุมดูแลพัสดุที่อยู่ในความครอบครองให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา โดยให้มีการจัดทำแผนการซ่อมบำรุงที่เหมาะสมและระยะเวลาในการ ซ่อมบำรุงด้วย ในกรณีที่พัสดุเกิดการชำรุด ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการซ่อมแซมให้กลับมาอยู่ในสภาพ พร้อมใช้งานโดยเร็ว

5. การตรวจสอบพัสดุประจำปี ภายในเดือนสุดท้ายก่อนสิ้นปีงบประมาณของทุกปี ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ หรือหัวหน้าหน่วยพัสดุแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบพัสดุซึ่งมิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ตามความจำเป็น เพื่อตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุในงวด 1 ปีที่ผ่านมา และตรวจนับพัสดุประเภทที่คงเหลืออยู่เพียงวันสิ้นงวดนั้น ว่าการรับจ่ายถูกต้องหรือไม่ พัสดุคงเหลือมีตัวอยู่ตรงตามบัญชี หรือทะเบียนหรือไม่ มีพัสดุใดชำรุด เสื่อมคุณภาพ หรือสูญไปเพราะเหตุใด หรือพัสดุใดไม่จำเป็นต้องใช้ในหน่วยงานของรัฐต่อไป แล้วให้เสนอรายงานผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อผู้แต่งตั้งภายใน 30 วันทำการ นับแต่วันเริ่มดำเนินการตรวจสอบพัสดุนั้น

6. การจำหน่ายพัสดุ หลังจากการตรวจสอบแล้ว พัสดุใดหมดความจำเป็นหรือหากใช้ในหน่วยงานของรัฐ ต่อไปจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ให้เจ้าหน้าที่เสนอรายงานต่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ เพื่อพิจารณา สั่งให้ดำเนินการตามวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

6.1 ขายให้ดำเนินการขายโดยวิธีทอดตลาดก่อน แต่ถ้าขายโดยวิธีทอดตลาดแล้วไม่ได้ผลดี ให้นำวิธีที่กำหนดเกี่ยวกับการซื้อมาใช้โดยอนุโลม เว้นแต่กรณี ดังต่อไปนี้

1) การขายพัสดุครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาซื้อ หรือได้มารวมกันไม่เกิน 500,000 บาท จะขายโดยวิธีเฉพาะเจาะจงโดยการเจรจาตกลงราคากันโดยไม่ต้องทอดตลาดก่อนก็ได้

2) การขายให้แก่หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การสถานสาธารณกุศลให้ขายโดยวิธีเฉพาะเจาะจงโดยการเจรจาตกลงราคากัน

3) การขายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ตให้แก่เจ้าหน้าที่ ของรัฐที่หน่วยงานของรัฐมอบให้ไว้ใช้งานในหน้าที่ เมื่อบุคคลดังกล่าวพ้นจากหน้าที่หรืออุปกรณ์ดังกล่าว พ้นระยะเวลาการใช้งานแล้ว ให้ขายให้แก่บุคคลดังกล่าวโดยวิธีเฉพาะเจาะจงโดยการเจรจาตกลงราคากัน

4) การแลกเปลี่ยน ดำเนินการตามวิธีการแลกเปลี่ยนที่กำหนดไว้ในระเบียบ

5) โอน ให้โอนแก่หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การสถานสาธารณ ทั้งนี้ให้มีหลักฐานการส่งมอบไว้ต่อกันด้วย

6) แปรสภาพ หรือทำลาย ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานของรัฐกำหนด

6.1) การจำหน่ายเป็นสูญ ในกรณีที่พัสดุสูญไปโดยไม่ปรากฏตัวผู้รับผิด หรือมีตัวผู้รับผิดแต่ไม่สามารถชดใช้ได้ หรือมีตัวพัสดุอยู่แต่ไม่สมควรดำเนินการตามข้อ 1) – 3) ให้จำหน่ายพัสดุนั้นเป็นสูญ

6.2) การลงจ่ายออกจากบัญชี หรือทะเบียน เมื่อได้ดำเนินการตามวิธีการข้างต้น แล้วให้เจ้าหน้าที่ลงจ่ายพัสดุนั้นออกจากบัญชีหรือทะเบียนทันที แล้วแจ้งให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันลงจ่ายพัสดุนั้น สำหรับพัสดุซึ่งต้องจดทะเบียนตามกฎหมายให้แจ้งแก่นายทะเบียนภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

จากแนวทางในการบริหารงานพัสดุ หรืองานวัสดุและอุปกรณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่าการบริหารงานพัสดุจำเป็นต้องมีการวางแผนให้เป็นระบบ ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาระเบียบข้อปฏิบัติให้เข้าใจเพราะผู้ปฏิบัติจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบที่กำหนดไว้อย่างแม่นยำ จะได้ไม่เกิดผิดพลาดเนื่องจากการละเมิดของเจ้าหน้าที่ นอกจากนั้นการบริหารงานเกี่ยวกับพัสดุหรือวัสดุและอุปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นก็จะต้องอาศัยกลไกในการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งองค์กรและหน่วยงานกลาง ต้องมีระบบการควบคุมภายในที่ดี มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้การบริหารพัสดุต้องให้ความสำคัญกับการนำพัสดุไปใช้ให้เป็นประโยชน์ คุ้มค่าตามความต้องการใช้งานให้มากที่สุด

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาก็ได้ยึดแนวทางการบริหารวัสดุและอุปกรณ์ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ให้เกิดประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าในการใช้งานมากที่สุด และนอกจากนี้ ยังต้องจัดบริการเครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟท์แวร์ หรือบริการ ที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลง หรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารการสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีการจัดบริการ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งประกอบด้วย

1. ปรับสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่เหมาะสม เอื้ออำนวยความสะดวกต่อผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. ให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. จัดห้องเรียนให้มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ห้องพัฒนาศักยภาพ หรือห้องแก้ไขความบกพร่องให้มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการ
4. จัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้
5. จัดให้มีการตรวจประเมินถึงความต้องการจำเป็นของแต่ละคน และให้มีการประเมินความสามารถ หรือศักยภาพในการทำงานในสิ่งแวดล้อมเฉพาะบุคคล

สำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ของโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนนั้น ได้มีแนวทางในการบริหารจัดการ ดังนี้

1. ฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ – อุปกรณ์ โดยระบุไว้ในแผนงานและโครงการ
2. ฝ่าย/กลุ่มงาน ที่รับผิดชอบในการจัดหาพัสดุเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงาน โครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

3. จัดให้มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ โดยระบุชื่อรายการ วิธีการได้มา ราคา วันที่ได้มา ตลอดจนจำนวนหน่วยพัสดุ

4. มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้ว ให้กับฝ่าย/กลุ่มงาน/ครูที่เป็นเจ้าของแผนงาน โครงการ และทำบัญชีควบคุมกับของเดิมที่มีอยู่แล้ว

5. มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณ และมีการขายหรือทำลายเมื่อพัสดุนั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน

6. จัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้

7. จัดห้องเรียน ห้องพัฒนาศักยภาพหรือห้องแก้ไขความบกพร่องให้มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการของนักเรียน

5. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน

หลักสูตรถือว่าหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับของสถานศึกษา และถือเป็นแม่บทในการกำหนดทิศทาง และแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ และหลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

5.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

วีระศักดิ์ วงศ์อินทร์ (2557: 28) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข หลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่แล้ว หรือจัดทำขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพ แวดล้อมสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จัดทำโครงสร้าง หลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ มีการบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม มีการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียน การสอน การนิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามประเมินผล รวมทั้งปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ (2545: 10) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิมให้ใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้

จันทรานี สงวนนาม (2545: 146) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งเป็นองค์ความรู้เดิมที่ต้องนำมาจัดให้เป็นระบบ และมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นรายวิชาและช่วงชั้นโดยการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตลอดจนต้องคำนึงถึงความพร้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาตามหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงในชุมชนแทนการเรียนรู้จริงจากสิ่งที่ไกลตัว สาระการเรียนรู้มีทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระที่สถานศึกษาจะต้องใช้เป็นหลักเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ ศักยภาพพื้นฐานในการคิด การทำงาน และการพัฒนาตนเอง

เอกรินทร์ สี่มหาศาล (2545: 84) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกระทำได้หลายแนวทาง เช่น การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรเดิมและกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การปรับ ลด หรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาบางเรื่องให้เป็นเรื่องราวของท้องถิ่น จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือสร้างรายวิชาใหม่เพิ่มเติม ปรับปรุงและเลือกใช้ สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยสื่อที่ใช้ควรสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 32 - 41) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรควรจะเกี่ยวกับคำถาม 4 ประการคือ

1. วัตถุประสงค์ใดที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียน
2. ประสบการณ์ใดที่สถานศึกษาจะจัดให้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ จะจัดให้มีระบบระเบียบอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะมีเกณฑ์ใดตัดสินได้ว่าจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านั้นบรรลุแล้ว และควรมีจุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตร 2 ข้อ คือ

4.1 การเน้นบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียน และต้องให้ผู้เรียนมีการพัฒนาหลักสูตรด้วย

4.2 การเน้นการสอนความรู้รวบยอดนั้น ควรจะรวมถึงความรู้ซึ่งผู้เรียนมี ที่ได้รับจากนอกโรงเรียนด้วย ถ้าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรที่เด็กได้เรียนอยู่

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 36) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 6 ประการ คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการ ของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
6. ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพหรือบริบทของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงผู้เรียน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันได้แก่ สังคม ชุมชน ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ที่จำเป็น ที่จะต้องนำมาบูรณาการเนื้อหา ความรู้ที่เกี่ยวข้องเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

5.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบา (Taba, 1962: 422 - 425) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับบริบทของประเทศไทย ดังนี้

1. การผลิตหน่วยการเรียนการสอน หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา การดำเนินการจะเป็นไปในลักษณะนำร่องกระบวนการจัดทำหลักสูตรในลักษณะหน่วยการเรียน หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา มีกิจกรรมดำเนินการ 8 ประการ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ในขั้นนี้คณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียนจะสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากช่องว่าง จุดบกพร่อง และความหลากหลายแห่งภูมิหลังของผู้เรียน

1.2 การกำหนดจุดหมาย ภายหลังจากได้วิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนแล้วผู้วางแผนหลักสูตรจะช่วยกันกำหนดจุดหมายที่ต้องการ

1.3 การเลือกเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือหัวข้อเนื้อหาที่จะนำมาศึกษาได้มาโดยตรงจากจุดหมาย คณะผู้ทำหลักสูตรไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาจุดหมายในการเลือกเนื้อหาเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาความสอดคล้องและความสำคัญของเนื้อหาที่เลือกด้วย

1.4 การจัดเนื้อหา เมื่อได้เนื้อหาสาระแล้วงานขั้นต่อไปคือการจัดลำดับเนื้อหาซึ่งอาจจัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก หรืออาจจัดตามลักษณะหรือธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ การจัดเนื้อหาที่เหมาะสมควรจะสอดรับกับวุฒิภาวะของผู้เรียนความพร้อมของผู้เรียนและระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกวิธีการหรือยุทธวิธีที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับเนื้อหาได้ นักเรียนจะทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักวางแผนหลักสูตรและครูเป็นผู้เลือก

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้ตัดสินวิธีการที่จะจัดและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรม ในขั้นนี้ครูจะปรับยุทธวิธีให้เหมาะกับนักเรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูรับผิดชอบ

1.7 การกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินและวิธีการในการประเมิน ครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องประเมิน และตรวจสอบให้ได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวบรรลุจุดหมายหรือไม่ ครูผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิควิธีอย่างหลากหลายเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและให้สามารถบอกได้ว่าจุดหมายของหลักสูตรได้รับการตอบสนองหรือไม่

1.8 การตรวจสอบความสมดุลและลำดับขั้นตอน ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องมุ่งเน้นที่การจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนการสอนให้คงเส้นคงวาและสอดคล้องภายในตัวหลักสูตรเอง การดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และเกิดความสมดุลในเนื้อหาและประเภทของการเรียนรู้

2. การนำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนไปทดลองใช้ เมื่อคณะผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้จัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรในรูปของสื่อ หรือบทเรียนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว คณะครูก็จะนำเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นไปทดลองสอนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบ มีการสังเกต วิเคราะห์และเก็บรวบรวมผลการใช้หลักสูตรและการจัดกิจการรมในชั้นเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตรให้สอดคล้องกัน ในขั้นตอนนี้จะต้องปรับหน่วยการเรียน หรือหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่และกับพฤติกรรมการสอนของครูมีการรวบรวมข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองไว้ในคู่มือครู เพื่อจะใช้เป็นข้อสังเกต และแนวทางที่จะช่วยให้ครูได้จัดกิจกรรม การสอนอย่างรอบคอบ

4. การพัฒนากรอบงาน ภายหลังจากจัดทำบทเรียน หรือหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ จำนวนหนึ่งแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตรวจสอบหลักสูตร และสื่อในแต่ละหน่วย หรือแต่ละรายวิชาในประเด็นของความเหมาะสมและความเพียงพอของขอบข่ายเนื้อหา และความเหมาะสมของการจัดลำดับเนื้อหา ครู หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรจะต้องรับผิดชอบจัดทำหลักการ และเหตุผลของหลักสูตรโดยดำเนินการผ่านกระบวนการการพัฒนากรอบงาน

5. การนำหลักสูตรไปใช้และเผยแพร่ เพื่อให้ครูที่เกี่ยวข้องนำหลักสูตรไปใช้จริงในระดับห้องเรียนอย่างได้ผล จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องจัดฝึกอบรมครูประจำการอย่างเหมาะสม

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 119) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีหลักการที่สำคัญ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาหลักสูตร เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นต้น โดยใช้วิธีการทางสถิติหาข้อสรุป

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการกำหนดคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ เจตคติค่านิยมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป้าประสงค์ในแผนการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้ให้มีครบทุกพิสัย หรือขอบเขต

3. การกำหนดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์เป็นการคัดเลือก การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงต้องพิจารณาตัดสินความยาก ง่าย ความกว้าง ลึก ขอบข่ายให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

4. การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำโครงการประมวลความรู้หรือหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผล หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้คือการสอนบุคคลที่มีความสำคัญ คือ ผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียน

5. การประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยนำผลที่ได้จากการวัดด้วยวิธีการต่าง ๆ มาพิจารณาร่วมกันแล้วสรุปเป็นคุณค่าของหลักสูตรฉบับนั้น

6. การปรับปรุง แก้ไข และเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการตัดสินหลักสูตรฉบับที่กำลังใช้ หรือทดลองใช้ในกรณีที่เป็นหลักสูตรฉบับร่างขึ้นใหม่โดยใช้วิธีการหรือรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกัน

5.3 การพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาจัดเป็นเด็กพิการที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาประเภทหนึ่ง ในทั้งหมด 9 ประเภทที่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้ เหมือนเด็กทั่วไป เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเล็กน้อยที่มีระดับสติปัญญาระหว่าง 50 – 69 ส่วนใหญ่เข้าเรียนในโรงเรียนปกติแต่อาจไม่ได้รับการวินิจฉัย จนกว่าเด็กจะเข้าสู่ระดับประถมศึกษาซึ่งครูจะสังเกตเห็นภาวะบกพร่องได้ เมื่อเด็กมีปัญหาทางการเรียนหรือปัญหาพฤติกรรม เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

ระดับเล็กน้อยนั้นมีอัตราการเรียนรู้ช้า มีปัญหาด้านภาษา และการสื่อความหมายรวมถึงทักษะทางสังคม ความจำมีความคงทนน้อยกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน ขาดทักษะ การปรับตัวที่เหมาะสม ทำให้แสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ความสิ้นหวังจากการเรียนรู้ ทำให้เด็กกลุ่มนี้มักคิดว่าไม่ว่าเขาจะพยายามเท่าไร เขาก็จะล้มเหลวทำอะไรไม่สำเร็จ ดังนั้น ครู ผู้ปกครองหรือผู้ที่มีหน้าที่ส่งเสริมทักษะ ทางการเรียนรู้ ควรจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กให้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยเกิดความคาดหวังต่อความสำเร็จ สร้างประสบการณ์ มอบหมายงานโดยพิจารณาจากความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย ควรได้รับการสอนที่เน้นความรู้ทางวิชาการ ทักษะการช่วยเหลือตนเอง ทักษะในการใช้ชีวิตในชุมชน และทักษะอาชีพด้วย แต่ระดับและปริมาณของเนื้อหานั้น ควรเหมาะสมกับความ สามารถของแต่ละคนและให้เด็กได้เรียนในชั้นเรียนรวมกับเด็กปกติเพื่อช่วยให้เด็กเหล่านี้ พัฒนา (กุลยา ก่อสุวรรณ, 2553: 39)

ผดุง อาระวิญญู (2538: 47) กล่าวว่า หลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่สามารถเรียนได้ (Educable mentally retarded) ควรครอบคลุมเนื้อหา 4 หมวด ได้แก่
    1) ความพร้อมและเนื้อหาวิชาการที่จำเป็น
    2) การสื่อสาร (การติดต่อกับผู้อื่น ภาษา และพัฒนการทางความคิด ความจำ
    3) ทักษะทางสังคม การดำรงชีพ นันทนาการ และการพัฒนาบุคลิกภาพ
    4) พื้นฐานทางด้านการงานและอาชีพ
2. หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่สามารถฝึกได้ (Trainable mentally retarded) ควรครอบคลุมเนื้อหา 7 ด้าน ได้แก่
    1) การช่วยเหลือตนเอง
    2) การสื่อความหมายกับผู้อื่น
    3) การใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
    4) ทักษะที่จำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
    5) พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน
    6) ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น
    7) ความรู้พื้นฐานในการงานและอาชีพ
3. หลักสูตรสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ต่ำมาก (Severe and Profound mentally retarded) ควรครอบคลุมเนื้อหา 6 ด้าน ได้แก่
    1) ทักษะในการช่วยเหลือตนเอง
    2) ทักษะในการสื่อสาร
    3) ทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน
    4) ทักษะในการอ่าน การเขียน และเลขคณิตที่จำเป็นในการดำรงชีพ
    5) ทักษะด้านนันทนาการ
    6) ทักษะพื้นฐานด้านการงานและอาชีพ

เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีขอบข่ายที่กว้าง เนื่องจากบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความต้องการแตกต่างกันในแต่ละระดับ และชุมชนแต่ละแห่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ควรเน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม ทักษะการช่วยเหลือตนเอง และทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะด้านอาชีพ เป็นต้น

เรนดัค และ อัลเปอร์ (Ryndak & Alper, 1996: 21 - 24) ในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้านต่าง ๆ มีวิธีปฏิบัติโดยแยกเป็น 3 ประเด็น คือ 1. รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2. การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิชาการ 3. ทักษะหน้าที่ในหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอยู่บนพื้นฐานพัฒนาการของเด็กปกติ หรืออาจกล่าวได้ว่าแนวคิดหลักในการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ยึดตามรูปแบบเด็กปกติ โดยเด็กปกติจะมีพัฒนาการต่าง ๆ ที่มีลำดับขั้น และต่อเนื่อง เช่น การใช้กล้ามเนื้อของร่างกาย การรับรู้ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะการติดต่อต่าง ๆ ในสังคม ตัวอย่างเช่น เด็กจะเรียนรู้คำง่าย ๆ ก่อนการพูดที่ยากขึ้น หรือเด็กจะคลานก่อนเดิน เมื่อนำแนวคิดของพัฒนาการดังกล่าวมาใช้ก็จะให้ความสำคัญกับทักษะที่เด็กทำไม่ได้ ว่ามีลำดับต่อเนื่องอย่างไร และแก้ไขทักษะเบื้องต้นเหล่านั้นภายใต้ความมุ่งหวังที่ว่ารูปแบบที่ได้จากพัฒนาการของเด็กปกติเมื่อนำมาใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแล้วจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรที่ยึดพัฒนาการของเด็กปกติว่ามีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ดังนี้

1.1 การยึดในพัฒนาการของเด็กปกติอย่างเคร่งครัดมากเกินไป อาจจะทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้รับการฝึกฝนในทักษะที่ไม่จำเป็นบางอย่าง เพราะการยึดมั่นในพัฒนาการของเด็กปกติจะมุ่งเน้นพัฒนาการที่ต่อเนื่องและสูงขึ้นซึ่งอาจจะถึงเวลาที่ไม่จำเป็นสำหรับเด็กพิเศษเหล่านั้น

1.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอาจมีความเหมาะสมในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ในวัยเด็กแต่อาจมีข้อจำกัดในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวจะให้ความสำคัญโดยยึดพื้นฐานพัฒนาการของเด็กปกติจนลืมทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่มีปัญหาในวัยที่สูงขึ้น เช่น ทักษะด้านอาชีพ ทักษะการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ยึดพัฒนาการของเด็กปกติ อาจไม่ได้จัดเตรียมกิจกรรมการสอนที่ตอบสนองปัญหาด้านอื่นของเด็ก ซึ่งยังคงมีทักษะที่จำเป็นอีกมากที่เด็กควรจะได้รับการฝึกหรือการจัดการเรียนการสอน เช่น สิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ทักษะการติดต่อ สื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งในบ้าน โรงเรียนและสังคม ซึ่งพัฒนาการของบุคคลธรรมดาไม่ได้กล่าวถึง

2. การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิชาการ สิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ การมุ่งพัฒนาทักษะทางวิชาการ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับชีวิตของเด็ก ได้แก่ ทักษะทางด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ตลอดทั้งทักษะที่จะทำให้เด็กมีชีวิตประจำวันที่ดีขึ้น เช่น ทักษะการใช้เงิน ทักษะการบอกเวลา การอ่านเขียนเรื่องราว ทักษะเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบของทักษะวิชาการ แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้เนื่องจากเด็กมีปัญหาด้านความบกพร่องของสมอง ทำให้เด็กมีปัญหาในด้านกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งได้แก่

กระบวนการรับรู้ทางการเห็น การได้ยิน ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถในด้านความจำ ส่งผลต่อการอ่านออกเขียนได้ของเด็ก ในการพัฒนาหลักสูตรต้องช่วยเหลือทักษะเบื้องต้นเหล่านี้ก่อน จึงจะช่วยเหลือการเรียนรู้ของเด็กให้ดีขึ้นได้ รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรที่ยึดทักษะทางวิชาการมากเกินไปพบว่ามีความบกพร่องในการนำไปใช้ ดังนี้

2.1 หลักสูตรให้ความสำคัญกับทักษะทางวิชาการกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยเฉพาะการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น จนละเลยทักษะบางอย่างที่ไม่ใช่ทักษะวิชาการแต่มีความจำเป็นหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น การเก็บที่นอน การทำอาหาร การสั่งอาหารในร้านอาหาร หรือพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เป็นต้น

2.2 ทักษะทางวิชาการที่บรรจุลงในหลักสูตรต่างแยกออกจากกัน ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การเขียน หรือการคำนวณ ล้วนแล้วแต่มีกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนที่แยกตามวิชาเรียนของตน ซึ่งไม่สามารถประกันได้ว่าสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้โดยการแยกเนื้อหาออกจากกันจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

2.3 ทักษะทางวิชาการที่บรรจุลงในหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนอาจจะมีความแตกต่างไปจากความจำเป็นของเด็กที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง ตัวอย่างเช่น นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เงิน โดยการฝึกนับ 1 - 5 และ10 ซึ่งในความเป็นจริงเด็กอาจจะจำเป็น เพียงการเรียนรู้การนับเงินเพียงหนึ่งบาทก็ได้

3. ทักษะหน้าที่ในหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นักการศึกษาพิเศษได้ให้ความสำคัญในการบรรจุเอาเนื้อหาทักษะหน้าที่ลงในหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น ทักษะการล้างจาน การนั่งรถโดยสาร การสั่งอาหารในร้านอาหาร โดยการวิเคราะห์ถึงสัดส่วนต่าง ๆ ในทักษะนั้น แล้วบรรจุลงในหลักสูตร ซึ่งการนำเอาทักษะหน้าที่ต่าง ๆ บรรจุลงในหลักสูตรจะช่วยทำให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นกับการดำรงชีวิตมากขึ้น

ดังนั้นการออกแบบหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ครูต้องพิจารณาลักษณะการเรียนรู้ของเด็กอย่างรอบคอบทั้งในระดับกลุ่ม (ชั้นเรียน) และรายบุคคลดังแสดงในภาพที่ 4

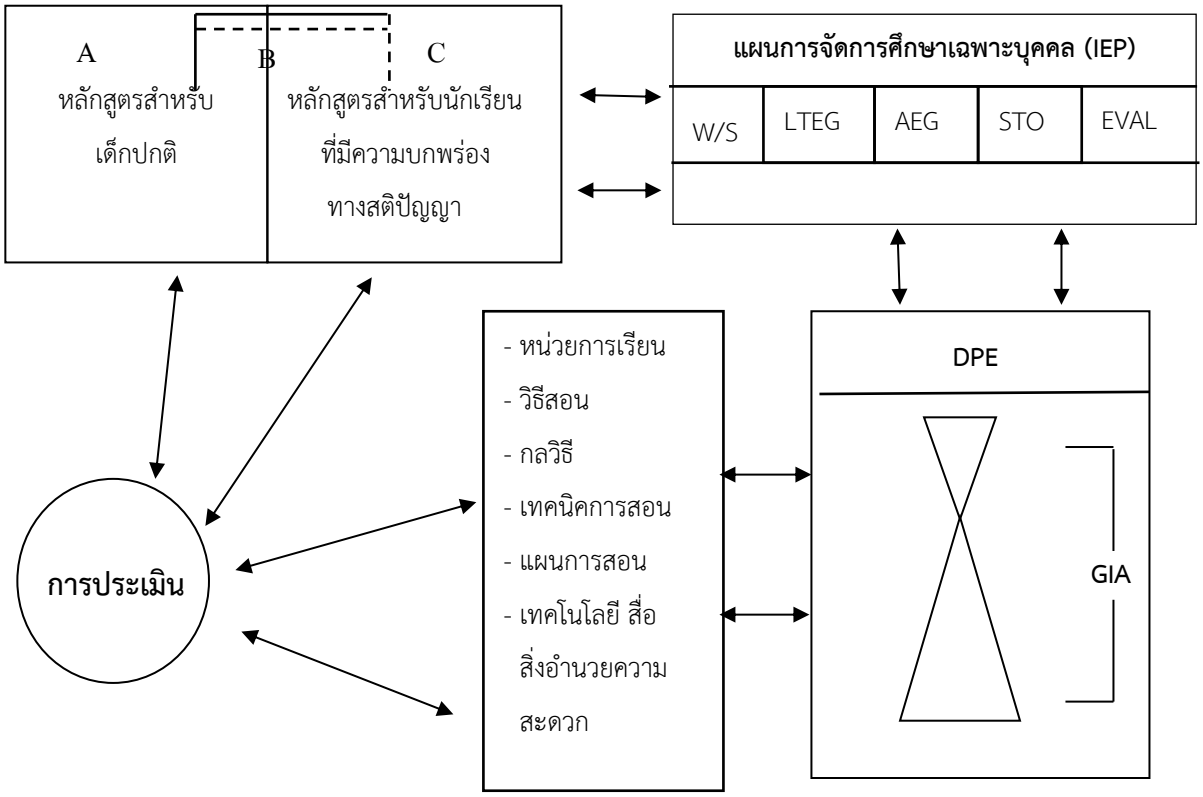

W/S	=	จุดแข็งและจุดอ่อน	LTEG	=	เป้าหมายทางการศึกษาระยะยาว
AEG	=	เป้าหมายทางการศึกษาระยะ 1 ปี	STO	=	วัตถุประสงค์ระยะสั้น
EVAL	=	การประเมินผล	DPE	=	การวินิจฉัย การกำหนดวิธีการ และการประเมินผล
GIA	=	การวิเคราะห์เป้าหมายทางการสอน			

ภาพที่ 4 แสดงการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา
ที่มา: โทมัส เอ. เกรน. (Thomas A. Gren, 1996: 59)

จากภาพที่ 4 แสดงรูปแบบที่อธิบายให้เห็นว่าจะสามารถวางหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างไร ดังนี้

แนวคิดในแผนผัง พื้นที่ A แสดงถึงทักษะและความรู้ซึ่งมีในหลักสูตรทั่วไปซึ่งเกินกว่าความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่จะเรียนรู้ได้ และไม่ได้บรรจุอยู่ในโปรแกรมของเขา พื้นที่ B คือ ทักษะและความรู้ที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอาจจะสามารถเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสามารถของนักเรียน ส่วนพื้นที่ C คือ ทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องเรียนรู้

พื้นที่ A และ B แสดงถึงทักษะ ความรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ทั้งหมด (หรือหลักสูตรทั้งหมด) ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนทุกคนที่ไม่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หลักสูตรนี้ต้องเปิดกว้างหลากหลายมากพอที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็กที่ฉลาดที่สุดและมีความยืดหยุ่นมากพอที่จะให้การเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่า ตัวอย่างเช่น หลักสูตรจะต้องครอบคลุมทุกชั้นเรียนและเนื้อหาวิชาทั้งหมดที่เหมาะกับนักเรียนตั้งแต่ที่เรียนรู้ช้าที่สุดไปจนถึงชั้นเรียนที่มีความเป็นเลิศที่วางแผนเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย ถ้านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเรียนได้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ หลักสูตรนี้จะต้องครอบคลุมทักษะและความรู้ในพื้นที่ A และ B แต่ในความเป็นจริงนั้นไม่สามารถเป็นไปได้ ดังนั้นแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) นั้นจะต้องได้รับการออกแบบอย่างรอบคอบเพื่อคัดเลือกทักษะ และความรู้ที่จะสอนนักเรียนเหล่านี้

พื้นที่ B และ C ของแผนผังแสดงถึงทักษะ และความรู้ที่อาจเหมาะสมในการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เส้นประที่แบ่งพื้นที่เหล่านี้แนะนำว่าต้องคำนึงถึงความต้องการจำเป็นและความสามารถของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละคนเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความสามารถมากนั้นจะครอบคลุมทักษะในพื้นที่ B มากกว่านักเรียนที่มีความที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงกว่า ในการวางหลักสูตรควรพิจารณาในองค์รวม (Horizontal Curriculum Planning) ให้มีความต่อเนื่องจากระดับการศึกษาอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ และเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตในสังคมเพื่อก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ ใช้วิธีการวางหลักสูตรแบบทีละขั้นตอน (Level to Level) ซึ่งควรต้องเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคล โดยสังเกตลักษณะการเรียนรู้ที่นักเรียนทำได้ดีมาเชื่อมโยงกับหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ในการปฏิบัติครูผู้สอนอาจมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการจัดทำหลักสูตรเฉพาะบุคคล แต่เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอนหลักสูตรเฉพาะบุคคลก็ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก

ดังนั้นการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงได้แก่ การปรับจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยเทียบเคียงมาตรฐานของสาระการเรียนรู้ นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2550: 44) ได้กำหนดให้สถานศึกษามีหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่

1. สถานศึกษามีสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการการเรียนรู้กับระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม
2. สถานศึกษามีสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความบกพร่องของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและท้องถิ่นที่เป็นมาตรฐาน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ครอบคลุมกับความต้องการของนักเรียน ชุมชนและสังคม
3. สถานศึกษามีการนำสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นไปใช้อย่างมีระบบและมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกต้อง
4. สถานศึกษามีการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
5. สถานศึกษามีการปรับปรุงสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นให้ทันสมัย และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้มีการปรับปรุงในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งผู้วิจัย และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ ครูหัวหน้างานการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียน ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวร่วมกับคณะผู้บริหาร ครูโรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษและด้านการจัดทำหลักสูตร ซึ่งเป็นการจัดทำหลักสูตรโดยอิงสมรรถนะและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และอาศัยหลักเกณฑ์วิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถานบันทางสังคมต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ (สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ) และสถานศึกษาเฉพาะความพิการทางสติปัญญาและสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ และกำหนดเลือกใช้หลักสูตรได้อย่างยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของเด็กและบริบทของสถานศึกษาได้มากยิ่งขึ้น โดยมีทิศทางของหลักสูตร ดังนี้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม สามารถพึ่งพาตนเอง อยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน

จุดหมายของหลักสูตร

1. มีความรู้และทักษะเคลื่อนไหว ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ

2. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยรักการอ่าน การออกกำลังกายตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และถ่ายทอดความคิด ด้วยกระบวนการในการสื่อความหมาย เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว สังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษาได้

การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้มีการประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่นักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาให้ผ่านทุกระดับชั้นและจบการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินทักษะการคิด และการถ่ายทอดความคิด ด้วยกระบวนการในการสื่อความหมายที่เกิดจากการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ให้บุคคลอื่นเข้าใจได้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามกลุ่มทักษะที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 6 กลุ่มทักษะ ดังนี้

1. กลุ่มทักษะการเคลื่อนไหว
2. กลุ่มทักษะภาษาและการสื่อสาร
3. กลุ่มทักษะช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย
4. กลุ่มทักษะสังคมและการดำรงชีวิต
5. กลุ่มทักษะวิชาการ
6. กลุ่มทักษะอาชีพ

5.4 การออกแบบการเรียนการสอน

5.4.1 การออกแบบการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

มีแบบจำลองจำนวนมากในการออกแบบการเรียนการสอน แต่ที่นักวิชาการได้นำแนวคิดมาใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ “ADDIE” Model ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) (สุเทพ อ่วมเจริญ, 2547: 16) ซึ่งมีความเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้

1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis Phase) เป็นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้ รวบรวมภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้

2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design Phase) เป็นการออกแบบวิธีการ หรือรูปแบบเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งต้องครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เขียนคำอธิบาย และระบุขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละภาระงานให้ชัดเจน พัฒนาเครื่องมือวัดการปฏิบัติที่ครอบคลุมความรอบรู้ ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี ก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้ จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่ง่ายจัดไว้เป็นลำดับแรก

3) ขั้นตอนการพัฒนา (Development Phase) เป็นการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำรายการกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ภาระงาน เลือกวิธีในการจัดการเรียนรู้และหรือสื่อในการเรียนรู้ ตรวจสอบวัสดุที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ ไม่จำเป็นต้องผลิตใหม่ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ นำสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เข้ากับโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตร

4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation Phase) นำสาระและกิจกรรมที่จัดทำไปใช้ ประกอบด้วย การวางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation Phase) เป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและประสิทธิผลของสื่อในการจัดการเรียน ประกอบด้วย การตรวจสอบทบทวน และประเมินภายในกระบวนการการออกแบบจัดการเรียนรู้ว่าแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดสนับสนุนและเป็นอุปสรรคบ้าง ประเมินผลในลักษณะภายนอก เช่น การสังเกตว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากภาระงานต่าง ๆ และผู้เรียนสามารถปฏิบัติชิ้นงานได้ พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

5.4.2 หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ การสอนควรยึดหลักระดับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ และผู้สอนควรมีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ โดยมีหลักการสอน ดังนี้ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

1. คำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพราะมีความพร้อมช้ากว่าบุคคลทั่วไป ก่อนทำการสอนครูต้องเตรียมความพร้อมก่อน

2. สอนตามความสามารถและความต้องการของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละคน โดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะกับสภาพและลักษณะของแต่ละคน และสอนตามระดับสติปัญญา

3. ยอมรับความสามารถ และส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4. พยายามฝึกให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยตนเองได้มากที่สุด จะเป็นการช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

5. สอนตามวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยแบ่งงานเป็นขั้นตอนย่อย เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและให้สามารถทำงานชิ้นนั้น ๆ ได้ และประสบความสำเร็จในงาน ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น

6. ใช้หลักการสอนแบบ 3 R

6.1 Repetition คือ สอนซ้ำและใช้เวลาสอนมากกว่าบุคคลทั่วไป ใช้วิธีสอนหลายวิธีในเนื้อหาแบบเดิม

6.2 Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตรึงเครียด ไม่สอนวิชาเดียวนานเกินไป 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมการสอนวิชาการเป็นการเล่น ร้องเพลง ดนตรี เล่านิทาน หรือให้ลงมือปฏิบัติจริง

6.3 Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่จะต้องทำเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

7. สอนโดยการแบ่งกลุ่มตามตารางสอน สามารถทำได้ดีในกรณีที่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอยู่ในระดับเดียวกัน

8. สอนโดยการทำกิจกรรมหนึ่งต้องแทรกการฝึกทักษะด้านอื่นด้วย

9. ช่วยส่งเสริม และพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อจะสามารถเรียนได้ดีขึ้น

10. สอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว

11. สอนโดยลงมือปฏิบัติจริง

12. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจยาก ครูต้องใช้คำง่าย ๆ และยกตัวอย่างประกอบ

13. จัดการเรียนการสอนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางปัญญามีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกการคิด

14. สอนโดยใช้อุปกรณ์ หรือของจริงประกอบทุกครั้ง และต้องให้เวลาพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมหนึ่งไปสู่อีกกิจกรรมหนึ่ง

15. การสอนต้องมีการสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงให้กับผู้เรียน

16. ประเมินผลความก้าวหน้าของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

17. มีความเชื่อมั่นว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความสามารถและศักยภาพในตนเอง และสามารถพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีประมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

18. ส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัว นอกจากสอนด้านวิชาการแล้ว ต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่พึงประสงค์ และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ภาษา และพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อมกัน

19. สอนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาลดการพึ่งพาบุคคลลง (Step of Independence) ต้องสอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพด้วย

นอกจากนี้ กัลยา ก่อสุวรรณ และยุวดี วิริยางกูล. (2561: 113 - 115) ยังได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย ไว้ ดังนี้

1. การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม (Early Intervention) เป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมเด็กที่มีควาบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่ได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่ระยะแรกคลอด เช่น ดาวน์ซินโดรม เด็กที่มีภาวะสมองพิการ (CP) เป็นต้น เพราะยิ่งให้ความช่วยเหลือเร็วเท่าไรเด็กย่อมพัฒนาได้เร็วมากขึ้นเท่านั้น นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือเด็กโดยตรงแล้ว การช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรกเริ่มยังสามารถลด หรือป้องกันปัญหาแทรกซ้อนที่จะเกิดขึ้นตามอีกด้วย

2. วางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เมื่อครูวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP หรือ Individualized Education Plan) สำหรับบุคคลบกพร่องทางสติปัญญา ครูมักจะให้ความสำคัญต่อการเรียนหรือทักษะวิชาการเท่านั้น แต่ความจริงแล้วทักษะด้านอื่น ๆ ก็มีความ สำคัญต่อชีวิตบุคคลเหล่านี้เช่นกัน เช่น การเตรียมความพร้อมในด้านทักษะชีวิต การฝึกทักษะทางสังคม และการฝึกอาชีพ

3. บริการที่เกี่ยวข้อง บริการที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยหนึ่งทีช่วยให้บุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญาได้รับประโยชน์ทางการศึกษาอย่างเต็มที่ โดยปกติแล้วบุคคลบกพร่องทางสติปัญญาจำนวนไม่น้อยที่มีความบกพร่องอื่นร่วมด้วย บุคคลเหล่านี้จึงต้องรับบริการอื่นที่จำเป็น เช่น เด็กบางคนมีความผิดปกติทางการพูดและภาษาร่วมด้วย บางคนมีความผิดปกติด้านประสาทสัมผัส เช่น การมองเห็น เป็นต้น เด็กบางคนอาจมีอาการชัก มีความผิดปกติทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กเหล่านี้จึงควรได้รับบริการด้านการฝึกพูด กายภาพบำบัด หรือแพทย์เฉพาะทาง เป็นต้น

4. การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ในปัจจุบันเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสได้เรียนรวมกับเด็ดทั่วไปในโรงเรียนปกติมากขึ้น ดังนั้น เด็กที่มีภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาโดยเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย จึงมีโอกาสอยู่ในระบบการเรียนรวมด้วย แต่การที่เด็กเหล่านี้จะสามารถเรียนรวมและประสบความสำเร็จได้ ผู้เกี่ยวข้องต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือการเตรียมความพร้อมของบุคลากร เช่น ความรู้ ทักษะ และเจตคติของครูในชั้นเรียนปกติและครูการศึกษาพิเศษ ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนทุกคนในชั้นเรียนอย่างแท้จริง

5. ความรู้พื้นฐานทางวิชาการ เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยมีความบกพร่องด้านการเรียนอยู่แล้ว กล่าวคือ เด็กเหล่านี้มีความสามารถในการอ่านและเขียนต่ำกว่าเด็กวัยเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสะกดคำ ความคล่อง และความเข้าใจจากการอ่าน ส่วนในวิชาคณิตศาสตร์นั้น เด็กบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยมักสามารถคิดคำนวณระดีบพื้นฐานได้ แต่อาจมีปัญหาเรื่องการให้เหตุผล และการนำแนวคิดไปใช้แก้ปัญหา ดังนั้น ครูจึงควรเน้นความรู้เรื่องคณิตศาสตร์ที่เขาสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้เงิน การรู้จักเวลา เป็นต้น ทักษะเหล่านี้ช่วยให้เขาใช้ชีวิตโดยอิสระ และใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข และเมื่อนักเรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้ว หากได้รับการฝึกอบรมหรือเรียนต่อด้านอาชีพ เด็กเหล่านี้จะสามารถทำงานหาเลี้ยงชีพพึ่งพาตนเอง และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างคนปกติทั่วไป

6. การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยปกติเด็กทั่วไปสามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้จากห้องเรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้ เช่น เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการบวก และลบในห้องเรียน แล้วนำความรู้นั้นไปใช้ซื้อของที่ร้านค้าในชุมชนได้ แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาถึงแม้ว่าจะมีความบกพร่องเพียงเล็กน้อยก็ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปปรับใช้กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ดังนั้น ครูที่สอนเด็กเหล่านี้ ต้องเข้าใจข้อจำกัดดังกล่าว และวางแผนการสอนให้เด็กเหล่านี้ได้นำความรู้ที่ได้เรียนในห้องเรียนไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วย

ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ (2553: 21 - 22) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความพกพร่องทางสติปัญญา ในแต่ละระดับชั้นเรียนไว้ ดังนี้

1. ระดับก่อนวัยเรียน เน้นความพร้อมของเด็กทั้งในด้านความคิด ความจำ ร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก ความพร้อมของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนในระดับประถมศึกษา การพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ควรเน้นทักษะที่จะจำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การฝึกให้นักเรียน มีความสนใจในบทเรียนนานขึ้น การฝึกความคิดความจำ ฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

2. ระดับประถมศึกษา เน้นเกี่ยวกับการอ่าน คณิตศาสตร์ ภาษา ส่วนวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษานั้นมีความสำคัญรองลงไป ในหลักสูตรแตกต่างไปจากหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ ตลอดจนเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหา วิชาดนตรีและศิลปะ ควรจัดให้เหมาะสมกับเด็ก

3. ระดับมัธยมศึกษา เน้นความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มีความพร้อม ควรให้เด็กเรียนในด้านอาชีพ และฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อเตรียมเด็กให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้ ควรฝึกให้เด็กมีทักษะในด้านต่อไปนี้ คือ ทักษะด้านการงาน และอาชีพ การครองเรือน นันทนาการ การดูแลสุขภาพ การดำรงชีพในชุมชน

ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องใช้หลักการสอนพิเศษกว่าเด็กปกติ กล่าวคือ

1. ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กโดยคำนึงถึงอายุสมอง ไม่ใช่อายุตามปฏิทิน
2. สอนในช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็ก
3. สอนตามขั้นตอนของงานที่แยกย่อยตามลำดับจากง่ายไปหายาก และไม่ซับซ้อน
4. ในการสอนแต่ละครั้ง ควรสอนเนื้อหาวิชาให้น้อยลง
5. สอนบทเรียนให้เหมาะกับสภาพของชีวิตจริงและปฏิบัติได้จริง
6. สอนซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ
7. ใช้คำพูดที่ชัดเจนและประโยคสั้น ๆ ไม่สับสน
8. ให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม
9. สังเกต บันทึก ความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาสอน
10. ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับผู้ปกครองและนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคการสอนโดย ครูต้องสร้างแรงจูงใจก่อน หลังจากนั้นจึงใช้เทคนิคอื่น ๆ ตามความเหมาะสม และก่อนสอนครูจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องพัฒนาการ และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กก่อน

การจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามแนวทางดั่งที่กล่าวมาให้เกิดผลได้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดีทั้งในด้านจุดเด่น จุดด้อยและขีดข้อจำกัดในความสามารถของนักเรียน เพื่อนำมาวางแผนในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของนักเรียนแต่ละคน และต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการสอนและพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างมากเป็นพิเศษกว่าครูที่สอนนักเรียนปกติ นอกจากนี้ยังต้องมีความอดทน และพยายามอย่างมาก เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามี ระดับสติปัญญาต่ำมีความสามารถในการเรียนรู้น้อย และมักจะมีความพิการอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความบกพร่องทางร่างกาย ทางการพูด และปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจเอาใจใส่และแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

6. แนวคิดการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ

"อาชีพครูถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้นจะต้องพัฒนาคน ซึ่งได้แก่ เยาวชนของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้...." พระราโชวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันพุธที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 จากพระราโชวาทที่ได้อัญเชิญมานี้ เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่เป็นครูที่มีต่อความเจริญมั่นคงของประเทศชาติและมีต่อการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ฉะนั้น อาชีพครูจึงเป็นอาชีพชั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม สังคมให้การยกย่องให้ความสำคัญว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนศึกษาพิเศษครูผู้สอนต้องใช้ความอดทน อดกลั้นเป็นอย่างมาก ต้องเสียสละและเหน็ดเหนื่อยกว่าครูในโรงเรียนปกติทั่วไป ต้องหมั่นพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานการสอน การดูแลพัฒนาผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ เพราะองค์กรใด ๆ ก็ตามจะประสบผลสำเร็จได้ ทรัพยากรที่เป็นที่ยอมรับกันว่ามีความสำคัญสูงสุดต่อองค์กร คือ ทรัพยากรมนุษย์ หรือทรัพยากรบุคคล หากองค์กรมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้ว โอกาสประสบผลสำเร็จได้มากกว่าองค์กรที่มีคุณภาพบุคลากรน้อยกว่า (สถาพร วิสามารถ, 2551: 177)

ดังนั้น การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำขึ้น เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร และการพัฒนาครูที่เป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

6.1 ความหมายของครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ

คำว่า "ครูการศึกษาพิเศษ" ตามระเบียบ ก.ค. ว่าด้วยเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของครูการศึกษาพิเศษ และครูการศึกษาพิเศษกรณีเรียนร่วม พ.ศ. 2539 หมายความว่า ข้าราชการครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอนคนพิการตามประเภทที่กำหนดไว้ และได้ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะคนพิการของทางราชการ และหรือในความควบคุมของทางราชการ

คำว่า "ครูมืออาชีพ " ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของครูมืออาชีพไว้ ผู้วิจัยขอนำมากล่าวอ้างเป็นบางท่าน ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2538: 4) กล่าวถึงครูมืออาชีพว่า เป็นครูที่พึงมีการพัฒนาประเมิน ปรับปรุงด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเป็นที่ยอมรับของนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน มุ่งประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

ยนต์ ชุ่มจิต (2550: 24 – 25) กล่าวว่า ครูวิชาชีพ คือครูที่ประกอบไปด้วย คุณสมบัติหลัก 2 ประการ ประการแรก คือ ความรู้ชัด รู้จริง รู้แจ้ง รู้ที่จะสอนไม่ควรสอน ประการที่สอง คือ ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ทั้งหลายแก่ปวงศิษย์ รวมทั้งการอบรม สั่งสอนโน้มน้าวจิตใจให้ศิษย์ประพฤติตนอยู่ในคุณธรรมความดี

ไพรินทร์ เหมบุตร (2555: 57). ครูมืออาชีพ หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ทักษะ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพ เป็นครูที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและผู้อื่น มีคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพ

จากความหมายที่ให้ไว้ข้างต้น สามารถสรุปความหมายของครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพได้ว่า หมายถึง ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่สอนนักเรียนพิการประเภทต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน ด้วยความมุ่งมั่น ทุ่มเทในอาชีพ หมั่นศึกษา ค้นคว้าหาแนวทาง เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาตนให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพครู อย่างมีประสิทธิภาพ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ และผู้อื่น

6.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษได้ระบุไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 (3) “รัฐต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพครูชั้นสูง และมาตรา 81 ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา โดยการให้ไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัย และพัฒนาครูตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการพัฒนาครูให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในด้านการทำงาน การปฏิบัติหน้าที่ในการสอน การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ได้ถูกบังคับไว้ด้วยกฎหมายนับแต่กฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษได้ระบุไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 (3) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 (4) มาตรา 52 และมาตรา 81

6.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาครู

6.3.1 ทฤษฎีการจูงใจและสุขศาสตร์

ทฤษฎีนี้เป็นผลงานของเฟรดเดอริค เฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีความแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมการทำงานของคน แรงจูงใจ (Motivation) เป็นการกระตุ้นจากลักษณะภายในของงานเอง ทำให้เกิดความพอใจในงาน ประกอบด้วยความสำเร็จ การยอมรับ งานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าของงาน ส่วนความสบายใจ (Hygiene) หมายถึงองค์ประกอบภายนอกงาน ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่พอใจในงานยขึ้นที่จะช่วยให้การกระทำที่จะช่วยกระตุ้นให้คนรู้สึกอยากทำงานขึ้นมาเอง หรือเรียกว่าเป็นการปลูกฝังให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานนั้น อาจทำได้ดังนี้ (สุรพล เพชรไกร. 2554: 17 - 18)

1. ลดเวลาที่ใช้ในการทำงานลง วิธีลดเวลาทำงานที่ได้ผลดี คือ การจัดให้มีชั่วโมงสำหรับสันทนาการขึ้นในวันทำงานวันใดวันหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้หยุดพักจากการงานมาร่วมสังสรรค์ พักผ่อน จะทำให้แล้วความรู้สึกอยากที่จะหยุดหรือลาจากงานจะมีน้อยลง หรือไม่มีเลย แต่กลับจะเพิ่มให้มีความต้องการทุกคนรู้สึกว่าต่างเป็นเพื่อนร่วมงานและร่วมกันเล่น เกิดความรู้สึกผูกพันชั่วโมงทำงานมากขึ้นเพราะความรู้สึกผูกพันนั่นเอง

2. หมุนเวียนค่าจ้าง เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะกระตุ้นให้คนทำงาน เพราะทุกคนต่างหวังที่จะได้รับเงินค่าจ้างเพิ่มขึ้นจากการทำงานเสมอ เมื่อมีระบบหมุนเวียนการเพิ่มเงินค่าจ้างขึ้นก็จะมีความหวังว่าครั้งต่อไป โอกาสที่จะได้รับเงินเพิ่มขึ้นจะเป็นของตนบ้าง แต่นายจ้างบางคนเห็นว่าเมื่อระบบการเพิ่มค่าจ้างหมุนเวียนไม่ได้ผลก็อาจใช้วิธีลดค่าจ้างแทน

3. ประโยชน์พิเศษที่ให้กับลูกจ้างนอกจากค่าจ้าง จะช่วยให้ลูกจ้างเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย หาเวลาไปทำงานพิเศษอื่นน้อยลง ยิ่งถ้าเห็นว่าหน่วยงานที่ทำอยู่ให้เงินเพื่อสวัสดิการหรืออื่น ๆ มากพอก็จะไม่หางานทำที่อื่นอีกต่อไป แต่ข้อนี้ยังไม่เพียงพอแก่ลูกจ้าง เมื่อได้ผลประโยชน์พิเศษมากแล้วถึงจะเรียกร้องให้ได้จนอาจเดือดร้อนแก่เจ้าของกิจการถึงกับต้องเลิกการดำเนินการสู้ทุนด้านค่าจ้างแรงงานไม่ไหว เช่นนี้แล้วก็จะดำเนินการหาวิธีการขั้นต่อไปที่จะระงับการเกิดเหตุเช่นนั้น

4. การฝึกอบรมด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นึกถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ของตนเป็นที่ตั้ง รวมทั้งความร่วมมือที่ต้องให้กับผู้อื่นเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของคนอื่น เพื่อจะได้ช่วยให้สัมพันธภาพดำเนินไปด้วยดี แต่การที่จะเข้าใจคนอื่นได้นั้นต้องเข้าใจตนเองให้ถ่องแท้เสียก่อน วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจและยอมรับตนเองได้ คือ การฝึกการร่วมรับรู้ทางอารมณ์ และความรู้สึกกับคนในกลุ่ม

5. การฝึกการร่วมรับรู้ทางอารมณ์และความรู้สึกกับคนในกลุ่ม (Sensitivity Training) จะทำให้รู้จักตนเอง ยอมรับในความเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ ที่มีอยู่เป็นลักษณะส่วนตัวของแต่ละคน อีกทั้งยังทำให้ทุกคนรู้ข้อดีและข้อเสียของตน เพื่อเป็นแนวทางก้ไขปรับปรุงตนเองต่อไป

6. การสื่อสาร (Communication) เป็นสิ่งจำเป็นของการดำเนินชีวิตในรูปแบบอันจะทำให้เกิดความเข้าใจตัวเอง และผู้อื่นได้เพิ่มขึ้น วิธีการในการติดต่อสื่อสารควรมีการนำมาใช้ให้เหมาะสม เป็นต้นว่าวิธีที่จะทำให้ลูกจ้างเข้าใจฝ่ายบริหารได้ทำอะไรเพื่อเขา และเพื่อหน่วยงานนโยบายของหน่วยงานที่ลูกจ้างทุกคนต้องรู้ สิ่งที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันได้ คือ การติดต่อกันระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายลูกจ้างและฝ่ายบริหารต่างส่งและรับการสื่อสารซึ่งกันและกันที่เรียกว่า Two – way Communication นั่นเอง

7. การเปิดบริการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ลูกจ้าง (Employee Counseling) ซึ่งจะช่วยลดความคับข้องใจของลูกจ้างลง และช่วยกระตุ้นความรู้สึกในทางที่ดีให้เกิดขึ้น แม้จะเป็นวิธีการที่ไม่สู้จะทันสมัยนัก แต่ก็ช่วยให้ได้ผลมากทีเดียว

6.3.2 ทฤษฎี X และทฤษฎี Y โดย McGregor

การวางแผนการนำไปสู่ทฤษฎีแบบใหม่ ซึ่งเสนอโดยดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เรียกว่า Theory X – Theory Y ซึ่งเขาเห็นว่าองค์กรแบบเก่านั้น การตัดสินใจสั่งการจะอยู่ที่ส่วนกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าและลูกน้อง เป็นโครงสร้างแบบปิรามิด การควบคุมงานมาจากภายนอก สิ่งเหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานคติเบื้องต้นกับลักษณะธรรมชาติของมนุษย์

แมคเกรเกอร์ (McGregor) รู้สึกว่าการบริหารจำเป็นจะต้องกระทำบนพื้นฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติและการจูงใจคนอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น การบริหารที่มีพื้นฐานเหมาะกับสถานการณ์ในปัจจุบันบุคคลในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีระดับการศึกษาและมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น จะสามารถแสดงพฤติกรรมเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น โดยมีรายละเอียดฐานคติเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ ที่ได้เน้นไว้ใน Theory X – Theory Y ดังนี้ (สุรพล เพชรไกร. 2554: 15 - 17)

Theory X	Theory Y
1. งานเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่ชอบ ขี้เกียจ 2. คนส่วนใหญ่ไม่มีความทะเยอทะยาน ต้องการรับผิดชอบแต่เพียงเล็กน้อย และต้องการที่จะได้รับการควบคุมบังคับ 3. คนส่วนใหญ่มีขีดความสามารถในด้านการสร้างสรรค์น้อยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กร 4. การจูงใจ หรือไฟในการทำงานเกิดขึ้นในระดับสรีรศาสตร์และระดับความปลอดภัยเท่านั้น 5. คนส่วนใหญ่ต้องการที่จะได้รับการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และชอบที่จะให้ใช้อำนาจบังคับบ่อย ๆ เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ	1. งานเหมือนการเล่น ถ้าหากสภาพการณ์เอื้ออำนวยให้ 2. ในการที่จะทำงานให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้นการควบคุมตนเองเป็นสิ่งที่จะขาดมิได้ 3. ขีดความสามารถในด้านการสร้างสรรค์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรของคนส่วนใหญ่มีอยู่อย่างกว้างขวาง 4. การจูงใจหรือไฟในการทำงานเกิดขึ้นในระดับการยกย่องนับถือและระดับสัจธรรมในตนเองเช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในระดับสรีรศาสตร์และระดับมั่นคงปลอดภัย 5. คนสามารถที่จะบังคับควบคุมตนเองและสร้างสรรค์ในขณะทำงาน ถ้าหากได้รับการจูงใจอย่างเหมาะสม

6.3.3 ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Performance Theory)

เนตร์พัณณา ยาวิราช (2552: 157 - 159) กล่าวถึงผลการศึกษา โดยนักจิตวิทยาชื่อว่า เอ็ดเวอร์ด ธอร์นไดค์ (Edward Thorndike) เรื่องกฎแห่งผล (Law of Effect) หมายถึงพฤติกรรมเกิดขึ้นเมื่อมีการกระตุ้นในทางบวกซ้ำแล้วซ้ำอีกทำให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา ที่เรียกว่าการเสริมแรง (Reinforcement) ในการจูงใจพนักงาน ผู้บริหารมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของพนักงานที่ช่วยให้พนักงานแสดงพฤติกรรมได้หลายแบบ ดังนี้

1. การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง การทำงานนั้นมีคุณค่าขึ้น โดยที่พนักงานจะแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ หากได้รับการตอบแทนในทางที่ดี มีความพึงพอใจในงาน มีการประเมินผลการทำงานเป็นที่น่าพอใจ ทำให้ได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น การเสริมแรงทางบวก หรือการทำให้เนื้องานเพิ่มขึ้น (Enriched Jobs) ใช้ในการจูงใจพนักงานได้ทำให้พนักงานแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช่เพียงแค่เป็นการทำงานธรรมดา

2. การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การลงโทษพนักงาน เพื่อไม่ให้พนักงานแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีอีก เพื่อไม่ให้พนักงานแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

3. การลงโทษ (Punishment) หมายถึง การลงโทษเมื่อพนักงานทำผิดกฎระเบียบข้อบังคับ พนักงานจะมีความรู้สึกอารมณ์ที่ไม่ดี และทำให้เกิดการรับรู้ถึงความไม่ยุติธรรมและขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน

4. การทำให้พฤติกรรมไม่ดีหมดไป (Extinction) หมายถึง การทำให้พฤติกรรมที่ไม่ดีหมดไป สูญหายไป อาจทำได้โดยการไล่ออก

5. การเสริมแรงทางบวกและทางลบ มีข้อสรุปได้ว่า พนักงานมีความต้องการการเสริมแรงทางบวกเพราะทำให้พนักงานแสดงพฤติกรรมซ้ำหลีกเลี่ยงการเสริมแรงทางลบ ทำให้ไม่เกิดพฤติกรรมซ้ำอีก ดังภาพที่ 5

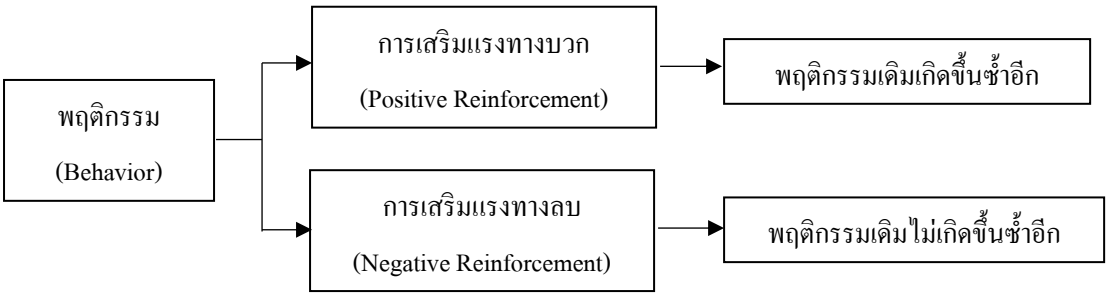

ภาพที่ 5 ภาพแสดงพฤติกรรมการจูงใจแบบเสริมแรง
ที่มา: ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของ เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2552 : 159)

ข้อสังเกตในเรื่องของการเสริมแรงคือบางครั้งพนักงานมีความคาดหวังผลในระยะสั้น เมื่อได้รับการเสริมแรงแล้วก็จะไม่แสดงพฤติกรรมนั้นอีก ผู้บริหารอาจให้การเสริมแรงได้หลายอย่าง เช่น การให้รางวัลตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การแสดงความคิดเห็น ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ การให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น การให้ความเป็นอิสระในการทำงาน การได้รับการยอมรับ การให้ผลประโยชน์ในหลายรูปแบบ และการให้มีส่วนในการตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้ คือรางวัลที่ทำให้ พนักงานมีผลการทำงานที่ดี และผลที่ได้รับจากการจูงใจ คือ พนักงานมีความเชื่อว่าเขาสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายเพื่อผลที่ได้รับในทางบวก พนักงานพยายามทำงานด้วยมีความคาดหวังในผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ พนักงานอาจทำงานนั้นโดยหวังเพื่อผลลัพธ์ ซึ่งอาจเป็นความต้องการหลาย ๆ อย่างพร้อมกันและผลลัพธ์นั้นมีคุณค่าต่อพนักงาน ผลลัพธ์จึงเป็นเครื่องมือในการจูงใจ

นอกจากนี้ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาครูที่เกี่ยวข้องกับครูการศึกษาพิเศษ (ศกลวรรณ เปลี่ยนขำ, 2550: 21) ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูในเชิงการบริหารจัดการตามรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management: SBM) เป็นการเน้นความสำคัญของบุคลากรทั้งโรงเรียน จะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งจะต้องพัฒนาในลักษณะเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม หรือทีมงานรวมทั้งระบบโรงเรียน ตามบทบาทหน้าที่เฉพาะและประสานสัมพันธ์ ร่วมคิดร่วมทำในทีมงาน และระบบโรงเรียนตามบทบาทหน้าที่เฉพาะและประสานสัมพันธ์ ร่วมคิดร่วมทำในทีมงานและระบบโรงเรียนทั้งหมด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 33) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครูว่า ครูต้องพัฒนาตนเอง “เป็นครูมืออาชีพ ไม่ใช่อาชีพครู” การพัฒนาตัวเองเป็นครูมืออาชีพต้องก้าวทัน การพัฒนาทางวิชาการ ต้องฝึกอบรม พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ศึกษารูปแบบ วิธีการหรือแนวทางใหม่ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน และศึกษาวิเคราะห์วิจัย เพื่อนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าล้วนเป็นแนวทางหรือแนวคิดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะหาแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้สามารถทำงาน หรือปฏิบัติงานให้กับองค์กรได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้น มีความรักในงานที่ทำ มีความรักในองค์กร มีความผูกพันรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า ฉะนั้นการพัฒนาบุคคลในหน่วยงาน หรือองค์กรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นที่หัวหน้าองค์กร หรือหัวหน้างานต้องถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรได้รับการพัฒนา เพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กรได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.4 แนวทางในการพัฒนาครูมืออาชีพ

ครูมืออาชีพเป็นครูที่มีความรัก และศรัทธาในวิชาชีพครู สามารถจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและนักเรียน มีวิธีการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคน ยอมรับ และเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน มีทักษะในการวิจัย เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น สามารถใช้เทคโนโลยี สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา มุ่งพัฒนารูปแบบการประเมิน ปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง (ศรัณยู ศิริเจริญธรรม. 2556: 12) ดังนั้นการศึกษา และพัฒนาครูเพื่อเพิ่มสมรรถนะความรู้ความสามารถของตนเองและสมรรถนะทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะสร้างครูให้บังเกิดศักยภาพทางสมรรถนะที่สูงขึ้น ก้าวสู่ความเป็น “ครูมืออาชีพ (Professional Teacher)” ที่แท้จริง ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 34 - 39) มีแนวดำเนินการในการพัฒนาครูสู่มืออาชีพ ดังนี้

1. การพัฒนาครูให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อให้ครูเกิดความรักและศรัทธาในวิชาชีพ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร รักและเมตตาศิษย์ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีความมุ่งมันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

2. การส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งเป็นงานหลักของการปฏิรูปการเรียนรู้ ของครูมืออาชีพ โดยพัฒนาครูให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ สร้างทักษะการบูรณาการ ซึ่งครอบคลุมงานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผล การจัดแหล่งเรียนรู้และการวิจัย

3. การพัฒนานวัตกรรม เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นสื่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เป็นการส่งเสริมให้ครูพัฒนานวัตกรรม/สื่อในการจัดการเรียนรู้ มีการศึกษาวิจัย และพัฒนาวิธีสร้างสื่อที่มีคุณภาพ พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่สอดคล้องและตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน

4. พัฒนาให้ครูมีจิตวิทยาในการดูแลช่วยเหลือพัฒนานักเรียนตามธรรมชาติโดยพัฒนา ให้ครูรู้ และเข้าใจธรรมชาติ ความต้องการ และพัฒนาการตามวัย ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาเด็กตามศักยภาพ สามารถค้นพบความสามารถพิเศษของเด็กแต่ละคน และสามารถจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วมได้

5. เพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การค้นคว้า และพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครู โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษ มีความรู้เกี่ยวกับศัพท์ สำนวน โครงสร้างประโยคง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ติดต่อสร้างปฏิสัมพันธ์ตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553: 68) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การปฏิรูป ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) มีการดำเนินงานใน 4 ด้าน คือ

1. การปฏิรูปการผลิตครู มีผลการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยมีนโยบาย และแผนการผลิตครู ที่ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้ว คือ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษา (พ.ศ. 2547 - 2556) ซึ่งมีหลักสูตรการผลิตครูหลายแบบ เช่น การผลิตครูแนวใหม่ หลักสูตร 5 ปี ใน 8 สาขาวิชา ตามแผน 3 ปี (2547 - 2549) ที่ให้เรียนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 4 ปี และฝึกปฏิบัติ การสอนในสถานศึกษาที่สภาครูและบุคลากรทางการศึกษารับรองอีก 1 ปี ๆ ละ 2,500 คน รวม 7,500 คน ได้เปิดรับรุ่นที่ 1 ในปี การศึกษา 2547 เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 50 แห่ง มีนักศึกษาเข้าเรียน 2,139 คน คิดเป็นร้อยละ 85.56 ของเป้าหมาย และในระหว่างศึกษามีนักศึกษาบางส่วนลาออก บางส่วนผลการศึกษาไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดต้องออกจากโครงการ ทำให้เหลือนักศึกษาจำนวน 2,051 คน (ร้อยละ 82.04) ที่จะจบการศึกษาในเดือนมีนาคม 2552 ทั้งนี้นักศึกษากลุ่มนี้ ได้รับทุนการศึกษาตลอดหลักสูตรปีละ 84,000 บาทต่อคน และมีการดำเนินการเพียงรุ่นเดียว ส่วนรุ่นต่อไปจะเปิดรับหลังจากได้ผลการประเมินรุ่นที่ 1 แล้ว นอกจากนี้มีการผลิตครูระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี สำหรับผู้จบปริญญาตรีสาขาวิชาอื่นและประสงค์จะเป็นครูเข้าศึกษาในวิชาชีพครู 1 ปี การผลิตครูระดับปริญญาโททางการสอนหลักสูตร 3 ปี สำหรับผู้ที่จบปริญญาตรีทุกสาขาเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท 2 ปี และฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ที่สภาครูและ บุคลากรทางการศึกษารับรอง 1 ปี หลักสูตรวิทยาศาสตร์ บัณฑิต 4 ปี และประกาศนียบัตรวิชาชีพครู 1 ปี ภายใต้โครงการส่งเสริมและผลิตครู ที่มีความสามารถพิเศษ ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.) ที่เป็นความร่วมมือของ 3 หน่วยงาน คือ สำนักคณะกรรมการ การอุดมศึกษา สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อผลิตครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ที่มีความสามารถพิเศษ และมีความศรัทธาในอาชีพครู และแก้ปัญหาการขาดแคลนครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเริ่มดำเนินการระยะที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2539 และสิ้นสุดในปี 2545 และระยะที่ 2 เริ่มเมื่อปี 2546 มีผู้จบการศึกษาได้รับการบรรจุ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 - 2550 รวมประมาณ 1,500 คน เป็นต้น

2. การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจนในระดับกระทรวง เพื่อส่งเสริมครูให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนการฝึกอบรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีสมรรถนะเพิ่มขึ้น โดยมีการตั้งสถาบันพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) เพื่อดำเนินการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากร ทางการศึกษาหลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลักสูตรเข้ม 6 วัน 42 ชั่วโมง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ส่วนครูและศึกษานิเทศก์เป็นหลักสูตรการพัฒนา 8 วัน 60 ชั่วโมง เนื้อหาประกอบด้วยครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง คุณธรรมนำความรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามผล โครงการพัฒนาสมรรถนะของครูตามระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นการพัฒนาครูตามจุดเด่น จุดด้อย ที่แต่ละคนประเมินตนเองไว้ โครงการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ มีโครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ โดยจัดให้มีระบบข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยทำการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาครูทั้งในและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ ปรับหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะโดยปรับหลักเกณฑ์ด้านคุณสมบัติของผู้รับการประเมิน วิธีการประเมินที่พิจารณาจากพฤติกรรม และกระบวนการทำงาน ประจักษ์พยานเอกสารที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

3. การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู มีการดำเนินงานเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการคุรุสภา และคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา มีการจัดทำข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ 3 ด้าน มีการกำหนดกรอบการพัฒนาวิชาชีพครู ร่างข้อบังคับว่าด้วยการพัฒนา และการส่งเสริมยกย่องวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งมีมติกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบประกอบวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

4. การปฏิรูประบบบริหารงานบุคคล กฎหมายที่สำคัญและที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ มีผลบังคับใช้แล้ว คือ พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พ.ร.บ. เงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และพ.ร.บ. เงินเดือน เงินวิทยฐานะและเงินประจำตำแหน่ง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2547 นอกจากนี้ มีการปฏิรูปการบริหารงานบุคคลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการแต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและรองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และการจัดสรรอัตรากำลังครูในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการปฏิรูประบบการพัฒนาครูเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) เป็นประเทศพัฒนาแล้ว โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์) มีนโยบายการพัฒนาครูเพื่อเชื่อมโยงกับวิทยฐานะ โดยการปรับปรุงหลักเกณฑ์การประเมินเพื่อขอมี หรือเลื่อนวิทยฐานะ โดยให้ความสำคัญกับ "ระยะเวลา" ในการทำงานสั่งสมความชำนาญในระยะเวลาหนึ่งเชื่อมโยงกับการอบรมพัฒนาตนเอง โดยการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาตนเองให้ข้าราชการครู คนละ 10,000 บาท/คน/ปี เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายใน

การพัฒนาตนเอง โดยเป็นค่าลงทะเบียนหลักสูตร ค่าพาหนะเดินทาง ค่าที่พัก และค่าเบี้ยเลี้ยงในการอบรมพัฒนาเองในหลักสูตรที่สถาบันคุรุพัฒนารับรองและ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ทำการคัดเลือกหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครู ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561: 1)

6.5 รูปแบบในการพัฒนาครูมืออาชีพ

ในการพัฒนาครู หรือบุคลากรให้เป็นมืออาชีพมีสิ่งหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ คือ รูปแบบ หรือกระบวนการพัฒนา (สังวาล เขื่อนคำ. 2554: 15) เพราะการดำเนินการพัฒนานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาบุคลากร โดยต้องกำหนดเป็นนโยบาย หรือภารกิจที่สำคัญขององค์กร ต้องมีแผนงานการพัฒนาที่ชัดเจน ให้โอกาสแก่บุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการพัฒนา

วันเพ็ญ ศรีแก้ว (2552: 23 - 27) กล่าวถึง รูปแบบ หรือกระบวนการพัฒนาที่แต่ละองค์กรมีการเลือกใช้ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. การปฐมนิเทศ หมายถึง กิจกรรมทางด้านการบริหารงานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพยายามแนะนำพนักงานใหม่ ครูคนใหม่ ให้รู้จักหน่วยงานและให้รู้จักงานในหน้าที่ที่ต้องทำ ตลอดจนผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

การปฐมนิเทศ เป็นการฝึกอบรมเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์ที่จะแนะนำบุคลากรที่เข้ามาใหม่ให้มีความรู้ในเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับองค์กรที่เขาสังกัดอยู่ เช่น รู้ถึงลักษณะโครงสร้างขององค์กร ความสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กร ระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร โดยเฉพาะเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ของบุคลากรและสถานที่ที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรใหม่รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ภายในองค์กรในเวลาอันสั้นที่สุด ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้โดยเร็ว การปฐมนิเทศนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง การไม่ได้รับการชี้แจง หรือการปฐมนิเทศให้เข้าใจเรื่องราวที่ควรทราบนั้นเมื่ออยู่ไปสักระยะหนึ่งในช่วงแรก ๆ ก็จะเกิดการขัดแย้งทางจิตวิทยาขึ้นจนกลายเป็นการตื่นตระหนกประหม่า หรือเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ผิดไป การปรับตัวจึงไม่ราบรื่น และมักเกิดผลทำให้มีการลาออก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องจัดโครงการปฐมนิเทศขึ้น

2. การมอบหมายงาน หรือการมอบหมายอำนาจหน้าที่ คือ การกำหนดความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ โดยตัวผู้บังคับบัญชาที่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การมอบหมายงานหรืออำนาจหน้าที่จะก่อประโยชน์ คือ ช่วยลดภาระของผู้บริหารระดับสูง ช่วยในการพัฒนาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจที่ดีแก่คนงาน ซึ่งมีหลักการสำคัญของการมอบอำนาจหน้าที่ ดังนี้

2.1 การมอบอำนาจหน้าที่ เป็นการมอบอำนาจให้แก่ตำแหน่งมิใช่แก่บุคคล ควรมอบให้แก่ตำแหน่งหน้าที่รองลดหลั่นลงมาตามสายแห่งการบังคับบัญชาของหน่วยงาน

2.2 ความสมัครใจการมอบอำนาจเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่า คือ ผู้บังคับบัญชาจะต้องเต็มใจที่จะมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และอำนาจหน้าที่ที่มอบจะต้องได้สัดส่วนพอควรแก่ปริมาณงานและความรับผิดชอบที่ได้รับมอบไป

2.3 ลักษณะและปริมาณของอำนาจหน้าที่ที่จะมอบ ซึ่งโดยทั่วไปก็ควรจะเป็นอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ หรือนโยบายหลักขององค์กร

2.4 จัดระบบการรายงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อทราบความก้าวหน้า และทราบความเคลื่อนไหวของงานที่มอบหมาย

2.5 การมอบอำนาจหน้าที่กระทำได้หลายระดับ แต่การมอบอำนาจหน้าที่นั้นมิได้ให้ผู้บังคับบัญชาปลอดจากความรับผิดชอบในผลแห่งการปฏิบัติงานนั้น หากแต่ผลอันเกิดจากการปฏิบัติงานนั้นจะมีความรับผิดชอบลดหลั่นกันไปตามลำดับ จนถึงผู้รับผิดชอบในส่วนร่วมโดยตรง คือ ผู้บังคับบัญชา

3. การฝึกอบรม เป็นกระบวนการการพัฒนาบุคลากรที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการวางแผนที่ดี เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากร การฝึกอบรมจะเน้นพัฒนาพฤติกรรมของบุคลากรเท่านั้น ซึ่งการฝึกอบรม หมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

การฝึกอบรมอาจแยกได้หลายประเภทตามลักษณะของจุดมุ่งหมาย ผู้เข้ารับการอบรม และระยะเวลาในการอบรม การแบ่งประเภทของการฝึกอบรมจะถือสิ่งใดเป็นเกณฑ์ก็ตาม ก็มุ่งผลที่ผู้เข้ารับการอบรม การแบ่งตามลักษณะผู้เข้ารับการอบรม มี 6 ประเภท ดังนี้

3.1 การฝึกอบรมแบบปฐมนิเทศ คือ การแนะนำคนเข้าทำงานใหม่ได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ ขององค์กร วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีของบุคลากรต่อองค์กร ให้เข้าใจถึงนโยบาย งาน และการบังคับบัญชา ช่วยให้บุคลากรรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ส่งเสริมขวัญและความกระตือรือร้นในการทำงาน

3.2 การฝึกอบรมโดยการทำงาน การฝึกอบรมประเภทนี้เป็นที่นิยมกันมาก เพราะเป็นการสอนให้มีการทำงานจริง ๆ ใช้สถานที่จริงเป็นที่ฝึกอบรม สภาพแวดล้อมในการฝึกอบรมกับสถานที่ทำงานจึงไม่แตกต่างกัน การฝึกอบรมประเภทนี้เหมาะสำหรับการทำงานที่ใช้เวลาในระยะสั้น และสำหรับผู้เข้ารับการอบรมจำนวนน้อยที่จะเข้าฝึกทำงานพร้อม ๆ กันได้

3.3 การฝึกอบรมในห้องทดลองปฏิบัติงาน การฝึกอบรมประเภทนี้จัดขึ้นในห้องเรียนมีลักษณะคล้ายกับสถานที่ทำงานจริง ทั้งเครื่องมือ และสภาพการทำงาน สำหรับการฝึกอบรมงานประเภทง่าย ๆ และสำหรับช่วงระยะสั้น ใช้เพื่อหัดคนจำนวนมาก ๆ ให้ทำงานในเวลาเดียวกัน โดยลักษณะการทำงานเหมือนกัน การฝึกมีลักษณะให้คนเรียนรู้งานมาก

3.4 การฝึกหัดช่าง เพื่อฝึกอบรมคนงานประเภทช่างฝีมือ อาจใช้วิธีการอบรมโดยให้ทำงานกับการอบรมในห้องเรียน ซึ่งต้องใช้เวลานานกว่าการอบรมประเภทอื่น

3.5 การฝึกอบรมเป็นโครงการอบรมที่จัดทำขึ้นร่วมกันระหว่างโรงเรียน และองค์กรธุรกิจ การฝึกอบรมประเภทนี้ตามปกติใช้กับที่ต้องการความรู้ ความชำนาญสูง หรืองานอาชีพ การฝึกหัดงานมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญให้ผู้รับการฝึกงานมีความรู้สมดุลกันระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

3.6 การฝึกอบรมพิเศษ องค์กรจะจัดหลักสูตรพิเศษขึ้น เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่ง โดยองค์กรเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด หรืออาจส่งบุคลากรไปฝึกงานกับสถานการณ์ศึกษา หรือองค์กรอื่นใด เข้ารับการอบรมที่จัดทำขึ้นเป็นครั้งคราว

4. การฝึกอบรมที่เรียกว่า สัมมนา ส่วนใหญ่จะใช้พัฒนานักบริหารหรือใช้ฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาชั้นสูง วิธีการสัมมนา คือ จัดให้มีการประชุมกลุ่มไม่ใหญ่นัก และเปิดโอกาสให้ที่ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเสรี โดยมอบหมายให้ผู้ร่วมสัมมนาอภิปรายปัญหาที่กำหนดให้ และมีผู้นำอภิปรายให้อยู่ในประเด็นที่พิจารณา หรือวิทยากรอาจจะจัดเตรียมหัวข้อที่อภิปรายไว้ให้ที่ประชุมเลือกว่าจะพิจารณาเรื่องใดก็ได้

การสัมมนาเป็นวิธีการอบรมเป็นกลุ่มระหว่างผู้มีความรู้ในระดับเดียวกัน หรือสาขาเดียวกัน หรือเป็นส่วนช่วยในการทำวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีประโยชน์ เพราะจะใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุน และแก้ไขปัญหาระหว่างผู้ทรงวุฒิด้วยกัน นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนจะโอกาสแสดงบทบาทในการออกความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้เกิดแนวความคิดและหาทางแก้ไขหรือสนับสนุนข้อมูลที่มีอยู่ในการสัมมนาอาจใช้เวลาหลายวัน หรือวันเดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับหัวข้อในการสัมมนา ส่วนใหญ่จะทำการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ระหว่างสัมมนาเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความรู้จักคุ้นเคยกัน และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

5. การศึกษาต่อ บุคลากรทุกประเภทที่อยู่ในองค์การ หรือสถาบันแม้จะมีความรู้มีความสามารถดีเพียงใดก็ตาม ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ ความสามารถก็ย่อมจะอ่อนลงไป เนื่องจากวิธีการปฏิบัติงานตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาต่อเป็นวิธีการหนึ่งในการที่จะพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ดีขึ้น หรือได้รับความรู้ใหม่ หน่วยงานจึงต้องส่งเสริมบุคลากรไปศึกษาต่อ หรือศึกษาเพิ่มเติมในสถานศึกษาระดับสูง การส่งไปอาจส่งไปศึกษาระดับปริญญาต่าง ๆ ภายในประเทศ หรือต่างประเทศ

การส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ นับได้ว่าเป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการบริการงานบุคคลสมัยใหม่ เป็นการให้โอกาสแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะและช่วยให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการทำงานให้มีความมั่นใจในตนเอง เข้าใจจุดมุ่งหมายในการทำงานดีขึ้น และโอกาสที่จะได้เลื่อนฐานะมีมากขึ้น ย่อมเป็นเรื่องจำเป็นและเป็นผลตอบแทนที่ผู้บังคับบัญชาส่งเสริม อันเป็นช่วยเสริมสร้างกำลังใจแก่บุคลากรด้วย

6. การพัฒนาโดยวิธีการให้ทำงาน ซึ่งมี 4 รูปแบบ ดังนี้

6.1 การทดลองเรียนงาน โดยผู้ที่ได้รับการอบรมจะถูกสมมติให้ได้รับตำแหน่งบริหารโดยมีหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่งนั้นทุกอย่าง ซึ่งจะเป็นการฝึกหัดและให้เรียนรู้งานได้เร็วเป็นการกระตุ้นจูงใจมากกว่าการเรียน และยังช่วยลดภาระงานของของผู้บังคับบัญชาอีกด้วย

6.2 การหมุนเวียนงาน โดยการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปให้ทุกคนมีโอกาสทำงานทุกตำแหน่งชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

6.3 การสอนงานจากผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน โดยการชี้แนะวิธีการปฏิบัติงาน ข้อแนะนำต่าง ๆ การติดตามผลและการแก้ไขข้อผิดพลาด

6.4 การบริหารในรูปกรรมการ โดยการประชุมของคณะกรรมการ ซึ่งจะช่วยให้ได้โอกาสหาความชำนาญในการพูดเสนอแผนงานต่อกลุ่ม ให้เหตุผล ความคิดเห็น หรือข้อโต้แย้งเพื่อสนับสนุนความคิดของตน เท่ากับเป็นการฝึกบุคลากรในคณะกรรมการให้สามารถทำงานบริหารได้

วสันต์ ปานทอง และคณะ (2556: 198 – 199) ได้สรุปรายงานผลการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในประเด็นวิธีการพัฒนา ได้แบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การพัฒนาระดับองค์การหรือสถานศึกษา วิธีการพัฒนา ได้แก่

1. การจัดการความรู้ (KM)
2. การดูตัวอย่างผู้ที่ประสบผลสำเร็จในลักษณะดูงานแบบฝังตัว
3. กิจกรรมการคุยกันกับเพื่อนครูเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
4. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาผู้นำที่บ้าน (ผู้ปกครอง)
5. เสวนาเป็นเนืองนิตย์ สร้างกลุ่มที่หลากหลาย ขยายสู่ชุมชน
6. กิจกรรมแลกเปลี่ยนภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การพัฒนาระดับกลุ่ม วิธีการพัฒนา ได้แก่

1. การเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ระดับทีม หรือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)
2. การเป็นที่ปรึกษา (Counseling)
3. การสอนงาน (Coaching)
4. การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring)
5. ความเป็นกัลยาณมิตรรู้ทุกข์
6. การจัดหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาระดับบุคคล วิธีการพัฒนา ได้แก่

1. การดูตัวอย่างของคนดีที่ประสบผลสำเร็จในลักษณะดูงานแบบฝังตัว
2. การเล่าเรื่องจากครูทั้งความสุขและความทุกข์
3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้รับการพัฒนาตนเอง
4. การศึกษาคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ
5. การแชร์ประสบการณ์และการยกย่องเชิดชูเกียรติ
6. อบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน
7. อบรมเชิงปฏิบัติการวิธีการสอนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน
8. อบรมเชิงปฏิบัติการด้านกระบวนการวิจัย การดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย บทบาทผู้ที่พัฒนา และบทบาทผู้ที่รับการพัฒนา

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555: 185 - 186) ได้กล่าวถึง Spark and Loucks-Horsley (1989) เสนอรูปแบบการพัฒนาครู 5 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาตนเอง (Individually Guide) รูปแบบนี่ครูเป็นผู้กำหนดความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาตนเองที่ดีที่สุด และสิ่งที่จะพัฒนานั้นมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรง ดังนั้น ขั้นตอนการพัฒนาครูตามรูปแบบนี้ จะเริ่มต้นด้วยการระบุความต้องการจำเป็น (Need) จากนั้นจึงจะจัดทำแผน (Plan) เพื่อการบรรจุความต้องการจำเป็นนั้น แล้วมีการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุผลตามแผน (Accomplish the Plan) และการประเมินผลงานตามแผน (Evaluation)

2. รูปแบบการสังเกตและการประเมิน (Observation and Assessment) โดยให้โอกาสครูได้สังเกตและมีข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) กับเพื่อนครูคนอื่น ๆ ซึ่งจะให้ผลดีทั้งต่อผู้สังเกตและผู้ถูกสังเกตด้วย โดยอาจใช้วิธี Peer Coaching, Team Building, Collaboration, Clinical Supervision เป็นต้น

3. รูปแบบมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนา (Involvement in a Development Process) รูปแบบนี้เชื่อว่าครูในฐานะเป็นผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ จึงต้องการที่จะมีส่วนในการแก้ไขปัญหาในงานที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง และอยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหานั้นได้ดีที่สุด จะทำให้ครูกลายเป็นผู้วิจัย เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตัวเอง หาทางแก้ปัญหาหลีกสูตรและการสอนของเขาเอง โดยเริ่มจากการกำหนดปัญหา การหาทางเลือกที่เป็นไปได้เพื่อแก้ปัญหา การรวบรวมข้อมูลหรือศึกษาปัญหาที่กำหนด การพัฒนาแผนการดำเนินงานที่ได้จากการศึกษา การดำเนินการแก้ปัญหาและการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้นอีก

4. รูปแบบการฝึกอบรม (Training) เป็นรูปแบบที่ใช้กันมายาวนาน และใช้กันค่อนข้างมาก แต่ก็มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดความรู้ (Transforming) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำจากภายนอก ซึ่งมักจะพบปัญหาในการในการนำทักษะการเรียนรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน

5. รูปแบบการสืบเสาะค้นหา (Inquiry) ซึ่งอาจใช้ได้ทั้งกับรายบุคคล หรือรายกลุ่ม เป็นรูปแบบที่มุ่งให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือปัญหาของโรงเรียน โดยอาจใช้วิธีการเชิงปฏิบัติการ (Action - based Research) หรืออาจใช้วิธีการวงจรคุณภาพ (Quality Circles) หรืออาจใช้วิธีการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 21 - 27) ได้เสนอแนวทาง และวิธีการพัฒนาครูประจำการเพื่อปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยการจัดอบรมสัมมนาแนะแนวทางในการประกอบวิชาชีพครู จัดทำแผนพัฒนาครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ควรมีการประเมินครูและผลงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพิ่มค่าตอบแทนเพื่อสร้างกำลังใจ เป็นรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดผลต่อเนื่อง เป็นรูปการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดผลต่อการปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้เรียนเน้นการพัฒนาที่สถานศึกษา (School - Based Training) เป็นหลักผูกกับการพัฒนางาน (On-the - Job Development) ที่รับผิดชอบที่ปฏิบัติและสามารถดำเนินการได้ภายในสถานศึกษา ให้ใช้การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) อย่างต่อเนื่องตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เน้นกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบแลก เปลี่ยนเรียนรู้ ใช้วงจร PDCA ในการปฏิบัติงานแบบต่อเนื่อง ให้มีปฏิบัติการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดประชุม สัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนโดยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และสนับสนุนการใช้ ICT ในกระบวนการเรียนรู้

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

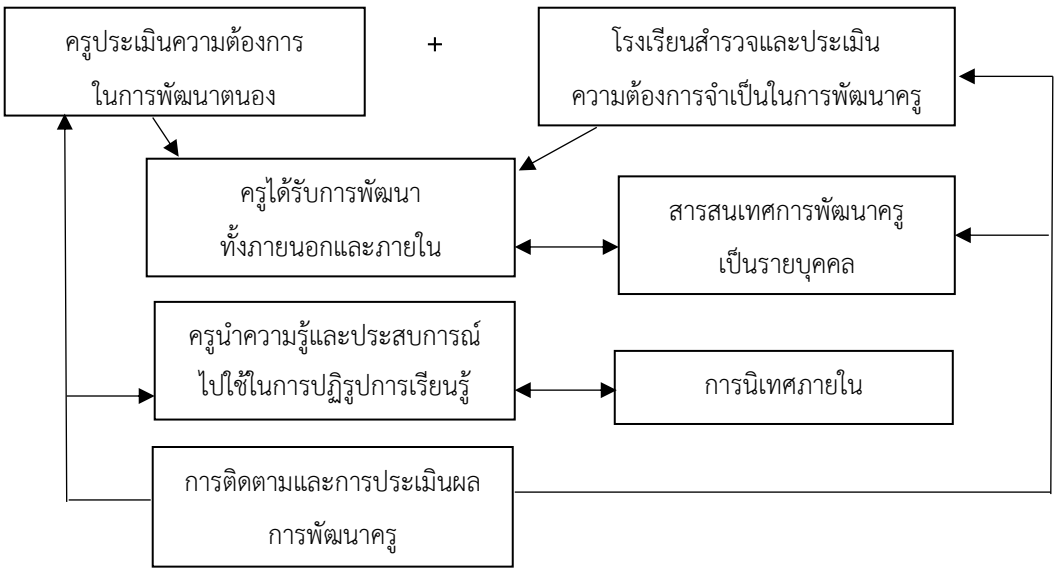

ภาพที่ 6 แสดงการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปทั้งโรงเรียน
ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 22)

การพัฒนาครูตามรูปแบบนี้ สิ่งแรกที่ต้องดำเนินการ คือ การหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามรูปแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมโดยตรง โดยให้ประเมินความต้องการในการพัฒนาตนเองและโรงเรียนก็สำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอีกส่วนหนึ่งประกอบด้วย เพื่อช่วยให้มีการปรับระบบให้สัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับงาน ด้วยวิธีการที่เป็นระบบ คือ โรงเรียนควรมีสารสนเทศการพัฒนาครูเป็นรายบุคคล ที่สะท้อนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรในแต่ละปี โดยการสอบถามครูและการศึกษาระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาครู ที่จัดทำไว้อย่างเป็นระบบและเป็นปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนาครูนั้นอาจทำได้หลายวิธีการ เช่น การประชุม อบรม สัมมนา การให้ไปศึกษาดูงาน การให้ไปศึกษาต่อ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีการนิเทศภายในระหว่างการนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้จริงและจัดให้มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและผลการประเมินควรเก็บไว้ในสารสนเทศการพัฒนาครูรายบุคคล และจัดระบบแจ้งให้ครูทราบเป็นรายบุคคลเป็นระยะ ๆ ด้วย เพื่อใช้ผลการประเมินสำหรับการพัฒนาครูที่อาจสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู และการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนโดยรวม ในโอกาสต่อไป

ผลงานสำคัญที่จะเกิดขึ้นหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาครูนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประเมินผลตามสภาพจริง มีวิจัยปฏิบัติการและการวิจัยในชั้นเรียน ครูมีระบบการจัดการเรียนการสอนและแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.6 คุณสมบัติที่พึงประสงค์และมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ

วรรณี เจตจำนงนุช และคณะ. (2560: 171 - 173) ได้รายงานผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ รวมถึงคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของครูการศึกษาพิเศษ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาพิเศษและด้านมาตรฐานวิชาชีพ 2) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่รับนโยบายด้านการจัดการศึกษาพิเศษทั้งของรัฐและเอกชน 3) กลุ่มผู้ผลิตบุคลากรครูการศึกษาพิเศษในระดับอุดมศึกษา 4) กลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ 9 ประเภท 5) กลุ่มผู้รับบริการทางการศึกษาพิเศษโดยตรง เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ ผลการศึกษาแยกออกเป็น ดังนี้

6.6.1 คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ

ผลการศึกษาพบว่า ครูควรมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวุฒิการศึกษาและคุณลักษณะ 2) ด้านความรู้ และ 3) ด้านทักษะการปฏิบัติงาน

1) ด้านวุฒิการศึกษาและคุณลักษณะ ครูควรจบการศึกษาทางด้านครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ หรือวุฒิทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และควรจะต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ นอกจากนี้ควรมีคุณลักษณะ ได้แก่ มีใจรัก และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ กระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน รู้จักข้อจำกัด ลักษณะต่าง ๆ และศักยภาพของผู้เรียน มีความใฝ่รู้และพร้อมเรียนรู้อยู่เสมอ พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความอดทนเสียสละ มีความรัก เมตตาและเข้าใจคนพิการ มีความรอบรู้ มีการรับรู้ความสามารถในการสอนของตนเองสูง รวมทั้งมีทักษะในการประสานงาน

2) ด้านความรู้ ครูควรมีความรู้ ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ กฎหมาย พระราชาบัญญัติ ประวัติ ความหมาย รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ การตรวจประเมิน จำแนก และคัดกรองผู้เรียน การวัดประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการพิเศษ และสามารถวางแผนในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transition plan) ผู้เรียนไปรับบริการอย่างต่อเนื่อง การสอนและการใช้ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และสามารถบูรณาการได้อย่างเหมาะสม การปรับหลักสูตร การให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการพิเศษ และการให้บริการปรึกษาแก่ผู้ปกครอง

3) ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ครูควรมีทักษะ ได้แก่ ทักษะในการปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะบุคคล ทักษะในการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการประสานงาน ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการควบคุมอารมณ์ ทักษะการจัดการชั้นเรียน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการวางแผน ทักษะการวิจัยในชั้นเรียน และทักษะบริหารจัดการ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการประเมิน และการติดตามผล

6.6.2 มาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษค่อนข้างสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ แต่ควรเพิ่มเติมบริบทให้สอดคล้องกับการทำงานด้านการศึกษาพิเศษ ซึ่งได้สรุปในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน และ 3) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตน โดยระบุมาตรฐานเฉพาะสำหรับมาตรฐานความรู้สำหรับครูการศึกษาพิเศษที่สอนในโรงเรียนเฉพาะความพิการ และครูการศึกษาพิเศษที่สอนในโรงเรียนเรียนร่วม ส่วนมาตรฐานด้านประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตนจะใช้มาตรฐานเดียวกันสำหรับครูการศึกษาพิเศษที่สอนในโรงเรียนเฉพาะความพิการ และครูการศึกษาพิเศษที่สอนในโรงเรียนเรียนร่วม ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ด้านมาตรฐานความรู้ (1) ควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับลักษณะความสามารถพิเศษของผู้เรียนเข้าไปในมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ (2) ควรเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพสำหรับครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม (3) ควรเน้นเรื่องสมรรถนะในการประสานความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อจัดทำแผนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของผู้เรียน (4) ควรเพิ่มเติมเรื่องความรู้ ความสามารถในการขอรับ เลือกใช้ ปรับ และพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และบริการสนับสนุนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนั้นควรเพิ่มเติมเรื่องความสามารถติดตามการเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (5) สำหรับครูการศึกษาพิเศษที่สอนในสถานศึกษาทั่วไป (การเรียนร่วมและการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม) ควรเพิ่มเติมเรื่องความสามารถในการอธิบายลักษระและรูปแบบของการจัดการศึกษา ทั้งการเรียนร่วมและการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และการจัดการศึกษาได้ใน

รูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียน (6) ในสาระความรู้ด้านการปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูการศึกษาพิเศษที่สอนในสถานศึกษาทั่วไป (การเรียนร่วมและการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม) ควรมุ่งเน้นความสามารถออกแบบกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนทุกคน รวมทั้งผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือมีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ (7) ในสาระความรู้ด้านการติดตามความก้าวหน้าสำหรับครูการศึกษาพิเศษที่สอนในสถานศึกษาทั่วไป (การเรียนร่วมและการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม) ควรเพิ่มเติมเรื่องความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ด้านมาตรฐานวิชาชีพ (1) ควรอ้างอิงมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 (2) ควรเพิ่มเติมให้มีมาตรฐานการฝึกปฏิบัติระหว่างเรียนมากขึ้น โดยอาจจะให้เป็นการเก็บชั่วโมงปฏิบัติงานด้านการศึกษาพิเศษจากวิชาเรียน

2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยมาตรฐาน 12 ข้อ ควรอ้างอิงมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 โดยควรมีการปรับมาตรฐานที่ 3 ให้เพิ่มการพัฒนาผู้เรียนโดยพิจารณาข้อจำกัดและความต้องการพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล มาตรฐานที่ 6 เพิ่มเติมการจัดกิจกรรมตามลักษณะและข้อจำกัดที่แตกต่างของผู้เรียน และ มาตรฐานที่ 10 เพิ่มเติมเรื่องการประสานความร่วมมือและรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้ปกครองได้ทราบอย่างต่อเนื่อง

3) มาตรฐานการปฏิบัติตน ควรอ้างอิงมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ครูการศึกษาพิเศษควรมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ 3 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านวุฒิการศึกษาและคุณลักษณะ 2) ด้านความรู้ และ 3) ด้านทักษะการปฏิบัติงาน และมีมาตรฐานวิชาชีพ 3 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) ด้านการปฏิบัติงาน และ 3) ด้านการปฏิบัติตน ดังนั้น หน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่มีหน้าที่กำกับดูแล และให้บริการทางการศึกษาพิเศษ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับงานการศึกษาพิเศษให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถ เสริมประสบการณ์ ทักษะ ที่ครูการศึกษาพิเศษจำเป็นต้องมีตามมาตรฐานวิชาชีพและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ดังกล่าว โดยอาจกำหนดชั่วโมงการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเป็นรายปี มีการตรวจสอบ นิเทศ กำกับติดตาม เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ครูการศึกษาพิเศษที่เป็นครูมืออาชีพ มีทักษะความสามารถในการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) มีวุฒิทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีใจรักและมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน รู้จักข้อจำกัด ลักษณะต่าง ๆ และศักยภาพของผู้เรียน มีความใฝ่รู้และพร้อมเรียนรู้อยู่เสมอ พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความอดทนเสียสละ มีความรัก เมตตาและเข้าใจคนพิการ มีความรอบรู้ มีการรับรู้ความสามารถในการสอนของตนเองสูง รวมทั้งมีทักษะในการประสานงาน

2) มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ กฎหมาย พระราชบัญญัติ ประวัติ ความหมาย รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ การตรวจประเมิน จำแนก และคัดกรองผู้เรียน การวัดประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการพิเศษ และสามารถวางแผนในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transition plan) ผู้เรียนไปรับบริการอย่างต่อเนื่อง การสอนและการใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และสามารถบูรณาการได้อย่างเหมาะสม การปรับหลักสูตร การให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการพิเศษ และการให้บริการปรึกษาแก่ผู้ปกครอง

3) มีทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถจัดการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มสาระ/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยการพิจารณาจากความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดทำและพัฒนาแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แผนการจัดการเรียนรู้สอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง การเลือกใช้เทคนิคการสอน บันทึกการสอน หรือเตรียม การสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ มีทักษะการการแก้ปัญหา นำกระบวนการ วิจัยในชั้นเรียนมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน และมีทักษะในการวัดผลและประเมินผล

สำหรับคุณสมบัติครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพที่โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ต้องการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามรูปแบบการบริหารในครั้งนี้ มีดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ที่ดี มีจรรยาบรรณของความเป็นครู
2. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนผู้พิการ มีความรัก ความเมตาต่อนักเรียน ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ
3. เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ ทั้งหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนและหน้าที่ในการดูแลนักเรียน ด้วยความเต็มใจและเสียสละ
4. มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังเอาไว้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
5. พัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน คิดค้น นำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาใช้เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ

6. มีความรู้ และความสามารถในการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงของผู้เรียน เนื่องด้วยนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีศักยภาพที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนด้วยข้อจำกัดในสภาพความพิการที่ต่างกัน

7. มีความรู้ ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

7. แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการเพราะเป็นเสมือนเครื่องรับรองยืนยันว่าชีวิตจะสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งถือว่าเป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ศึกษาเล่าเรียนและพักอาศัย อยู่ที่โรงเรียนเฉพาะความพิการตลอด 24 ชั่วโมง ก็ย่อมต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไปหรือมากกว่าเสียด้วยซ้ำ เนื่องจากสภาพขีดความสามารถของสติปัญญาในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจเลือก หรือไขว่ขว้ามาซึ่งสิ่งที่ดีมีคุณภาพให้กับชีวิตของตนเองมีข้อจำกัดจากสภาพความพิการที่ไม่สามารถสร้างขึ้นให้กับตนเองได้ จึงต้องเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมหาแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้พบกับคุณภาพที่ดี ทั้งด้านการให้การศึกษา ด้านความเป็นอยู่ในโรงเรียน ด้านสุขภาวะอนามัย ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น

7.1 ความหมายและกรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิต

ยูเนสโก (UNESCO,1993: p. 40, อ้างถึงใน ชุมพร ฉ่ำแสง และคณะ, 2555: 4) ได้ให้คำนิยาม คุณภาพชีวิต (Quality of life) ว่าหมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงเป็นระดับการมีชีวิตที่ดี มีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1998: p. 17, อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ เรืองขจร, 2554: 15) ให้ความหมายคุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ หรือความเข้าใจของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสถานภาพชีวิตของตนเองตามบริบทของวัฒนธรรมและค่านิยมที่ใช้ชีวิตอยู่และสัมพันธ์กับเป้าประสงค์ ความคาดหวัง มาตรฐานและความกังวลสนใจที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ คุณภาพชีวิตเป็นมโนคติที่มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อน ได้แก่ สุขภาพทางกาย สภาวะทางจิต ระดับของความเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และสัมพันธภาพที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

ปรางทิพย์ ภักดีศีรีไพวัลย์ (2559: 13) คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ถึงความพึงพอใจในการดำรงชีวิต การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในด้านต่าง ๆ ที่สามารถตองสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตและส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในทิศทางที่ดี ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจะต้องไม่เกิดปัญหาแก่ตนเองและสังคม

นันทิยา ใจเย็น (2557: 16) ได้ให้ความหมายของ คุณภาพชีวิต ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข ความพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อบุคคลนั้น อันได้แก่ อาหาร สุขอนามัย โภชนาการ การศึกษา สิ่งแวดล้อม รายได้ ที่อยู่อาศัย และทรัพยากร

พวงทอง ไกรพิบูลย์. (ออนไลน์: 2560) ได้สรุป คุณภาพชีวิต ว่าเป็นภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทั้งของตนเอง (ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) และของสังคม ทั้งนี้ครอบคลุมไปถึงความปลอดภัย สิทธิและเสรีภาพ

จากการอธิบายความหมายของ คุณภาพชีวิต ในมิติต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวอ้างในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข มีความพอใจในตนเอง ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ของบุคคล ที่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือความคาดหวัง โดยมีสภาวะที่เกิดขึ้นทางจิตใจเป็นดัชนีชี้วัด กล่าวคือ ถ้าเกิดสภาวะทางจิตใจเป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังก็จะรู้สึกได้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่หากเกิดสภาวะทางจิตใจไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือที่คาดหวังก็จะรู้สึกได้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

สำหรับคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนา หมายถึง การมีสภาวะความเป็นอยู่ของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 6 ที่มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีทักษะทางอาชีพที่เรียนรู้ สามารถพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้ปกครองและบุคคลอื่น หลังจากได้รับการพัฒนาทางด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ได้รับการพัฒนาทางการศึกษา และได้รับการพัฒนาทางอาชีพ ด้วยรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น และเป็นไปตามความคาดหวัง

7.2 คำจำกัดความของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

สมาคมเพื่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (Smith, Patton & Kim, 2006: 40 - 46) ให้คำจำกัดความว่า บกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ภาวะที่เกิดจากความผิดปกติทางสติปัญญา ซึ่งเกิดขึ้นในระยะพัฒนาการของสมองตั้งแต่บุคคลนั้นปฏิสนธิจนถึงอายุ 18 ปี โดยปรากฏความผิดปกติในความสามารถด้านสติปัญญา (Intellectual Functioning) และทักษะ/พฤติกรรมการปรับตัว (Adaptive Skills/Behavior) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญ คือ ระดับเชาวน์ปัญญา 70 หรือต่ำกว่า

2. ความสามารถในการปรับตัวบกพร่องอย่างน้อย 2 ใน 10 ด้าน ได้แก่

2.1 การสื่อความหมาย (Communication) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจและการแสดงออกเกี่ยวกับข้อมูล สื่อสารผ่านพฤติกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ และไม่เป็นสัญลักษณ์

2.2 การดูแลตนเอง (Self - Care) หมายถึง ทักษะที่ประกอบด้วย การรับประทานอาหาร แต่งตัว การทำความสะอาดร่างกาย การเข้าห้องน้ำ และสุขอนามัยอื่น ๆ ทั่วไป

2.3 การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living) หมายถึง การปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในบ้าน อาจรวมถึงการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.4 ทักษะทางสังคม (Social/Interpersonal Skills) หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เช่น แสดงความยินดี

2.5 การใช้บริการสาธารณะ (Community Uses) หมายถึง การใช้สาธารณสมบัติอย่างเหมาะสมร่วมมือกับผู้อื่น เล่นอย่างเหมาะสม ซึ่งครอบคลุมการเดินทาง การจับจ่ายสินค้า ใช้บริการชุมชน เช่น โรงเรียน ห้องสมุด โรงภาพยนตร์

2.6 ควบคุมตนเอง (Self - Direction) หมายถึง การสร้างทางเลือกสำหรับตนเองในการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้การปฏิบัติตัวตามตารางที่กำหนดไว้ และการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

2.7 สุขอนามัยและความปลอดภัย (Health and Safety) หมายถึง การดำรงชีวิตตนเองให้เป็นสุข ควบคุมการบริโภคอย่างเหมาะสม บอกอาการเจ็บป่วย รักษา และป้องกันตัวเองจากโรคภัย

2.8 การเรียนรู้วิชาการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Functional Academics Skills) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ทางสติปัญญา และทักษะที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ เช่น การเขียน การอ่าน การคำนวณขั้นพื้นฐาน เป็นต้น โดยใช้การเรียนที่ไม่เน้นผลสัมฤทธิ์ ทางวิชาการ แต่อยู่ที่การรับรู้ และการนำทักษะทางวิชาการไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.9 การใช้เวลาว่าง (Leisure) หมายถึง ความสนใจในด้านนันทนาการ และการใช้เวลาว่างซึ่งสะท้อนความพอใจส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่คนทั่วไปกระทำอย่างเหมาะสมกับวัย

2.10 การทำงาน (Work) หมายถึง งานที่อาจทำเต็มเวลา หรือบางเวลา หรือการเป็นอาสาสมัครทำงานในชุมชนนั้น ๆ ทักษะที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประสิทธิภาพในการทำงาน การตรงต่อเวลา และการยอมรับคำวิจารณ์

3. แสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี

สมิธ, แพททอล และคิม. (Smith, Patton & Kim, 2006, p. 65) ได้ให้ความหมายโดยแบ่งเกณฑ์ออกเป็น 3 ด้าน และให้ความหมายของบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา ว่าหมายถึง 1) การแสดงอาการอย่างเด่นชัดในด้านความสามารถทางสติปัญญาในด้านต่าง ๆ 2) มาควบคู่กับข้อจำกัดอย่างเห็นได้ชัดในความสามารถในการปรับตัวอย่างน้อย 2 ใน 10 ด้าน และ 3) แสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี ได้แก่ การสื่อความหมาย (Communication) การดูแลตนเอง (Self-Care) การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living) ทักษะทางสังคม (Social/Interpersonal Skills) การใช้บริการสาธารณะ (Use of Community Resources) ควบคุมตนเอง (Self - Direction) การเรียนรู้วิชาการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Functional Academics Skills) การทำงาน (Work) การใช้เวลาว่าง (Leisure) สุขอนามัย (Health) และความปลอดภัย (Safety)

เจม ซี. ฮาร์รีส (Jame C.Harris, 2006: 46 - 47) ได้อ้างถึง International Classification of Disease โดยองค์การอนามัยโลก (World Health organization) ทางการแพทย์ตาม ICD10 ให้ความหมาย “ภาวะปัญญาความบกพร่องทางสติปัญญา” หมายถึง การหยุดพัฒนาหรือการพัฒนาของสมองที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความบกพร่องทางด้านสติปัญญาเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจ และทักษะการปรับตัว ในระยะพัฒนาการซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสมองระดับเชาว์ปัญญาและทักษะด้านต่าง ๆ เช่น ความสามารถทางด้านสติปัญญา ด้านภาษา ด้านการเคลื่อนไหว และด้านทักษะทางสังคม

ผดุง อารยะวิญญู (2542: 39) ได้ให้ความหมายว่า เด็กปัญญาอ่อน/บุคคลปัญญาอ่อน หมายถึง บุคคลที่มีพัฒนาการล่าช้ากว่าคนปกติทั่วไป เมื่อวัดสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้วปรากฏว่ามีสติปัญญาต่ำกว่าเด็กทั่วไป เมื่อสังเกตจากพฤติกรรมจะพบว่าบุคคลประเภทนี้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบุคคลปกติทั่วไปในวัยเดียวกัน

นพวรรณ ศรีวงค์พานิช, พัฎ โรจน์มหามงคล. (2551: 179). ให้คำจำกัดความของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หรือภาวะปัญญาอ่อน หมายถึง ภาวะที่มีความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่วงที่สมองยังมีการพัฒนา (ประมาณก่อนอายุ 18 ปี) ส่งผลให้เกิดความบกพร่อง ได้แก่

1. มีข้อจำกัดด้านสติปัญญา [ระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ต่ำกว่า 70 (ค่าปกติ 90 - 110)]
2. มีพฤติกรรมในการปรับตัวบกพร่องตั้งแต่ 2 ด้านขึ้นไป จากทั้งหมด 10 ด้าน
3. อาการแสดงออกก่อนอายุ 18 ปี

แต่อย่างไรก็ตามในเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี ที่มีอาการแสดงภาวะบกพร่องทางสติปัญญายังไม่ควรได้รับการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่องทางสติปัญญายกเว้นพบความบกพร่องอย่างรุนแรงและ/หรือพบภาวะที่มีความสัมพันธ์สูงกับภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เช่น กลุ่มอาการดาวน์ ดังนั้นเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ที่ไม่มีข้อยกเว้นดังกล่าวข้างต้น มักได้รับการวินิจฉัยว่ามี “ภาวะบกพร่องทางพัฒนาการ” และควรได้รับการช่วยเหลือ กระตุ้นพัฒนาการและติดตามการวินิจฉัยต่อไปเมื่อเด็กอายุมากขึ้น

เปรมวดี เด่นศิริอักษร.(2557: ไม่มีเลขหน้า). บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง

1. ความสามารถทางปัญญา หรือเชาวน์ปัญญาบกพร่อง เช่น มีปัญหาในการใช้เหตุผล การแก้ปัญหา การวางแผน การคิดเชิงนามธรรม การตัดสินใจ การเรียนรู้ทางวิชาการ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งยืนยันโดยการประเมินอาการทางคลินิก และการทดสอบเชาว์ปัญญา
2. ทักษะการปรับตนบกพร่อง ไม่สามารถทำได้ตามเกณฑ์อายุ และตามเกณฑ์มาตรฐานของสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดปัญหาและมีข้อจำกัดในการดำรงชีวิตประจำวันด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านร่วมกัน เช่น การสื่อสาร การเข้าสังคม และการใช้ชีวิตอิสระ ปัญหาการปรับตัวเกิดขึ้นทั้งที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน และชุมชน
3. ความบกพร่องในข้อ 1 และข้อ 2 เกิดขึ้นในระยะพัฒนาการตั้งแต่ช่วงวัยเด็กหรือวัยรุ่นจากคำจำกัดความของภาวะบกพร่องทางสติปัญญาดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ผู้เรียนที่มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาล่าช้า หรือมีระดับเชาว์ปัญญา (IQ) ต่ำกว่าเกณฑ์ของคนปกติ คือ ต่ำกว่า 70 และมีข้อจำกัดในด้านความสามารถทักษะการปรับตัวบกพร่อง หรือล่าช้ากว่าเด็กปกติในช่วงวัยเดียวกัน ส่งผลให้เกิดปัญหา และข้อจำกัดในการดำรงชีวิตในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน เช่น ด้านการปรับตัว ด้านความคิด ด้านสังคม ซึ่งไม่สามารถที่จะกระทำได้ด้วยตนเอง

สุจินต์ สว่างศรี. (2556 ข.: 72) ได้สรุปว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องที่บ่งบอกลักษณะโดยข้อจำกัดอย่างชัดเจนทั้งความสามารถทางสติปัญญาและพฤติกรรมการปรับตัวที่แสดงให้เห็นใน 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการรับรู้ ทักษะทางสังคม และทักษะการปรับตัว ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี ข้อจำกัดอย่างมากในการแสดงความสามารถพิจารณาจากความสามารถทางสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ประกอบกับทักษะในการสื่อความหมาย การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม ลักษณะนิสัยที่จำเป็นในการทำงาน และการประกอบอาชีพ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

จากการที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายเกี่ยว ภาวะบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Intellectual Disability) สามารถสรุปได้ว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีสภาวะข้อจำกัดทางด้านสติปัญญาหรือมีระดับเชาว์ปัญญา (IQ) ต่ำกว่าเกณฑ์ของคนปกติ คือต่ำกว่า 70 ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านสติปัญญาล่าช้าไม่เป็นไปตามวัย มีปัญหาในการใช้เหตุผล การแก้ปัญหา การวางแผน การคิดเชิงนามธรรม การตัดสินใจ การเรียนรู้ทางวิชาการ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ และพฤติกรรมในการปรับตัวบกพร่องไม่เป็นไปตามเกณฑ์อายุ และตามเกณฑ์มาตรฐานของสังคม และวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดปัญหา และข้อจำกัดในการดำรงชีวิต ขาดทักษะในการสื่อสาร ทักษะทางสังคม และทักษะการปฏิบัติ

7.3 ประเภทภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2559 ก: 2 - 5) ได้กล่าวไว้ในคู่มือปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยและการดูแลสุขภาพในบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ว่าภาวะบกพร่องทางสติปัญญา แบ่งออก เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามระดับความรุนแรง เป็นการแบ่งโดยใช้ค่าคะแนนระดับเชาวน์ปัญญา หรือ IQ โดยแบ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเป็น 4 ระดับ ได้แก่ เล็กน้อย (mild) ปานกลาง (moderate) รุนแรง (severe) และรุนแรงมาก (profound)

1.1 ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อย

มักได้รับการวินิจฉัยเมื่อเข้าสู่วัยเรียนแล้ว ก่อนหน้านั้นพัฒนาการต่าง ๆ มักจะยังอยู่ในเกณฑ์ปกติ ช่วง ป.1 - ป.2 อาจจะเริ่มพบว่าเรียนไม่ทันเพื่อน อ่านออกเขียนไม่คล่อง ชอบเล่นกับเด็กที่เล็กกว่า ส่วนใหญ่เรียนได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือสูงกว่า เมื่อเป็นผู้ใหญ่สามารถทำงาน ดูแลครอบครัวได้ แต่อาจต้องการความช่วยเหลือบ้างเป็นครั้งคราวเมื่อมีปัญหาชีวิต มักไม่พบสาเหตุชัดเจน ส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม ความยากจน ด้อยโอกาส ขาดการกระตุ้นพัฒนาการที่เหมาะสม

1.2 ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาปานกลาง

มักได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่ก่อนวัยเรียน เมื่ออายุประมาณ 2 - 3 ปี มักพบประวัติพูดช้า การดูแลตนเองในชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งตัว การทำความสะอาดร่างกายช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน สามารถเรียนได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 3 ในชั้นเรียนปกติ ในวัยเรียนมักต้องการการจัดการศึกษาพิเศษ สามารถเรียนรู้การเดินทางตามลำพังได้ในสถานที่ที่คุ้นเคย ใช้ชีวิตในชุมชนได้ดี ทั้งการดำรงชีวิต และการงานแต่ต้องการความช่วยเหลือปานกลางตลอดชีวิต ประมาณร้อยละ 20 ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง

1.3 ภาวะบกพร่องทางสติปัญญารุนแรง

พบความผิดปกติของพัฒนาการตั้งแต่ขวบปีแรก มักมีพัฒนาการล่าช้าทุกด้าน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษา สื่อความหมายได้เพียงเล็กน้อย หรือพูดไม่ได้เลย บางรายเริ่มพูดได้เมื่อเข้าสู่วัยเรียน มีปัญหาในการเคลื่อนไหว ในบางรายพบความผิดปกติมากกว่าหนึ่งอย่าง มีทักษะการป้องกันตนเองน้อย ดูแลตนเองได้จำกัด อาจจะทำงานง่าย ๆ ได้ ส่วนใหญ่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด หรือต้องช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านอย่างมากตลอดชีวิต

1.4 ภาวะบกพร่องทางสติปัญญารุนแรงมาก

พัฒนาการล่าช้าชัดเจนตั้งแต่แรกเกิด มักพบความบกพร่องอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น ด้านประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว ส่วนใหญ่พบว่ามีความผิดปกติของสมอง อาจจะฝึกการช่วยเหลือตนเองได้บ้าง แต่ต้องอาศัยการฝึกอย่างมากต้องการการดูแลตลอดเวลาตลอดชีวิตแม้จะเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม

2. แบ่งตามระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ เป็นการแบ่งเพื่อออกแบบและจัดหาบริการสนับสนุนสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาแต่ละบุคคลที่มีข้อจำกัดให้เข้าถึงระบบการศึกษาทั่วไป และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด อย่างไรก็ตามการแบ่งแบบนี้ก็ยังมีความสัมพันธ์กับการแบ่งตามระดับความรุนแรง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาตามระดับความรุนแรง ระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ และร้อยละที่พบ

การแบ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาตามระดับความรุนแรง ระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ และร้อยละที่พบ			
ระดับความรุนแรง	**ระดับ IQ**	**ระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ**	**ร้อยละที่พบ**
- บกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อย (Mild Intellectual disability)	50 - 70	ต้องการความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว	85
- บกพร่องทางสติปัญญาปานกลาง (Moderate Intellectual disability)	35 - 49	ต้องการความช่วยเหลือปานกลาง	10
- บกพร่องทางสติปัญญารุนแรง (Severe Intellectual disability)	20 - 34	ต้องการความช่วยเหลือมาก	3 - 4
- บกพร่องทางสติปัญญารุนแรงมาก (Profound Intellectualdisability)	< 20	ต้องการความช่วยเหลือตลอดเวลา	1 - 2

ที่มา: คู่มือปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยและการดูแลสุขภาพในบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (สถาบันราชานุกูล, 2559 ข: 3)

จากตาราง กลุ่มที่ระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่า 50 มักเป็นกลุ่มที่เรียนได้ ซึ่งได้รับประโยชน์จากโปรแกรมการศึกษา ส่วนกลุ่มที่ระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 50 จะเน้นที่การฝึกทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน มากกว่าที่จะเน้นการเรียน

American Association on Mental Retardation (พัชรีวัลย์ เกตุแก่นจันทร์, 2539: 32; อ้างอิงจาก American Association on Mental Retardation (AAMR), 1992: 67 - 77) แบ่งระดับความรุนแรงตามลักษณะความต้องการความช่วยเหลือ และรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือโดยพิจารณาจากความต้องการเกี่ยวกับการบริการช่วยเหลือของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ประเมิน แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. ต้องการความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว (Intermittent) ได้แก่
   1.1 ช่วยเหลือเมื่อจำเป็น (AS need Basis)
   1.2 ช่วยเหลือระยะสั้น ๆ เมื่อมีภาวะวิกฤตในชีวิต เช่น พ่อแม่เสียชีวิต
   1.3 ช่วยเหลือเป็นครั้งคราว
2. ต้องการความช่วยเหลือตามระยะเวลาที่กำหนด (Limited) ได้แก่
   2.1 ช่วยเหลือสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ
   2.2 ให้ความช่วยเหลือเป็นระยะ ๆ
   2.3 ช่วยเหลือเป็นทีม
   2.4 ช่วยเหลือเป็นช่วงเวลาในระยะสำคัญของชีวิต เช่น การเปลี่ยนสถานภาพจากวัยเด็กเป็นวัยผู้ใหญ่
3. ต้องการความช่วยเหลือติดต่อตลอดไป (Extensive) ได้แก่
   3.1 ช่วยเหลือสม่ำเสมอในกิจกรรมประจำวันและในสถานการณ์แวดล้อมบางระการ เช่น ที่บ้าน ที่ทำงาน
   3.2 ไม่จำกัดเวลา เช่น การดูแลที่บ้าน
4. ต้องการช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน อย่างทั่วถึงและต้องการมากที่สุด (Pervasive) ได้แก่
   4.1 ต้องการได้รับความช่วยเหลือเป็นประจำอย่างมากในสถานการณ์ต่าง ๆ
   4.2 ต้องการช่วยเหลือโดยบุคลากรหลายฝ่าย
   4.3 ไม่มีการจำกัดเวลา

รูปแบบการช่วยเหลือเป็นการช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยการปรับตัว และความสามารถในการอยู่ร่วมกัน การให้ความช่วยเหลืออาจจัดเป็นระยะเวลานาน หรือตามความจำเป็นของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตลอดทั้งชีวิตของเขา (พัชรีวัลย์ เกตุแก่จันทร์, 2539: 7; อ้างอิงจาก Luckasson and other, 1992: 72)

ดังนั้น การจำแนกประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในสถานศึกษานั้นควรมีการคัดกรองร่วมกันระหว่าง ครู นักจิตวิทยา แพทย์ และผู้ปกครอง เพราะนอกจากจะพิจารณาผลการทดสอบทางจิตวิทยาแล้วควรมีการสังเกตพฤติกรรมของเด็ดควบคู่กันไปด้วย เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภทต่อไป

7.4 การฟื้นฟูสมรรถภาพในบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

สถาบันราชนุกูล (2559 ค: 6 - 8) ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพในบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ดังนี้

7.4.1 การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ตามสภาพปัญหาและความจำเป็น

1) การส่งเสริม ป้องกัน และดูแลรักษาสุขภาพ ได้แก่ การส่งเสริมป้องกันบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพนอกจากการส่งเสริมสุขภาพเหมือนเด็กปกติ เช่น การได้รับวัคซีนตามวัย การติดตามการเจริญเติบโต การค้นหาและบำบัดรักษาความผิดปกติที่พบร่วมด้วยก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เช่น โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด โรคลมชัก หรือภาวะพร่องไทรอยด์ฮอร์โมนที่พบบ่อยในกลุ่มอาการดาวน์ เป็นต้น

2) การส่งเสริมพัฒนาการ หมายถึง การจัดโปรแกรมการฝึกทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่พัฒนาการปกติตามวัยของเด็กจากการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาแต่เยาว์วัย จะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าการฝึกเมื่อเด็กโตแล้ว ทันทีที่วินิจฉัย สงสัย หรือมีความเสี่ยงว่าเด็กมีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เช่น เด็กกลุ่มอาการดาวน์ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็กคลอดก่อนกำหนด มารดาตกเลือดขณะตั้งครรภ์ ฯลฯ สามารถจัดโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กกลุ่มนี้ได้ทันที โดยไม่ต้องนำเด็กมาไว้ที่โรงพยาบาล โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ คือ การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก บิดามารดา และผู้ดูแลมีบทบาทสำคัญยิ่งในการฝึกเด็กให้พัฒนาได้ตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอผลสำเร็จของการส่งเสริมพัฒนาการจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความตั้งใจจริงของบุคคลในครอบครัวของเด็กมากกว่าผู้ฝึกที่เป็นนักวิชาชีพ

3) กายภาพบำบัด เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญามักจะมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกายช้ากว่าวัย นอกจากนี้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงและรุนแรงมากส่วนใหญ่ก็จะมีความพิการทางระบบประสาทส่วนกลางร่วมด้วย ส่งผลให้มีการเกร็งของแขน ขา ลำตัว จึงจำเป็นต้องแก้ไขอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติเพื่อช่วยลดการยึดติดของข้อต่อ และการสูญเสียกล้ามเนื้อ เพื่อที่เด็กจะช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นเมื่อโตขึ้น

4) กิจกรรมบำบัด การฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ การใช้มือหยิบจับสิ่งของการทำงานประสานกันของตาและมือ ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การดื่มน้ำจากแก้ว การแปรงฟัน การใช้ช้อนตักอาหาร การหยิบขนมเข้าปาก ซึ่งการบำบัดรักษาทางกิจกรรมบำบัดจะช่วยแก้ไขปัญหาด้านองค์ประกอบที่จำเป็นในการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิต ช่วยให้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำกิจวัตรประจำวันตามช่วงวัยได้ด้วยตนเองอย่างราบรื่นตามศักยภาพ

5) อรรถบำบัด เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเกินกว่าร้อยละ 70 มีปัญหาการพูดและการสื่อความหมาย กระบวนการฝึกในเรื่องนี้ มิใช่เพื่อให้เปล่งสำเนียงเป็นภาษาที่คนทั่วไปเข้าใจเท่านั้น แต่จะเริ่มจากเด็กต้องฝึกใช้กล้ามเนื้อช่วยพูด บังคับกล้ามเนื้อเปล่งเสียง ออกเสียงให้ถูกต้อง ซึ่งการฝึกพูดต้องกระทำตั้งแต่เด็กอายุต่ำกว่า 4 ปี จึงจะได้ผลดีที่สุด

7.4.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา

ในช่วงอายุ 7 – 15 ปี มีการจัดการการศึกษาโดยมีแผนการศึกษาสำหรับแต่ละบุคคลในโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนในชั้นเรียนปกติ เรียนร่วม หรือมีการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทยโรงเรียนที่รับเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญามีอยู่ทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด แต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับเด็กกลุ่มนี้

7.4.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

เมื่ออายุ 15 - 18 ปี เป็นการฝึกวิชาชีพและลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นมากต่อการประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่ ได้แก่ ฝึกการตรงต่อเวลารู้จักรับคำสั่ง และนำมาปฏิบัติเองโดยไม่ต้องมีผู้เตือน การปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมงานและมารยาทในสังคม เมื่อเข้าวัยผู้ใหญ่ควรช่วยเหลือให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้มีอาชีพที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอิสระในสังคมได้อย่างคนปกติ อาชีพที่บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำได้ดี เช่น งานบ้าน งานบริการ งานในโรงงาน งานในสำนักงาน ได้แก่ การรับส่งหนังสือถ่ายเอกสาร เป็นต้น ในประเทศไทยหน่วยงานที่ให้บริการด้านนี้ยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย

7.5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีนักเรียนพักอาศัยกินนอนอยู่ประจำหอนอนในโรงเรียน ดังนั้น บทบาทภาระหน้าที่หลักของโรงเรียนจึงมีทั้งให้การศึกษาแก่นักเรียนให้มีความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายของหลักสูตรและการดูแลนักเรียนในขณะดำรงชีวิตอยู่ในโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ให้ได้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัยได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีมีคุณภาพทั้งทางด้านสุขภาพ ร่างกาย อารมณ์และจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีพร้อมออกสู่สังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่เป็นภาระ พึ่งพาตนเองได้

การพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมีแนวทางในการพัฒนาส่งเสริม 3 ด้าน ที่สอดคล้องใกล้เคียงกับแนวทางการช่วยเหลือบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาของสถาบันราชานุกูล คือ การพัฒนาทางด้านสุขภาพกายและจิตใจ การพัฒนาทางด้านการศึกษา และการพัฒนาทางด้านทักษะอาชีพ ให้เกิดผลดีแก่นักเรียน ซึ่งจะได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

7.5.1 การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ

การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ในที่นี่หมายถึงนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพทางกาย อันได้แก่ ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย กล้ามเนื้อ การเจ็บป่วย ที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ อันได้แก่ ความเครียด ความก้าวร้าว การซึมเศร้า หวาดกลัว เป็นต้น อันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ โดยได้รับการดูแลรักษาเบื้องต้นจากงานอนามัยโรงเรียน ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านร่างกาย และจิตใจจากนักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักธาราบำบัด นักจิตวิทยาคลินิก ของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความเสี่ยงในการเกิดปัญหาด้านสุขภาพได้มากกว่าบุคคลทั่วไป โดยปัญหาสุขภาพต่าง ๆ ที่พบนั้นมีความแตกต่างกันไปโดยสัมพันธ์กับความรุนแรงและสาเหตุของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากนั้นนักเรียนกลุ่มนี้มักมีข้อจำกัดในการสื่อสาร เมื่อเจ็บป่วยอาจจะแสดงออกด้วยปัญหาพฤติกรรม เช่น ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น โวยวายมากขึ้น เป็นต้น ทำให้ครอบครัวหรือผู้ดูแลอาจจะเข้าใจผิดว่าเป็นปัญหาพฤติกรรมอารมณ์ธรรมดา หรือไม่ทราบว่ามีความเจ็บป่วยเกิดขึ้น (สถาบันราชานุกูล, 2559 ง: 11) ดังนั้น ในการดำเนินการส่งเสริม ป้องกันปัญหา และการดูแลนักเรียนในด้านนี้ทางโรงเรียนจึงได้แบ่งแนวทางในการพัฒนาออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1) ด้านสุขภาพทางกาย

สภาพความพิการทางสติปัญญาของนักเรียนย่อมส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพอยู่บ่อย ๆ มากกว่าคนปกติ ดังนั้นการส่งเสริม ป้องกัน และการตรวจประเมินสุขภาพอย่างสม่ำเสมอตามความจำเป็นเพื่อคัดกรองความผิดปกติแต่เนิ่น ๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากที่โรงเรียนได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนแรกหลังจากการรับนักเรียนเข้ามาเป็นนักเรียนในวันแรก ๆ เพื่อที่จะได้รับรู้ถึงสภาพของสุขภาพร่างกายที่เป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน หรือหากพบว่ามีปัญหาด้านสภาวะของสุขภาพก็จะได้หาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ และส่งเสริมป้องกันสุขภาพร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขในการรักษา ฟื้นฟู อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จากการรายงานสภาพปัญหาด้านสุขภาพนักเรียนของงานอนามัยโรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สภาพปัญหาด้านสุขภาพทางกายที่พบบ่อยของนักเรียนเช่นเดียวกับสภาพปัญหาที่พบในบุคคลพิการทางสติปัญญาโดยทั่วไป ได้แก่ ภาวะติดเชื้อ ความผิดปกติของระบบหัวใจและหลอดเลือด ความผิดปกติในการเผาผลาญภายในร่างกายและการทำงานของต่อมไร้ท่อ อาการชัก ภาวะประสาทสัมผัสบกพร่อง ปัญหาภาวะโภชนาการ ปัญหาระบบกล้ามเนื้อ กระดูก และข้อเท้าแบน ปัญหาสุขภาพช่องปากและฟัน ซึ่งแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าวจะได้กล่าวถึงดังนี้

การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียนในสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาที่รับนักเรียนแบบประจำที่พักอาศัยอยู่ในโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง จนจบการศึกษา จึงเป็นภารกิจที่สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้ดีอย่างมีคุณภาพ และยิ่งเป็นสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนเฉพาะความพิการที่ต้องดูแลนักเรียนที่พิการตลอด 24 ชั่วโมง ยิ่งเป็นภาระที่หนักกว่าโรงเรียนทั่วไปในการดูแลนักเรียนให้มีความปลอดภัย โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยทางด้านสุขภาพซึ่งเป็นที่รู้กันดีว่านักเรียนพิการนั้นมีภาวะความเสี่ยงในด้านสุขภาพสูงกว่านักเรียนที่มีสภาวะร่างกายปกติ ดังนั้น การส่งเสริมป้องกันปัญหาและดูแลสุขภาพทางร่างกายของนักเรียนในโรงเรียนจึงเป็นภารกิจที่โรงเรียนจะต้องวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้มอบหมายภารกิจที่สำคัญนี้ให้กับงานอนามัยโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบ ซึ่งจะขอกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับงานอนามัยโรงเรียนและแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมป้องกันปัญหาและดูแลสุขภาพทางกายของนักเรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ดังต่อไปนี้

1.1) การดำเนินงานอนามัยโรงเรียน

การดำเนินงานอนามัยโรงเรียน หมายถึงการที่โรงเรียนจัดให้มีบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ได้แก่ การเฝ้าระวังสุขภาพ การตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลเบื้องต้นในโรงเรียน เช่น โรคในช่องปาก โรคหนอนพยาธิลำไส้ เป็นไข้ ตัวร้อน ฯลฯ งานอนามัยโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นงานที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของฝ่ายบริหารกิจการนักเรียน โดยการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนจะประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๆ 4 ด้าน คือ

1.1.1) การบริการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Service) เป็นกิจกรรม ที่ดำเนินการต่อนักเรียนโดยตรงในการที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และฟื้นฟู ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่สำคัญเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพอนามัยนักเรียน ได้แก่

(1) บัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวนักเรียน ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องจัดให้มีไว้ประจำตัวนักเรียนทุกคน ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อใช้ในการบันทึกประวัติการบริการสุขภาพที่นักเรียนได้รับจากแพทย์ เจาหนาที่สาธารณสุข หรือครู

(2) การตรวจสุขภาพนักเรียนโดยครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อเป็นการเฝ้าระวังทางสุขภาพเพื่อค้นหาความบกพร่องของสุขภาพ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจในระยะเริ่มแรกช่วยให้การแก้ไขรักษาง่ายขึ้น

(3) การรักษานักเรียนที่เจ็บป่วยฉุกเฉิน การเจ็บป่วยเล็กน้อยหรือการเจ็บป่วยอย่างกะทันหัน เพื่อให้การรักษา คำแนะนำ และการปฐมพยาบาลได้ถูกต้อง นักเรียนที่ให้การรักษาแล้วอาการป่วยไม่ดีขึ้น หรือในรายที่มีอาการรุนแรงจะเร่งนำส่งโรงพยาบาลโดยด่วนแล้วแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อตรวจพบนักเรียนที่เจ็บป่วยในรายที่รักษาได้ให้รักษา ถ้ารักษาไม่ได้ให้ส่งต่อแพทย์

(4) การติดตามผลการรักษา นักเรียนที่เจ็บป่วยซึ่งได้ให้การรักษารับคำแนะนำจาก ครู แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แล้วต้องมีการติดตามช่วยเหลือในการรักษาที่ถูกต้อง และการติดตามดูอาการและผลของการช่วยเหลือต่อไป ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่จะช่วยให้การรักษาได้ผลดีโดยการติดตามในโรงเรียน และการติดตามเยี่ยมที่บ้าน

(5) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเพื่อป้องกันโรคติดต่อ ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยเรียน การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคควรจะกระทำในระยะเวลาที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และตามกำหนดที่เหมาะสม กับวัคซีนแต่ละชนิดตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

1.1.2) การสอนสุขศึกษาในโรงเรียน (School Health Education) เป็นการถ่ายทอดความรู้ เรื่องสุขภาพอนามัยไปสู่นักเรียน โดยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ มีเจตคติที่ดีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่จะนำไปสู่การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ซึ่งการสอนสุขศึกษานอกจากโรงเรียนจะมอบหมายให้ครูผู้สอนและครูอนามัยโรงเรียนที่มีความรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหนาที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขศึกษาแก่นักเรียน ครู และบุคลากร โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือต้องการให้นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง โดยการสอนสุขศึกษาของครูในโรงเรียนนั้นได้จัดการเรียนการสอนโดยมีชั่วโมงตามโครงสร้างของหลักสูตรและจัดสอดแทรก หรือผสมผสานเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนของทุกวิชาในแต่ละชั้นเรียน ซึ่งจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวของกับสุขภาพอนามัยแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ครูอนามัยโรงเรียนยังเป็นผู้ให้สุขศึกษาด้วยตนเองโดยการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนตามโอกาสต่าง ๆ นอกจากนี้ยังร่วมจัดกิจกรรมสงเสริมการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนร่วมกับกลุ่มงานอื่น ๆ ในโรงเรียน เช่น การจัดเสียงตามสาย นิทรรศการ การให้สุขศึกษาหน้าเสาธง การจัดกิจกรรม/โครงการ เป็นต้น

1.1.3) อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School Health Living) การจัดสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะเป็นการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกิดความตระหนักและสำนึกในบทบาทหน้าที่ที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การควบคุมปองกันและปรับปรุงสิ่งที่จะเข้าสู่ร่างกายนักเรียนให้ปลอดภัยจากเชื้อโรค หรือสารพิษเพื่อป้องกันมิให้นักเรียนได้รับอันตรายจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งประกอบด้วย

(1.1) การควบคุมอาคารและเครื่องมือสำหรับนักเรียนให้ถูกสุขลักษณะ

(1.2) การจัดหาดูแลน้ำดื่มน้ำใช้ในโรงเรียนให้สะอาดและเพียงพอ

(1.3) การจัดให้มีอ่างล้างมือพร้อมน้ำใช้ที่สะอาดเพื่อให้นักเรียนได้ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

(2) การกำจัดสิ่งขับถ่ายและสิ่งเหลือทิ้งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนไม่ให้แพร่กระจายโรค หรือสร้างเหตุรำคาญต่อนักเรียนในโรงเรียนและชุมชน อันได้แก่

(2.1) การจัดให้มีห้องน้ำ ห้องส้วม และที่ปัสสาวะชายที่ดูสะอาด ถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอแก่จำนวนการใช้ของนักเรียน

(2.2) การรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี และจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อรับซื้อขยะที่ถูกแยกประเภทแล้วจากนักเรียนในห้องเรียน และหอนอนต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีการคัดแยกขยะ การเห็นมูลค่าของขยะ อีกทั้งเป็นวิธีการหนึ่งในการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

(2.3) การกำจัดน้ำโสโครกในโรงเรียนไม่ให้เกิดการท่วมขังหรือเนาเหม็นโดยการทำบ่อบำบัดกำจัดน้ำเสียด้วยต้นพืชตามแนวทางของศาสตร์พระราชา

(3) การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทั่วไปในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพน่าอยู่อาศัย ได้แก่

(3.1) การปรับปรุงบริเวณโรงเรียน สนาม สวนหย่อม ทางเดิน ต้นไม้ต่าง ๆ และดูแลให้เกิดความสวยงามและเป็นระเบียบปลอดภัยและนักเรียนได้รับอากาศบริสุทธิ์

(3.2) การจัดห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียนให้ถูกต้องมีแสงสว่างและระบายอากาศได้ดี

(3.3) การจัดห้องพยาบาลให้ถูกสุขลักษณะและการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ให้ครบถ้วน

(3.4) การดูแลรักษาความสะอาดทั่ว ๆ ไปของบริเวณสนาม อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วมและโรงเรียน

(4) การควบคุม ป้องกันโรคติดต่อ ได้แก่

(4.1) ประสานกับโรงพยายบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่นักเรียน

(4.2) การให้ความรู้ สร้างความตระหนักให้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูประจำหอนอน และพี่เลี้ยงประจำหอนอน ในเรื่องของโรคติดต่อ โดยการให้ความรู้หน้าเสาธง การจัดป้ายนิเทศ แผ่นพับ การให้ความรู้หน้าเสาธง และเสียงตามสาย เป็นต้น

(4.3) การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดและรายงานแก่หน่วยงานด้านควบคุมโรคติดต่อ เพื่อการควบคุมและป้องกันต่อไป

(5) การปฐมพยาบาลและการส่งต่อ ได้แก่

(5.1) การให้บริการห้องพยาบาล โดยจัดให้มีครูอนามัย ครูเวร และพี่เลี้ยงผลัดกันอยู่ประจำที่ห้องพยาบาลเพื่อคอยให้บริการแก่นักเรียนที่ได้รับการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย คอยเฝ้าดูอาการหากมีอาการหนักหรือไม่ดีขึ้นก็จะส่งต่อที่โรงพยาบาลเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลของรัฐที่อยู่ใกล้โรงเรียนโดยทันที

(5.2) การให้บริการเวชภัณฑ์ แก่นักเรียนจะเจ็บป่วยเบื้องต้น

(5.3) การให้บริการทำแผลและปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีการติดตามอาการจากครูอนามัยโรงเรียน ครูประจำชั้น หรือครูประจำหอนอน อย่างต่อเนื่องจนกว่าจะหายเป็นปกติ

1.1.4) ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน (School and Home Relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนในอันที่จะเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงาน สงเสริมสุขภาพ รับรูปัญหา และร่วมกันแกไขปญหา ซึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียน โดยใชกิจกรรม หรือวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การจัดประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียนแรกของทุกปี เพื่อให้ผู้ปกครองทราบนโยบายของโรงเรียน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น และขอเสนอแนะต่าง ๆ แกโรงเรียน มีการรายงานภาวะสุขภาพของนักเรียนและผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เป็นต้น

1.2) การดำเนินงานด้านโภชนาการ

การสงเสริมโภชนาการในโรงเรียน เป็นการสงเสริมการจัดบริการอาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารเย็น ให้กับนักเรียน โดยการจัดให้นักเรียนทุกคนได้มีอาหารรับประทานที่ดีมีคุณค่าทางด้านโภชนาการ เพื่อเสริมสร้างโภชนาการที่ดี สงเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาอารมณ และสังคม ซึ่งทางโรงเรียนจัดซื้อวัตถุดิบตามรายการเมนูอาหารในแต่ละมื้อจากตลาดหรือร้านค้า แล้วนำมาให้แม่ครัวของโรงเรียนเป็นผู้ประกอบอาหารเองตามที่เมนูกำหนดตลอดทั้ง 3 มื้อ โดยโรงเรียนมีโรงครัวประกอบอาหารที่สะอาดถูกต้องตามหลักสุขบัญญัติ สำหรับนักเรียนที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑมาตรฐานมีการช่วยเหลือโดยการให้อาหารเสริม (นม) ซึ่งได้รับการสนับสนุนตามโครงการอาหารเสริม (นม) จากองค์การบริหารส่วนตำบล และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านงานโภชนาการอย่างต่อเนื่องโดยนักเรียน ครู และคณะกรรมการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล

1.3) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาสุขภาพทางกายของนักเรียน ดังนี้

1.3.1) การจัดกิจกรรมชุมนุม หรือกลุ่มสนใจเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่น กลุ่มสนใจด้านกีฬา หรือการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ กีฬาว่ายน้ำ กีฬาแบดมินตัน กีฬาปิงปอง กีฬาฟุตบอล กีฬาเปตอง เป็นต้น

1.3.2) การจัดกิจกรรมกีฬาและการออกกำลังกายทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬาภายใน การแข่งขันกีฬาหอนอน การส่งเสริมสนับสนุนเข้าแข่งขันกีฬาในระดับภาค ระดับประเทศ หรือระดับนานาชาติ เป็นต้น

1.3.3) การจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

1.4) การส่งเสริมสวัสดิภาพนักเรียน ได้แก่

1.4.1) การป้องกันอุบัติเหตุ อุบัติภัย โรงเรียนได้จัดให้มีการฝึกซ้อมทบทวนการหนีไฟ การเอาตัวรอดเมื่อยามเกิดเหตุภัยพิบัติต่าง ๆ แก่นักเรียน ครู และบุคลากรทุกภาคเรียน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยป้องกันอุบัติภัยของจังหวัด

1.4.2) การส่งเสริมการประกันชีวิต และการประกันสุขภาพ โดยจัดให้มีการประกันชีวิต และประกันสุขภาพแก่นักเรียนทุกคน

1.4.3) การควบคุมและการสร้างจิตสำนึกในการใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์และการป้องกันภัยจากการเล่น

1.4.4) การป้องกันการถูกล่วงละเมิด และการถูกล่อลวงแบบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่นักเรียน

บทบาทของครูอนามัยโรงเรียนกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพนักเรียน

1. จัดเวลาสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการให้บริการนักเรียนตามที่วางแผนร่วมกัน
2. จัดเตรียมบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียนและบันทึกประวัติเก็บเข้าแฟ้มไว้ในหองเรียน
3. ดูแลจัดและรักษาโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ
4. ควบคุมดูแลให้นักเรียนได้รับภูมิคุ้มกันโรค และสังเกตอาการผิดปกติจากการรับ ภูมิคุมกันโรครวมทั้งการบันทึกในบัตรสุขภาพ
5. การจัดกิจกรรมพิเศษดานอนามัย
6. การตรวจสุขภาพนักเรียนตอนเชและสังเกตอาการผิดปกติขณะเรียน
7. ชั่งน้ำหนักวัดสวนสูงวัดสายตาและบันทึกลงในบัตรสุขภาพ
8. จัดให้มียาและอุปกรณ์การปฐมพยาบาลในโรงเรียน
9. ให้การพยาบาลนักเรียนที่ป่วยรวมทั้งการส่งตอนักเรียน เพื่อรับการรักษาจากเจ้าหนาที่สาธารณสุข
10. ติดตามผลการรักษาที่โรงเรียนหรือที่บ้านพร้อมลงบันทึกในบัตรสุขภาพ
11. ประสานกับงานโภชนาการเพื่อจัดให้มีอาหารกลางวันในโรงเรียน สนับสนุนให้มีการการจัดอาหารเสริม และสงเสริมการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว

บทบาทของครูประจำชั้นกับการดำเนินงานอนามัยในโรงเรียน

1. เป็นคณะกรรมการงานอนามัยโรงเรียน ร่วมกับครูอนามัยโรงเรียนและบุคลากรอื่น ๆ

2. เฝ้าระวัง ดูแลอาการเจ็บป่วยของนักเรียนในประจำชั้นของตน หากพบให้ส่งต่องานอนามัยโรงเรียน เพื่อรับการปฐมพยาบาล รับยาป้องกันรักษา หรือนอนพักที่ห้องพยาบาลเพื่อเฝ้าระวังอาการ

3. ดูแลเรื่องการทานยาตามคำสั่งแพทย์ของนักเรียนประจำชั้นที่ป่วยและต้องทานยาอย่างต่อเนื่อง

4. นำนักเรียนในความดูแลเข้ารับการตรวจสุขภาพตามกิจกรรมโครงการของโรงเรียน

5. รายงานผลการเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพของนักเรียนประจำชั้นแก่งานอนามัยหรือโรงเรียน เพื่อการดูแล รักษาต่อไป

6. ให้ความรู้เรื่องสุขภาพ การป้องกันโรคภัยต่าง ๆ แก่นักเรียนประจำชั้นอยู่เสมอ

7. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลสุขภาพของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่นักเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพหรือเจ็บป่วย

บทบาทของผู้บริหารกับการดำเนินงานอนามัยในโรงเรียน

1. เป็นประธานในการวางแผนกำหนดนโยบายการดำเนินการให บริการอนามัย โรงเรียน

2. เป็นผู้พิจารณาและตั้งแต่งคณะกรรมการงานอนามัยโรงเรียนและทำการคัดเลือกครูอนามัยโรงเรียน

3. ให้คำปรึกษา นิเทศ แนะนำ การดำเนินโครงการงานอนามัยโรงเรียนแก่คณะกรรมการและครูอนามัยโรงเรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมาย

4. พัฒนาการสร้างมนุษยสัมพันธและเป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานอนามัยโรงเรียน

5. จัดใหมีการอบรมครูเพื่อพัฒนาความรู้ วิธีการสอน การดูแลการสังเกตสุขภาพของนักเรียนและการให้ บริการดานสุขศึกษาในโรงเรียน

6. ติดตอประสานงานระหว่างโครงการอนามัยโรงเรียนกับโครงการอนามัยชุมชน

7. สนับสนุนด้านการเงินงบประมาณ ในการดำเนินงานโครงการอนามัยโรงเรียน

8. ดำเนินการประเมินผล กำกับ ติดตามโครงการอนามัยโรงเรียน

1.5) กายภาพบำบัด (physical therapy หรือ Physiotherapy)

กายภาพบำบัด เป็นวิชาชีพทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน รักษา และจัดการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ ที่เกิดขึ้นจากสภาพและภาวะของโรค ที่เกิดขึ้นในทุกช่วงของชีวิต ซึ่งกายภาพบำบัดจะกระทำโดยนักกายภาพบำบัด (Physical therapist หรือ Physiotherapist หรือย่อว่า PT) หรือผู้ช่วยนักกายภาพ บำบัด (Physical Therapy Assistant) ภายใต้การดูแลและแนวทางของนักกายภาพบำบัด อย่างไรก็ตาม ได้มีการใช้การรักษาทางกายภาพบำบัดบางอย่างโดยผู้ประกอบวิชาชีพสุขภาพอื่น ๆ เช่น แพทย์ทางด้านการจัดกระดูก และโปรแกรมการรักษาทางกายภาพบำบัด โดยนักกายภาพบำบัดจะใช้ประวัติทางการรักษา และข้อมูลจากการตรวจร่างกาย เพื่อประกอบการให้การบำบัด ถ้าหากว่าจำเป็นนักกายภาพบำบัดอาจจะใช้ผลจากห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ และการศึกษาภาพถ่ายทางรังสีประกอบการบำบัดรักษาด้วย เป็นต้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2561 ก: 5)

เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญามักจะมีพัฒนาการด้านการทางการเคลื่อนไหวร่างกายช้ากว่าวัย นอกจากนี้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงและรุนแรงมากส่วนใหญ่ก็จะมี ความพิการทางระบบประสาทส่วนกลางร่วมด้วย ส่งผลให้มีการเกร็งของแขน ขา ลำตัว จึงจำเป็นต้องแก้ไขอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เพื่อช่วยลดการยึดติดของข้อต่อ และการสูญเสียกล้ามเนื้อ เพื่อที่เด็กจะช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นเมื่อโตขึ้น ดังนั้น นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ที่มีสภาพปัญหาทางด้านการเคลื่อนไหวการทรงตัว ก็จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูสภาพจากนักกายภาพบำบัดของโรงเรียนเป็นพิเศษอย่างต่อเนื่องทุกวัน โดยนักกายภาพบำบัดได้ดำเนินขั้นตอนการรักษาให้กับนักเรียนที่ป่วย ดังนี้

1. วัดความยืดหยุ่นและความแข็งแรงของร่างกายผู้เรียน
2. ประเมินการเคลื่อนไหวของผู้เรียน เช่น การเดิน หรือการวิ่ง
3. ระบุปัญหาที่ผู้เรียนเป็นอยู่และปัญหาที่จะเกิดขึ้น
4. ทำงานร่วมกับนักจิตวิทยา นักกิจกรรม ครูประจำชั้น ครูผู้สอนและผู้ปกครอง เพื่อปรึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Plan: IEP) ให้แก่ผู้เรียน
5. จัดแผนการออกกำลังกายหรือการบำบัดในแต่ละวัน/สัปดาห์ และนำผู้เรียนเข้ารับการฝึกหรือบำบัดตามแผนอย่างต่อเนื่อง
6. ประเมินผลพัฒนาการทุกสัปดาห์ เพื่อทราบผลการพัฒนาของผู้เรียนหรือเพื่อปรับปรุงแผนให้มีประสิทธิภาพ
7. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับฝึกผู้เรียนหรือแผนการออกกำลังกายให้ฝึกเองที่บ้านแก่ผู้ปกครอง

ทั้งนี้ นักกายภาพบำบัดของโรงเรียนได้ฝึกผู้เรียนที่ต้องได้รับการบำบัดตามแผนที่ร่วมกันกับทีมระบุไว้ในแต่ละวัน ดังนี้

1. กิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกาย เช่น การคลาน หรือเดิน
2. กิจกรรมเสริมสร้างความสมดุลในการเคลื่อนไหวของร่างกายและการทำงานประสานกันระหว่างระบบประสาทและกล้ามเนื้อ

3. กิจกรรมหรือเกมสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ (Active Play)

4. การออกกำลังกายในน้ำ หรือวิธีธาราบำบัด

5. การฝึกผู้ป่วยให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อบริเวณที่ได้รับบาดเจ็บ

6. การออกกำลังที่ต้องใช้ความยืดหยุ่นของร่างกาย เพื่อเพิ่มระดับของพิสัยการเคลื่อนไหว

1.6) กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy)

กิจกรรมบำบัด เป็นวิชาชีพทางวิทยาศาสตร์สุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีโดยอาศัยกิจกรรมเป็นสื่อ เป็นการกระทำที่เกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจ การเรียนรู้และการพัฒนาเกี่ยวกับเด็กโดยกระบวนการตรวจ ประเมิน ส่งเสริม ป้องกันบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพโดยการนำกิจกรรม วิธีการ และอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาเป็นวิธีการในการบำบัด (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2561 ข: 11) เป้าหมายเบื้องต้นของกิจกรรมบำบัดของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ คือ การส่งเสริมให้นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนที่ป่วย หรือพิการทางกาย เด็กที่มีปัญหาด้านพัฒนาการหรือการเรียนรู้ นักเรียนที่ป่วยจิตเวช และอื่น ๆ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มความสามารถ ซึ่งนักกิจกรรมบำบัดจะต้องอาศัยความรู้หลาย ๆ ด้าน เพื่อช่วยลดข้อจำกัดทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมของนักเรียนเหล่านี้ อีกทั้งยังอาจต้องช่วยปรับหรือให้คำแนะนำในการปรับสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มศักยภาพ ทางโรงเรียนจึงได้บรรจุข้าราชการครูที่จบวิชาเอกกิจกรรมบำบัดมาปฏิบัติหน้าที่เป็นนักกายภาพบำบัด โดยมีขอบเขตในการดูแลนักเรียนที่มีสภาพปัญหาที่พบในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนที่มีความพิการทางกาย หรือความบกพร่องของหน้าที่การทำงานของอวัยวะของร่างกาย ซึ่งความพิการหรือความบกพร่องอาจเกิดโดยกำเนิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ

2. เด็กที่มีความพิการซ้ำซ้อน คือมีความพิการทั้งทางร่างกายและการสูญเสียหน้าที่ของระบบประสาท ซึ่งเป็นการสูญเสียชนิดที่แก้ไขไม่ได้ หรือแก้ไขได้แต่มีรอยโรคเหลืออยู่

3. เด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ (Learning Disabilities) ซึ่งพบว่ามีปัญหาในเรื่องการอ่าน การคิดคำนวณ

4. เด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมและจิตใจ เช่น เด็กที่มีปัญหาทางจิต เด็กออทิสติก เด็กที่ถูกพ่อแม่ทำร้ายหรือทอดทิ้ง เด็กที่มีปัญหาด้านการควบคุมอารมณ์

5. เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวและการเรียนรู้ช้า เนื่องจากสมองมีความบกพร่องในการจัดระเบียบประสมประสานข้อมูลสิ่งเร้าที่ได้รับ

บทบาทของนักกิจกรรมบำบัดในโรงเรียน

1. ประเมินองค์ประกอบในการทำกิจกรรม ระบุความบกพร่อง จุดเด่น และประเมินความก้าวหน้า

2. เขียนแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP)

3. มีบทบาทในการประชุมทีม (IEP)

4. ให้บริการแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และครู

5. ให้ความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ

6. เตรียมและให้การรักษาเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนา หรือได้รับทักษะในการเรียน การเล่น และการดูแลตนเอง

7. ให้เทคโนโลยีเครื่องช่วยในการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

8. สังเกตการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและหายุทธวิธีเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

9. ลดอุปสรรคที่ไปจำกัดการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเพื่อนในห้อง

10. ช่วยวางแผนในการทำกิจกรรมเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในห้องเรียน

11. ช่วยวางแผนระยะยาวหลังจากที่เด็กจบจากโรงเรียน

เป้าหมายในการทำกายภาพบำบัดนักเรียน

1. เพิ่มพูนความสามารถในทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก

2. เพิ่มพูนทักษะการรับรู้และการเรียนรู้

3. เพิ่มพูนทักษะของเด็กในการทำกิจวัตรประจำวัน

4. เพิ่มพูนทักษะในการเข้าสังคม

5. เพิ่มพูนทักษะความสามารถที่ต้องใช้ในการเรียน

6. เพิ่มพูนทักษะความสามารถในการเล่น

7. ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมและพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย

กิจกรรมที่ใช้ในงานกิจกรรมบำบัดในโรงเรียน ได้แก่

1. การฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่

2. การฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก

3. การฝึกการทรงตัว

4. การฝึกการเขียน

5. การฝึกวิธีการเล่น

6. การฝึกวิธีการเคลื่อนไหว

7. การฝึกการประกอบกิจวัตรประจำวัน

1.7) ธาราบำบัด (Hydrotherapy)

ธาราบำบัด คือ การออกกำลังกายในน้ำซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของการรักษาทางกายภาพบำบัดโดยใช้น้ำเป็นสื่อ หรือตัวกลางในการรักษา โดยอาศัยคุณสมบัติของน้ำช่วยพยุงรองรับทุกส่วนของร่างกาย สามารถทำให้เคลื่อนไหวได้อย่างอิสระและง่ายขึ้น ช่วยลดแรงกระแทก และช่วยบรรเทาความเจ็บปวดในขณะฝึก และออกกำลังในน้ำ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2561 ค : 32)

ธาราบำบัดเป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีการรักษาทางกายภาพที่โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ นำมาใช้รักษาบำบัดให้แก่ผู้เรียนที่มีปัญหาทางด้านกล้ามเนื้อ ซึ่งใช้น้ำเป็นตัวกลางในการรักษา โดยครูนักกายภาพจะเป็นผู้นำนักเรียนมารับการฝึกออกกำลังกายในสระน้ำคอยประกบและคอยช่วยนำในการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยอาศัยคุณสมบัติเรื่องแรงลอยตัวและแรงดันของน้ำนั้นเอง ทำให้เกิดผลดีในการรักษาโดยเฉพาะด้านการไหลเวียนของเลือด การยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อ ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ปัญหาของผิวหนังลดความตึงเครียด ฯลฯ นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นพัฒนาการในผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการทรงตัว พัฒนาการช้า หรือผู้เรียนที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่าปกติ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะใช้เวลาประมาณ 20 - 30 นาทีต่อวัน

แนวทางการนำธาราบำบัดไปใช้เพื่อพัฒนานักเรียน

การบัดด้วยการใช้น้ำ เป็นการใช้น้ำเพื่อบำบัดรักษาโรค บรรเทาอาการปวดและเป็นการผ่อนคลาย ส่งผลดีต่อสุขภาพทางกาย ของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในวัยเล่าเรียน นอกจากจะต้องเตรียมความพร้อมทางร่างกายในการบำบัดรักษาโรค และข้อจำกัดต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถช่วยผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวลได้เป็นอย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้การบำบัดด้วยการใช้น้ำจะช่วยยกระดับการไหลเวียนของโลหิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นประโยชน์ในการบรรเทาอาการอักเสบของกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ของธาราบำบัด

โรงพยาบาลกรุงเทพ (2561: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของธาราบำบัดไว้ ดังนี้

1. ช่วยลดแรงกระแทกต่อข้อต่อต่าง ๆ โดยใช้แรงลอยตัวของน้ำ
2. เพิ่มการทรงตัวให้ดีขึ้นและการเคลื่อนไหวในน้ำที่สัมพันธ์กันของร่างกาย
3. ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของเลือดเนื่องจากกระแสน้ำอุ่นจะทำให้อุณหภูมิร่างกายสูงขึ้น
4. ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ
5. ช่วยลดความเจ็บปวด ลดอาการข้อติด ทำให้รู้สึกผ่อนคลายยิ่งขึ้น
6. ช่วยเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ โดยอาศัยแรงต้านของน้ำระบบกระแสน้ำ (Jet stream) และการปรับความเร็ว-ความชันของสายพาน
7. ช่วยผ่อนคลายกล้ามเนื้อโดยอุณหภูมิที่เหมาะสมของน้ำ

จากแนวดำเนินการพัฒนาดูแลนักเรียนด้านสุขภาพของโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ คณะกรรมการที่รับผิดชอบในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน และนักสหวิชาชีพ ประกอบด้วยฝ่ายบริหาร ครู บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงและผู้สนับสนุน บุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรงได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูประจำชั้น ครูประจำหอนอน ครูโภชนาการ ครูนักสหวิชาชีพ พี่เลี้ยงนักเรียน ส่วนผู้สนับสนุน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปกครอง บิดา - มารดา และตัวนักเรียนเอง

2) ด้านสุขภาพจิตใจ

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ บางคนพบความผิดปกติทางจิตเวช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านพฤติกรรม ความผิดปกติที่พบบ่อย ได้แก่ สมาธิสั้น ซน ก้าวร้าว ทำร้ายตนเองและทำร้ายผู้อื่น กระตุ้นตนเอง เช่น อาการตบมือ อาการเขย่งเท้า กระโดด อยู่บ่อย ๆ อาการของโรคทางจิตเวชในกลุ่มบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอาจมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป หรือบางครั้งอาการทางจิตเวชที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นผลจากความผิดปกติทางกายได้เช่นกัน หากพบอาการรุนแรงควรได้รับการประเมินอย่างละเอียดจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการรักษาหลักจะใช้วิธีการปรับพฤติกรรมและการใช้ยา (สถาบันราชานุกูล, 2559 จ: 35) โดยทางโรงเรียนก็ได้ดำเนินการกับนักเรียนที่มีอาการทางจิตเวชทั้ง 2 วิธี คือ 1) การรักษาโดยการปรับพฤติกรรมด้วยนักจิตวิทยาคลินิกของโรงเรียน 2) การรักษาโดยการใช้ยาจากแพทย์ ผู้รักษา และมีการติดตามประเมินอาการอย่างสม่ำเสมอโดยครูประจำชั้น ครูประจำหอนอน และนักจิตวิทยาคลินิกของโรงเรียน พร้อมกับการสร้างความเข้าใจแก่ครู บุคลากรทุกคน และผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาการทางจิตเวชให้ทราบถึงวิธีการ หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อนักเรียนที่อาการทางจิตเวชดังกล่าวให้เป็นแนวทางเดียวกัน โดยมีหลักในการปรับพฤติกรรม ดังนี้

- เมื่อเด็กทำพฤติกรรมใดแล้วได้ผลที่เด็กพอใจ ก็จะมีแนวโน้มที่เด็กจะกระทำพฤติกรรมซ้ำอีก แต่ถ้าผลไม่เป็นที่พึงพอใจ เด็กก็จะหลีกเลี่ยง ไม่ทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก เช่น ถ้าหากเด็กทำกิจกรรมได้ผลงานดี ครู ชมเชย เด็กจะมีกำลังใจและอยากทำกิจกรรมแบบนั้น ๆ อีก
- เด็กเรียนรู้จากตัวอย่าง หรือตัวแบบ เพราะฉะนั้น ถ้าอยากให้เด็กมีพฤติกรรมใด ผู้ใหญ่ก็ควรแสดงพฤติกรรมนั้นเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี
- ปฏิกิริยาตอบสนองอย่างหนึ่งเกิดจากสิ่งเร้าได้หลายอย่าง เด็กแต่ละคนจะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการแตกต่างกัน การเลือกวิธีการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนก็มีความสำคัญ เช่น “แรงเสริม” จัดเป็นรางวัลที่ช่วยให้เด็กทำพฤติกรรมที่ตนได้รับความพึงพอใจอีก โดยแรงเสริมอาจเป็นสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้
- การให้ความสนใจ การยอมรับคำชมเชย เช่น การยิ้ม การทักทาย การสัมผัส การกอด เป็นต้น
- การให้เด็กได้รับความสนใจ การได้รับคำชมเชยจากกลุ่มเพื่อน
- การให้แรงเสริมแลกเปลี่ยน เช่น สิทธิพิเศษ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กชอบ สิ่งที่เด็กชอบ เช่น ตุ๊กตา ขนม ไอศกรีม เป็นต้น

การให้แรงเสริมนั้น ควรให้ทันทีเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเลือกแรงเสริมที่เด็กชอบ หรือเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก แรงเสริม ที่เป็นคำชมเชย ไม่ควรยกยอจนเกินจริง แต่ให้พูดให้ชัดเจนว่าทำไมจึงถูกชมเชย เช่น “ครูชอบที่หนูแบ่งปันของให้เพื่อน” “หนูเก่งมากที่ระงับอารมณ์ได้ แม้ว่าจะไม่พอใจเพื่อน” เป็นต้น

“การลงโทษ” เป็นสิ่งที่เด็กไม่พึงพอใจที่ได้รับหลังจากทำผิด หรือการมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แม้การลงโทษจะช่วยให้เด็กหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ทันทีเมื่ออยู่ต่อหน้า แต่ไม่อาจทำนายได้ว่าพฤติกรรมไม่พึงประสงค์นั้นจะไม่เกิดขึ้นอีก ดังนั้นหากมีความจำเป็นควรลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ แทนการลงโทษด้วยการดุ ตี หรือ วิพากษ์วิจารณ์ ดังนี้

- การเพิกเฉย หรือทำเป็นไม่ใส่ใจกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์นั้น ๆ ซึ่งพฤติกรรมที่ใช้วิธีนี้ได้จะต้องเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นอันตรายต่อตัวเองหรือผู้อื่น เช่น การไปนอนดิ้นเมื่ออยากได้ของเล่น เป็นต้น การตอบสนองช่วงแรกของเด็กอาจจะรุนแรงขึ้น ผู้ดูแลต้องใช้ความอดทนและทำอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

- การใช้เวลานอก หรือจำกัดการเคลื่อนไหวบางอย่าง เป็นการนำเด็กออกจากสถานการณ์ที่เด็กชอบชั่วระยะหนึ่ง เช่น เมื่อเด็กทำร้ายผู้อื่น ให้พาเด็กออกจากสถานที่นั้นไปอยู่ในห้องที่ไม่มีสิ่งกระตุ้นและไม่น่ากลัว กำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน บอกเด็กว่าต้องอยู่ที่นี่ในระยะเวลาที่กำหนด ระหว่างนั้นไม่พูดกับเด็กและไม่ตำหนิเด็ก เมื่อเด็กอยู่ได้จนครบกำหนดเวลา ให้พาเด็กออกมาโดยไม่ต้องย้ำถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กอีก

- การเสนอพฤติกรรมที่เหมาะสมทดแทนกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยให้เด็กทำพฤติกรรมคู่แข่งอื่น ๆ ที่มีอำนาจจูงใจสูงกว่า และเป็นประโยชน์แก่ตัวเด็กด้วย เช่น เด็กที่อยู่ไม่นิ่งเดินไปเดินมาในห้อง อาจจะมอบหมายงานให้เด็กทำหรือให้เด็กออกกำลังกาย เป็นต้น

- การงดให้แรงเสริมที่เด็กควรได้ เช่น ถ้าทำร้ายเพื่อน ก็จะอดเล่นของเล่นหรือสิ่งที่ชอบ เป็นต้น

- การแก้ไขความผิด เป็นการลงโทษที่ให้เรียนรู้สิ่งที่ควรทำ และฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) แก้ไขการกระทำผิดด้วยการชดใช้ หรือทำให้กลับคืนใหม่ให้คงเดิมและดีกว่าเดิม เช่น เด็กที่โมโหแล้วล้มโต๊ะ เก้าอี้ ก็ให้เด็กจัดโต๊ะ เก้าอี้ที่ล้ม และจัดโต๊ะเก้าอี้อื่น ๆ ในห้องด้วย

(2) แก้ไขการกระทำที่ไม่เหมาะสมโดยฝึกทำให้ถูกต้อง หรือให้เหมาะสมซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น เด็กที่กระตุ้นตัวเองโดยการส่ายศีรษะ ให้จับศีรษะให้หยุด และให้เคลื่อนไหวอย่างมีเหตุผล เช่น หันซ้าย-ขวา ตามสั่งทุกครั้งที่ส่ายศีรษะ

จากที่กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาทางด้านสุขภาพกาย และจิตใจ ตลอดจนแนวทางในการฟื้นฟูบำบัด ให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาข้างต้น จะเห็นได้ว่าโรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้ให้ความสำคัญทั้งการพัฒนาในด้านร่างกายและด้านจิตใจของนักเรียนควบคู่กันไปโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง และรับผิดชอบทุกฝ่ายทั้งภายใน และภายนอก ดำเนินงานประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมายเดียวกันคือพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานความพร้อมในการเรียนรู้ในทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและช่วยเหลือตนเองไม่ให้เป็นภาระแก่ผู้ปกครองและสังคมต่อไป

7.5.2 การพัฒนาทางการศึกษา

การพัฒนาทางการศึกษาในที่นี้ หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ อย่างมีคุณภาพให้กับนักเรียน โดยการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาสภาพแวดล้อม ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนกับสภาพความต้องการจำเป็นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความสามารถในทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีคุณภาพ

การจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษที่มีความพิการทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ จัดในโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะหรือจัดในโรงเรียนปกติย่อมจัดแตกต่างกันไปตามความบกพร่องของผู้เรียนแต่ละประเภท ซึ่งครูผู้ปฏิบัติการสอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการสอนผู้เรียนที่เป็นผู้พิการในแต่ละประเภทนั้น ๆ อีกด้วย ตลอดจนต้องมีความอดทนและมีจิตวิทยาในการสอน และมีความเมตตาต่อผู้เรียนเป็นอย่างสูง นอกจากนี้แล้วก็ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาทางด้านการศึกษาของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร อันได้แก่ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวในรายละเอียดตามลำดับ ต่อไปนี้

1) มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้บรรลุค่าเป้าหมายตามที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งมีจำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยแต่ละมาตรฐานมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

1.1.1 มีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณ

1.1.2 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ปัญหา

1.1.3 มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม

1.1.4 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

1.1.5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา

1.1.6 มีความรู้ ทักษะพื้นฐาน และเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ

1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

1.2.1 การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด

1.2.2 ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย

1.2.3 การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและหลากหลาย

1.2.4 สุขภาวะทางร่างกาย และจิตสังคม

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการ

2.1 มีเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน

2.2 มีระบบบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา

2.3 ดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย

2.4 พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ

2.5 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

2.6 จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้

3.2 ใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.3 มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก

3.4 ตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาผู้เรียน

3.5 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาทางการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้มีการกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ดังนี้

มาตรฐาน/ประเด็นพิจารณา	**เป้าหมายมาตรฐานการศึกษา**	
	ค่าเป้าหมาย	**ระดับคุณภาพ**
มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน	75	ดี
1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน		
1.1.1 มีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณ	75	ดี
1.1.2 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมี วิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็น และแก้ปัญหา	75	ดี
1.1.3 มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม	75	ดี
1.1.4 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร	75	ดี
1.1.5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีผลการเรียนตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เฉลี่ยทุกทักษะ ระดับคุณภาพ 3 ขึ้นไป	75	ดี
1.1.6 มีความรู้ ทักษะพื้นฐาน และเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ	75	ดี
1.1.7 มีทักษะการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีชีวิตที่มีความสุข และพึ่งพาตนเองได้	75	ดี
1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน		
1.2.1 การมีคุณลักษณะจิตใจดีงามยิ้มแย้มแจ่มใส ตามที่สถานศึกษากำหนด	75	ดี
1.2.2 มีความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย	75	ดี
1.2.3 ยอมรับที่จะอยู่ร่วมกับบนความแตกต่างและหลากหลาย	75	ดี
1.2.4 สุขภาวะทางร่างกาย และจิตสังคม	75	ดี
มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ	4	ดีเลิศ
2.1 มีเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน	4	ดีเลิศ
2.2 การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	4	ดีเลิศ
2.3 ดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน ตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย	4	ดีเลิศ
2.4 พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ	4	ดีเลิศ

มาตรฐาน/ประเด็นพิจารณา	เป้าหมายมาตรฐานการศึกษา	
	ค่าเป้าหมาย	ระดับคุณภาพ
2.5 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ	5	ยอดเยี่ยม
2.6 จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้	4	ดีเลิศ
2.7 มีระบบบริหารจัดการในรูปแบบ 4 มุมมอง บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างที่ดี	4	ดีเลิศ
มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4	ดีเลิศ
3.1 จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้	4	ดีเลิศ
3.2 ใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4	ดีเลิศ
3.3 มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก	4	ดีเลิศ
3.4 ตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน	4	ดีเลิศ
3.5 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC : Professional Learning Community) และการอบรมเชิงปฏิบัติการ	4	ดีเลิศ
3.6 มีการจัดการเรียนการสอน แบบวอลดอร์ฟ ผ่านกระบวนการ Learning by doing	4	ดีเลิศ
3.7 มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการพึ่งพาตนเองได้ด้วยการจัดกิจกรรมตลาดนัดงานอาชีพของโรงเรียนโดยกระบวนการ Learning by doing การเรียนรู้วิชาชีพที่ผู้เรียนสนใจและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ	4	ดีเลิศ

ตารางที่ 2 การกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
ที่มา: แผนพัฒนาการจัดการศึกษา ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถพบสภาวะที่การพัฒนาของสมองหยุดชะงักหรือพัฒนาไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความบกพร่องของทักษะต่าง ๆ ในช่วงระยะวัยพัฒนาการ ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ทักษะในด้านการรู้คิด(Cognitive) ด้านภาษา (Language) การเคลื่อนไหว (Motor) และ ความสามารถทางสังคม (Social Abilities) ซึ่งทักษะทั้งหมดเหล่านี้เป็นสิ่งเกื้อหนุนต่อระดับเชาว์ปัญญาของผู้เรียน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนองต่อการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยพัฒนาทางด้านการศึกษาของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความบกพร่องในด้านใดบ้างแล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เป็นข้อด้อยนั้นให้หมดไป หรือดีขึ้น

2.1) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP)

2.1.1) ความหมายของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

ผดุง อารยะวิญญู (2542) ได้ให้ความหมายว่า เป็นแผนการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น โดยได้ร่วมมือและความยินยอมจากผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ แผนนี้บรรจุเนื้อหาสาระของแต่ละคน เป็นแผนในระยะ 1 ปี และมีการทบทวนแผน ทุกภาคเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2546) ได้ให้ความหมายว่า เป็นแผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งแผนดังกล่าวเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งใน การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ที่จะทำให้การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนคน พิการทุกประเภท

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) ให้ความหมายว่า เป็นแผนการให้บริการทางการศึกษาพิเศษรายปี ที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรให้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นรายบุคคล โดย พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดทำ ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับระดับความสามารถในปัจจุบัน ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้เป็นเฉพาะบุคคล รวมทั้งแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ให้นิยามไว้ว่า แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หมายถึง แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล

จากความหมายข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หมายถึง แผนการจัดการศึกษาที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการเป็นเฉพาะบุคคล โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู และคณะสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาให้คนพิการ เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในแผนจะต้องระบุระดับความสามารถในปัจจุบันเป้าหมายระยะยาว 1 ปี จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เกณฑ์และวิธีการวัดประเมินผล กำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตลอดจนมีการทบทวนปรับปรุงแผนตามความเหมาะสม

2.1.2) ประโยชน์ของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่มีต่อผู้เรียน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2556 ก: 9) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางการศึกษาตามศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

(1) ผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพ บริการทางการศึกษาเต็มศักยภาพอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล

(2) ผู้เรียนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามกฎหมาย

(3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ วางแผนการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ การวัด และประเมินผล ตลอดจนการปรับปรุงเป้าหมายในการจัดการศึกษาของตน

(4) ผู้เรียนได้รับการส่งต่อทางการศึกษา และด้านอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ รัชนีกร ทองสุขดี (2550: 154) ได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ว่าเป็นความร่วมมือกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ฉะนั้นประโยชน์ที่จะได้รับจึงเกิดกับทุกฝ่าย ดังนี้

ประโยชน์ต่อคนพิการ

1. ได้รับการช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพ และได้รับการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม
2. ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดในกฎหมายอย่างสอดคล้องกับความจำเป็นของแต่ละบุคคล
3. ได้เรียนรู้และพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
4. ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล และปรับปรุงการจัดการศึกษาให้คนพิการอย่างเหมาะสม

ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง

1. สามารถปรึกษา และขอคำแนะนำกับผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับคนพิการแต่ละคนได้
2. มีส่วนร่วมกำหนดจุดมุ่งหมาย รวมทั้งแผนการช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภรพและจัดการศึกษาของคนพิการแต่ละคนอย่างเหมาะสม
3. สามารถขอรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลที่กำหนดในกฎกระทรวงให้แก่คนพิการ
4. ได้รับ เข้าใจ และสามารถมีส่วนร่วมในการฝึกและสร้างเสริม บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาการศึกษาคนพิการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
5. ได้มีส่วนร่วมในการประเมินและปรับปรุงจัดการศึกษาให้คนพิการอย่างเหมาะสม

ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

1. เป็นข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำไปพัฒนาคนพิการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. รู้ขอบเขตความรับผิดชอบของตนเอง

3. สามารถนำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลไปจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล(Individual Implementation Plan: IIP) อย่างสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง

4. มีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการแต่ละคนตามความสามารถ

5. จัดการประเมินผล และรายงานความก้าวหน้าทางการเรียนของคนพิการแต่ละคนได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. มีส่วนร่วมในการประเมินผลและปรับปรุงการจัดการศึกษาให้แก่คนพิการอย่างเหมาะสม

ประโยชน์ต่อสถานศึกษา

1. เป็นขอมูลในการจัดคนพิการเข้าการศึกษาในรูปแบบ ระบบ และระดับที่เหมาะสม

2. มีข้อมูลชัดเจนในการวางแผนการบริหารจัดงบประมาณและการจัดการเรียนการสอน

3. มีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่ส่งเสรอมในการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการแต่ละคนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. มีข้อมูลที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม

5. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาและเป็นแนวทางอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3) หลักการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

นักการศึกษาได้ให้หลักการของการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลไว้ ดังนี้

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2556 ข: 5) ได้อ้างถึงกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ (Individuals with Disabilities Education Act: IDEA) ระบุให้จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อการพัฒนาเด็กพิการทุกคน โดยแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจะต้องได้รับการปรับให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคลตามกระบวนการจัดทำ โดยระบุหลักการเบื้องต้นตามกฎหมายในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 6 ประการ คือ

(1) เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษา (Zero reject) เป็นการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ทุกคน รวมถึงคนพิการ ต้องได้รับการประเมินค้นหาอย่างเป็นระบบ การคัดกรองและประเมินตั้งแต่แรกเกิด หลักการนี้เป็นการประกันความเท่าเทียมทางการศึกษา รวมไปถึงคนพิการด้วยผู้เรียนทุกคนจะได้รับบริการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพตามความต้องการจำเป็นพิเศษ

(2) การไม่เลือกปฏิบัติในการตรวจวัดเพื่อบ่งชี้ และประเมิน (Nondiscriminatory Identification and evaluation) โดยผู้เรียนต้องได้รับการประเมินด้านต่าง ๆ ทุกด้าน โดยปราศจากอคติ และนักการศึกษาจะต้องใช้กระบวนการ และเครื่องมือที่มีความหลากหลายในการประเมิน ซึ่งจะทำให้สามารถประเมินเด็กได้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงมากที่สุด

(3) การให้บริการทางการศึกษาแบบให้เปล่าที่เหมาะสม (Free Appropriate Public Education: FAPE) โดยเด็กพิการทุกคนจะต้องมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ที่สนองตอบต่อความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และมีเอกสารต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่สามารถตรวจสอบกระบวนการจัดการศึกษาของครูได้

(4) การจัดการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (The Least Restrictive Environment: LRE) ผู้เรียนพิการควรได้รับการศึกษาในห้องเรียนรวมกับเด็กทั่วไป โดยสถานศึกษาจะต้องจัดวางและมีบริการการช่วยเหลือที่เป็นทางเลือกให้กับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ รวมทั้งทักษะสังคม และเรียนรู้ในสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับวัยวุฒิ เป็นการให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการใช้ชีวิตในสถานการณ์จริง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์กับนักเรียนทั่วไปที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกัน และกันอีกด้วย

(5) การพิทักษ์สิทธิ์ในการรับบริการ (Procedural Due Process) เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบกระบวนการขั้นตอน การจัดวาง และสามารถที่จะตรวจสอบรวมถึงพิทักษ์สิทธิคนพิการ ระบบดังกล่าวเป็นการรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง

(6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคนพิการ (Parental and Student Participation) เป็นการให้ผู้ปกครองและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการในการรับบริการการศึกษาพิเศษ และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา กฎหมายดังกล่าวให้ความสำคัญกับคนพิการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคนพิการในการจัดการศึกษา และได้มีการกล่าวถึงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การได้รับสิทธิต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคลเป็นหลัก

สุทธิพร วิจิตรพันธุ์ (2549) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่จัดทำให้กับเด็กพิการนั้นมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. เด็กพิการแต่ละคนมีแผนการจัดการศึกษาที่ไม่เหมือนกันและอาจจะเปลี่ยนแปลงได้

2. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลนั้นจะมีเป้าหมายรายปี โดยกำหนดจุดประสงค์ระยะยาวและจุดประสงค์ระยะสั้น

3. ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจะเชื่อมโยงการบริการที่เกี่ยวข้อง กับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิการแต่ละคน เช่น การบริการทางด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ การบริการทางการศึกษา

4. ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจะต้องมีวิธีการประเมินผลประจำปีเพื่อพิจารณาความก้าวหน้า

5. ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจะต้องระบุระดับความสามารถทางการศึกษาและพฤติกรรมของเด็ก โดยการประเมินผลทุก ๆ ด้าน

6. มีการแสดงกำหนดเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดการให้บริการ

7. แสดงเกณฑ์ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการประเมินผลอย่างเหมาะสมตามแผน

8. แผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นเอกสารที่พิสูจน์การยินยอมของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กพิการ

9. เป็นเครื่องมือสื่อสารในการกำหนดการจัดการศึกษาพิเศษให้กับเด็ก โดยเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ประคอง ผลพิชญานันท์. (2552) กล่าวว่า แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยยึดหลักที่ว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ การจัดการเรียนรู้จะต้องจัดเนื้อหา สาระ และกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ มีหลักการในการจัดทำ ดังต่อไปนี้

1. ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ต้องกำหนดกระบวนการพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

3. มุ่งพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเต็มศักยภาพทุกด้าน

4. บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

5. ต้องดำเนินการจัดทำตามกระบวนการอย่างครบถ้วนตามลำดับ ตั้งแต่การสำรวจศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินและคัดแยก ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผนและจัดทำแผน การเตรียมความพร้อม และการประเมินผล

6. ดำเนินการด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ด้วยการจัดประสบการณ์เรียนรู้การจัดกิจกรรมและการประเมินผลให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ตลอดจนมีการตรวจสอบได้

ดังนั้นหลักการของการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลนั้น จะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่าง ๆ ที่คำนึงถึงสิทธิของคนพิการ ต้องมีการประเมินและวางแผนการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล ภายใต้ความร่วมมือของครู นักการศึกษา คณะสหวิชาชีพ ผู้ปกครองและคนพิการ เพื่อให้คนพิการได้รับการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ สามารถตรวจสอบ ปรับเปลี่ยน และประเมินผลโดยคำนึงถึงศักยภาพที่แท้จริงของคนพิการเป็นหลัก

2.2) วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

2.2.1) เพื่อให้คนพิการได้รับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล

2.2.2) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบความก้าวหน้า ทางการ เรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน

2.2.3) เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู คณะสหวิชาชีพ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนแต่ละบุคคลได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

2.2.4) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถวางแผนจัดบริการทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวย ความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

2.3) องค์ประกอบของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล เป็นแผนให้บริการทางการศึกษาพิเศษ ที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร ให้กับผู้เรียนที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล โดยความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจาก บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เรียน และมีการทบทวนแผนตามความเหมาะสม

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศกระทรวง เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๒ โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ข้อมูลด้านการแพทย์หรือด้านสุขภาพ
3. ข้อมูลด้านการศึกษา
4. ข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น
5. การกำหนดแนวทางการศึกษาและการวางแผนการจัดการศึกษาพิเศษ
6. ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
7. คณะกรรมการจัดทำแผน
8. ความเห็นของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เรียน

2.4) กระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคล โดยการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู และคณะสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนการศึกษา ให้ผู้เรียนเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เป็นการเฉพาะบุคคล ตลอดจนมีการทบทวนปรับปรุงแผนตามความเหมาะสม ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการ 6 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2556: 11 - 15)

2.4.1) ขั้นเตรียมการ

เมื่อพบว่าผู้เรียนมีปัญหาทางด้านการศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลของผู้เรียนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต และการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับ สภาพปัญหาและร่วมกันหาแนวทางช่วยเหลือผู้เรียน

(2) การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา

ขออนุญาตผู้ปกครองคัดกรองผู้เรียน โดยใช้แบบคัดกรองคนพิการทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และอาจใช้แบบคัดกรองของหน่วยงานอื่น ๆ เพิ่มเติมตามความเหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้เรียนที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

กรณีพบว่าผู้เรียนมีแนวโน้มว่ามีความบกพร่อง ควรแนะนำผู้ปกครองให้นำส่งแพทย์ หรือนักวิชาชีพ วินิจฉัยเพิ่มเติม

2.4.2) ขั้นจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมีขั้นตอน ดังนี้

(1) แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สำหรับผู้เรียนแต่ละคน โดยมีกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน ซึ่งประกอบด้วย (1) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้แทน (2) บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลคนพิการ (3) ครูประจำชั้น หรือครูแนะแนว หรือครูการศึกษาพิเศษ หรือครูที่รับผิดชอบ งานด้านการศึกษาพิเศษที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการ และหรือครูประจำวิชา คณะสหวิชาชีพตามความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

(2) ตรวจสอบ หรือการประเมินความสามารถพื้นฐาน

คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือคณะ กรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งทำการตรวจสอบหรือการประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน (Student) ตามหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/ทักษะการเรียนรู้เพื่อให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน จุดเด่น คือ ความสามารถหรือศักยภาพปัจจุบันที่ผู้เรียนสามารถทำได้ในสาระการเรียนรู้/ทักษะการเรียนรู้ และจุดด้อย คือ สิ่งที่ผู้เรียนไม่สามารถทำได้ในสาระการเรียนรู้/ทักษะการเรียนรู้

ทั้งนี้ควรตรวจสอบ หรือประเมินความสามารถพื้นฐานจากสภาพจริงในหลายสถานการณ์ให้ครอบคลุม ถึงบริบทด้านสิ่งแวดล้อม (Environments) ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคลและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ด้านกิจกรรม (Tasks) ที่ผู้เรียนปฏิบัติได้หรือไม่ได้ในแต่ละวัน หรือไม่ได้รับการส่งเสริมในการทำกิจกรรม กิจกรรมนั้นเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ และด้านเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (Tools) ที่ผู้เรียนได้รับหรือยังไม่ได้รับ ก่อนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดทำแผนการจัดการศึกษา

เฉพาะบุคคลตามความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล หากสถานศึกษาตรวจสอบหรือประเมินความสามารถพื้นฐานแล้วพบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในทุกสาระการเรียนรู้/ทักษะการเรียนรู้ให้ดำเนินการส่งต่อตามความเหมาะสมต่อไป

(1) จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

คณะกรรมการนำข้อมูลที่ได้มาจากการตรวจสอบ หรือประเมินความสามารถพื้นฐาน มาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 ในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา และการวางแผนการจัดการศึกษาพิเศษ ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความ สะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามความต้องการพิเศษของผู้เรียนให้คำนึงถึงบริบท ด้านผู้เรียน (Student) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environments) ด้านกิจกรรม (Tasks) และด้านเทคโนโลยีสิ่งอำนวย ความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (Tools) ด้วย

2.4.3) ขั้นการนำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลไปใช้

การนำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลไปใช้ ครูผู้สอนต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) ครูผู้สอนนำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม(เป้าหมายระยะสั้น) ที่กำหนดในแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคล มาดำเนินการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล โดยการวิเคราะห์งานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการเรียงลำดับกิจกรรมที่ง่ายไปสู่กิจกรรมที่ยากขึ้น หรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมไปสู่กิจกรรมที่เป็นนามธรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนแต่ละคน

(2) การนำแผนการสอนเฉพาะบุคคลไปใช้ โดยครูผู้สอนนำแผนการสอนเฉพาะบุคคลไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พร้อมทั้งบันทึกหลังการสอนและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

2.4.4)ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลประชุมเพื่อประเมิน ทบทวน และปรับแผน พร้อมจัดทำรายงานผลการเรียนรู้อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง โดยประเมินตามขั้นตอนดังนี้

(1) การประเมินผลการเรียนรู้ตามแผนการสอนเฉพาะบุคคล เป็นการประเมิน ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ทราบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการตามที่ระบุไว้ในแผนการสอนเฉพาะบุคคลฉบับนั้นหรือไม่ โดยประเมินตามวิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์ระดับคุณภาพที่ระบุไว้ในแผนการสอนเฉพาะบุคคล

(2) การประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (เป้าหมายระยะสั้น) ทำได้โดยประมวลผลการผ่านของจำนวน แผนการสอนเฉพาะบุคคล และนำมาเทียบกับเกณฑ์และวิธีประเมินผลการผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (เป้าหมายระยะสั้น) ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

(3) การประเมินผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายระยะยาว 1 ปี โดยประมวลผลการผ่าน/ไม่ผ่าน (จำนวน) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (เป้าหมายระยะสั้น) ของผู้เรียน และนำมาเทียบเกณฑ์การผ่านตามที่สถานศึกษากำหนด

(4) การประเมินผลการเรียนรู้และระดับคุณภาพตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ทำได้โดยประมวลผลการผ่าน/ไม่ผ่าน จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม(เป้าหมายระยะสั้น) ของทุกเป้าหมายระยะยาว 1 ปี มาคำนวณหาค่าร้อยละ และนำมาเทียบเกณฑ์การผ่านตามเกณฑ์ระดับคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกรณีที่ผู้เรียนมีพัฒนาการ หรือผลการเรียนรู้ต่ำกว่าหรือสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ คณะกรรมการฯสามารถทบทวน ปรับแผนการสอนเฉพาะบุคคล จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป้าหมายระยะยาว 1 ปี เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

(5) การตัดสินผลการเรียนรู้ ให้นำค่าร้อยละจากการประมวลผลการผ่าน/ไม่ผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมาเทียบเกณฑ์ การผ่านตามเกณฑ์ระดับคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.4.5) ขั้นการสรุปและรายงานผล

การสรุปและรายงานผลการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลนั้น สถานศึกษาต้องรายงานผลความก้าวหน้าของผู้เรียนตามแบบรายงานผลการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบอย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง

2.4.6) ขั้นการส่งต่อ

การส่งต่อผู้เรียนที่จบการศึกษาแต่ละระดับชั้น หรือย้ายสถานศึกษา ให้นำส่งแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รายงานผลการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาต่อไป หากผู้เรียนต้องการรับบริการด้านอื่น เช่น ด้านอาชีพ ด้านการแพทย์ ด้านสังคม เป็นต้น ให้สถานศึกษานำส่งแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รายงานผลการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้สถานศึกษาพิจารณาดำเนินการจัดทำแผนการให้บริการช่วงเชื่อมต่อตามความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคล

จากขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลได้ ดังนี้

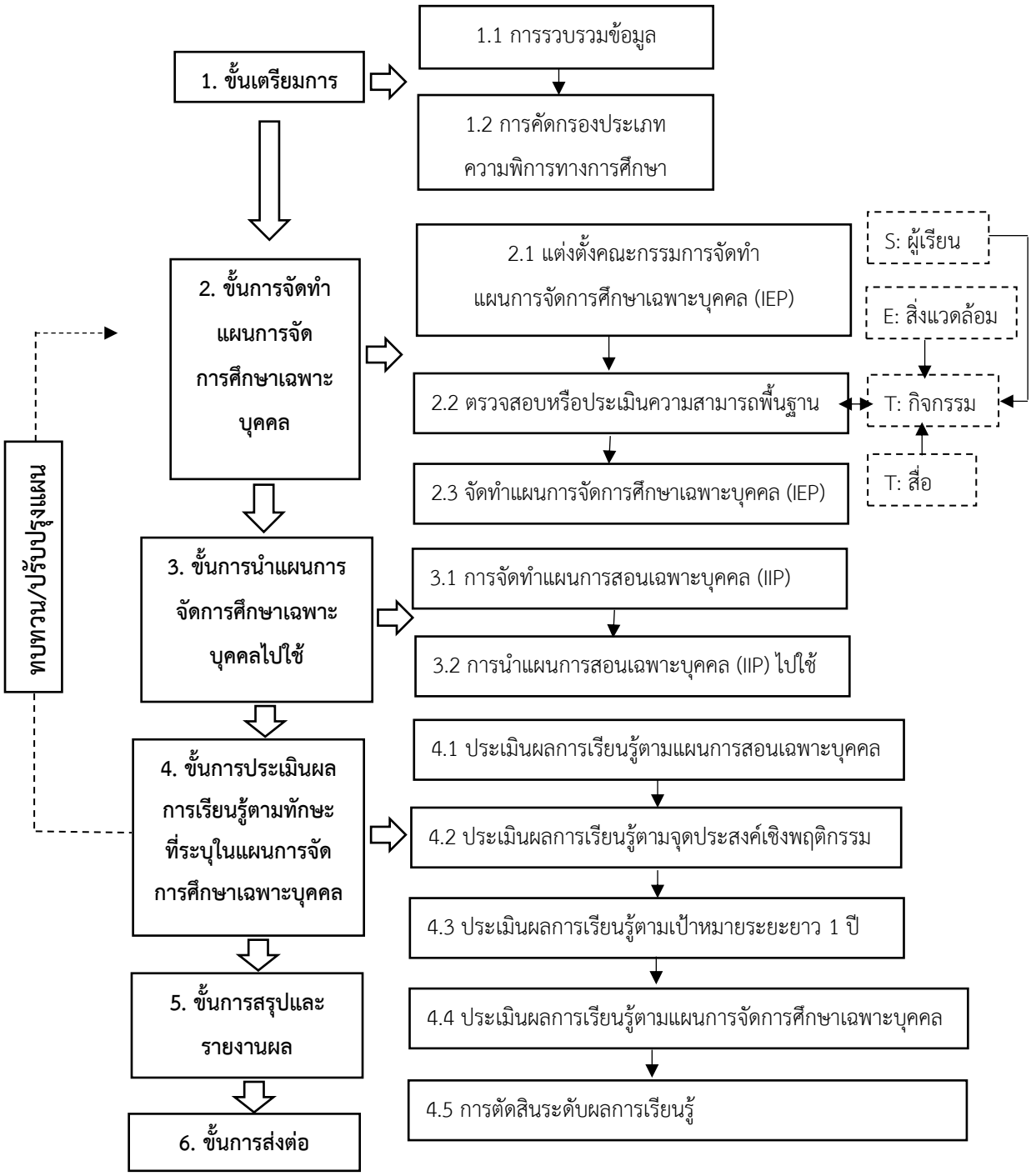

ภาพที่ 7 แสดงกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(IEP)
ที่มา: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. คู่มือการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล, (2556)

2.5) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

2.5.1) ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce and Well 1992: 1 - 4, 2009: 2) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ แผน (Plan) หรือ แบบ (Pattern) ที่สามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนโดยตรงในห้องเรียนหรือการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ รวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และหลักสูตรรายวิชา เป็นต้น ซึ่งแต่ละรูปแบบการสอนจะให้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน และสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพ (Powerful learning)

สมิธ และเรแกน (Smith and Ragan, 1993: 12; 2005: 10) ได้ให้ความหมายรูปแบบการสอน ว่า เป็นกระบวนการ หรือระบบที่ได้จากการวางแผนการใช้สื่อ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดจนใช้การคิดค้นแก้ปัญหา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจในการออกแบบรูปแบบการสอนนั้น และรูปแบบการสอนจะประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ การวิเคราะห์ กลยุทธ์ในการพัฒนา และการประเมินผล

ทิศนา แขมมณี (2550: 3 - 4) ให้ความหมายของ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ได้

จิราภรณ์ พิมใจใส (2553: 47) ได้สรุปความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ว่าหมายถึง องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทางการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการสอน วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สาระความรู้ และสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง ระบบสนับสนุน และเงื่อนไขการนำรูปแบบการเรียนการสอน ไปใช้ในการดำเนินงานอย่างรอบคอบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพความเป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

จากนิยามความหมายรูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แนวทางหรือวิธีการในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ยึดระเบียบแบบแผนตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี หรือความเชื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางองค์ประกอบการเรียนการสอน อันได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สาระความรู้ และสิ่งส่งเสริมการเรียนรู้หรือสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่รวมทั้งหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง วีดีทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.5.2) คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

สเทิร์น (Stern. 1984: 47) และจอยซ์ เวลล์ และแคลฮอน (Joyce, Well and Calhoun. 2004) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนไว้ ดังนี้

(1) มีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน รูปแบบการสอนจะต้องมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน ซึ่งอาจมาจากแนวคิดทางการศึกษา เช่น ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบ ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น มีพัฒนาทางด้านสติปัญญาอารมณ์และสังคมควบคู่กันไป ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ หรือแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น รูปแบบการสอนหนึ่ง ๆ อาจจะมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐานเพียงอย่างเดียว ตัวอย่าง เช่น รูปแบบการสอนส่วนใหญ่ของจอยซ์และเวลล์ หรือมีแนวคิดมากกว่าหนึ่งก็ได้ ดังที่สเทิร์น (Sterm 1984: 47) กล่าวไว้ว่าแนวคิดของรูปแบบการสอนควรเป็นสหวิทยาการ (multi- disciplinary) แนวคิด หรือหลักการพื้นฐานนี้จะเป็นหลักหรือแนวทางในการเลือก กำหนด และจัดระเบียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สอดคล้องต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

(2) มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบลักษณะนี้จัดเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่ผู้ออกแบบ หรือผู้พัฒนารูปแบบการสอนจะต้องตระหนักถึง ในการกำหนดตัวองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้เป็นไปอย่างเป็นเหตุเป็นผล และสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนจะขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์และความละเอียดรอบคอบของผู้พัฒนาที่จะต้องคิด วิเคราะห์ จนสามารถมองเห็นความสำคัญ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้อย่างแจ่มชัด จนสามารถกำหนดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ได้อย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการสอนโดยทั่วไป องค์ประกอบของการสอนเฉพาะสาขาวิชา และจะต้องพิจารณากำหนดองค์ประกอบให้เหมาะสม คือมีความสัมพันธ์และส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนนอกจากนี้ สเทิร์น (Stem 1984: 47) กล่าวว่า รูปแบบการสอนควรมีลักษณะของการให้ความสำคัญขององค์ประกอบทั้งหมดร่วมกัน (multi factor view) กล่าวคือในรูปแบบการสอน องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญทัดเทียมกัน องค์ประกอบทั้งหมดจะต้องมีบทบาทร่วมกันจึงจะทำให้รูปแบบการสอนนั้น ๆ มีประสิทธิภาพตามต้องการได้ ซึ่งตัวอย่างของการกำหนดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ดังที่ทิศนา แขมมณี (2548: 477) ได้ยกตัวอย่างไว้ดังนี้ ว่ารูปแบบการสอนกระบวนการกลุ่มมาจากแนวคิดการให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงกำหนดองค์ประกอบกระบวนการให้มีการทำกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และองค์ประกอบวิธีสอนจะกำหนดให้ใช้การสอนแบบอุปนัย (inductive) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สรุปหลักการจากตัวอย่างหรือกิจกรรมที่ได้ทำด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดหลักของรูปแบบการสอน

(3) มีการพัฒนาหรือออกแบบอย่างเป็นระบบรูปแบบการสอนเป็นผลของการพัฒนาหรือออกแบบจัดองค์ประกอบอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ประกอบการสอนที่เกี่ยวข้อง กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ และจำเป็น จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน นำแผนการจัดองค์ประกอบไปทดลองใช้สอนในห้องเรียนจริงเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และยืนยันผลที่เกิดขึ้นว่าสามารถ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการได้จริง จึงจะยอมรับได้ว่าการจัดองค์ประกอบนี้เป็นรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ

(4) มีผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รูปแบบการสอนที่พัฒนา ขึ้นจะส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ดังที่ จอยซ์ เวลล์ และแคลฮอน (Joyce, well and Calhoun. 2004) กล่าวไว้ ว่ารูปแบบการสอนแต่ละแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนต่างกันออกไปตามแนวคิดและหลักการของรูปแบบการสอนนั้น เช่น รูปแบบการสอนฝึกการสืบสอบ (inquiry training) โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะพัฒนากระบวนการคิดค้นด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ หรือเป็นการมุ่งที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีกระบวนการสืบสอบ เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิศนา แขมมณี (2548 ข: 222) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

(1) มีปรัชญา หรือทฤษฎี หรือหลักการ หรือแนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ

(2) มีการบรรยาย หรืออธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

(3) มีการจัดระบบคือมีการจัดองค์ประกอบและความ สัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

(4) มีการอธิบายกระบวนการสอน วิธีสอนและเทคนิคการสอนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น ๆ

2.6) หลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce and Weil. 1996, อ้างถึงใน วารีรัตน์ แก้วอุไร. 2541: 99 - 102) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

2.6.1)รูปแบบการจัดการเรียนการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

2.6.2) เมื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อย ๆ การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแต่ละรูปแบบของจอยซ์ และเวลล์ ได้มีการนำไปทดลองใช้ในห้องเรียน รวมทั้งมีงานวิจัยรองรับมากมายเป็นหลักประกันได้ว่าสามารถใช้ได้สะดวกและได้ผลดี

2.6.3) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

2.6.4) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่นำมาใช้พิจารณาเลือกรูปแบบที่จะนำไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้ใช้นำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมาย หลักการก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม แต่ก็อาจทำให้ได้ผลสำเร็จลดน้อยลงไป

นอกจากนี้ สุกัญญา งามบรรจง (2559: บทสรุปผู้บริหาร) ได้กล่าวสรุปถึงผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ควรมีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ มีดังนี้

1.1 การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาของผู้เรียน

1.2 ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเองและมีความสุขจากการเรียนรู้

1.3 การจัดกิจกรรมเน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พัฒนาทักษะกระบวนการคิดและเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบททางสังคมโดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมุ่งให้เกิดความร่วมมือและสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับครู และโรงเรียนกับชุมชน

1.5 การประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและใช้ข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย

2.1 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา การคิดวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ ในการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันนำไปสู่ การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

2.2 ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ตามความถนัด และความสนใจ ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

2.3 ผู้เรียนมีความสามารถในการควบคุมตนเองในการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับ และเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.4 ผู้เรียนสามารถใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กันและมีจิตสาธารณะ

3. กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย ขั้นที่ 1 เกิดแรงบันดาลใจ (Inspire) ขั้นที่ 2 เลือกสนใจตามถนัด (Choose) ขั้นที่ 3 เป้าหมาย ชัดปฏิบัติตามแผน (Aim & Act) ขั้นที่ 4 สะท้อนแก่นการเรียนรู้ (Reflect) ขั้นที่ 5 การยกระดับสู่คุณภาพ (Enhance)

4. การวัดและประเมินผลของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ เป็นการประเมิน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนใช้แนวทาง และวิธีการประเมินผลตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยเลือกใช้การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การประเมินโดยให้นักเรียนสะท้อนคิด การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินจากผล การปฏิบัติ การประเมินตนเอง และการประเมินพัฒนาการ

5. ปัจจัยสนับสนุน ซึ่งได้แก่ คน (Man) การบริหารจัดการ (Management) สื่อ อุปกรณ์ (Material) และ งบประมาณ (Money)

6. เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ ได้แก่

6.1 ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของกิจกรรมของผู้บริหาร

6.2 ผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจต่อรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

6.3 ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการรูปแบบของกิจกรรม

6.4 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียน

2.7) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถพบสภาวะที่การพัฒนาของสมองหยุดชะงักหรือพัฒนาไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความบกพร่องของทักษะต่าง ๆ ในช่วงระยะวัยพัฒนาการ ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ทักษะในด้านการรู้คิด (Cognitive) ภาษา (Language) การเคลื่อนไหว (Motor) และความสามารถทางสังคม (Social Abilities) ซึ่งทักษะทั้งหมดเหล่านี้เป็นสิ่งเกื้อหนุนต่อระดับเชาว์ปัญญา ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันได้ดังเช่นเด็กปกติทั่วไป รวมถึงด้านการจัดการศึกษาซึ่งจะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนที่ต่างไปจากเด็กปกติเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของความบกพร่องของเด็กด้วย (ณัชพร ศุภสมุทร์. 2553: 14) และการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องใช้เวลานานมากกว่านักเรียนที่ปกติทั่วไป ซึ่งหมายถึงกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีระบบจะใช้วิธีแก้ไขเป็นขั้นตอนไปจนประสบผลสำเร็จ เมื่อประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาบ่อย ๆ แล้วคนทั่วไปจะพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาของตนเองได้ ส่วนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักมีความยากลำบากมากในเรื่องนี้ แต่ถ้าได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีระบบได้แล้วก็สามารถทำได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2551: 7) ดังนั้น การกำหนดรูปแบบการจัด การเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ครูผู้สอนจะต้องจัดให้เป็นระบบและใช้เวลา และสิ่งที่เด็กเรียนรู้ต้องมีความเหมาะสมกับความสามารถในการรับการศึกษาตามระดับเชาว์ปัญญาของนักเรียนด้วย

ระดับเชาว์ปัญญากับความสามารถทางการศึกษา

ประเภท	ระดับ สติปัญญา	ความสามารถรับการศึกษา
เด็กเรียนช้า	71 - 90	สามารถรับการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กเรียนช้า และประกอบอาชีพช่างฝีมือได้
ปัญญาอ่อน ขนาดน้อยพอเรียนได้	50 -70	การปรับตัวทางสังคมทำได้ แต่ขาดความสามารถในการวางแผน อาจพอรับการศึกษาในระดับประถมต้น หรือการศึกษาพิเศษ และประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้ความรับผิดชอบสูง หรืองานประเภทช่างฝีมือ
ปัญญาอ่อน ขนาดปานกลาง	35 - 49	สามารถอ่าน เขียน และคิดเลขได้เพียงเล็กน้อย เรียนรู้ได้ช้าถ้าได้รับการฝึกสอนที่เหมาะสม อาจพอดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้ และทำงานง่าย ๆ ภายใต้การ ควบคุมดูแล
ปัญญาอ่อน ขนาดหนัก	ต่ำกว่า 34	มีความบกพร่องอย่างเห็นได้ชัดในพฤติกรรมการปรับตัว และอาจมีพัฒนาการบกพร่องในด้านภาษา การรับรู้ และการเคลื่อนไหว การดำรงชีวิตต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลเช่นเดียวกับเด็กเล็ก

ตารางที่ 3 แสดงระดับเชาว์ปัญญากับความสามารถทางการศึกษา
ที่มา: ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ. การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. (2553: 4)

2.7.1) การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1) การจัดหลักสูตรและการจัดการศึกษา

ผดุง อารยะวิญญู (2542 ก: 46 - 47) ได้กล่าวถึงการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ว่า ควรครอบคลุมเนื้อหา 4 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ความพร้อมและเนื้อหาวิชาที่จำเป็น

หมวดที่ 2 การสื่อสาร (การติดต่อกับผู้อื่น) ภาษา และพัฒนาการทางความคิด

หมวดที่ 3 ทักษะในทางสังคม การดำรงชีพ นันทนาการและการพัฒนาบุคลิกภาพ

หมวดที่ 4 พื้นฐานทางการงานและอาชีพ

เนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นขอบข่ายกว้าง ๆ เนื่องจากผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความต้องการที่แตกต่างกัน และชุมชนแต่ละแห่งสามารถสนองความต้องการในลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนั้น หลักสูตรอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับก่อนวัยเรียน

เน้นความพร้อมของเด็กทั้งในด้านความคิด ความจำ ด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก ความพร้อม ของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนในระดับประถมศึกษา การพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ควรเน้นทักษะที่จะจำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การฝึกให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนนานขึ้น การฝึกความคิดความจำ ฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

ระดับประถมศึกษา

เน้นเกี่ยวกับการอ่าน คณิตศาสตร์ ภาษา ส่วนวิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์นั้นมีความสำคัญรองลงไป ในหลักสูตรแตกต่างไปจากหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ ตลอดจนเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหาวิชาดนตรี และศิลปะ ควรจัดให้เหมาะสมกับเด็ก

ระดับมัธยมศึกษา

เน้นความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มีความพร้อม ควรให้เด็กเรียนในด้านอาชีพ และฝึกทักษะ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อเตรียมเด็กให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้ ควรฝึกให้เด็กมีทักษะในด้านต่อไปนี้ คือ ทักษะด้านการงานและอาชีพ ด้านการครองเรือน นันทนาการ การดูแลสุขภาพ การดำรงชีพในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผดุง อารยะวิญญู (2542 ข: 71 - 72) ยังได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้ ควรเน้นเนื้อหาดังนี้

1. ทักษะในการช่วยเหลือตนเอง เป็นทักษะแรกที่นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการช่วยเหลือตัวเอง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การแต่งตัว การใช้ห้องน้ำ (การขับถ่ายที่ถูกต้อง)

2. ทักษะในการสื่อสาร นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้จำนวนมากที่ฟังคำพูดเข้าใจและพูดได้ แต่บางคนพูดไม่ได้ แม้จะได้รับการสอนพูดเป็นเวลานาน การสื่อสารต้องใช้ระบบอื่นที่ไม่ใช่การพูด นั่นคือ การใช้ภาษามือ หรือระบบอื่น เช่น ใช้รูปภาพ สิ่งของ หุ่นจำลอง หรือบัตรคำ การขึ้นรถประจำทาง การขึ้นรถแท็กซี่ การข้ามถนน การเดินบนทางเท้า

3. ทักษะในการอ่าน การเขียน และเลขคณิต ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น การอ่านราคาสินค้า การอ่านป้ายประกาศต่าง ๆ การอ่านป้ายบอกสายรถประจำทาง การซื้ออาหารและการซื้อของใช้ที่จำเป็น เป็นต้น

4. ทักษะด้านนันทนาการ ควรฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างในการพักผ่อนและนันทนาการที่ง่าย ๆ และเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เช่น การโยนลูกบอล การเล่นกระดานลื่น การเล่นเกม เป็นต้น

5. ทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพ นักเรียนปัญญาอ่อนที่มีระดับต่ำมาก ส่วนมากไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างอิสระได้ดี แต่หากมีการเตรียมความพร้อมในด้านอาชีพเป็นอย่างดีแล้ว นักเรียนเหล่านี้ก็สามารถทำงานที่ไม่สลับซับซ้อนนักได้เช่นกัน

ดารณี ธนะภูมิ (2535: 2) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรประกอบด้วย

1. หลักสูตรหรือโปรแกรมการสอน จะต้องเป็นหลักสูตรการศึกษาที่ปรับปรุงเนื้อหาให้น้อยกว่าและง่ายกว่าหลักสูตรของเด็กปกติมาก และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. กระบวนการสอน จะต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่พิเศษกว่าเด็กปกติ เพื่อให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเข้าใจและเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ

3. การปรับพฤติกรรม สำหรับการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น การปรับพฤติกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก

จะเห็นได้ว่า การจัดหลักสูตร และการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น เป็นหลักสูตรและการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการและความสามารถของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละระดับเชาว์ปัญญา หรือแต่ละคนเป็นสำคัญ โดยเน้นการพัฒนาทักษะความสามารถที่จำเป็นในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น รวมทั้งให้สามารถประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพของแต่ละคน

2) การจัดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร มีการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษา ประเมินความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผู้เรียนและกระบวน การเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3) สื่อการเรียนรู้

ส่งเสริมให้ครูจัดทำ จัดหา และ/หรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เช่น ผู้เรียนมีข้อจำกัดในด้านการเขียน ใช้รูปภาพเสริมทักษะการเขียน การใช้คอมพิวเตอร์แทนการเขียน อุปกรณ์พิเศษช่วยการเขียน เช่น ดินสอหรือปากกาด้ามใหญ่ การเขียนคำหรือป้ายต่าง ๆ อาจทำได้โดยให้เลือกจากคำที่เตรียมไว้บนป้ายกระดานและให้นำไปติดให้ถูกต้อง หรือถ้าผู้เรียนสามารถสะกดคำได้ให้สะกดผ่านกระดานอักษรเพื่อให้ครูเขียนให้ หรือถ้าสะกดคำไม่ได้ก็ให้ใช้กระดานคำศัพท์ที่มีรูปภาพสัญลักษณ์ของศัพท์นั้น ๆ แทน หรือนำแผ่นคำศัพท์ที่ติดบนกระดานผ้าสำลีมาเรียงเป็นข้อความ เป็นต้น

ผู้เรียนมีข้อจำกัดด้านการอ่าน ครูควรปรับสื่อให้ง่ายเหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน รวมทั้งหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกมาช่วยเสริมศักยภาพในการอ่าน หรือสร้างหนังสือที่มีภาพประกอบเนื้อเรื่องในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องไม่ควรเป็นประโยคที่ยาว รูปแบบการนำเสนอเนื้อเรื่องก็ให้เป็นคำประกอบรูปภาพ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งภาพและคำและเนื้อเรื่องไปพร้อม ๆ กัน หรือทำกระดานสื่อสารที่มีบัตรรูปภาพประกอบคำศัพท์สำหรับใช้เล่าเรื่องประกอบเนื้อหาในหนังสือร่วมด้วย ครูสามารถดึงภาพมาประกอบกับเสียงที่ครูเล่าช่วยให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทั้งการพูด การออกเสียง และการอ่าน สามารถใช้บัตรรูปภาพเล่าเรื่องซ้ำได้โดยดึงภาพออกมาเรียงลำดับ หรือใช้สวิตช์พูดได้ (Talking Switch) ประกอบการอ่านเพื่ออ่านคำศัพท์ และกดฟังซ้ำเพื่อทบทวน หรือใช้ในกิจกรรมการอ่านหนังสือโดยใช้สวิตช์พูดได้หลายข้อความอัดเสียงพูดในหน้าหรือบรรทัดที่ต้องการให้ผู้เรียนอ่านไว้ เมื่อถึงหน้าหรือประโยคที่ผู้เรียนต้องอ่านครูก็ให้กดสวิตช์พูดได้เพื่อให้อ่านแทน เป็นต้น

ผู้เรียนมีข้อจำกัดในการสื่อสาร ควรนำสื่อสารเสริมและทางเลือกอื่น (Augmentative and Alternative Communication: AAC) มาช่วยในการสื่อสารกับผู้อื่น เช่นการจัดทำกระดานสื่อสาร สมุดภาพสื่อสาร หรือใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถบันทึกเสียง เช่น อุปกรณ์ช่วยสื่อสาร หรือสวิตช์พูดได้ มาประกอบการทำกิจกรรม เป็นต้น

การใช้สื่อที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีลักษณะนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาศูนย์สื่อเทคโนโลยีของสถานศึกษาให้เป็นศูนย์รวมของสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และทันสมัย ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมข้อมูลแหล่งการเรียนทุกแขนงทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน ที่พร้อมให้บริการแก่ครูผู้เรียนและชุมชน

4) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามกฎกระทรวงเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ว่าผู้พิการคนนั้นมีปัญหาหรือมีความต้องการจำเป็นพิเศษในด้านไหน และต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดมาเพิ่มศักยภาพเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ ให้พิจารณาจากบัญชี ก ข หรือ ค ว่ารายการใดบ้างที่ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของผู้เรียนนั้น ๆ ถ้าเป็นอุปกรณ์

ตามบัญชี ก ให้ทำเรื่องขอยืม ซึ่งจะมีการพิจารณาให้ยืม โดยคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายประจำเขตการศึกษาจะเป็นผู้อนุมัติ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่ามีรายการที่ขอยืมนั้นอยู่ในบัญชีคงคลังหรือไม่ หรือจำเป็นต้องรวบรวมรายการทั้งหมดเพื่อจัดซื้อใหม่ ถ้าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ ความช่วยเหลืออื่นใดตามบัญชี ข หรือ บริการตามบัญชี ค ให้ทำเรื่องขอรับการอุดหนุน โดยรวมรายการทั้งหมดแล้วไม่เกินวงเงินที่กำหนด

2.7.2) หลักการสอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ออนไลน์, 2561) กล่าวถึงหลักการสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ การสอนควรยึดหลักระดับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ และผู้สอนควรมีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ โดยมีหลักการสอน ดังนี้

(1) คำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพราะมีความพร้อมช้ากว่าบุคคลทั่วไป ก่อนทำการสอนครูต้องเตรียมความพร้อมก่อน

(2) สอนตามความสามารถและความต้องการของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละคน โดยจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะกับสภาพและลักษณะของแต่ละคนและสอนตามระดับสติปัญญา

(3) ยอมรับความสามารถและส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

(4) พยายามฝึกให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยตนเองได้มากที่สุด จะเป็นการช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

(5) สอนตามวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยแบ่งงานเป็นขั้นตอนย่อย เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและให้สามารถทำงานชิ้นนั้น ๆ ได้และประสบความสำเร็จในงาน ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น

(6) ใช้หลักการสอนแบบ 3 R

- Repetition คือ สอนซ้ำ และใช้เวลาสอนมากกว่าบุคคลทั่วไป ใช้วิธีสอนหลายวิธีในเนื้อหาแบบเดิม
- Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตรึงเครียด ไม่สอนวิชาเดียวนานจนเกินไป 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมการสอนวิชาการเป็นการเล่น ร้องเพลง ดนตรี เล่านิทาน หรือให้ลงมือปฏิบัติจริง
- Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่จะต้องทำเป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

(7) สอนโดยการแบ่งกลุ่มตามตารางสอน สามารถทำได้ดีในกรณีที่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอยู่ในระดับเดียวกัน

(8) สอนโดยการทำกิจกรรมหนึ่งต้องแทรกการฝึกทักษะในด้านอื่นด้วย

(9) ช่วยส่งเสริม และพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อจะสามารถเรียนได้ดีขึ้น

(10) สอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว

(11) สอนโดยลงมือปฏิบัติจริง

(12) สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจยาก ครูต้องใช้คำง่ายๆ และยกตัวอย่างประกอบ

(13) จัดการเรียนการสอนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางปัญญามีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฝึกการคิด

(14) สอนโดยใช้อุปกรณ์ หรือของจริงประกอบทุกครั้ง และต้องให้เวลาพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมหนึ่งไปสู่อีกกิจกรรมหนึ่ง

(15) การสอนต้องมีการสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงให้กับผู้เรียน

(16) ประเมินผลความก้าวหน้าของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(17) มีความเชื่อมั่นว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความสามารถ และศักยภาพในตนเอง และสามารถพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีประมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(18) ส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัว นอกจากสอนด้านวิชาการแล้วต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่พึงประสงค์และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ภาษาและพัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อมกัน

(19) สอนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง (Step of Independence) ต้องสอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพด้วย

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2551: 39 - 40) ได้กล่าวถึงหลักการสอนและเทคนิควิธีการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่นเดียวกับหลักการสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นเกือบทุกข้อ หากแต่ยังมีหลักการสอนและเทคนิควิธีการสอนที่แตกต่างอีกหลายวิธีการ ดังนี้

1. ใช้กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง (Visual Strategies) มาช่วยในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการควบคุมชั้นเรียนให้กับผู้เรียนที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อันได้แก่ ตารางเวลา (Schedule) ตารางเวลาย่อย (Mini-schedules) ปฏิทิน (Calendars) การแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อย (Task Organizers) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการ (Management Tools) ระบบการทำงาน (Work System) เครื่องมือการเปลี่ยนกิจกรรม Transition Helpers) และการสื่อสารระหว่างสิ่งแวดล้อมสองแห่ง (Communication Between Environment) เป็นต้น

2. ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) สำหรับผู้เรียนที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้ สามารถทำได้ โดยที่ครูต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เป็นต้น และผู้เรียนเสนอเนื้อหาหรือเรื่องที่อยากจะเรียนครูคอยให้คำแนะนำชี้แนะ เป็นต้น

3. ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบการจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ (Activity Based Learning) สำหรับผู้เรียนที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับฝึกได้สามารถทำได้ สามารถทำได้โดยเตรียมข้อมูล เช่น จัดนิทรรศการ จัดสภาพแวดล้อม สื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ เป็นต้น เลือกหน่วยการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหว กิจกรรมวงกลม/เสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมไอที และกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น

4. ใช้เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนที่ยึดแนวความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ (Operant conditioning) คือ กระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือต้องการได้รับรางวัลหากกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จะไม่ได้รับรางวัล ซึ่งเทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย การวิเคราะห์งาน หรือทักษะหลายอย่างยากเกินไปเมื่อต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เมื่อต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้งาน หรือทักษะนั้น ๆ ได้ จำเป็นต้องแยกงานอกเป็นขั้นตอนย่อยหรือหลายขั้นตอนเล็ก ๆ เรียกว่า การวิเคราะห์งาน โดยผู้สอนต้องดำเนินการ ดังนี้

4.1 กำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรืองานที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้

4.2 นำพฤติกรรมที่พึงประสงค์มาแยกงานออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ

4.3 ผู้สอนกำหนดเกณฑ์การผ่านแต่ละขั้นตอนและเมื่อผู้เรียนผ่านขั้นตอนแรกจึงจะสอนขั้นตอนต่อไป งานบางอย่างประกอบด้วยพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การแต่งตัวจะสอนองค์ประกอบแต่ละอย่างแยกส่วนกัน และแต่ละองค์ประกอบถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในที่สุด เรียกว่า วิธีลูกโซ่ (Chaining)

4.4 เลือกวิธีการสอนงานหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ได้วิเคราะห์งานแล้วด้วยวิธีการ ดังนี้

4.4.1 การฝึกแบบเดินหน้า (Forward Chaining) คือ การสอนขั้นตอนในส่วนแรกของงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อนหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น ๆ

4.4.2 การฝึกแบบถอยหลัง (Backward Chaining) คือ การสอนขั้นตอนสุดท้ายของงานหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อน และสอนย้อนขึ้นไปสู่ขั้นตอนแรกของงานหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามลำดับ การสอนแบบนี้ผู้เรียนสามารถทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์สำเร็จในแต่ละขั้นตอน และมีโอกาสได้รับรางวัลและรู้สึกภาคภูมิใจ

4.5 กำหนดเกณฑ์การผ่านแต่ละขั้นตอน

5. กระตุ้นเตือน (Prompting) การกระตุ้นเตือนเป็นเทคนิคการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรืองานที่ยากให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้แต่ละครั้ง และได้รับรางวัลโดยผู้สอนอาจจับ หรือกระตุ้นเตือนที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เป็นการกระตุ้นเตือนทางกาย หรือแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง เช่น ชี้หรือพยักหน้าเป็นการกระตุ้นเตือนท่าทาง หรือออกคำสั่งเป็นการกระตุ้นเตือนทางวาจา อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เด็กทำงาน หรือกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรืออาจใช้การกระตุ้นเตือนทั้งสามอย่างรวมกัน แล้วแต่ความสามารถของเด็กแต่ละคน และเมื่อเด็กเรียนรู้ทักษะหรืองานที่กำหนดแล้ว ผู้สอนก็จะถอดถอนหรือสลายการเตือนลงอย่างช้า ๆ โดยลดการช่วยเหลือทางกาย ท่าทาง และทางวาจา ตามลำดับ จนในที่สุดผู้เรียนสามารถกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้เอง

6. การตะล่อมกล่อมเกลา (Shaping) เทคนิคนี้เป็นการให้รางวัลพฤติกรรมอะไรก็ได้ที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ต่อมาผู้เรียนจะได้รับรางวัลเมื่อตอบสนองใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งผู้เรียนได้รับรางวัลเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ต้องการอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การสอนผู้เรียนให้เตะฟุตบอล ครั้งแรกผู้เรียนได้รับรางวัลเพียงสัมผัสลูกบอลด้วยเท้า ต่อมาต้องใช้เท้าดันลูกบอล และในที่สุดผู้เรียนจะได้รับรางวัลเมื่อเตะถูกบอลเท่านั้น

7. แรงจูงใจและการให้รางวัล (Motivation and Reward) ครูต้องพยายามจัดสิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น และให้รางวัลเมื่อผู้เรียนทำพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการ รางวัล คือ บางสิ่งบางอย่างที่ผู้เรียนจะพยายามทำงานเพื่อให้ได้มา เมื่อผู้เรียนได้รับรางวัลก็จะเกิดแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก และการให้รางวัล ผู้สอนควรคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ ให้รางวัลอย่างสม่ำเสมอทันทีทันใด และให้รางวัลด้วยความจริงใจ

8. การเลียนแบบ (Imitation) การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากการเลียนแบบ โดยอาจใช้แบบอย่างที่เป็นท่าทาง หรือกิริยาอาการ (Gestures) และเสียงพูด (Speed Sound) ในระยะแรกของการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่จากการเลียนแบบผู้สอน อาจให้รางวัลเพื่อให้ผู้เรียนตอบสนองพฤติกรรมใหม่จากการเลียนแบบ ผู้สอนอาจให้รางวัลเมื่อผู้เรียนตอบสนองพฤติกรรมแบบอย่างนั้น และตะล่อมกล่อมเกลาจนไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการจริง ๆ โดยผู้สอนอาจฝึกให้ผู้เรียนเลียนแบบเดินหน้า หรือถอยหลัง แล้วแต่ความเหมาะสม (กรมสามัญศึกษา, 2544: 28 - 37)

2.8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ สถานศึกษาสามารถปรับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรได้ตามความเหมาะสม และระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ข้อ 7 ระบุว่า ในการจัดทำหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา การวัด และประเมินผลการศึกษาให้สถานศึกษาและส่วนราชการที่รับผิดชอบดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภท ตามรูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่สถานศึกษาเห็นสมควร (ราชกิจจา - นุเบกษา, 2552 : 3) ฉะนั้น การวัดและประเมินผลสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงยึดแนวปฏิบัติตามความในระเบียบนี้เช่นกัน ซึ่งศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย กลุ่มเป้าหมายพิเศษ สำนักงาน กศน. สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2554: 43 - 44) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการไว้ ดังนี้

2.8.1) กระบวนการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ

การวัดและประเมินผลสำหรับผู้เรียนให้ครูผู้สอนคนพิการดำเนินการประเมินผล ดังนี้

(1) การประเมินก่อนเรียนให้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน และดำเนินการประเมินเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

(2) การประเมินผลระหว่างเรียนเป็นการประเมินผลเพื่อติดตามความก้าวหน้าและนำข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคลคล (IIP)

(3) การประเมินผลหลังเรียนเป็นการประเมินทักษะเพื่อดูความก้าวหน้าของพัฒนาการในลักษณะสรุปรวมเมื่อสิ้นสุดภาคเรียนเพื่อนำไปกำหนดจุดมุ่งหมายใน IEP ใหม่

2.8.2) หลักในการวัดและประเมินผลสำหรับคนพิการ มีดังนี้

(1) ประเมินผลทั้ง 3 ระยะตลอดหลักสูตร

(2) บันทึกผลการจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลอย่างต่อเนื่อง

(3) ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง ได้แก่ การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์และตรวจผลงานของผู้เรียนแต่ละบุคคล

2.8.3) แนวทางการประเมินผลผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถทำได้โดยการให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาควรได้รับการประเมิน โดยการสังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะได้แก่การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิต ประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

2.8.4) องค์ประกอบในการวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตร จะต้องพิจารณาองค์ประกอบในการวัด และประเมินร่วมกัน 4 ด้าน คือ 1) ทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยผู้เรียนจะต้องได้รับการวัดและประเมินในทุกองค์ประกอบของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

องค์ประกอบของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ดังภาพที่ 8

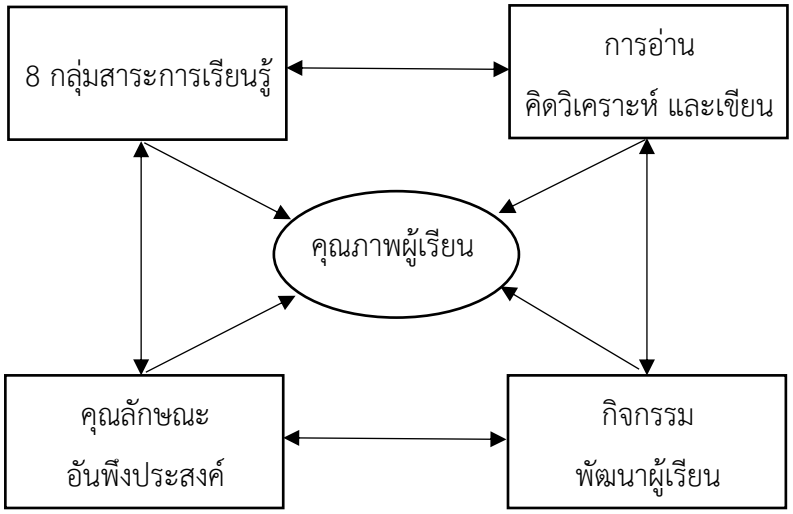

ภาพที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (2551: 13)

2.8.5) การประเมินทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายวิชาบนพื้นฐานของตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐาน และผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติมตามที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลายจาก แหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อน ความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน โดยการวัดและประเมินการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน สังเกตพัฒนาการ และความประพฤติ ของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผู้สอนควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง เชน การประเมินการปฏิบัติงาน การประเมินจากโครงงาน หรือการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ ควบคู่ไปกับ การใช้การทดสอบแบบต่าง ๆ อย่างสมดุลต้องให้ความสำคัญกับการประเมินระหว่างเรียนมากกว่าการประเมิน ปลายปี/ปลายภาค และใช้เป็นข้อมูลเพื่อประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

(1) การประเมินผลก่อนเรียน ประกอบด้วยการประเมินดังต่อไปนี้

(1.1) การประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

(1.1.1) ศึกษา วิเคราะห์ความรู้ และทักษะพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น

(1.1.2) เลือกวิธีการและจัดทำเครื่องมือสำหรับประเมินความรู้และทักษะพื้นฐานอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(1.1.3) ดำเนินการประเมินความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้เรียน โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การประเมินทักษะด้านวิชาการ เช่น ทักษะกลุ่มสาระที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระ ซึ่งกำหนดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มบกพร่องทางสติปัญญา และทักษะด้านพัฒนาการ เช่น พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ สังคม และด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

(1.2) การประเมินความรอบรู้ในเรื่องที่เรียนก่อนการเรียน เป็นการประเมินผู้เรียนในเรื่องที่จะทำการสอน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะในเรื่องที่จะเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนแต่ละคนว่า เริ่มต้นเรียนเรื่องนั้น ๆ โดยมีความรู้เดิมอยู่เท่าไรเพื่อจะได้นำไปเปรียบเทียบกับผลการเรียนภายหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนตามแผนการเรียนรู้แล้วว่าเกิดพัฒนาการหรือเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน และประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสนองตอบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มต่อไป การประเมินความรอบรู้ก่อนเรียนมีขั้นตอนการปฏิบัติเหมือนกับการประเมินความพร้อม และพื้นฐานของผู้เรียนต่างกันเฉพาะความรู้ ทักษะที่จะประเมินเท่านั้น

(2) การประเมินระหว่างเรียนเป็นการประเมินที่มุ่งตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้วางแผนไว้หรือไม่ เพื่อนำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินไปสู่การปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและเกิดพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ มีแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

(2.1) วางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลระหว่างเรียน ผู้สอนทำแผน การจัดการเรียนรู้ กำหนดแนวทางการประเมินผลให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้จะระบุภาระงานที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างเหมาะสม

(2.2) เลือกวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับภาระงาน หรือกิจกรรมหลักที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ ทั้งนี้ วิธีการประเมินที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการประเมินระหว่างเรียน ได้แก่ การประเมินจากสิ่งที่ผู้เรียนได้แสดงให้เห็นว่ามีความรู้ ทักษะ และความสามารถตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นผลจากการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ ซึ่งวิธีการประเมินสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียนในหลายวิธี เช่น การถามตอบระหว่างทำกิจกรรม การพูดคุย สัมภาษณ์กับผู้เรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง การตรวจแบบฝึกหัด และการบ้าน การประเมินจากการปฏิบัติผลงาน แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

(3) การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนเป็นการประเมินเพื่อมุ่งตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียน เมื่อผ่านการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่งหรือสิ้นสุดการเรียนรายวิชาปลายปี/ปลายภาค ประกอบด้วย

(3.1) การประเมินหลังเรียน เป็นการประเมินผู้เรียนในเรื่องที่ได้เรียนจบแล้ว เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามผลการเรียนที่คาดหวังหรือไม่ เมื่อนำผลหลังเรียนไปเปรียบเทียบกับผลการประเมินก่อนเรียนว่า ผู้เรียนเกิดพัฒนาการขึ้นมากน้อยเพียงไร สามารถทำให้ประเมินได้ว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้เพียงไร กิจกรรมการเรียนที่จัดขึ้นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างไร

(3.2) การประเมินผลการเรียนปลายปี/ปลายภาค เป็นการประเมิน ผลเพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ สำหรับชั้นประถมศึกษาเป็นการประเมินผลปลายปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยม ศึกษาตอนปลายเป็นการประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสรุปตัดสินความสำเร็จของผู้เรียนในการเรียนสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค เป็นสำคัญ

(3.3)การประเมินการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน เป็นการประเมินศักยภาพของผู้เรียนในการอ่าน หนังสือเอกสารและสื่อต่าง ๆ เพื่อหาความรู้เพิ่มพูนประสบการณความสุนทรียและประยุกตใช่แล่วนำเนื้อหา สาระที่อ่านมาคิดวิเคราะห์ นำไปสู่การแสดงความคิดเห็น การสังเคราะห์สร้างสรรค์การแก่ปญหาในเรื่องต่าง ๆ และถ่ายทอดความคิดนั้นด้วยการเขียนที่มีสำนวนภาษาถูกต้อง มีเหตุผล และลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ สามารถสร้างความเขาใจแกผู้อ่านได้อย่างชัดเจนตามระดับความสามารถในแต่ละระดับชั้น

กรณีผู้เรียนมีความบกพรองในกระบวนการด้านการเห็นหรือที่เกี่ยวข้องทำให้เป็นอุปสรรคตอการอ่าน สถานศึกษาสามารถปรับวิธีการประเมินให้เหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายนั้น

การประเมินการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน สถานศึกษาต่องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและ สรปผลเป็นรายปี/รายภาคเพื่อวินิจฉัยและใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนและประเมินการเลื่อนชั้น ตลอดจนการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ

(3.4)การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินคุณลักษณะ ที่ต่องการให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต่องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 คุณลักษณะ ในการประเมินให้ประเมินแต่ละคุณลักษณะ แล้วรวบรวมผลการประเมินจากผู้ประเมินทุกฝ่ายและแหล่งข้อมูลหลายแหล่งเพื่อให้ได้ข่อมูลนำมาสู่การสรุปผลเป็นรายป/รายภาคและใชเป็นขอมูลเพื่อประเมินการเลื่อนชั้นและการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ

(3.5) การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑที่กำหนดไวในแต่ละกิจกรรม และ ใช่เป็นข่อมูลประเมินการเลื่อนชั้น และการจบการศึกษาระดับต่าง ๆ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 3 ลักษณะ คือ

(1) กิจกรรมแนะแนว

(2) กิจกรรมนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย

(2.1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

(2.2) กิจกรรมชุมนุมหรือกิจกรรมชมรม

(3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการการเรียนรู้ของผู้เรียน ดำเนินการใน 3 ระยะ ได้แก่ การประเมินก่อนเรียน การประเมินระหว่างเรียน และการประเมินหลังเรียน ทั้งนี้ต้องดำเนินการวัดและประเมินให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้านการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยยึดหลักการประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียนในรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย

3) การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการทางการบริหารทางการศึกษาที่ช่วยเหลือชี้แนะและสร้างความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องการพัฒนาการศึกษา ให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2557: 23) และมุ่งพัฒนาการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและครู รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อที่จะช่วยเหลือครูในการพัฒนาทักษะวิชาชีพให้สูงขึ้น (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548: 15) การนิเทศการศึกษาจึงถือเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารการศึกษาที่มุ่งเน้นไปในเรื่องของการกิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนและคุณภาพของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

3.1) ความสำคัญของการนิเทศ

สุทธนู ศรไสย์ (2549: 8) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นประโยชน์ต่อครูได้ ดังนี้

1. การนิเทศช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าครูยังมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในห้องเรียนครูก็จะเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบ และจะมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานทุกด้าน

2. การนิเทศสนับสนุนให้ครูสามารถประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง ครูสามารถมองเห็นด้วยตนเองว่าตนเองประสบผลสำเร็จในการสอนได้มากน้อยเพียงใด

3. การนิเทศช่วยให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งครูผู้สอนแต่ละคนสามารถสังเกตการณ์ทำงาน หรือการสอนของครูคนอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงการสอนของตน นอกจากนี้การจะแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์การสอน และรับเอาวิธีการใหม่ ๆ จากครูคนอื่นไปทดลองใช้ รวมทั้งเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือให้การสนับสนุนแก่ครูคนอื่น ๆ ด้วย

4. การนิเทศช่วยกระตุ้นครูให้มีการวางแผนจัดทำจุดมุ่งหมาย และแนวปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ครูแต่ละคนสามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูด้วยกัน เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาการสอนอย่างกว้าง ๆ ภายในโรงเรียน การวางแผนฝึก หรือการให้บริการเสริมวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร และการกระตุ้นให้ครูผู้สอนทำงานวิจัยเกี่ยวกับชั้นเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครูกับกลุ่ม และชี้ให้เห็นความสามารถในการควบคุม และจัดการความน่าเชื่อถือ ความเป็นวิชาการของครูคนนั้นได้เป็นอย่างดี

5. การนิเทศจะเป็นกระบวนการที่ท้าทายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้นในขณะปฏิบัติงาน ครูผู้สอนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับซึ่งเป็นผลมาจากผลการประเมิน ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นข้อดีและข้อเสียของการปฏิบัติงาน รวมทั้งแนวคิดหลายแนวทางที่จะใช้เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547: 22 - 23) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยากเพราะเกี่ยวข้องกับบุคลากรนิเทศการศึกษา เป็นการให้บริการแก่ครูเป็นจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน อีกประการหนึ่ง การศึกษาได้มีการขยายตัวไปอย่างมาก จึงต้องอาศัยความช่วยเหลือกัน

2. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ครูจะต้องปรับปรุง ฝึกฝนอยู่เสมอในขณะทำงานในสถานการณ์จริง

3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน เนื่องจากครูต้องปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ กัน และจะต้องเผชิญกับสภาวะที่ค่อนข้างหนัก ครูจึงอาจสละเวลาได้มากเพียงพอต่อการเตรียมการสอน การนิเทศการศึกษาจึงสามารถลดภาระของครูได้ในกรณีดังกล่าว

4. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อแนะนำที่ได้จากการวิเคราะห์ จากการอภิปรายและจากข้อค้นพบของการวิจัย มีความจำเป็นต่อความเจริญเติบโตดังกล่าว การนิเทศการศึกษาสามารถให้บริการได้

5. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย การนิเทศการศึกษาสามารถใช้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ และยังสามารถรวมพลังของทุกคนที่ร่วมอยู่ในกระบวนการทางการศึกษาด้วย

จากที่นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษา ทำให้เห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญกับครูผู้สอนในด้านการพัฒนางานการสอน การปฏิบัติงานในหน้าที่อันเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ช่วยลดภาระการปฏิบัติงาน ช่วยสร้างให้ครูมีภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความเป็นประชาธิปไตยให้การยอมรับ และรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการอยู่เสมอ

3.2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ

บุคลากรภายในสถานศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการนิเทศภายในสถานศึกษามี 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้นิเทศ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างาน และครูที่มีความสามารถที่สถานศึกษาแต่งตั้ง

2. รับการนิเทศ คือ ครูภายในสถานศึกษา

3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ คือ ผู้ที่ช่วยให้การนิเทศภายในสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมาย ได้แก่ บุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสนับสนุน และอำนวยการให้การนิเทศภายในสถานศึกษา ดำเนินการไปตามแผนอย่างมีคุณภาพ

3.3) กระบวนการนิเทศ

ชารี มณีศรี (2546: 80) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ POLCA ดังนี้

1. การวางแผน (Planning Processes)

1.1 การคิด (Thinking) การวางแผนนิเทศเกี่ยวข้องกับการคิดแผนงานที่จะทำ ในอนาคตตามลำดับก่อนหลัง

1.2 จัดทำตารางงาน (Scheduling) เพื่อให้แผนงานในข้อ 1.1 มีผลในเชิงปฏิบัติได้ง่ายต่อการปฏิบัติ จัดทำตารางรายการนิเทศ กำหนดวันเวลาสถานที่ให้แน่นอน

1.3 การทำโครงการ (Programming) โครงการเป็นที่รวมของแผนงานเป็นขั้นนำแผนงานไปปฏิบัติ เช่น โครงการปรับปรุงการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น

1.4 แผนงานที่ดีนำไปสู่การคาดคะเน (Forecasting) แผนงานเป็นเรื่องของการคิดที่จะทำอะไรสักอย่างในอนาคต การกะประมาณการอย่างดีย่อมง่ายต่อการที่จะทำนายผลการทำงานได้

1.5 ปรับปรุงการทำงานแผนการให้ดีขึ้น (Developing Procedures) ตระหนักในปัญหา และอุปสรรคของแผนงานที่เกิดขึ้น หาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น งานการนิเทศภายในเป็นงานที่ผูกพันซับซ้อน จะต้องแก้ไขให้เหมาะสมอยู่เสมอ

2. การจัดการ (Organizing Processes)

2.1 จัดจำแนกหน้าที่ (Distributing Functions) งานการนิเทศภายใน มีหลายประการ ทั้งการฝึกอบรมประจำการ การจัดหลักสูตร และจัดบุคลากร เป็นต้น เพื่อมิให้งานสับสน งานซ้อนงาน ควรจำแนกลักษณะงานให้เด่นชัด

2.2 การประสานงาน (Coordinating) ประโยชน์ของการประสานงาน คือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ขจัดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน เป็นต้น โดยหน้าที่ของผู้นิเทศทำหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับฝ่ายบริหารการศึกษาโดยตรง

2.3 ชี้แหล่งข้อมูลวิชาการ (Resources Allocating) การจัดวัสดุอุปกรณ์การสอน อำนวยความสะดวก จัดให้มีเครื่องใช้ในโรงเรียน ทั้งที่หาได้เองและการจัดขึ้น

2.4 จัดให้มีความสัมพันธ์มีความต่อเนื่อง (Establishing Relationship) ความเป็นปึกแผ่นในหน่วยงานการนิเทศเป็นผลสืบเนื่องจากข้อ 2.2 และมีผลกระทบต่อการนิเทศอย่างมาก

2.5 เป็นตัวแทน (Delegating) ตามลักษณะงานของศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางการศึกษา มีบทบาทเป็นตัวแทนทั้งในด้านบริหาร ด้านวิชาการ ด้านวิทยากร และด้านการประสานงาน

3. การนำ (Leading Processes)

3.1 นำในการตัดสินใจ (Decision-making) กระบวนการการนิเทศมิได้มุ่งหมายในการใช้อำนาจเผด็จการ หากแต่การตัดสินนั้นจะต้องมาจากหมู่คณะเป็นสำคัญ

3.2 ข้อเสนอแนะ (Suggesting) ให้คำปรึกษาแนะนำ

3.3 แรงจูงใจ (Motivation) กำลังใจมีวันหมดไปได้ การรักษาแรงจูงใจให้คงทนถาวรขึ้นอยู่กับการตอบสนองความต้องการ การเข้าใจกัน การเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิภาพ เป็นต้น

3.4 การสื่อความหมาย (Communicating) กระบวนการนำในการนิเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การใช้ความสามารถในด้านการติดต่อสื่อความหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาของผู้นิเทศเป็นสำคัญ ควรเป็นผู้มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดของคนอื่น สนับสนุนให้เขาคิด มองข้ามความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่ตั้งใจ ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้ครูอยากจะคิด อยากจะเริ่มทำอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ ข้อที่น่าคำนึงก็คือ ลักษณะของสังคมไทยบางประการที่ทำให้คนไม่อยากจะริเริ่มในกิจการต่าง ๆ เช่น การติเพื่อทำลาย การนินทา การว่ากล่าวผู้ที่คิดทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ เป็นต้น

3.5 การสาธิต (Demonstrating) การนำในการสาธิต คือ การนำเผยแพร่ทางวิชาการ ศึกษานิเทศก์สาธิตบทเรียน สาธิตการสอนวิธีต่าง ๆ แก่คณะครู สนับสนุนให้สถานศึกษามีการสาธิต วิชาการ

4. การควบคุม (Controlling Processes)

4.1 ทำให้ถูกต้อง (Taking Corrective Action) การควบคุมในการนิเทศแตกต่างจาก การควบคุมทางบริหาร เพราะการนิเทศใช้พระคุณมากกว่าพระเดช เมื่อศึกษานิเทศก์ทราบข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาดของครู ศึกษานิเทศก์จะใช้เทคนิคการนิเทศแก้ไขข้อบกพร่องนั้นซึ่งเป็นไปเพราะครูมีความเชื่อถือศรัทธาในหลักการ ความร่วมมือในด้านนี้มาจากน้ำใสใจจริง มิใช่จากการใช้อำนาจบังคับ

4.2 ความเจริญงอกงาม (Expediting) ในกรณีที่การกระทำถูกต้องหรือการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษานิเทศก์ย่อมช่วยให้กิจการนั้นประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

4.3 การกล่าวโทษเป็นลายลักษณ์อักษร (Reprimanding) การทำงานร่วมกับบุคคลหลายประเภทเราย่อมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นพื้นฐาน บุคคลบางคนยอมง่ายต่อการแนะนำ บางคนจะต้องใช้หลักการเข้มงวดกวดขันจึงจะยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไข

4.4 บทกำหนดโทษ (Applying Sanctions) เมื่อแนะนำช่วยเหลือโดยประการต่าง ๆ แต่ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข บทกำหนดโทษเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารทั่วไป

5. กระบวนการประเมินผล (Assessing Processes) การประเมินค่าของสิ่งใดเป็นกระบวนการขันสุดท้ายของสิ่งนั้น

5.1 วัดผล (Measuring Performance) วัดผลสัมฤทธิ์ผลการปฏิบัติงาน

5.2 พิจารณาผลงาน (Judging Performance) ประเมินค่าผลงานว่าดี - เลว ประการใด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548 ข: 41 - 43) ได้กล่าวถึง กระบวนการนิเทศการศึกษา ไว้ 6 ขั้น คือ

1. การประเมินสภาพการทำงาน (Assessing) เป็นการศึกษาถึงสภาพต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง

2. การจัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing) เป็นกระบวนการกำหนดความสำคัญของงาน ตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรม ตามลำดับความสำคัญ

3. การออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) เป็นกระบวนการวางแผนหรือกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

4. การจัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) เป็นกระบวนการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน

5. การประสานงาน (Coordination) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงาน เวลา วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกทุก ๆ อย่าง เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผล

6. การอำนวยการ (Directing) เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสภาพที่เหมาะสมที่จะสามารถบรรลุผลแห่งการเปลี่ยนแปลงให้มากที่สุด

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 137) ได้จัดลำดับขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศ (Planning)
2. การสร้างความเข้าใจและการเตรียมการนิเทศ (Informing)
3. การปฏิบัติการนิเทศ (Doing)
4. การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing)
5. การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating)

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศ เป็นขั้นตอนในการดำเนินงาน และการปฏิบัติ งานการนิเทศอย่างมีระบบ โดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งการวางแผน การจัดสายงาน การนำปฏิบัติ การควบคุม การประเมินสภาพการทำงาน การจัดลำดับงานที่ต้องทำ การออกแบบงาน การประสานงาน ตลอดจนการอำนวยการ ให้งานลุล่วงไป บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ

3.4) รูปแบบการนิเทศในสถานศึกษา

โอลิวา และ พาวลาส (Oliva and Pawlas. 2001: 59 อ้างถึงใน สุจิตรา แซ่จิว. 2556: 16) ได้จำแนกรูปแบบการนิเทศในสถานศึกษาเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบลักษณะทั่วไป เป็นวิธีการหรือปฏิบัติการนิเทศ โดยคำนึงถึงลักษณะของการสื่อสารหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศว่า เป็นไปในลักษณะใดรวมทั้งคำนึงถึงจำนวนของผู้รับการนิเทศด้วย สำหรับรูปแบบการนิเทศลักษณะทั่วไปที่นักวิชาการหลายคนมักจะจำแนกไว้ในลักษณะคล้ายกัน โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การนิเทศภายในสถานศึกษารายบุคคล เป็นวิธีการที่ผู้นิเทศจะทำงานร่วมกับผู้รับการนิเทศโดยตรง ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนิเทศจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย การนิเทศเป็นรายบุคคลสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1.1 การสังเกตการณ์สอน

1.1.2 การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

1.1.3 การสาธิตการสอน

1.1.4 การเยี่ยมชั้นเรียน

1.1.5 การเดินผ่านชั้นเรียน

1.2 รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบกลุ่ม เป็นรูปแบบที่ผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา แก่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอน และการปฏิบัติงาน ส่วนดีของการนิเทศแบบกลุ่ม คือ ช่วยให้ประหยัดเวลา เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และกิจกรรมบางอย่างต้องใช้คนจำนวนมากในการร่วมกันคิดร่วมกันทำ

2. รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบลักษณะเฉพาะ การนิเทศที่มีลักษณะ เฉพาะเป็นรูปแบบที่มีหลักการและทฤษฎีรองรับ และมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจน และมีเทคนิควิธีการที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ในปัจจุบันมีรูปแบบที่นำมาใช้หลากหลาย ในที่นี้ ขอเสนอรูปแบบในบางลักษณะ ดังนี้

2.1 รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบคลินิก เป็นเทคนิคที่เป็นที่รู้จักกันดี และนิยมใช้กันมาอย่างแพร่หลาย มอริส แอล โคแกน (Morris L. Cogan) ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มการนิเทศแบบคลินิก ได้ให้ความหมายของการนิเทศแบบคลินิกว่าเป็นการดำเนินการที่ออกแบบไว้สำหรับปรับปรุงสมรรถนะการสอนของครู โดยเน้นการปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการสังเกตการณ์การสอนภายในห้องเรียนที่จะทำให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนตั้งแต่พฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนในขณะที่ครูสอน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับครู ผู้เรียน ด้านทัศนคติ ความเชื่อ

2.2 รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาแบบร่วมพัฒนา การนิเทศแบบร่วมพัฒนานี้ มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา (Cognitive Coaching) และการนิเทศโดยครูพี่เลี้ยง (Mentoring) ซึ่งรูปแบบการนิเทศ ดังกล่าว มีแนวคิดหลักคือ การความร่วมมือกันของครู แต่รูปแบบทั้ง 3 ลักษณะก็มีจุดเน้นบางส่วนที่แตกต่างกัน สาระสำคัญของรูปแบบทั้ง 3 มีดังนี้

2.2.1 รูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เป็นการนิเทศที่ใช้ทีมครูข้ามระดับและข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยบทบาทของผู้นิเทศเป็นผู้เอื้ออำนวยในขณะร่วมงานกับครูในกลุ่มเพื่อน แนวทางที่ใช้จะดำเนินการเป็นกลุ่มเล็กในการเรียนรู้ โดยอาจนำกระบวนการนิเทศแบบคลินิกมาประยุกต์ใช้ ในระหว่างการเรียนรู้ในกลุ่มมีการตั้งคำถามเพื่อช่วยให้ครูมีความเข้าใจในด้านการเรียนการสอนของตนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ สมาชิกในกลุ่มและผู้นิเทศต้องร่วมกันวิเคราะห์และให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อช่วยให้ครูตัดสินใจในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตนเองทักษะ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบด้วย ทักษะการสังเกต การสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหา การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนนี้ ช่วยให้ครูประยุกต์ใช้ทักษะการสอนใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น

2.2.2 การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา เป็นกระบวนการที่ไม่ได้เน้นถึงการตัดสินความถูกผิด แต่จะใช้การประชุมวางแผน การสังเกต และการประชุมเพื่อสะท้อนพฤติกรรม การสอน และยังใช้ในการวางกลยุทธ์ที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อจะเสริมสร้างการรับรู้การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนของผู้เรียน เป็นการพัฒนาปรับปรุง กระบวนการคิดของครู ซึ่งการนิเทศแบบชี้แนะจะช่วยให้ครูได้บอกถึงความรู้สึกประทับใจในการสอนของตนเองโดยนำพฤติกรรมการสอนที่กำหนดให้ ไปสังเกตในขั้นตอนการวางแผนและการสังเกตการสอน ให้มาอภิปรายร่วมกัน รูปแบบนี้จะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อผู้นิเทศมีเวลาเพียงพอให้สมาชิกในกลุ่มได้ทำงานร่วมกันด้วยบรรยากาศที่มีอิสระ ในการพิจารณาประเด็นที่ไม่คุ้นเคยและทำการสังเกตซึ่งกันและกัน จึงเป็นรูปแบบที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ผลของการนิเทศแบบนี้ ทำให้ครูมีความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจในตนเองและมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

2.2.3 รูปแบบการนิเทศโดยครูพี่เลี้ยง เป็นรูปแบบที่ใช้วิธีการร่วมมือกันโดยมีการช่วยเหลือเพื่อจะถ่ายโอนบทเรียนของประสบการณ์วิชาชีพโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสำคัญว่าจะมีบทบาท 5 บทบาท คือ บทบาทการสอน การสนับสนุน การให้กำลังใจ การให้คำปรึกษา และการสร้างสัมพันธภาพ

รูปแบบการนิเทศในสถานศึกษาของนักการศึกษาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีหลายรูปแบบ ซึ่งผู้นิเทศ หรือผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการพิจารณาเลือกรูปแบบให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ทั้งนี้ ครูผู้สอน หรือผู้รับการนิเทศควรได้รับการนิเทศในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้การนิเทศในสถานศึกษาได้รับความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

จากหลักการ แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องวิเคราะห์ผู้เรียนให้เข้าใจสภาพอันเป็นพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนทั้งสภาพพื้นฐานด้านสุขภาพร่างกาย สภาพพื้นฐานด้านทักษะความสามารถต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถทางด้านการศึกษาเรียนรู้ เพื่อมากำหนดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล นอกจากครูผู้สอนจะมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบ และเข้าใจในความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างดีแล้ว ยังต้องรู้จักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะกับความสามารถในการรับการศึกษาตามระดับเชาว์ปัญญาของผู้เรียน แต่ละคน โดยถือเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย จะต้องจัดหลักสูตรการเรียนการสอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนด/ออกแบบสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการจำเป็นของผู้เรียนแต่ละคน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีกระบวนการ หลักการ และแนวทางในการวัดและประเมินที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียน มีความครอบคลุมตามองค์ประกอบในการวัดและประเมินทั้ง 4 ด้าน ตามหลักสูตรกำหนด ภายใต้กระบวนการนิเทศการศึกษา การกำกับติดตามผลการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่องเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป

4) การพัฒนาสภาพแวดล้อม

4.1) แนวคิด และความสำคัญของการพัฒนาสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีความเหมาะสมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาของนักเรียนเพราะสภาพแวดล้อมที่ดีมีความสมบูรณ์ย่อมทำให้การพัฒนานักเรียนได้ผลดี โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น มีอาคารสถานที่ที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้งานได้ และมีระบบบริหารจัดการที่ดีย่อมส่งผลทำให้การพัฒนานักเรียนได้ผลดีตามไปด้วย

อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์ (2545: 57) กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยจะส่งผลต่อนักเรียนทั้งทางลบและทางบวก สภาพแวดล้อมที่ดีจะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ความสะดวก และการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ และช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กรมวิชาการ (2544: 77 - 78) ได้ให้แนวคิดและความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ว่า โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ เชิดชู กาฬวงศ์ (2545: 14) ได้กล่าวถึงแนวคิดและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่า โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดมวลประสบการณ์ให้กับนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำประสบการณ์เหล่านั้นไปพัฒนาตนเองในอนาคต โรงเรียนต้องดำเนินการสร้างแรงจูงใจในการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการจัด การเรียนการสอน โรงเรียนต้องดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้มีผลต่อการเรียนรู้ สามารถปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรีบนการสอน โดยคำนึงถึงเพศ และวัยของผู้เรียน

อินทิรา บริบูรณ์. (2556: 38) ได้สรุปความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำคัญและเป็นระบบนิเวศฯที่แวดล้อมอยู่รอบตัวมนุษย์ มีทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีความสำคัญและคุณประโยชน์เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจ ช่วยให้นักเรียนมีความสุข และส่งผลให้นักเรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียน

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อนักเรียน โดยส่งผลทั้งทางบวกและทางลบ หากมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุน การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น จะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาและมีความสุข

4.2) การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

4.2.1) ด้านอาคารสถานที่

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ (2545: 5 - 6) ได้กล่าวถึงสภาพอาคารสถานที่ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ มีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมดังนี้

1. ห้องเรียนมีสีสันน่าดูและเหมาะสมสบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ปราศจากเสียงรบกวน และมีขนาดกว้างเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

2. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

3. ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

4. สิ่งที่อยู่ภายในห้อง เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น กระดาน จอรับภาพ เครื่องฉายข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนไหวได้ และสามารถดัดแปลงให้เอื้อต่อการสอน และการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ได้

5. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้มีความเหมาะสมต่อวิธีการสอนต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น เหมาะต่อวิธีการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม วิธีการบรรยาย และวิธีการแสดงละคร เป็นต้น

สมาน ปรีชา (2548: 14-17) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ดำเนินการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม

2. จัดให้มีแผนผังบริเวณอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียนและห้องพิเศษ

3. จัดให้มีตารางการทำงานและแสดงการใช้อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

4. ตรวจสภาพและซ่อมบำรุงอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้

5. จัดให้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

6. จัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม น่าดู น่าเรียน และปลอดภัย

7. จัดบริเวณอาคารเรียน อาคารประกอบ และการจัด และบริเวณอื่น ๆ ให้มีความแข็งแรง สะอาด และแสงสว่างเพียงพอ

พระอโนชา สิมพา (2553: 30) ได้กล่าวถึงการจัดอาคารสถานที่ห้องเรียน ควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยน่าดู อยู่ในตำแหน่งหรือบริเวณที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอย โดยการจัดขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของห้องเรียน วัสดุที่ใช้ และความสามารถการจัดห้องของครู และนักเรียน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ภายนอกภายในห้องเรียน และสิ่งปลูกสร้างให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ สวนหย่อม ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด โรงอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ห้องน้ำห้องส้วมที่มีการดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ อุปกรณ์ในห้องเรียน สนามกีฬา เครื่องเล่นสนามที่พักผ่อนควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเหมาะสมกับที่ตั้งของโรงเรียน ความปลอดภัยในสนามเด็กเล่นและบริเวณโรงเรียน ตลอดจนถึงการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นการเพิ่มความร่มรื่น สวยงาม เพื่อให้เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของสมาชิกในฌรงเรียนตลอดไป

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้นั้นจะต้อง จัดให้มีความเหมาะสมกับประโยชน์การใช้งาน และเพศ วัยของผู้เรียน อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความปลอดภัยต่อผู้เรียนและผู้ที่อยู่อาศัย มีระบบรักษาความปลอดภัยที่มีมาตรฐาน หากเป็นห้องเรียนจะต้องมีความสะอาด จัดวางโต๊ะ เก้าอี้ สิ่งของ สื่อวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอนต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ แยกประเภท หมวดหมู่ เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ห้องน้ำห้องส้วมสะอาดมีการดูแลรักษาความสะอาดอยู่เสมอ จัดให้มีบุคลากรดูแลรักษาอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนโดยการแบ่งภาระหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการใช้งานอยู่เสมอ

4.2.2) ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน

การจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนถือเป็นการจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนได้สร้างความรู้ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สื่อ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้โดยผ่านกระบวนการ ต่าง ๆ อันเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กีฬา ดนตรี ร้องเพลง กิจกรรมพัฒนานักเรียนตามความถนัด เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 38) การจัดกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนต้องจัดให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชมรมวิชาการ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. กิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และตามความสามารถ ความต้องการของนักเรียนและชุมชน

3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีบุคลิกภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมประเภทบริการต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินกานรผ่านช่วงชั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 10) ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนไว้ว่า ต้องจัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก และเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

กฤษณะ คำสุวรรณ (2550: 30) กล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียน ว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องจัดอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการจัดด้วยรูปแบบและวิธีการที่มีความหลากหลายในการพัฒนานักเรียนตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่นักเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ปลูกสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัว ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น โรงเรียนต้องจัดอย่างมีกระบวนการในหลากหลายรูปแบบ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ ของนักเรียน หรือส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังเจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม มีคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่องสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

4.2.3) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน

สังคมกลุ่มเพื่อน จัดว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญที่สุดของนักเรียนซึ่งอยู่ในวัยที่ต้องเจริญเติบโต และเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม และมีการแลกเปลี่ยนสังสรรค์กันทางสังคม เกิดความผูกพันความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ช่วยเหลือกัน ตลอดจนร่วมกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมร่วมกัน จนเกิดความเชื่อ ค่านิยมร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่ง ศิริพงศ์ อุบลพงษ์ (2553: 25) ได้กล่าวถึงสังคมกลุ่มเพื่อน ว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อนักเรียนที่กำลังศึกษา เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวังกำลังเจริญเติบโต ร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่ออยู่ในโรงเรียนการศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างมาก กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านความรู้ ทัศนคติ บุคลิกภาพ และคุณธรรมของตัวนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ทรรศนีย์ วราคำ (2554: 38) ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่มเพื่อนเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของนักเรียนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนยังมีการจัดการเรียนการสอนทั้งใน และนอกห้องเรียน ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน การสร้างบรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเอง น่าเรียน รวมทั้งการแสดงออกถึงความรู้สึกความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ครูกับครู นักเรียนกับนักเรียน และครูกับนักเรียนในการร่วมกันทำกิจกรรมเป็นทีม เป็นกลุ่ม และส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำกิจกรรม

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สังคมกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญต่อการเรียนรู้ เจตคติ ค่านิยม ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง แทบจะกล่าวได้ว่า สังคมกลุ่มเพื่อนเป็นตัวชี้กำหนดอนาคตของตัวนักเรียนในวันข้างหน้า หากนักเรียนอยู่ในกลุ่มสังคมเพื่อนที่ดีก็จะทำให้มีการเรียนรู้ในสิ่งที่ดี มีค่านิยม เจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตัวและด้านสังคม ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ต่อไปในอนาคต

ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการคบเพื่อนที่ดี สังคมเพื่อนที่ดี รวมถึงการสร้างความตระหนักในการเป็นเพื่อนที่ดีซึ่งกันและกัน และการร่วมกันสร้างสังคมเพื่อที่ดีให้แก่กันและกัน อันเป็นการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมสังคมที่ดี เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือกันและกันในระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ครูกับครู นักเรียนกับครูและบุคลากรอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่นเดียวกับโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการคบเพื่อน การรู้จักคบหา มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อน หรือกับครูผู้สอน ครูประจำชั้น ครูคนอื่น ๆ รวมทั้งพี่เลี้ยงนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะ เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมของเพื่อนและสังคมรอบตัว การปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม โดยผ่านกระบวนการ รูปแบบการบริหารจัดการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้เพื่อเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับนักเรียนทุกคน อันเป็นพื้นฐานและแนวทางในการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไปในอนาคต

4.2.4) ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนกระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) ภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner center) นั้น การจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลทางการเรียน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการเรียนรู้ในรูปแบบเดิม (Traditional) ที่ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้นจากที่ได้รับจากครูในชั้นเรียน โดยเรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายทั้งภายในและนอกโรงเรียน (เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์, 2544: 29)

(1) ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

กิ่งแก้ว อารีรักษ์ (2548: 118) ให้ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ ดังนี้

(1.1) กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย

(1.2) ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อน ความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้

(1.3) กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

(1.4) เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและความแตกต่างของข้อมูล

(1.5) แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผลและการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ

(1.6) เปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหารายวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

(1.7) พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล

(1.8) เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ก: 1) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ มีดังนี้

1. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ
3. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความหมาย และการสรุปความคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
4. ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง
5. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้ได้
6. ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3) ได้สรุปแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่นักเรียนจะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบที่สนใจใฝ่รู้ แหล่งเรียนรู้ มีทั้งในโรงเรียนและชุมชน
2. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนนอกจากห้องเรียน และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ แล้ว สถานที่ทุกแห่งในบริเวณโรงเรียนจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ และบางครั้งโรงเรียนอาจจัดเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่เช่น จัดเป็นจุดศึกษา สวนการเรียนรู้ ค่ายการเรียนรู้ เป็นต้น
3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้นอาจเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา สาธารณประโยชน์ สถานประกอบการ สถาบันทางการศึกษา อาชีพในชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
4. โรงเรียนจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมต่อเนื่องระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียน ในโรงเรียน และชุมชน

อย่างไรก็ตามแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่กล่าวในเบื้องต้นนั้น จะบังเกิดประสิทธิภาพในเชิงปฏิบัติต้องยึดหลักปรัชญาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้ปฏิบัติงาน ด้วยเอกลักษณ์ของตัวเอง แนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญมีดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ข: 3)

การจัดการเรียนรู้เน้นความสำคัญที่ผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการฝึกทักษะ การใช้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การรวบรวม ข้อมูลและการปฏิบัติจริง ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ได้คิด แสดงออกอย่างอิสระ บรรยากาศการเรียนรู้ ที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งระบบ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มาเป็นผู้รับฟัง ผู้เสนอแนะ ผู้ร่วมเรียนรู้ เป็นที่ปรึกษา ผู้สร้างโอกาส สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นนักออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด ต้องการให้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิต คือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมสู่นามธรรม โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นสื่อประสบการณ์ชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นฐานการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้กับการป้องกันและแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกจัดกิจกรรม ได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ถือว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาทุกสถานที่ ปลูกฝังสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The 21st century learning) วิสัยทัศน์การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) กำหนดให้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอด ชีวิตอย่างมีคุณภาพ”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการใช้แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในกระบวน การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงาน สถานประกอบการ องค์กร ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งผู้เรียน ผู้สอน สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ หรือเรื่องที่สนใจศึกษาได้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชนและธรรมชาติเป็นขุมทรัพย์มหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน สำหรับโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) หรือบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความต้องการและสภาพความพิการของนักเรียนแต่ละคน และจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนอันได้แก่ สถานประกอบการด้านอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยว สวนสัตว์ สวนสาธารณะ และแหล่งเรียนรู้ทางด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือจังหวัดใกล้เคียง ฯลฯ ให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าศึกษาเรียนรู้ ได้รับการฝึกฝนทักษะ ได้รับประสบการณ์ตรงแทนการบอกเล่าจากครู หรือเรียนรู้จากหนังสือแบบเรียน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการซึมซับรับเอาภาพประสบการณ์ที่ได้พบเห็นและเรียนรู้เกิดเป็นความจดจำนำไปปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับสังคมได้เป็นอย่างดี

(2) การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งมีหลายช่องทาง เพียงแต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ยังเป็นไปโดยไม่เป็นระบบ และกระบวนการที่ชัดเจน แหล่งเรียนรู้บางแห่งจึงไม่ได้ถูกใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติก็ถูกละเลย ไม่ได้เข้าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้นำการดำเนินการสู่ความสำเร็จ โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ด้วยการบริหารจัดการโดยใช้หลักทฤษฎีวงจรของเดมมิ่ง (Deming cycle: PDCA)ได้ดังนี้ (จิระพล พู่กัน, 2559: 28 - 30)

1. ขั้นวางแผน (Plan)

1.1 กำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยโรงเรียนกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยทำความเข้าใจนโยบายตามแผนหลัก หลักสูตร รวมทั้งแนวดำเนินการของโรงเรียนเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยให้คณะครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด

1.2 จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจแหล่งการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สภาพความพร้อม ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งอาจประกอบด้วย

- ผู้บริหารโรงเรียน
- ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
- หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ผู้เกี่ยวข้องที่โรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม

1.3 จัดทำแผนงานพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยคณะกรรมการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่จะเป็นผู้สำรวจ วิเคราะห์ความพร้อม รวบรวมข้อมูลแล้วจัดทำแผนพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

1.4 สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรของโรงเรียนและชุมชน โดยโรงเรียนดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายในโรงเรียนและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญ มีส่วนร่วมในการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้

1.5 ประชาสัมพันธ์โครงการ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจ ตรงกัน เกิดความร่วมมือในการสนับสนุน ช่วยเหลือ เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

2. ขั้นการดำเนินงานสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Do) โรงเรียนอาจมีแนวทางการสร้าง พัฒนา ใช้แหล่งเรียนรู้ ได้ดังนี้

2.1 จัดตั้งคณะผู้รับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้ อาจประกอบด้วยบุคลากร ดังต่อไปนี้

- รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ
- หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
- หัวหน้างานห้องสมุด
- หัวหน้าศูนย์คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

รับผิดชอบการดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ตามความพร้อมที่ได้ดำเนินการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในโรงเรียนและชุมชน กำหนดแหล่งเรียนรู้ และจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้

2.2 สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตามข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพ จัดระบบการใช้สำหรับผู้เรียนและผู้สนใจ

2.3 ผู้เรียนและผู้สนใจได้ใช้แหล่งการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า มีการรวบรวม ข้อมูลการใช้ เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่อไป

3. ขั้นตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check)

โรงเรียนกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตามและประเมินการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาอุปสรรคในระหว่างการดำเนินการ มีการประเมินทบทวน ปรับปรุง กระบวนการดำเนินการ ให้เกิดการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ตามแผนหลักและแนวดำเนินการของโรงเรียน ที่โรงเรียนกำหนดไว้ตามบริบทของโรงเรียนเอง มีการกำหนดวิธีการ และเครื่องมือประเมินผลการดำเนินการการสร้าง การพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการประเมินและสรุปผลการประเมิน

4. ขั้นสรุปและรายงานผลการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Action)

การสรุปรายงานการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ควรจะรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และเสร็จสิ้นการดำเนินการ เพื่อสรุปเป็นรายงานนำเสนอให้หน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับและผู้เกี่ยวข้องทราบ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดต่อไป

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้นำแนวทางการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎีวงจรของเดมมิ่ง (Deming cycle : PDCA) มาใช้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน ดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชนให้ครูและบุคลากรทุกคนรู้ว่า คืออะไร หรือมีอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน มีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร เป็นต้น

2. มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ให้แก่คณะกรรมการผู้ที่รับผิดชอบพัฒนาดูแล และแก่ครูผู้สอน เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลายขึ้นในโรงเรียนและสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ ให้แก่ครูผู้สอนในการนำนักเรียนเข้าใช้หรือศึกษาแหล่งเรียนรู้อยู่เสมอ

3. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแผนในการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ

4. โรงเรียนโดยผู้บริหาร ให้ความสำคัญและสนับสนุนในด้านงบประมาณ จัดหางบประมาณและทรัพยากรในการจัดสร้าง หรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หรือประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กร หรือภาคเอกชน

5. มีการนิเทศ ติดตาม สรุป ประเมินผล และรายงานการนำนักเรียนเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาปรับปรุงต่อไป

7.5.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ

การพัฒนาทักษะอาชีพ ในที่นี้หมายถึง การดำเนินการส่งเสริมความรู้ความสามารถทางด้านอาชีพที่นักเรียนถนัด สนใจ เหมาะสมกับสภาพความพิการของนักเรียน หรือความคาดหวังของผู้ปกครอง ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญของงานอาชีพ และได้ทดลองฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ จากสถานประกอบการ จนเกิดทักษะความชำนาญ สามารถนำไปประกอบอาชีพ หรือการทำงานให้กับตนเอง พึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือสังคม

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานับเป็นทรัพยากรบุคคลทางสังคม หากได้รับการพัฒนาส่งเสริมอย่างถูกวิธี ย่อมมีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป การพัฒนาส่งเสริมผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เต็มศักยภาพ จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การให้การศึกษา การพัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ และการฟื้นฟูพัฒนาทักษะทางอาชีพ ให้สามารถมีอาชีพ มีงานทำ ช่วยเหลือตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม

1) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียน

นโยบายด้านการจัดการศึกษาพิเศษ ด้านการบริการ ให้ผู้พิการได้เรียนตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเน้นให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้โอกาสเด็กพิการได้เรียนทั้งด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในหลักสูตรสายสามัญ และให้ฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมไปด้วย เพื่อให้คนพิการสามารถพัฒนาตนเองให้เพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ มีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับเด็กปกติ และให้คนพิการทั้งหญิงและชายมาสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา โดยสถานศึกษาต้องจัดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของผู้พิการ โดยให้ผู้เรียนเป็นหลักในกระบวนการเรียนรู้ เรียนด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ ให้เด็กพิการทุกประเภทสามารถสื่อความหมายและปรับพฤติกรรมให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาพิเศษควรใช้วิธีการสอนแบบส่งเสริมเอกัตภาพของบุคคล (Individualized Instruction) ซึ่งหมายถึง สอนให้เหมาะกับความสามารถและความพิการของผู้เรียนแต่ละคน และเด็กพิการคนใดคนหนึ่งอาจต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของชีวิตเท่านั้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2557: 10 - 11)

โปรแกรมการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนที่มีความพิการ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเนื่องจากผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนควรได้รับการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่และการทำงานในอนาคต แต่บุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ นักเรียนจึงจะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไป ดังนี้

1. องค์ประกอบการศึกษาด้านอาชีพ การศึกษาด้านอาชีพมีความหมายที่กว้าง ครอบคลุมการเตรียมการทั้งหมดเพื่อการมีงานทำหลังจบจากโรงเรียน (Gren, 1996: 399; Brolin & Loyd, 2004: 141) ได้แก่

1.1 การตระหนักรู้ถึงอาชีพ (Aware of the necessity and Reward of Working) การเริ่มสอนให้เด็กตระหนักในเรื่องการทำงาน การเป็นคนทำงาน และการที่จะต้องทำงานในชุมชนในอนาคต การสอนนี้มักเริ่มในระดับประถมศึกษา

1.2 การค้นหาอาชีพ (Career Exploration) เพื่อช่วยให้เด็กค้นหาความสนใจและความสามารถของตนเอง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่ตัวเองชอบและรูปแบบของตัวเองในที่สุด การสอนนี้มักอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 การเตรียมตัวด้านอาชีพ (Career Preparation) เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักตัดสินใจ เลือกอาชีพ เรียนรู้ลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน และเรียนรู้ทักษะอาชีพนั้น ๆ โดยมักสอนในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.4 การปรับตัวกับอาชีพ (Career Assimilation) เป็นการถ่ายโอนจากการฝึกงานในระดับมัธยมศึกษาสู่สถานการณ์การทำงานในชุมชน

2. รูปแบบการศึกษาด้านอาชีพ สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารูปแบบการศึกษาด้านอาชีพ มีปัจจัยสำคัญ ดังนี้ (กุลยา ก่อสุวรรณ, 2553: 198)

2.1 คุณค่า เจตคติ และนิสัย ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาด้านการเตรียมอาชีพสำหรับวัยรุ่นที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนั้นครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องจึงต้องสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน เจตคติที่ดีในการทำงาน และการให้คุณค่าของงานเป็นอันดับแรก

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการหางานและการรักษางานนั้นไว้ให้ได้ ครูจึงจำเป็นต้องสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับนายจ้างและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานให้กับบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา

2.3 ข้อมูลด้านอาชีพ ได้แก่ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพที่เหมาะสมบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ละคน

2.4 การเรียนรู้การทำงาน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะการทำงานในอาชีพนั้น ๆ และนอกจากทักษะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้นโดยตรงแล้ว บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญายังควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะในการทำงานอื่น ๆ ด้วย เช่น การตรงต่อเวลาและการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เป็นต้น

2.5 ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน การที่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะประกอบอาชีพได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีทักษะการดำรงชีวิตเป็นอย่างดีเสียก่อน

3. หลักสูตรการฝึกอาชีพ หลักสูตรพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิต (Functional Life Skills Curriculum) เป็นสิ่งที่สำคัญมาก นักเรียนต้องการส่วนผสมที่พอดีในการสอนเรื่องวิชาการ และความสามารถในการดำรงชีวิตซึ่งควรจะถูกสอนไม่เฉพาะเรื่องชีวิตในโรงเรียน แต่ต้องสอนเรื่องการใช้ชีวิตที่บ้านและชุมชน ทักษะความสามารถ (Functional Skills) เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาการและอื่น ๆ เป็นเรื่องสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการอยู่ในชุมชน และเมื่อเป็นผู้ใหญ่ รวมถึงทักษะการดำรงชีวิตอิสระ ทักษะสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เวลาว่าง และทักษะการประกอบอาชีพ (Brolin & Loyd, 2004: 36) หลักสูตรฝึกอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายควรเน้น 3 กิจกรรมหลัก (Simmons & Flexer, 2008: 230 - 257) ได้แก่

3.1 สอนทักษะการทำงานและทักษะที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรอาชีพที่มีโครงสร้างที่หลากหลาย สอนทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ได้แก่ลักษณะนิสัยที่จำเป็นต่อการทำงาน การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

3.2 ค้นหางานที่นักเรียนสนใจ และชอบ สถานศึกษาควรจัดเตรียมอาชีพที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ทดลองทำงานเพื่อค้นหางานที่ตนเองชอบและสนใจ

3.3 พิจารณาบริการสนับสนุนที่จำเป็น เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนจะประสบกับความสำเร็จในที่ทำงาน

4. การฝึกอาชีพให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

4.1 อาชีพที่ฝึกให้กับนักเรียนควรเป็นอาชีพที่มีในครัวเรือน เช่น ที่บ้านนักเรียนทำอาชีพการเกษตร ก็ควรฝึกอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร

4.2 การจัดทำแผนการให้บริการช่วงเชื่อมต่อเฉพาะบุคคล ในขั้นตอนการประชุมกับผู้ปกครองเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ต้องมีการสำรวจสถานประกอบการที่อยู่ใกล้บ้าน เนื่องจากนักเรียนค่อนข้างมีข้อจำกัดในการเดินทาง ความประสงค์ของผู้ปกครอง และความถนัดของนักเรียน

4.3 สถานศึกษาบางแห่งขาดบุคลากรด้านอาชีพ จำเป็นจะต้องหาเครือข่ายที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยินดีเข้ามาช่วย จะทำให้นักเรียนได้รับการฝึกจากผู้มีประสบการณ์ด้านอาชีพ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพความพิการ สภาพชุมชนหมู่บ้านของนักเรียนเป็นสำคัญ และต้องเริ่มจากการให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานอาชีพตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยเริ่มจากการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้ สู่การค้นหาอาชีพที่ถนัดหรือสนใจ มีความเหมาะสมกับตนเองและสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ จากนั้นก็ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ งานอาชีพที่ตนเองเลือกเพื่อปรับตัวให้เข้ากับอาชีพ และเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพตามสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อทดลองงานและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์จริง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้โรงเรียนจะต้องจัดหลักสูตรงานอาชีพให้มีความหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ทดลองงานอาชีพต่าง ๆ

มีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในงานอาชีพ ครูอาชีพหรือวิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ตามสาขางานอาชีพ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์จริง และจากหลักการแนวคิดการจัดการเรียนบนการสอนอาชีพในโรงเรียนดังกล่าวมา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ก็ได้นำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอาชีพให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางอาชีพของนักเรียนอันนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกแนวทางหนึ่ง

2) การฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

การสอนทักษะงานพื้นฐานอาชีพแก่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างอิสระ (Independent Living) บุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำงานและดำรงชีวิตอิสระได้พอสมควร แต่ต้องการคนชี้แนะและช่วยแก้ปัญหาที่ยุ่งยากให้ การฝึกทักษะการงานพื้นฐานอาชีพจะช่วยปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ตลอดจนแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ในการทำงานบ้าน นอกจากนี้แล้วยังเป็นทักษะพื้นฐานสำหรับนักเรียนในการฝึกอาชีพขั้นต่อไปด้วย ในการฝึกสอนทักษะงานพื้นฐานอาชีพนั้นควรเน้นในกิจกรรมการปฏิบัติในการทำงานจริง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการทำงานได้เร็วขึ้น (ดารณี ธนะภูมิ, 2542: 157 - 172) ได้เสนอแนะสถานที่ฝึกอาชีพสำหรับบุคคลปัญญาอ่อน ไว้ว่าอาจจัดการฝึกได้ในสถานที่ ดังนี้

1. ในโรงเรียน โดยจัดโปรแกรมการฝึกอาชีพเป็นพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจัดโปรแกรมการฝึกอาชีพพิเศษเช่นกัน
3. ในโรงเรียนอาชีวศึกษาโดยจัดแยกประเภทอาชีพที่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำได้
4. ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือศูนย์ฝึกอาชีพ
5. โรงงานในอารักษ์ (Sheltered Workshop)
6. โรงงาน หรือสถานประกอบการสำหรับคนพิการ (Work Setting)

การฝึกประสบการณ์ในการทำงานอาชีพของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้เลือกใช้รูปแบบการนำนักเรียนออกฝึกอาชีพในสถานประกอบการในท้องถิ่น ชุมชนใกล้โรงเรียน โดยประสานความร่วมมือทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกันในการรับฝึกประสบการณ์ในการทำงานให้กับนักเรียน ภายใต้การติดตามดูแล และประเมิน จากครู (Job Coach) ที่โรงเรียนมอบหมายอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้อาชีพในโรงเรียนจนเกิดทักษะที่ดีแล้วให้มีโอกาสได้รับประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการฝึกงานอาชีพในสถานประกอบการ

1. ได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทำงาน รวมถึงทักษะต่าง ๆ ที่จะได้รับหลังจากการฝึกงานในสถานประกอบการ เหมือนได้เรียนรู้การทำงานจริง ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ได้จากห้องเรียน ทำให้เห็นภาพวิธีการทำงานได้อย่างชัดเจน วิธีแก้ปัญหาและการจัดลำดับความสำคัญของงาน

2. ฝึกการปรับตัว และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน เพราะหลังจากจบการศึกษา เข้าสู่โลกของการทำงาน เข้าสู่สังคมใหม่ ๆ ได้ทำงานกับคนหลากหลายวัยมาจากหลากหลายที่การฝึกงานจากสถานประกอบการจริงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ง่ายขึ้น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. ฝึกฝนให้ตนเองเป็นคนที่มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบมากขึ้น เช่น การมาทำงานตรงต่อเวลา ส่งงานตามเวลาที่กำหนด เป็นต้น เพราะการฝึกงานนั้นมีความจริงจังมากกว่าตอนเรียน เหมือนเป็นการพิสูจน์ตัวเองว่าเราพร้อมสำหรับการทำงานหรือไม่

4. ได้เรียนรู้ถึงเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับการปฏิบัติงานนั้น ๆ ให้เกิดทักษะความชำนาญ หรือเข้าใจในวิธีการใช้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้ประกอบอาชีพต่อไป

5. มีโอกาสที่ได้ร่วมงานกับสถานประกอบการที่ฝึกงาน หากผู้เรียนสามารถพิสูจน์ให้ทางสถานประกอบการเห็นว่ามีศักยภาพเพียงพอสำหรับการทำงาน ที่มอบหมายให้แล้ว ก็มีโอกาสที่จะได้เข้าทำงานในสถานประกอบการที่ฝึกงานเมื่อจบการศึกษาแล้วต่อไป

อย่างไรก็ตาม การฝึกงานอาชีพในสถานประกอบการของนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา สถานศึกษาต้องสร้างความเข้าใจกับเจ้าของสถานประกอบการนั้น ๆ ให้เข้าใจถึงขีดจำกัดในศักยภาพการทำงานของนักเรียนอันเนื่องมาจากสภาพความพิการ เพื่อจัดให้ฝึกงานที่เหมาะสมกับขีดความสามารถ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องจัดครูคอยติดตาม ประเมิน สังเกต การปฏิบัติงานของนักเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ร่วมกับสถานประกอบการ หากพบข้อปรับปรุงในด้านทักษะการปฏิบัติงาน ด้านความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ต้องร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาข้อปรับปรุงเหล่านั้นในทันที

สรุปได้ว่า การฝึกงานอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น สถานศึกษาสามารถจัดหาสถานที่ฝึกอาชีพให้แก่นักเรียนได้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งสถานศึกษาจัดสถานที่ขึ้นเอง และนำนักเรียนเข้าฝึกในสถานที่ฝึกอาชีพนั้น ๆ ตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถของนักเรียน ซึ่งการนำนักเรียนเข้าฝึกงานอาชีพที่ตนถนัดในสถานประกอบการนั้น ถือเป็นแนวทางที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการทำงานอาชีพจากสถานการณ์จริง ได้เรียนรู้การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำงาน ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคม รู้จักการปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนนำประสบการณ์ในการทำงานจากสถานประกอบการ ไปใช้กับตนเองเมื่อจบการศึกษาและเข้าสู่โลกแห่งการทำงานหรือประกอบอาชีพต่อไป

8. แนวคิดในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียนพิการ

แนวคิดหลักของการพึ่งพาตนเองของนักเรียนพิการ คือ ไม่ว่าจะมีความพิการขนาดใด เขาก็ยังเป็นคนมีความรู้สึกนึกคิด มีความต้องการ มีทุกข์ มีสุข เหมือนกับมนุษย์ ผู้ที่พิการมากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แม้แต่เรื่องของการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ต้องพึ่งญาติพี่น้องหรือคนดูแล ความทุกข์อันมหันต์ของผู้พิการที่อยู่ในสภาพต้องพึ่งคนอื่น คือ คนช่วยเหลือมักจะคิดแทนและกำหนดเอาเองว่าผู้พิการต้องการ ไม่ต้องการอะไร ทำอะไรได้ ทำอะไรไม่ได้ ความต้องการของผู้พิการจึงไม่ตรงกับความคิดเห็นของคนดูแลช่วยเหลือ และไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น จึงเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของสถานศึกษาการศึกษาพิเศษ ที่นอกจากจะให้การศึกษาแก่ผู้เรียนที่พิการแล้ว จะต้องให้การฝึกฝน

8.1 ความหมายของการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526: 65 - 82) ได้กล่าวว่า การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง หมายถึง การเคารพเป็นเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเองและไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น หรือหมู่คณะ และได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองไว้ 3 ด้าน คือ

1. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองด้านการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวเป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพังได้ และช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่ รู้จักบริการตนเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของตนที่ชำรุดเสียหานได้ด้วยตนเอง

2. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จลงได้ด้วยตนเอง ยอมรับ และเคารพในตนเอง มีความคิดอุดมการณ์และความเชื่อมั่น รู้จักใช้ความสามารถของตนที่มีอยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้า และทำงานให้สำเร็จตามประสงค์ รวมทั้งพยายามเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนยิ่งขึ้น

3. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่ายส่วนตัว เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเล่าเรียน เช่น ใช้เวลาเลิกเรียนในการรับจ้างส่งขนม ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องมืออุปโภคบริโภคอย่างคุ้มค่า เลือกซื้ออาหารให้เหมาะสมไม่เหลือทิ้ง วางแผนการใช้เงินและการเก็บออมอย่างมีสัดส่วน

เสรี พงศ์พิศ (2547: 10) ได้อธิบายว่า การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง (Self-Reliance) คือ การพึ่งพาตนเองเป็นสภาวะอิสระ ซึ่งหมายถึง ความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระของคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่ง จำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ

พระเทพเวที (2540: 11 - 12) ได้ให้ความหมายว่า การพึ่งพาตนเอง คือ การทำตนให้เป็นที่พึ่งของตน พร้อมที่จะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติด้วยการประพฤติธรรม

นิติธร ปิลวาสน์ (ออนไลน์: 2558 ก.) ได้ให้ความหมายของการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองไว้ดังนี้ ว่า การพึ่งพาตนเอง (Independent) หมายถึง ความสามารถของเด็กที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุลและความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตใจที่เป็นอิสระ การพึ่งพาตนเองสามารถบ่งชี้ได้จากพฤติกรรมการแสดงออกได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาและปฏิบัติกิจกรรมตามวิถีชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการช่วยเหลือตนเอง (Self-help) หมายถึง ความสามารถของเด็กในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เช่น การแปรงฟัน การทำความสะอาดร่างกาย การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำห้องส้วม รวมถึงการเล่นและทำงานให้ประสบความสำเร็จตามความสามารถของตน การอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบมีเหตุผล ด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ใกล้ชิดเด็ก การให้อิสระเด็กแต่มีการควบคุมอย่างเหมาะสม การใช้เหตุผลอย่างชัดเจนและการสื่อสารสัมพันธ์ในเชิงบวก ส่งผลทางบวกต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ทำให้เด็กมีความรู้สึกต่อคุณค่าของตนเองในระดับสูง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ เชื่อฟังพ่อแม่ และสามารถพึ่งพาตนเองได้

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดูแลช่วยเหลือตนเองได้ ในการปฏิบัติกิจกรรมหรือการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่นมากจนเกินไป อยู่ในสังคมได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำงานให้เกิดความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตน

การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ที่มีความสามารถในการดูแลช่วยเหลือตนเองได้ ในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง การทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้เป็นรายบุคคลและร่วมกับผู้อื่น กิจกรรมเพื่อการพัฒนากล้ามเนื้อ การทำกิจกรรมส่งเสริมการทำงาน และการแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ โดยไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่นมากจนเกินไป อยู่ในสังคมได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำงานให้เกิดความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตน

8.2 การมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง (Self-Determination)

การมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง หมายถึง สิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะนำพาชีวิตของเขา เลือกทางเลือกของเขาเองว่าเขาจะมีชีวิตอยู่อย่างไร (Smith, Patton & Kim, 1990: 426) การรู้ว่าจะเลือกอย่างไร คือ การที่เขารู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่เขาต้องการและจะได้มาได้อย่างไร จากความต้องการจำเป็นส่วนบุคคล การตัดสินใจด้วยตนเองของแต่ละบุคคลในการที่จะเลือกเป้าหมายและติดตามการกระทำจนประสบความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันของบุคคลผู้นั้น ความจำเป็นที่เขาจะต้องรู้ ประเมินความก้าวหน้าที่จะไปถึงเป้าหมาย ปรับปรุงผลงาน และสร้างสรรค์วิธีการที่จะแก้ปัญหา (Michael Wehmeyer, 1998: 6 - 24)

8.2.1 คุณลักษณะที่จำเป็นของการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง

คุณลักษณะที่จำเป็นของการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง มีคุณลักษณะที่สำคัญในการตัดสินใจด้วยตนเอง ประกอบด้วย

1) การกระทำด้วยตนเอง (Behavioral Autonomy) หมายถึง บุคคลกระทำบางสิ่งบางอย่างที่เขาชอบ เขาสนใจ ตามความสามารถของเขาด้วยท่าทางที่เป็นอิสระ โดยไม่มีอิทธิพลหรือการรบกวนจากภายนอก

2) พฤติกรรมการกำกับตนเอง (Self - Regulated Behavior) รวมถึงวิธีการจัดการตนเอง ได้แก่ การสำรวจตนเอง การสอนตนเอง การประเมินตนเอง การส่งเสริมตนเอง การตั้งเป้าหมายของตนเอง พฤติกรรมการแก้ปัญหา การเรียนรู้จากการสังเกต และทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กจะต้องเรียนรู้

3) แสดงออกด้วยท่าทางที่ มีความเข้าใจในสถานการณ์

4) การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Realization) หมายถึง เขาใช้ความรู้ที่ซับซ้อนเหตุผลที่แม่นยำ จุดเด่น ข้อจำกัด ในการแสดงออกที่จะสร้างความรู้ของเขา ความรู้ในตนเองและความเข้าใจในตนเองนี้จะกลายมาเป็นประสบการณ์ในการแปลสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพล โดยการประเมินจากคนอื่น ๆ สิ่งเร้า การแสดงออกซึ่งพฤติกรรม

8.2.2 องค์ประกอบพื้นฐานของพฤติกรรมการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง

องค์ประกอบพื้นฐานของพฤติกรรมการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง มีดังนี้

1) การสร้างทางเลือก แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

(1) ตัวเลือกที่แสดงถึงความชอบ

(2) ตัวเลือกเป็นเสมือนกระบวนการตัดสินใจ

(3) ตัวเลือกที่เป็นเสมือนการแสดงออกถึงสามารถทำได้ด้วยตัวเองและมีคุณค่า

2) การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการเลือกระหว่างพื้นฐานความเปลี่ยนแปลงในความชอบของแต่ละบุคคล ทักษะการตัดสินใจเป็นชุดของทักษะที่เป็นเส้นเขตแดนที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ

3) การแก้ปัญหา มักจะมุ่งไปที่การแก้ปัญหาใน 2 เรื่อง คือ การแก้ปัญหาภายในตนเอง และการแก้ปัญหาระหว่างบุคคลหรือปัญหาทางสังคม

4) การตั้งเป้าหมายและดำเนินการ บุคคลมีความจำเป็นที่จะเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการวางแผนตั้งเป้าหมาย เพื่อให้ไปสู่เป้าหมาย

5) ความเป็นอิสระ การเสี่ยง และทักษะเพื่อความปลอดภัย เป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่อง คือ การสอนที่ทำให้เขาพึ่งตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6) การสังเกตด้วยตนเอง ประเมินด้วยตนเอง และเสริมแรงตนเอง

7) ทักษะการสอนด้วยตนเองเกี่ยวข้องกับการสอนนักเรียนให้มีความตั้งใจในการแก้ปัญหาทางวิชาการหรือปัญหาสังคม

8) การเรียกร้องสิทธิตนเองและภาวะผู้นำ การเรียกร้องสิทธิเป็นทักษะเฉพาะบุคคลที่จะเรียกร้องสิทธิของตนเอง

9) การควบคุมจากภายใน ถ้าบุคคลจะต้องแสดงออกตามสถานการณ์ที่กำหนดให้เป็นการสำคัญมากสำหรับบุคคลผู้นั้นที่จะเชื่อว่าเขาเหล่านั้นได้ควบคุมสิ่งที่จะเกิด ซึ่งมีความสำคัญกับชีวิตของเขา

10) การแสดงออกในทางบวก (Positive Attributions) ในการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถที่คาดหวัง

11) ความตระหนักรู้ในตนเอง และความรู้ของตนเอง การที่บุคคลจะแสดงความเข้าใจตนเองเขาจะต้องมีพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องจุดแข็ง จุดอ่อน ความสามารถ และข้อจำกัด

การจัดโปรแกรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเองไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมการสอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความพยายามที่จะสร้างโปรแกรมเพื่อนและผู้ใหญ่ที่เป็นพี่เลี้ยง สิ่งแวดล้อมที่เป็นโครงสร้างการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แนะนำหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่ไม่พิการ จัดประสบการณ์ที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จและจัดแผนการศึกษาให้เด็กได้ตัดสินใจ

8.2.3 หลักการของความเป็นปกติ

การรักษาภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ใช่การรักษาให้หาย แต่มุ่งในการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาให้บุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด ตามหลักการของความปกติ (Principle of Normalization) ที่กล่าวไว้ (Bengt Nirje, 1985: 19 - 21) ดังนี้

1) ประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น การตื่นนอน การแต่งตัว และการกินอาหารตามเวลาที่ถูกต้อง และเป็นไปอย่างปกติในชีวิตประจำวัน ไม่เป็นกลุ่มใหญ่

2) ประสบการณ์ในการจัดชีวิตที่เป็นปกติ เช่น อยู่ที่หนึ่งไปทำงานอีกที่หนึ่ง บุคคลปัญญาอ่อนที่อยู่ในสถาบันปัญญาอ่อนมีระบบระเบียบของชีวิตที่ผิดปกติ เพราะจะได้รับทุกสิ่งทุกอย่างจากที่เดียวกัน

3) ประสบการณ์เป็นขั้นตอนของปี เช่น งานฉลองวันหยุด วันของครอบครัว เวลาของการพักผ่อน

4) สิทธิของบุคคลปัญญาอ่อนในการเลือกสิ่งที่เขาควรจะได้

8.2.4 ประโยชน์ของการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองที่มีต่อผู้เรียน

1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เหมาะสมกับวัย ลักษณะการพึ่งพาตนเองเป็นพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในเรื่องกิจวัตรประจำวันส่วนตัว เริ่มตั้งแต่การอาบน้ำ แปรงฟัน การแต่งตัวได้เอง การรับประทานอาหาร การเข้าก้องส้วม การล้างมือ การทำความสะอาดร่างกาย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะมีคุณภาพเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและการฝึกฝนจากผู้ใหญ่ นั่นหมายถึง พ่อแม่ ครู พี่เลี้ยงนักเรียน เป็นต้น

2) ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของผู้เรียนสามารถส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเองผู้เรียนจะเรียนรู้ว่าในแต่ละวันจะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง เช่น หลังจากตื่นนอนต้องเข้าห้องน้ำเพื่อล้างหน้า แปรงฟัน และอาบน้ำ จากนั้นต้องแต่งตัวเพื่อไปโรงเรียน รับประทานอาหารเช้า สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความรับผิดชอบในขั้นเบื้องต้นที่มีต่อตนเอง ก่อนที่เด็กจะเรียนรู้ความรับผิดชอบในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคม ครอบครัว หรือประเทศชาติ

3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง การที่ผู้เรียนทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองจากการให้อิสระแก่ผู้เรียน เมื่อผู้เรียนทำสิ่งต่าง ๆ ได้และได้รับการเสริมแรงทางบวก ก็จะอยากทำสิ่งนั้นต่อไป และทำให้มีความมั่นใจในการทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งการที่ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าในความสามารถของตนเองจะนำไปสู่การสร้างความภาคภูมิใจที่มีต่อตนเอง และพร้อมที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย การรู้จักพึ่งพาตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ และทำให้ผู้เรียนไม่ปฏิบัติตนขัดแย้งกับวิถีทางของสังคม ดังนั้น การที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองได้หรือสามารถพึ่งพาตนเอง จะไม่สร้างภาระให้กับบุคคลอื่นด้วย เป็นการลดปัญหาทางสังคมได้

5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาและกล้าเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยความราบรื่น การที่จะวัดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของผู้เรียนได้นั้น อาจมองในมิติของความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการขจัดปัญหาได้ด้วยไหวพริบและความเฉลียวฉลาด ผู้เรียนที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง จึงเป็นเด็กที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่หรือเพื่อน เช่น ขณะที่ผู้เรียนเล่นไม้บล็อกในมุมบล็อกหลาย ๆ คน มีเด็กบางคนอาจแย่งไม้บล็อกกันทำให้เกิดปัญหาในการเล่น แต่ถ้ามีบางคนสามารถประนีประนอมและไกล่เกลี่ยด้วยการพูดคุย และตกลงว่าจะแบ่งกันอย่างไร ใครจะเล่นก่อนหลัง ทำให้ปัญหาเหล่านี้สามารถยุติลงได้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ปัญหา นั่นหมายความว่าผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองและเป็นการพึ่งพาตนเองอีกอย่างหนึ่งด้วย

6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ได้ตามวัย ในบางครอบครัวที่พ่อแม่อาจจะมีน้องใหม่ พี่ซึ่งอยู่ในวัยอนุบาลมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้พ่อแม่คอยดูแลประคบประหงมตลอดเวลา จะช่วยให้พ่อแม่สามารถใช้เวลาที่มีอยู่ไปทำกิจกรรมอย่างอื่นหรือทำงานได้ อีกทั้งผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองได้ตามวัยจะสามารถช่วยดูแลน้องของตนเองได้ด้วยอีกทางหนึ่ง

8.2.5 การจัดกิจกรรมของครูเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้

การส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ในขั้นเบื้องต้น คือการที่เด็กสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทในการส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวนี้ด้วยการฝึกฝน จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้กับเด็กดังนี้ (นิติธร ปิลวาสน์, 2558 ข. ออนไลน์)

1) จัดกิจกรรมประจำวันให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันด้วยตัวของเด็กเอง อาทิ การฝึกให้เด็กสามารถใช้ห้องน้ำห้องส้วมอย่างถูกวิธี การฝึกหัดให้เด็กใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารได้อย่างถูกต้อง และสามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง การฝึกเด็กให้สามารถทำความสะอาดร่างกายได้ด้วยตนเอง เช่น การล้างมือ การอาบน้ำ การฝึกเด็กให้สามารถแต่งตัวได้ด้วยตนเอง การผูกเชือกรองเท้า การติดกระดุม การสวมเสื้อผ้า เป็นต้น

2) จัดกิจกรรมประจำวันที่ส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมือและตา เนื่องจากการช่วยเหลือตนเองของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การใช้ช้อน ส้อม การติดกระดุม ผูกเชือกรองเท้า การหยิบจับอุปกรณ์ต่าง ๆ เด็กจะต้องใช้กล้ามเนื้อมือได้อย่างมั่นคง ดังนั้นครูควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กด้วยการจัดกิจกรรม เช่น การปั้นดินเหนียว ปั้นดินน้ำมัน การเล่นน้ำเล่นทราย การฉีก ตัดกระดาษ การร้อยดอกไม้ ฯลฯ

3) จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นรายบุคคล การส่งเสริมให้เด็กสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองได้ เช่น การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ต่าง ๆ อาทิ การร้อยลูกปัด การเขียนภาพระบายสี การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ การทดลองด้วยสีต่าง ๆ การปั้นเป็นรายบุคคล งานประติมากรรมต่าง ๆ เนื่องจากเด็กจะสนใจกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันและเมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมคนเดียวอาจเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การเล่นหรือทำกิจกรรมรายบุคคลจะช่วยให้เด็กสามารถแก้ปัญหาในขั้นเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการพึ่งพาตนเองของเด็กอีกทางหนึ่งด้วย

4) จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มมีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างร่วมกัน และอาจเกิดปัญหาความขัดแย้ง ทั้งการทำงานหรือเล่นเป็นกลุ่ม จากกิจกรรมดังกล่าวนี้ทำให้เด็กต้องมีการแก้ปัญหาในการเล่นหรือการทำงานแบบกลุ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยที่เด็กภายในกลุ่มร่วมกันแก้โดยที่ครู หรือผู้ใหญ่ไม่ไปกำกับหรือชี้แนะ เป็นการส่งเสริมให้เด็กสามารถพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

ดังนั้นโรงเรียนจึงได้ยึดรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วย เพราะโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ ที่จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีนักเรียนอาศัยอยู่ประจำตลอด 24 ชั่วโมง การดูแลนักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านต่าง ๆ จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้วยการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากรที่เกี่ยวกับด้านวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ที่อาศัยหลักการบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน (SBM) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ มีการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษให้เป็นครูมืออาชีพ เพื่อพัฒนาสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ให้กับนักเรียนอย่างมีคุณภาพ อันได้แก่

1. การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนให้ได้รับการฟื้นฟูทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ และด้านสังคม โดยยึดหลักของความปกติ (Principle of Normalization)

2. การพัฒนาทางการศึกษา ให้นักเรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานตามหลักสูตร ทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศการศึกษา ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จัดประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน โดยการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ที่เป็นไปอย่างปกติในชีวิตประจำวัน มุ่งที่จะนำนักเรียนทำกิจกรรมในสังคมปกติให้มากที่สุด เน้นให้นักเรียนสามารถพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง บุคคลอื่น หรือสังคมการพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอก นำพานักเรียนเข้าศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะ ความรู้และประสบการณ์ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้เหมือนกับกิจกรรมที่นักเรียนในโรงเรียนปกติ เช่นวันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ วันสำคัญทางศาสนา การพักผ่อน หรือการใช้เวลาว่าง กิจกรรมกีฬาสี กิจกรรมวันแม่ เป็นต้น การจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนด้านทุนทรัพย์ ครอบครัวยากจน การจัดรถยนต์ของโรงเรียนรับ - ส่งระหว่างบ้านกับโรงเรียนเพื่อลดภาระของผู้ปกครองที่มีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลโรงเรียน เดินทางมาโรงเรียนด้วยความลำบาก

3. การพัฒนาทักษะอาชีพ ให้กับผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจและเหมาะสมกับสภาพความพิการ ด้วยการคัดกรองอาชีพที่เหมาะสมร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง แล้วเรียนรู้งานอาชีพที่เลือกด้วยการทดลองฝึกปฏิบัติเรียนรู้ตามหลักสูตร และออกฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการใกล้โรงเรียน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยในการปรับตัวในการพึ่งพาตนเองกับสถานการณ์จริง จัดการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้แก่ การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self - Determination) ประกอบด้วย การกระทำด้วยตนเอง การกำกับตนเอง แสดงออกด้วยท่าทางที่มีความเข้าใจในสถานการณ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การวางตนที่เหมาะสมเมื่ออยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมงาน การเป็นลูกจ้างที่ดี เป็นต้น

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยในประเทศและของต่างประเทศหลายฉบับ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการทางสติปัญญา ในแง่ของการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้พิการทางสติปัญญาได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้และอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นภาระแก่ใคร ดังรายงานต่อไปนี้

9.1 งานวิจัยในประเทศ

เชษินีร์ แสวงสุข (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = .81 + .82X$ และสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}y = .82Z$

ยุวดี สอนแก้ว (2558) ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) สมการพยากรณ์แสดงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ประจำปีการศึกษา 2556 จำนวน 39 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยรวมอยู่ในระดับสูง 4) การพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถดถอยไปในทิศทางเดียวกัน ได้สมการพยากรณ์ Y = 0.163 + 0.968 เมื่อ X คือ ค่าคะแนนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา Y คือ คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธุมากร เจดีย์คำ (2559) ได้ทำการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับดีมาก 2) ประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อวยชัย ศรีตระกูล (2555) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาเป็นการศึกษาสังเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษากระบวนการบริหารในสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ 2) การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 3) ประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิกในการบริหาร 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ประกอบด้วย การกำหนดและการส่งต่อนโยบาย และการขับเคลื่อนนโยบายโดยบุคลากรหลักของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล การปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน ผลการประเมินรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ปุญชรัศมิ์ พันธุวัฒน์. (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาระบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อใช้รูปแบบและศึกษาสภาพปัญหาการใช้รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัญหาของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสร้างรูปแบบ การใช้รูปแบบ และการประเมินการใช้รูปแบบ

ผลการวิจัย ดังนี้ 1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาระบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกิดจากเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียน ได้แก่ แบบคัดกรองนักเรียนและการใช้โปรแกรม Scan Tool3 ในการประมวลผลเพื่อจำแนกนักเรียนออกเป็น กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ได้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) การวางแผนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและปัญหารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน 2) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยการสร้างนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบจำนวน 3 นวัตกรรม ได้แก่ เกณฑ์ในการคัดกรอง แบบคัดกรอง และโปรแกรมพร้าวคัดกรอง 3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) การปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ 3. การใช้รูปแบบและศึกษาสภาพปัญหาการใช้รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ 1) การทดลองใช้รูปแบบโดยครูหัวหน้าระดับพบว่า รูปแบบมีความเป็นระบบ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีความชัดเจน ตรงกับความต้องการ กระชับเวลา เอื้อต่อการทำงานของครู แต่คู่มือการใช้ไม่เอื้อต่อผู้สูงวัย 2) การใช้รูปแบบโดยครู ที่ปรึกษาพบว่า มีความพึงพอใจต่อการใช้งานโปรแกรมพร้าวคัดกรองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือโปรแกรมพร้าวคัดกรองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4. การศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าครูกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ สุรพล พุฒคำ และบุญเรือง ศรีเหรัญ (2557) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เป็นงานวิจัยเชิงแบบผสานวิธี (Mixed Methodology) มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเพื่อการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ประกอบด้วย 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านการมีงานทำ และ 4) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การปฐมนิเทศ 2) วิธีการดำเนินการฝึกอบรม 2.1 การบรรยาย 2.2 การฝึกปฏิบัติและ 3) การประเมินผล 3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสุขภาพ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีงานทำ ทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ได้มีงานทำ ร้อยละ 97 ด้านคุณธรรม และจริยธรรม ทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก มีเจตคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก

สิงหา จันทริย์วงษ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในราชอาณาจักรไทย และราชอาณาจักรกัมพูชา และเพื่อสร้างรูปแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กรณีศึกษาซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ที่มีอยู่ระหว่าง 60 - 79 ปี ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราชอาณาจักรไทย และพื้นที่ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคชาติพันธุ์วรรณา เทคนิคเดลฟาย และสอบทานด้วยเทคนิคประชาพิจารณ์ เครื่องที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และประเด็นการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา มี 2 ประการ คือ 1) เป็นองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุภายนอก ด้านเศรษฐกิจและบทบาทหญิงชาย ความเชื่อและสังคมวัฒนธรรมประเพณี การศึกษาในฐานะสังคมประกิตและภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และสวัสดิการคุ้มครอง 2) เป็นองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุภายในด้านสุขภาพกายอันเนื่องมาจากความเสื่อมของร่างกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมการปฏิบัติทั้งในด้านดีและไม่ดี ซึ่งผู้สูงอายุที่มีครอบครัวคอยช่วยเหลือดูแลย่อมมีโอกาสดีกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังและยากไร้ 2. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่ามีคุณภาพชีวิตดีมีความคล้ายคลึงกันอย่างชัดเจนทั้งสององค์ประกอบ คือ องค์ประกอบภายนอกด้านความเชื่อและสังคมประเพณี การศึกษาในฐานะสังคมประกิตและภูมิปัญญา องค์ประกอบภายใน คือ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่วนความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ องค์ประกอบภายนอกด้านเศรษฐกิจและบทบาทชายหญิง สิ่งแวดล้อม สวัสดิการคุ้มครอง และพฤติกรรมการปฏิบัติ 3. การสร้างรูปแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ได้รูปแบบจำลองที่ประกอบด้วย พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และแผนงานโครงการสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท 5 ประการ คือ การเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ การส่งเสริม

กิจกรรมผู้สูงอายุและครอบครัวอย่างหลากหลาย การส่งเสริมสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงอายุและครอบครัวอย่างเหมาะสม การส่งเสริมการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุและครอบครัว และการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ และรูปแบบจำลองดังกล่าวได้รับการยอมรับและความพึงพอใจจากกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ดูแลใกล้ชิด ผู้นำชุมชน ทั้งชาวไทยและกัมพูชา อยู่ในระดับมาก (X = 4.18, 4.38)

สุจินต์ สว่างศรี (2554) ศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทย และ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีประสิทธิผลในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทย จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายใน มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างและนโยบายด้านการให้บริการ และคุณลักษณะของผู้เรียน ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการ และสภาพแวดล้อมภายนอกได้แก่ อุปสรรคด้านสังคมและวัฒนธรรมด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและกฎหมายของสถานศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียนเฉพาะความพิการ และโรงเรียนเรียนร่วม ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทยจัดในสถานศึกษา 3 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียนเฉพาะความพิการ และโรงเรียนเรียนร่วม องค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มี 8 ด้าน 34 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นมืออาชีพ 7 ตัวชี้วัด 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4 ตัวชี้วัด 3) การคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน 2 ตัวชี้วัด 4) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 5 ตัวชี้วัด 5) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน 3 ตัวชี้วัด 6) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2 ตัวชี้วัด 7) ด้านการให้บริการทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ 8 ตัวชี้วัดและ 8) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 3 ตัวชี้วัด

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฟอลเล็ตท์ (Follett. 1995: 21) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งองค์กร ควรมีการปฏิบัติงานเป็นแบบมีอำนาจร่วมกัน (Power with) มากกว่าการมีอำนาจเหนือกว่า (Power Over) ดังนั้นควรมีการพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักบริหารกับผู้ปฏิบัติงานมากกว่าจะเป็นแบบสายการบังคับบัญชา และควรแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการเชิงบูรณาการ (Integration) คือ วิธีการทำให้เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง การบริหารแบบมีส่วนร่วมจัดว่าเป็นแนวความคิดทางการบริหารที่ยอมรับในยุคปัจจุบันว่า เป็นแนวคิดทางการบริหารที่เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกระดับ โดยทฤษฎี การบริหารแบบมีส่วนร่วมนี้มาจากแนวคิดพื้นฐานทางการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ และการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์

สไตร์บลิง (Stribling: 1993) ได้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยเท็กซัส (Texas A&M University) เมื่อปี 1993 เรื่อง “การริเริ่มเพื่อการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งขึ้นใหม่ของรัฐเท็กซัส: กระบวนการและผลผลิต” เนื่องจากในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีความเชื่อว่าโรงเรียนแต่ละแห่งมีความต้องการของบุคคลที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง และการที่จะระบุความต้องการเหล่านั้นได้ก็โดยการได้รับทราบความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้ปกครอง ครูและนักเรียน ในการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน

คาโฮ มอค (Ka-ho Mok, 2003 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการกระจายอำนาจเพื่อความเป็นเลิศสำหรับสถานศึกษาในประเทศสิงคโปร์ “ Decentralization and Marketization of Education in Singapore: A case study of the school excellence model” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อตรวจสอบ และศึกษาถึงปรัชญาและหลักการของรูปแบบความเป็นเลิศของสถานศึกษาในประเทศสิงคโปร์เนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์เปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่โดยการนำเสนอนโยบายการกระจายอำนาจ เพราะหวังว่าสถานศึกษาในแต่ละโรงมีความสามารถและยืดหยุ่นที่จะพัฒนาจุดแข็งของตนเอง และเหมาะกับสภาพของแต่ละสถานศึกษาเป็นอย่างดีแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลจะช่วยสนับสนุนให้การศึกษามีคุณภาพคือการนำเสนอรูปแบบความเป็นเลิศสำหรับสถานศึกษา (School Excellence Model: SEM) เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและประเมินตนเอง SEM ประกอบด้วยสองกลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ กลุ่มสนับสนุน และกลุ่มผลลัพธ์ โดยที่กลุ่มสนับสนุนเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจว่าผลลัพธ์จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ในขณะที่กลุ่มผลลัพธ์เป็นผลที่สถานศึกษาได้รับ กลุ่มสนับสนุน มุ่งว่าผู้นำของสถานศึกษา ใช้ภาวะผู้นำอย่างไรในการกำหนดคุณค่า และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียนและผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงการกำหนดแผนกลยุทธ์ของแต่ละสถานศึกษาโดยการตรวจสอบทิศทางที่ชัดเจนที่มุ่งเน้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การพัฒนาแผนปฏิบัติการเพื่อจะสนับสนุนทิศทางนั้นการนำแผนไปปฏิบัติและการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ นอกจากนี้ทีมงานจะต้องถูกตรวจสอบโดยการบริหารบุคลากร เป็นการทบทวนว่าสถานศึกษา มีวิธีการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการผลักดันให้บุคลากรทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษ การที่สถานศึกษาใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสนับสนุนแผนกลยุทธ์และการปฏิบัติตามกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา กระบวนการมุ่งเน้นนักเรียน ผลลัพธ์ การปฏิบัติงานและการบริหาร เป็นพื้นที่อีกกลุ่มหนึ่งในการตรวจสอบว่าการออกแบบของสถานศึกษา การปฏิบัติ การจัดการและการปรับปรุงกระบวนการหลักในภาพรวมของการจัดการศึกษาและการทำงานส่งผลต่อการขยายความเป็นอยู่ที่ดีให้กับนักเรียน รวมทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสถานศึกษา นอกจากนั้นยังรวมไปถึงผลลัพธ์ทางด้านบุคลากร ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในการอบรมและพัฒนา ขวัญและกำลังใจของบุคลากร ผลลัพธ์ทางด้านหุ้นส่วน และสังคม เช่น ผลสัมฤทธิ์ของสถานศึกษาตรงกับความต้องการของหุ้นส่วนและสังคมส่วนใหญ่ สุดท้ายคือผลการปฏิบัติงานหลักของสถานศึกษาจะถูกตรวจสอบโดยการทบทวนว่าการพัฒนา โดยภาพรวมของนักเรียนเป็นอย่างไรเกี่ยวกับผลผลิตทางการศึกษา

โบวส์ (Bowles, 1996) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้ใหญ่ที่พิการช่วงล่างจากการบาดเจ็บของไขสันหลังส่วนล่างเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่ปกติ เพื่อนำเสนอสู่การออกกฎหมายพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการของเมืองนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พบว่า คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตของบุคคลทั่วไป การถูกเลือกปฏิบัติจากสังคมและครอบครัว ความต้องการของคนพิการนั้นต้องการรักษาสัมพันธภาพให้คงอยู่ในครอบครัว การให้โอกาสและมีงานทำ บทสรุปของการวิจัยนำไปสู่การออกกฎหมายและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประเทศออสเตรเลียในการเพิ่มโอกาสแก่คนพิการ

คาร์แรน และ แพลนท์ (Karan Merle, Plant. 2007) ได้ทำการศึกษาการใช้เวลาการดูแลเด็กพิการรุนแรงเปรียบเทียบกับเด็กปกติ พบว่า เด็กพิการมีสิ่งที่ต้องดูแลมากกว่าเด็กปกติมาก ทำให้มารดาของเด็กพิการจำนวนมากไม่ได้ทำงาน เนื่องจากต้องใช้เวลาในการดูแลเด็กพิการมากกว่าเด็กปกติ ส่งผลให้รายรับและสวัสดิการในครอบครัวน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่มีเด็กพิการ ไม่มีแนวโน้มที่จะลดลงแม้เด็กจะมีอายุเพิ่มขึ้น ดังนั้นการฟื้นฟูคนพิการนั้นมิได้ส่งผลต่อตัวตนพิการเท่านั้น แต่จะช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน สังคมด้วย การฟื้นฟู และการพัฒนาคนพิการจะช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังส่งผลให้คนพิการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้

เคิร์ก และมารี (kirk, Maree. 2006) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพในการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพเด็กพิการในโรงเรียน ประเทศนิวซีแลนด์ มีคำถามวิจัย 3 คำถาม คือ 1) สุขภาพดีในความหมายของเด็กพิการเป็นอย่างไร 2) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพเด็กพิการ 3) นโยบายของรัฐที่เป็นอยู่จะสามารถส่งเสริมสุขภาพเด็กพิการได้หรือไม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ เด็ก ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการทบทวนเอกสารเรื่องการศึกษาประชากรและสังคมของเด็กพิการ พบว่า ประเทศนิวซีแลนด์ได้มีกลยุทธ์ความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคมสำหรับเด็กทุกคน และใช้ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเด็กพิการ พบว่า มีความแตกต่างในการมีสุขภาพดีของเด็กพิการเนื่องจากปัจจัยที่มีอิทธิพลด้านต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ของเด็ก การคมนาคม การแสวงหาทักษะต่าง ๆ สภาพแวดล้อม ข้อเสนอแนะของการวิจัยต่อนโยบายในการพัฒนาต่อ คือ การเน้นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในเด็กพิการมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มองเห็นภาพคุณภาพชีวิตของคนพิการที่ทุกคนควรให้ความสำคัญ ร่วมมือกันช่วยเหลือ พัฒนาให้ได้รับสิทธิ และโอกาสในด้านการดำเนินชีวิตจากครอบครัวและสังคม ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ยังทำให้มองเห็นภาพรวมของการบริหารในการพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการจากการแสวงหารูปแบบ หรือวิธีการบริหารใหม่ ๆ หรือกลยุทธ์ใหม่ ๆ เป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Based management: SBM) ที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leadership) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (Participation) การใช้หลักการกระจายอำนาจร่วมคิดร่วมทำ ร่วมวางแผนจนกลายเป็นกลยุทธ์ เมื่อนำมารวมกันก็เรียกว่าแผนกลยุทธ์ (Strategic map) และมีกลไกในการขับเคลื่อนกลยุทธ์ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อนำพาแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมาย คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนต่อไป

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึงคนพิการว่าเป็นบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากสภาพของความพิการ ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป โดยให้คนพิการมีสิทธิ์เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการ และความช่วยเหลือจากรัฐในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา อาชีพ และบริการทางสังคม (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 ก: 8, 16 - 17) อีกทั้ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 20/3 และ20/4 ให้จัดตั้งศูนย์บริการคนพิการเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ และการจัดหางานให้แก่คนพิการ ให้ได้รับเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล และได้รับการดูแลรักษาพยาบาลที่เหมาะสม (ราชกิจจานุเบกษา, 2556: 9) และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล - อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงพระทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ ในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทรทราบรมราชชนนี เมื่อวันศุกร์ที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า *“งานช่วยเหลือคนพิการนี้ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้พิการไม่ได้อยากพิการและอยากช่วยตนเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถปฏิบัติงานอะไรเพื่อชีวิต และเศรษฐกิจของครอบครัว จะก่อให้เกิดสิ่งที่หนักในครอบครัว หนักแก่สังคม ฉะนั้น เป้าหมายที่จะทำก็คือช่วยเขาให้ช่วยตัวเองได้ เพื่อที่จะทำให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”* (มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย, 2560: 1)

จากบทบัญญัติในราชกิจจานุเบกษาและพระราชดำรัสฯ ที่ยกมากล่าวอ้างข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้คนพิการสามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสังคม ดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และเสมอภาคกับบุคคลปกติทั่วไป ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้คนพิการได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในด้านการให้การศึกษานั้นก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 กำหนดสิทธิทางการศึกษาสำหรับคนพิการ ในมาตรา 5 ระบุไว้ว่า ให้ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือทางความพิการตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เลือกบริการทางการศึกษา สถาบันศึกษา ระบบ และรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น และให้ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล และมาตรา 8 วรรค 3 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัด จัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการ

เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2551: 3 - 4) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในด้านการฝึกอาชีพนั้น พระราช บัญญัติส่งเริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 (3) ได้กำหนดให้คนพิการ มีสิทธิ์ได้รับการฟื้นฟูศักยภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 ข: 16)

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวง - ศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนเฉพาะความพิการ ให้บริการทางด้านการศึกษาแก่นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และออทิสติก รับนักเรียนประเภทอยู่ประจำที่มีภูมิลำเนาใน 3 จังหวัด ซึ่งได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดลำปาง และเนื่องจากนักเรียนในความรับผิดชอบโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง ระดับรุนแรง และบางคนอยู่ในระดับรุนแรงมาก และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพ มีโรคประจำตัวมาแต่กำเนิด ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านการเรียนรู้ มีขีดจำกัดในการเคลื่อนไหว การร่วมกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น มีข้อมูลสถิติของโรงเรียนที่แสดงภาวะความเจ็บป่วย การพักรักษาตัวที่ไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรม และขาดเรียน ทำให้การพัฒนานักเรียนกลุ่มนี้จำเป็น ต้องเน้นในด้านการพัฒนาสมรรถภาพทางการแพทย์ตามสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น พัฒนาสมรรถภาพทางด้านการศึกษาให้มีทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสื่อสาร และพัฒนาสมรรถภาพทางด้านอาชีพให้สามารถมีทักษะทางอาชีพที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพ ความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้ปกครองของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือ และพึ่งพาตนเองได้ไม่เป็นภาระแก่ผู้ปกครอง สังคม และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขอันนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน ซึ่งการบริหารจัดการของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จะให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนใกล้โรงเรียน ด้านการจัดการศึกษาโรงเรียนได้เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เหมาะสมกับนักเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนานักเรียนเพื่อฝึกประสบการณ์ให้กับนักเรียนทั้งภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

รายงานการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (Self Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2561 ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้สรุปผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและความต้องการช่วยเหลือ พบว่าจุดที่โรงเรียนควรพัฒนา ในด้านของผู้เรียน ได้แก่ การรู้จักดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง การพัฒนาการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด การพัฒนาความสามารถในด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ การรักการเรียนรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน (โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล, 2560 ก: 65) ในด้านกระบวนการบริหารจัดการพบว่าจุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ การประสานสถานประกอบการเพื่อเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพให้กับนักเรียนเพิ่มมากขึ้น การประสานเครือข่ายเพื่อรองรับการประกอบอาชีพให้กับนักเรียนเมื่อจบ

การศึกษา และการจัดหาแหล่งเงินทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์เพื่อประกอบอาชีพตามถนัดหลังนักเรียนจบการศึกษา ในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่าจุดที่ควรพัฒนาได้แก่ การพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย สร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืน และนักเรียนได้ฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมให้ครูสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน (โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล, 2560 ข: 59,62)

ผลการสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบัน ปัญหาของการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ พบว่า เรื่องที่ต้องได้รับการฟื้นฟูมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาสุขภาพทางกาย และจิตใจของนักเรียนแต่ละคน รองลงมาได้แก่ การพัฒนาทางอาชีพ และการพัฒนาทางการศึกษา ตามลำดับ เมื่อแยกวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า การพัฒนาสุขภาพทางกาย และจิตใจ ของนักเรียนแต่ละคน เรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ สุขภาพทางกายของนักเรียน อันได้แก่ การดำเนินงานด้านงานอนามัยโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียนยามเจ็บป่วย และการส่งต่อสถานพยาบาล รองลงมา ได้แก่ การดูแลด้านโภชนาการในโรงเรียนที่มีคุณภาพ การสร้างภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ ให้กับนักเรียน และการได้รับการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจให้นักเรียนมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในทักษะต่าง ๆ ได้ เป็นต้น ด้านการพัฒนาทางอาชีพ เรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ การฝึกฝนงานอาชีพให้กับนักเรียนตามศักยภาพ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน หรือผู้ปกครอง โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อจบการศึกษาออกไป และด้านการพัฒนาทางการศึกษา เรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการให้บริการด้านการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม และการสื่อสาร เป็นต้น

จากข้อมูล และความจำเป็นตามที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จึงเห็นความสำคัญ และความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระต่อสังคมเมื่อจบการศึกษาออกไป ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ให้ดีขึ้น

2. คำถามการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามของงานวิจัยเพื่อที่จะได้มองเห็นภาพ หรือแนวทางในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

2. รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่ดีควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

4. ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ทำให้เกิดผลต่อโรงเรียน ผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

1. ได้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น

5. สมมติฐานการวิจัย

คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 สูงกว่า ปีการศึกษา 2561 (ทดลองใช้ในปีการศึกษา 2562)

6. ขอบเขตของการวิจัย

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหาร
2. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการในโรงเรียน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
7. แนวคิดในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยนำไปทดลองใช้ในปีการศึกษา 2562

6.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

6.3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย ครู จำนวน 60 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 260 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ปีการศึกษา 2562 รวมทั้งหมด จำนวน 335 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 187) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกเป็น ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 155 คน ครู จำนวน 52 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน โดยไม่รวมผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้แทนครู

6.3.2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์/สังเคราะห์ ใช้เป็นเครื่องในการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

6.3.3 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

ผู้ให้ข้อมูล โดยการคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม รวมจำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

6.3.4 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ประชากร ประกอบด้วย โรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 19 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน รองผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งหมด จำนวน 171 คน

กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 18 โรงเรียน ใช้วิธีการเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มและจำนวนที่เหมาะสม ที่มีความเข้าใจในเรื่องการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ระดับชั้นละ 3 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมดจำนวน 216 คน

6.3.5 การติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1) สอบถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จำนวน 73 คน

2) เปรียบเทียบผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านทักษะอาชีพ และการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 168 คน และปีการศึกษา 2562 จำนวน 114 คน เนื่องจากเป็นระดับช่วงชั้นที่โรงเรียนได้มีการนำทักษะทางด้านอาชีพไปทดลองใช้ตามแหล่งเรียนรู้ และสถานประกอบการเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านอาชีพให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ชัดเจนกว่าระดับช่วงชั้นอื่น ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

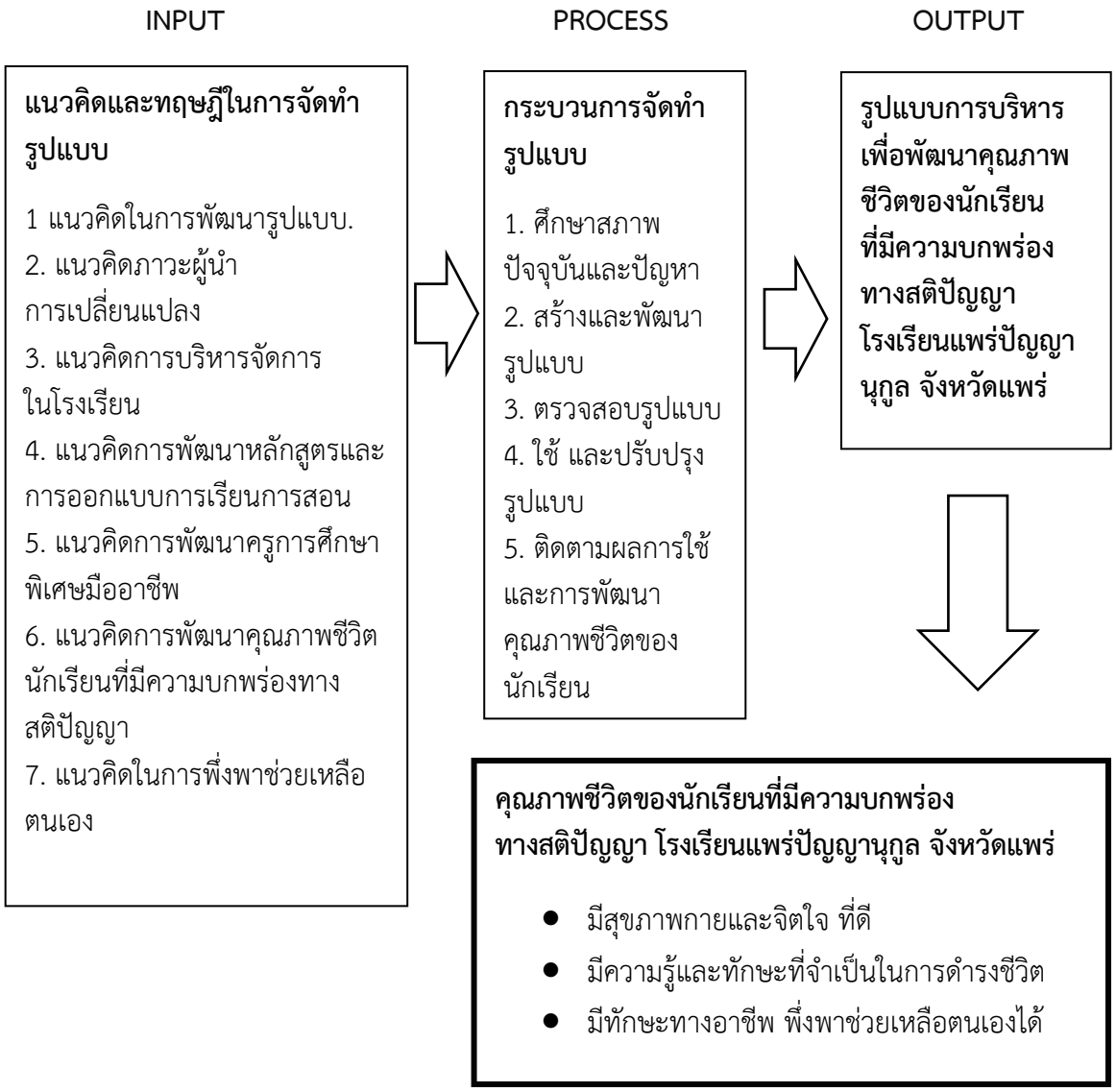

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง วิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินงานที่เป็นชุดกระบวนการ 4 ขั้นตอน ที่ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหาร การตรวจสอบรูปแบบการบริหาร การใช้และติดตามผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่สร้าง หรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ การพัฒนาทางการศึกษา และการพัฒนาทักษะทางอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารนโยบาย และแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตร และการออกแบบการเรียนการสอน การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน

7.2 คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข มีความพอใจในตนเอง ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา และการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล ที่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือความคาดหวังของตน โดยมีสภาวะที่เกิดขึ้นทางจิตใจเป็นดัชนีชี้วัด กล่าวคือ ถ้าเกิดสภาวะทางจิตใจเป็นไปตามเป้าหมาย หรือความคาดหวังก็จะรู้สึกได้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่หากเกิดสภาวะทางจิตใจไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือที่คาดหวังก็จะรู้สึกได้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

7.3 คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง การมีสภาวะความเป็นอยู่ของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีทักษะทางอาชีพที่เรียนรู้ สามารถพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้ปกครอง และบุคคลอื่น หลังจากได้รับการพัฒนาทางด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ได้รับการพัฒนาทางการศึกษา และได้รับการพัฒนาทางอาชีพ ด้วยรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น และเป็นไปตามความคาดหวัง

7.4 นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง นักเรียนโรงเรียนปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการประเมินคัดกรองร่วมกันจากครูประจำชั้น ผู้ปกครอง นักสหวิชาชีพ และผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ แล้วมีผลความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ มีเชาว์ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ของคนปกติ คือ ต่ำกว่า 70 และมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาล่าช้าไม่เป็นไปตามวัย มีปัญหาทางด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ทางด้านการศึกษาในทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และทางทักษะอาชีพ ในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

7.5 การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพทางกาย อันได้แก่ ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย กล้ามเนื้อ การเจ็บป่วย มีปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ อันได้แก่ ความเครียด ความก้าวร้าว การซึมเศร้า หวาดกลัว เป็นต้น อันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ได้รับการดูแลรักษาเบื้องต้นจากงานอนามัยโรงเรียน ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านร่างกายและจิตใจจากนักกายภาพ บำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักธาราบำบัด นักจิตวิทยาคลินิกของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

7.6 การพัฒนาทางการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ อย่างมีคุณภาพให้กับนักเรียน โดยการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาสภาพแวดล้อม ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน กับสภาพความต้องการจำเป็นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความสามารถในทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีคุณภาพ

7.7 การพัฒนาทักษะอาชีพ หมายถึง การดำเนินการส่งเสริมความรู้ความสามารถทางด้านอาชีพที่นักเรียนถนัด สนใจ เหมาะสมกับสภาพความพิการของนักเรียน หรือความคาดหวังของผู้ปกครอง ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 เกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของงานอาชีพ และได้ทดลองฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ จากสถานประกอบการ จนเกิดทักษะความชำนาญ สามารถนำไปประกอบอาชีพ หรือการทำงานให้กับตนเอง พึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือสังคม

7.8 การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ความสามารถของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง การทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้เป็นรายบุคคลและร่วมกับผู้อื่น การทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนากล้ามเนื้อ การทำกิจกรรมส่งเสริมการทำงาน และการแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ได้ตามเกณฑ์การประเมินของทางโรงเรียน โดยไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่นมากจนเกินไป รวมทั้งสามารถทำงานให้เกิดความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตน

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ค
กิตติกรรมประกาศ		จ
สารบัญ		ฉ
สารบัญตาราง		ญ
สารบัญภาพ		ฏ
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
	2. คำถามการวิจัย	4
	3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
	4. ความสำคัญของการวิจัย	4
	5. สมมติฐานการวิจัย	4
	6. ขอบเขตของการวิจัย	4
	7. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2	**หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย**	**10**
	1. แนวคิดการพัฒนารูปแบบการบริหาร	10
	1.1 ความหมายของรูปแบบ	10
	1.2 ประเภทของรูปแบบ	12
	1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ	14
	1.4 ลักษณะของรู	15
	1.5 การสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ	16
	1.6 การตรวจสอบรูปแบบ	21
	2. แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	21
	2.1 ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	22
	2.2 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	23
	2.3 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	26
	2.4 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	28

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3. แนวคิดในการบริหารนโยบายและแผนการพัฒนาการจัดการศึกษา 29
   3.1 ความหมายของนโยบายและแผนการพัฒนาการจัดการศึกษา 29
   3.2 การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาองค์กร 30
   3.3 นโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ 32
4. แนวคิดในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา 36
   4.1 ความหมายการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา 36
   4.2 ประเภททรัพยากรทางการศึกษา 37
5. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน 51
   5.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร 51
   5.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 53
   5.3 การพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 54
   5.4 การออกแบบการเรียนการสอน 62
6. แนวคิดการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 67
   6.1 ความหมายของครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 67
   6.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู 68
   6.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาครู 68
   6.4 แนวทางในการพัฒนาครูมืออาชีพ 72
   6.5 รูปแบบในการพัฒนาครูมืออาชีพ 75
   6.6 คุณสมบัติที่พึงประสงค์และมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ 80
7. แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 84
   7.1 ความหมายและกรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิต 84
   7.2 คำจำกัดความของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา 85
   7.3 ประเภทภาวะบกพร่องทางสติปัญญา 88
   7.4 การฟื้นฟูสมรรถภาพในบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา 91
   7.5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ 92
8. แนวคิดในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน 156
   8.1 ความหมายของการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง 157
   8.2 การมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง 158
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 163
   9.1 งานวิจัยในประเทศ 163
   9.2 งานวิจัยต่างประเทศ 167

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	**170**
	1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	172
	2. ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	175
	3. ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	177
	4. ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหาร ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	180
	5. ขั้นตอนที่ 5 ใช้และติดตามผลการใช้ การพัฒนาตามรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	183
	6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย	188
บทที่ 4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	**190**
	1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	190
	2. ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	195
	3. ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	206
	4. ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหาร ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	212
	5. ขั้นตอนที่ 5 ใช้และติดตามผลการใช้ การพัฒนาตามรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	224

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 5	**สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**	**240**
	1. สรุปผลการวิจัย	240
	2. อภิปรายผล	244
	3. ข้อเสนอแนะ	250
บรรณานุกรม		**252**
ภาคผนวก		**264**
	ภาคผนวก ก	265
	1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทางวิชาการ	266
	2. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง	267
	3. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	268
	ภาคผนวก ข แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	269
	ภาคผนวก ค แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	279
	ภาคผนวก ง	286
	1. รายชื่อสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (โรงเรียนเฉพาะความพิการทางสติปัญญา)	287
	2. แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562	288
	ภาคผนวก จ แบบการสังเกต ประเมินของครู และผู้ปกครอง มีต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคลของนักเรียน ที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562	310
	ภาคผนวก ฉ การเผยแพร่ผลงาน	319
ประวัติผู้วิจัย		**326**

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงการแบ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาตามระดับความรุนแรง ระดับความช่วยเหลือที่ต้องการ และร้อยละที่พบ	89
ตารางที่ 2	การกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	107
ตารางที่ 3	แสดงระดับเชาว์ปัญญากับความสามารถทางการศึกษา	124
ตารางที่ 4	แสดงข้อมูลครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 และ ปีการศึกษา 2562	185
ตารางที่ 5	ความคิดเห็นของครู ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	191
ตารางที่ 6	ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	191
ตารางที่ 7	ความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	192
ตารางที่ 8	สรุปความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	192
ตารางที่ 9	การประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ของผู้เชี่ยวชาญ	197
ตารางที่ 10	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	205
ตารางที่ 11	แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	211
ตารางที่ 12	ผลความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำนวน 18 โรงเรียน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	212

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 13	แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	223
ตารางที่ 14	ความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	224
ตารางที่ 15	สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	234
ตารางที่ 16	ผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2562	235
ตารางที่ 17	ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพนักเรียน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	237

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	7
ภาพที่ 2	แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์	17
ภาพที่ 3	การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล	18
ภาพที่ 4	แสดงการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา	58
ภาพที่ 5	ภาพแสดงพฤติกรรมการจูงใจแบบเสริมแรง	71
ภาพที่ 6	แสดงการพัฒนาครูเพื่อการปฏิรูปทั้งโรงเรียน	79
ภาพที่ 7	แสดงกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(IEP)	118
ภาพที่ 8	แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	133
ภาพที่ 9	รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	170
ภาพที่ 10	ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	170
ภาพที่ 11	รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	210
ภาพที่ 12	แสดงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่	241

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 5 ติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา

1.1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์ผู้แทนครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์ผู้แทนครู พบว่า ความคิดเห็นของครูที่ให้สัมภาษณ์โดยสรุป มีควาคิดเห็นพร้องกันว่าด้านการพัฒนานักเรียนเป็นด้านที่เป็นปัญหามากกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากนักเรียนส่วนมากมีข้อจำกัดทางด้านการจดจำ เรียนรู้ ตามหลักสูตร และข้อจำกัดทางความพิการทั้งสภาวะของร่างกายและสภาวะของจิตใจทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะในด้านการทำงานและการประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ทางโรงเรียนจะจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน สถานประกอบการในการร่วมพัฒนาแล้วก็ตาม อีกทั้งด้านสุขภาพทางร่างกายของนักเรียนที่มีสภาวะภูมิคุ้มกันโรคต่ำทำให้มีสถิติการเจ็บป่วยค่อนข้างมาก ถึงแม้โรงเรียนจะมีกิจกรรมการทดสอบสมรรถภาพทางด้านร่างกายแต่ยังขาดความต่อเนื่องในการประเมินติดตาม ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รองลงมาคือสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูที่ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียนแต่ละคนทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลได้

2) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์ผู้แทนผู้ปกครอง พบว่า โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม ที่ดูสะอาด และสวยงามมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนมีน้อยครั้ง เนื่องเพราะข้อจำกัดในการเดินทางของผู้ปกครองที่มีถิ่นอาศัยในต่างจังหวัดที่ห่างไกลกับโรงเรียนเป็นจำนวนมากและสภาวะทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ปกครองที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงอยากให้โรงเรียนได้เปิดช่องทางการสื่อสารด้านอื่น ๆ เช่น ทางเอกสาร ทางออนไลน์ ทางโทรศัพท์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองเคยได้เสนอแนะไว้ในที่ประชุมผู้ปกครองอยากเห็นเป็นรูปธรรมให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนานักเรียนให้พึ่งพาตนเองได้ และการมีทักษะในอาชีพ หรือการทำงาน เพื่อแบ่งเบาภาระการดูแลเลี้ยงดูของผู้ปกครอง

3) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับผู้ปกครองนักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีทั้งในด้านอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อม ที่มีความสวยงาม สะอาด ปลอดภัยแก่นักเรียนมากขึ้น แต่แหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนยังมีน้อย อยากให้มีเพิ่มมากขึ้นเพื่อการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนได้อย่างหลากหลายรูปแบบ โรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนให้โอกาสคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา แต่อยากให้เพิ่มโอกาสให้ได้มีการประชุม พบปะ พูดคุย กันบ่อยขึ้น เพื่อการติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากสภาพจริง สำหรับความคาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนนั้น ครูและบุคลากรทุกคนได้ช่วยกันพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน เพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ผู้ปกครองมากจนเกินไป โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือกัน

สรุปผลการศึกษาสภาพปัจจุบันที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้แทนครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน พบว่า สภาพที่เป็นปัญหาหรือควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังมากที่สุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีทักษะในการช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของตน

1.1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนานักเรียน 2) ด้านครูของโรงเรียน 3) ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านการจัดการเรียนการสอน 5) ด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 5 - 8 ดังนี้

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของครู ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	N = 52		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนานักเรียน	3.04	0.78	ปานกลาง
2	ด้านครูของโรงเรียน	3.68	0.64	ดี
3	ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน	2.63	0.70	ปานกลาง
4	ด้านการจัดการเรียนการสอน	2.78	0.79	ปานกลาง
5	ด้านการบริหารจัดการ	3.13	0.85	ปานกลาง
รวม		**3.05**	**0.75**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 5 พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในความคิดเห็นของครู โดยรวมมีผลการดำเนินงาน ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ ($\bar{x}$ = 3.05, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครูของโรงเรียน อยู่ในระดับ ดี ($\bar{x}$ = 3.68, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ ด้านการบริการจัดการ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.13, S.D. = 0.85) และด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.04, S.D. = 0.78) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.78, S.D. = 0.79) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผู้อำนวยการ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.63, S.D. = 0.70)

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	N = 155		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนานักเรียน	2.97	0.88	ปานกลาง
2	ด้านครูของโรงเรียน	3.03	0.90	ปานกลาง
3	ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน	3.33	0.83	ปานกลาง
4	ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.48	0.95	ปานกลาง
5	ด้านการบริหารจัดการ	3.18	0.82	ปานกลาง
รวม		**3.20**	**0.88**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 6 พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน โดยรวมมีผลการดำเนินงาน ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.20, S.D. = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.48, S.D. = 0.95) รองลงมา คือ ด้านผู้อำรวยการโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.33, S.D. = 0.83) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.18, S.D. = 0.82) และด้านครูของโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.03, S.D. = 0.90) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.97, S.D. = 0.88)

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	N = 13		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนานักเรียน	2.93	0.89	ปานกลาง
2	ด้านครูของโรงเรียน	3.17	0.82	ปานกลาง
3	ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน	3.24	0.79	ปานกลาง
4	ด้านการจัดการเรียนการสอน	2.80	0.86	ปานกลาง
5	ด้านการบริหารจัดการ	4.12	0.70	ดี
รวม		**3.25**	**0.81**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 7 พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีผลการดำเนินงาน ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.25, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ ดี ($\bar{x}$ = 4.12, S.D. = 0.70) รองลงมา คือ ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.24, S.D. = 0.79) ด้านครูของโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.17, S.D. = 0.82) และด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.93, S.D. = 0.89) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.80, S.D. = 0.86)

ตารางที่ 8 สรุปความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	N = 221		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนานักเรียน	3.03	0.85	ปานกลาง
2	ด้านครูของโรงเรียน	3.27	0.88	ปานกลาง
3	ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน	3.13	0.85	ปานกลาง
4	ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.29	0.98	ปานกลาง
5	ด้านการบริหารจัดการ	3.15	0.82	ปานกลาง
รวม		**3.17**	**0.88**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 8 พบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.17, S.D. = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.29, S.D. = 0.98) รองลงมา คือ ด้านครูของโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.27, S.D. = 0.88) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.15, S.D. = 0.82) และ ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.13, S.D. = 0.85) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนานักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.03, S.D. = 0.85)

สรุปผลความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานด้านการพัฒนานักเรียน มีผลของการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ

1.2 แนวทางการแก้ปัญหา

จากข้อมูลที่ได้รับดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ในด้านการพัฒนานักเรียนดังกล่าวทั้งหมดเพื่อจัดหมวดหมู่ พบว่าเนื้อหาตัวบ่งชี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ 2) ด้านการพัฒนาการศึกษา เพื่อเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและช่วยเหลือตนเอง 3) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จึงได้ศึกษาคิดรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาให้นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ให้มีความพร้อมเพื่อที่จะเรียนรู้ในทักษะต่าง ๆ ได้ พัฒนาทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถในทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งในชีวิตประจำวันและในสังคมได้เต็มตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน พัฒนาทักษะอาชีพ อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว ไม่เป็นภาระแก่ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นและสังคมต่อไป โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีความพิการอยู่ในกลุ่มพัฒนาได้ ด้วยการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทั้งจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รวมทั้งประสบการณ์ในการศึกษาดูงานจากหน่วยงานต้นแบบทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันเกี่ยวข้องหรือให้แนวทางในการพัฒนาบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารวมถึงระบบการบริหารจัดการองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวทางการพัฒนานักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาและนำมาบูรณาการเป็นแนวทางในการบริหารจัดการของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.2.2 ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในกรอบการพัฒนา 3 ด้าน คือ การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ การพัฒนาทางการศึกษา และการพัฒนาทักษะอาชีพ ตามแนวคิดหลักการที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในข้อ 1.2.1 ข้างต้น

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว เริ่มทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และวิเคราะห์หลักการแนวคิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จากขั้นตอนที่ 1 ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) สังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาเป็นองค์ประกอบย่อยของกระบวนการบริหาร จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาและนำมาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้คือร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบของกระบวนการบริหาร 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
2. การบริหารจัดการในโรงเรียน ประกอบด้วย
   - 2.1 การบริหารงานบุคคล
   - 2.2 การบริหารงบประมาณ
   - 2.3 การบริหารงานพัสดุ
3. การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย
   - 3.1 การวิเคราะห์
   - 3.2 การออกแบบ
   - 3.3 การพัฒนา
   - 3.4 การนำไปใช้
   - 3.5 การประเมินผล
4. การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ
5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วย
   - 5.1 พัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ
   - 5.2 พัฒนาการศึกษา
   - 5.3 พัฒนาทักษะอาชีพ
6. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

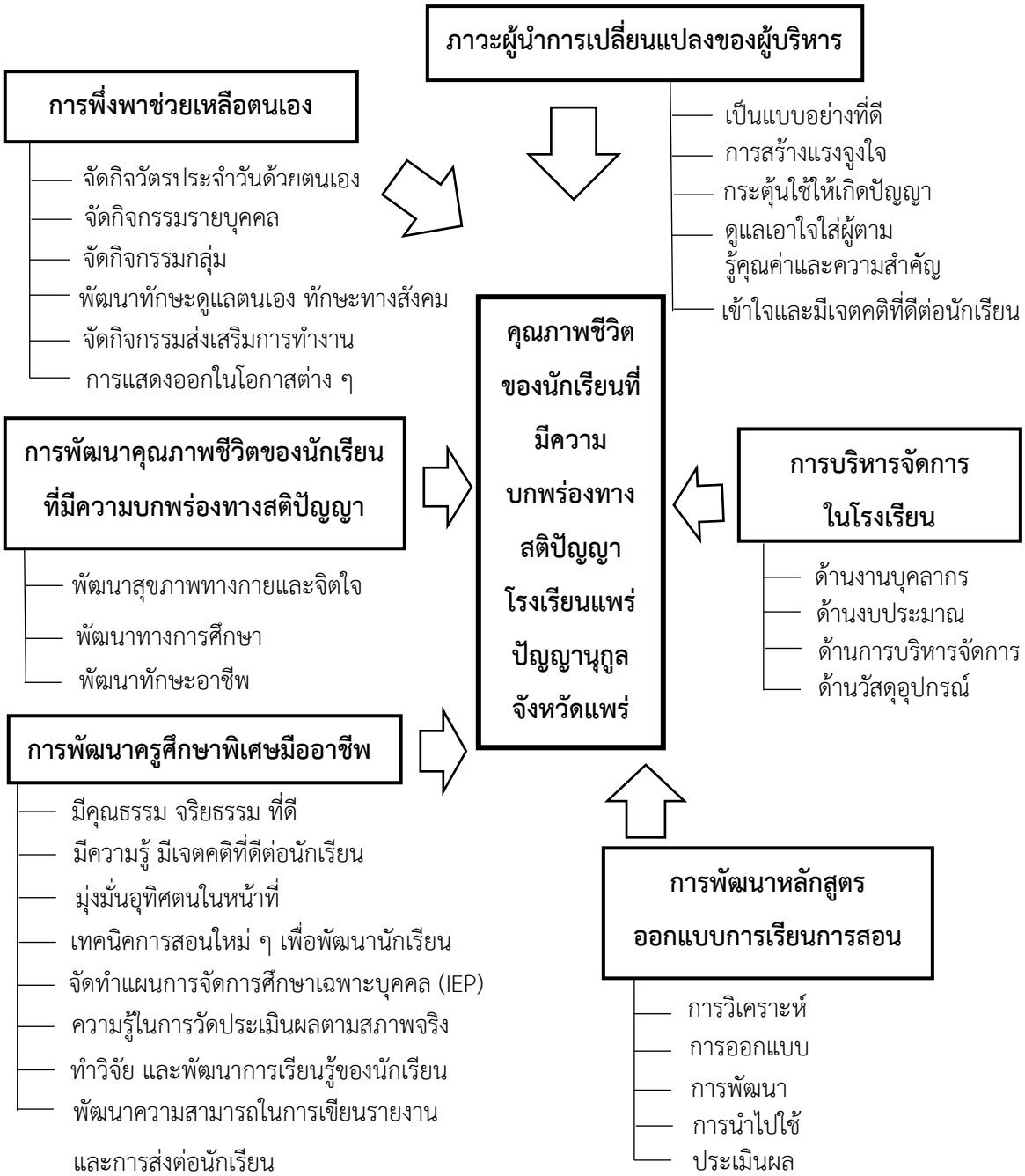

ภาพที่ 10 ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามแบบปลายเปิด สรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยการอบรมหรือรับบรรจุครูที่จบทางด้านการดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยตรง

2. การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ของนักเรียนควรมีบุคลากรที่มีความสามารถมีความรู้โดยเฉพาะทางมาช่วยดูแล เพราะปัญหาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนต้องอาศัยผู้ที่จบมาโดยตรงเข้ามาดูแล และการให้ความรู้ในการพัฒนาดูแลในด้านนี้แก่ครูคนอื่น ๆ และให้กับผู้ปกครองนักเรียนด้วย เพื่อให้การพัฒนาดูแลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3. การพัฒนาทางการศึกษา ควรให้นักเรียนได้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือตนเอง ทักษะการสื่อสาร เท่าที่นักเรียนจะพัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง เช่น การรู้จักทำความสะอาด การอาบน้ำ แต่งกายได้ด้วยตนเอง การรู้จักชื่อตนเอง และสามารถเขียนได้ สามารถบอกความต้องการของตนเองได้ การบวก ลบ ตัวเลข ของนักเรียนกลุ่มที่พัฒนาได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการรู้จักค่าของเงินและการใช้จ่ายเงินได้ด้วยตนเอง

4. การพัฒนาทักษะอาชีพ ต้องการคาดหวังให้นักเรียนกลุ่มที่สามารถพัฒนาได้ โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้มีทักษะในการทำงาน หรือทักษะอาชีพที่ตนเองถนัด สนใจ หรืออาชีพที่สอดคล้องกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้วสามารถทำงาน หรือประกอบอาชีพในชุมชนของตนเพื่อมีรายได้ไม่เป็นภาระแก่ผู้ปกครองมากจนเกินไป

2.2 การประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากได้องค์ประกอบในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในขั้นตอน ข้อ 2.1 ผู้วิจัยได้นำมาร่างตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน โดยนำหลักการ แนวคิดทฤษฎีของนักการศึกษา นักวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ มาประกอบแนวคิดในแต่ละองค์ประกอบ เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ ลิเคิร์ท (Likert) เพื่อสอบถามและประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จากผู้เชี่ยวชาญ แล้ววิเคราะห์ผลการสอบถามโดยนำไปเปรียบเทียบเกณฑ์ของเบสท์ (Best) ซึ่งมีผลการประเมินในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 การประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ของผู้เชี่ยวชาญ

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
1	**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร**	**4.29**	**0.60**	**มาก**
	1.1 ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับครู	4.22	0.63	มาก
	1.2 ผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจครู	4.00	0.67	มาก
	1.3 ผู้บริหารมีความสามารถในการกระตุ้นทำให้ครูมีความพยายามหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	4.11	0.57	มาก
	1.4 ผู้บริหารให้ความสำคัญและดูแลเอาใจใส่ครูเป็นอย่างดี	4.33	0.67	มาก
	1.5 ผู้บริหารมีความรู้และมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.56	0.50	มากที่สุด
2	**การบริหารจัดการในโรงเรียน**	**4.30**	**0.64**	**มาก**
	2.1 การบริหารบุคลากร	**4.29**	**0.61**	**มาก**
	1) มีการวางแผนอัตรากำลัง การกำหนดตำแหน่งตามความต้องการจำเป็นภายในโรงเรียน	4.33	0.47	มาก
	2) มีการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากรที่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการศึกษาพิเศษ	4.11	0.57	มาก
	3) มีการ ให้ขวัญกำลังใจบุคลากร ให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ และมีกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน	4.44	0.68	มาก
	4) มีการพัฒนาบุคลากรสู่มืออาชีพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างนวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นต้น	4.56	0.68	มากที่สุด
	5) มีการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และการปรับเปลี่ยนงานให้เกิดความเหมาะสมกับศักยภาพ	4.00	0.67	มาก
	2.2 การบริหารงบประมาณ	**4.33**	**0.64**	**มาก**
	1) ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ	4.33	0.67	มาก
	2) มีแผนงาน/โครงการ และพิจารณางบประมาณสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างชัดเจนเป็นพิเศษ	4.44	0.50	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบการบริหาร	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	3) บริหารจัดการงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาล	4.22	0.63	มาก
	4) ขอรับบริจาค สนับสนุนความช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน	4.44	0.68	มาก
	5) การเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและจัดหา สนับสนุนงบประมาณสมทบ	4.56	0.50	มากที่สุด
	6) ติดตาม ตรวจสอบ ผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อยู่เสมอ	4.33	0.82	มาก
	7) บริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเป็นหลักในการบริหาร	4.40	0.82	มาก
	2.3 การบริหารจัดการ	**4.30**	**0.64**	**มาก**
	1) กำหนดวิสัยทัศน์ แผนงานโครงการ สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	4.11	0.57	มาก
	2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา	4.22	0.79	มาก
	3) ผู้อำนวยการโรงเรียน อำนวยความสะดวก สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับครูและบุคลากร	4.44	0.50	มาก
	4) นำกระบวนการนิเทศภายในมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครู บุคลากร และพัฒนางาน	4.56	0.50	มากที่สุด
	5) นำกระบวนการวิจัย มาใช้เพื่อการบริหารและพัฒนางาน	4.00	0.67	มาก
	6) เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจ	4.22	0.63	มาก
	2.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์	**4.33**	**0.66**	**มาก**
	1) เจ้าของ หรือผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ อุปกรณ์โดยระบุไว้ในแผนงาน โครงการ	4.33	0.67	มาก
	2) งานพัสดุของโรงเรียนเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงาน โครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ	4.44	0.50	มาก
	3) มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ ตามระเบียบพัสดุและเป็นปัจจุบัน	4.22	0.63	มาก
	4) มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้วให้กับเจ้าของแผนงาน โครงการ	4.44	0.68	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบการบริหาร	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	5) มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณ และมีการขาย หรือทำลายเมื่อเสื่อมสภาพ หรือหมดอายุการใช้งาน	4.56	0.50	มากที่สุด
	6) จัดให้มีสื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	4.33	0.82	มาก
	7) ห้องเรียน ห้องฟื้นฟูความบกพร่องของนักเรียน มีสื่ออุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ	4.00	0.82	มาก
3	**การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน**	**4.22**	**0.65**	**มาก**
	3.1 การวิเคราะห์	**4.28**	**0.59**	**มาก**
	1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้จากเอกสารหลักสูตร งานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.11	0.57	มาก
	2) สร้างแบบประเมินศักยภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ	4.33	0.67	มาก
	3) เลือกวิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.22	0.63	มาก
	4) กำหนดภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.44	0.50	มาก
	3.2 การออกแบบ	**4.33**	**0.61**	**มาก**
	1) พัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.56	0.50	มากที่สุด
	2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามเป้าหมายของหลักสูตร	4.11	0.57	มาก
	3) ออกแบบเครื่องมือวัดประเมินผลที่ครอบคลุมความรอบรู้ ทักษะ เจตคติที่ต้องการให้เกิด ตามสภาพจริงของผู้เรียน	4.11	0.74	มาก
	4) เขียนคำอธิบายและระบุขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละภาระงานอย่างชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	4.44	0.50	มาก
	5) ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้	4.33	0.67	มาก
	6) จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่ง่ายไปหายากตามลำดับ	4.44	0.68	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	3.3 การพัฒนา	**4.17**	**0.64**	**มาก**
	1) กำหนดกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนดีขึ้น	4.33	0.67	มาก
	2) เลือกวิธีในการจัดการเรียนรู้และหรือสื่อในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.44	0.50	มาก
	3) ตรวจสอบวัสดุ เทคโนโลยี สื่อ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.00	0.67	มาก
	4) นำเทคโนโลยี สื่อ ในการจัดการเรียนรู้ สังเคราะห์เข้ากับโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียน	3.89	0.74	มาก
	3.4 การนำไปใช้	**4.22**	**0.66**	**มาก**
	1) มีการวางแผนในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้	4.11	0.57	มาก
	2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	4.22	0.63	มาก
	3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน	4.22	0.79	มาก
	4) บันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังจากการนำแผนฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน	4.33	0.67	มาก
	3.5 การประเมินผล	**4.11**	**0.73**	**มาก**
	1) ตรวจสอบทบทวนและประเมินภายในกระบวนการการออกแบบจัดการเรียนรู้ว่าแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดสนับสนุนและเป็นอุปสรรคบ้าง	3.89	0.87	มาก
	2) ประเมินผลความรู้ความสามารถของนักเรียนตามสภาพจริง มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนอย่างต่อเนื่อง	4.22	0.63	มาก
	3) พัฒนารูปแบบการวัด ประเมินผลหลากหลายวิธี มีความเที่ยงตรง ครอบคลุมหลักสูตร และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน	3.89	0.74	มาก
	4) เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินมีความชัดเจน เป็นไปได้ มีความยุติธรรม ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.44	0.68	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
4	**การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ**	**4.31**	**0.64**	**มาก**
	4.1 พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและนักเรียน	4.22	0.63	มาก
	4.2 พัฒนาความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน	4.56	0.50	มากที่สุด
	4.3 พัฒนาความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอน และการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆในการพัฒนาผู้เรียน	4.11	0.57	มาก
	4.4 ให้ความรู้และเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพ เพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	4.33	0.67	มาก
	4.5 ความเข้าใจเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.44	0.68	มาก
	4.6 อบรมให้ความรู้ในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน	4.67	0.67	มากที่สุด
	4.7 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน	4.22	0.63	มาก
	4.8 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาอื่นหรือองค์กรอื่น	4.00	0.82	มาก
5	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**	**4.23**	**0.64**	
	5.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ	**4.20**	**0.62**	
	1) การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจ โดยงานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ และนักจิตวิทยาคลินิก	4.33	0.67	
	2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยกายภาพ บำบัด	4.44	0.50	
	3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กิจกรรมบำบัด	4.11	0.57	
	4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้ธาราบำบัด	4.22	0.79	
	5) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม พัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ที่ครอบคลุมนักเรียนทุกระดับความพิการ	3.89	0.57	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	5.2 การพัฒนาทางการศึกษา	**4.26**	**0.64**	**มาก**
	1) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียน	4.11	0.74	มาก
	2) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ	4.56	0.50	มากที่สุด
	3) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.11	0.57	มาก
	4) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษากำหนดทิศทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	3.89	0.87	มาก
	5) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) เพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.44	0.68	มาก
	6) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน 1) ทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	4.22	0.63	มาก
	7) การวัดและประเมินผลด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	4.33	0.67	มาก
	8) การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา	4.44	0.50	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	5.3 การพัฒนาทางทักษะอาชีพ	**4.23**	**0.66**	**มาก**
	1) การสำรวจอาชีพที่นักเรียน ผู้ปกครอง ต้องการ และประเมินคัดกรอง ความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียน และความเป็นไปได้โดยโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมกัน	4.11	0.57	มาก
	2) จัดหลักสูตรงานอาชีพที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทดลอง และงานอาชีพต่าง ๆ มีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในงานอาชีพ	4.00	0.67	มาก
	3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	4.33	0.67	มาก
	4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ควบคู่กับแผนการเปลี่ยนผ่าน (ITP) เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มที่พิการไม่รุนแรง สามารถพัฒนาเรียนรู้ได้	3.78	0.63	มาก
	5) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนเริ่มจากการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้ สู่การค้นหาอาชีพเหมาะสมกับตนเอง และสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่	4.22	0.63	มาก
	6) นักเรียนได้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ งานอาชีพที่ตนเองเลือกเพื่อปรับตัวให้เข้ากับอาชีพและเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพ	4.33	0.82	มาก
	7) ฝึกทักษะอาชีพอย่างเข้มข้นให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสถานประกอบการ ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์จริง	4.56	0.50	มากที่สุด
	8) นักเรียน ม.ปลาย มีโอกาสได้รับการฝึกอาชีพ ฝึกการทำงาน ในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง	4.44	0.74	มาก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ ของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง (N=9)		
		μ	σ	ระดับ
	9) ฝึกทักษะอาชีพที่มีอยู่ในครัวเรือน/ชุมชนของนักเรียน หรือที่นักเรียนสนใจ โดยการสำรวจงานและสถานประกอบการที่อยู่ใกล้โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในแผนการนำนักเรียนออกฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพ หรือการทำงาน	4.11	0.74	มาก
	10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักสูตรในการฝึกอบรมอาชีพอย่างชัดเจน จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยชุมชนแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	4.22	0.63	มาก
	11) การติดตามผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้สอน ครูสอนงาน (Job Coach) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง	4.44	0.68	มาก
6	**การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน**	**4.15**	**0.61**	**มาก**
	6.1 จัดกิจกรรมประจำวันให้นักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง	4.44	0.50	มาก
	6.2 จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	4.56	0.68	มากที่สุด
	6.3 จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มมีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจุดหมายร่วมกัน ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน	4.00	0.67	มาก
	6.4 จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาทักษะการดูแลตนเอง และทักษะทางสังคมเพื่อนำสู่ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน	3.78	0.63	มาก
	6.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงาน ทำอาชีพให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ	3.89	0.57	มาก
	6.6 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเห็นคุณค่า ความสามารถของตน	4.22	0.63	มาก
เฉลี่ยรวม		**4.26**	**0.64**	**มาก**

จากตารางที่ 9 พบว่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีต่อความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับอยู่ในระดับ มาก (μ = 4.26, σ = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.32, σ = 0.64) รองลงมา คือ ด้านที่ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.30, σ = 0.64) ด้านที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.24, σ = 0.61) ด้านที่ 5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.23, σ = 0.64) ด้านที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.22, σ = 0.65) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 6 การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.15, σ = 0.61)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) ของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม รวมจำนวนทั้งหมด 9 คน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องความเหมาะสม เป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ แสดงในตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อที่	รายการตรวจสอบรับรองรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N =9)		
		μ	σ	ระดับ
1.	**ด้านความเป็นประโยชน์**	**4.38**	**0.62**	**มาก**
	1.1 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีประโยชน์ต่อการบริหารและการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	4.56	0.50	มากที่สุด
	1.2 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.22	0.63	มาก
	1.3 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ	4.44	0.68	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	รายการตรวจสอบรับรองรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N =9)		
		μ	σ	ระดับ
	1.4 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม	4.22	0.79	มาก
	1.5 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพผู้เรียน ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	4.44	0.50	มาก
2	**ด้านความเป็นไปได้**	**4.33**	**0.63**	**มาก**
	2.1 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อพัฒนานักเรียนได้	4.22	0.63	มาก
	2.2 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถนำไปใช้ได้จะได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.11	0.57	มาก
	2.3 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายไม่ยุ่งยาก และซับซ้อนจนเกินไป	4.56	0.68	มากที่สุด
	2.4 ผลจากการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯได้รับความคุ้มค่าทั้งในด้านงบประมาณและเวลา	4.22	0.79	มาก
	2.5 ตัวชี้วัดของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ นี้สามารถนำไปปฏิบัติและเกิดผลได้ตามวัตถุประสงค์	4.56	0.50	มากที่สุด
3.	**ด้านความเหมาะสม**	**4.38**	**0.59**	**มาก**
	3.1รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสม	4.33	0.67	มาก
	3.2 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารในการบริหารโรงเรียน	4.56	0.50	มากที่สุด
	3.3 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความพิการ	4.44	0.50	มาก
	3.4 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มุ่งพัฒนานักเรียนใน 3 ด้าน คือ พัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ พัฒนาทางการศึกษา การพัฒนาทักษอาชีพ มีความเหมาะสม	4.22	0.63	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	รายการตรวจสอบรับรองรูปแบบ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N =9)		
		μ	σ	ระดับ
	3.5 การนำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ มีความเหมาะสม	4.33	0.67	มาก
4	**ด้านความถูกต้องครอบคลุม**	**4.32**	**0.62**	**มาก**
	4.1 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.67	0.67	มากที่สุด
	4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ ด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร ในโรงเรียนมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.44	0.68	มาก
	4.3 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการบริหารทรัพยากรในโรงเรียนมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.11	0.74	มาก
	4.4 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอนมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.11	0.57	มาก
	4.5 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ ด้านการพัฒนาครูศึกษาพิเศษมืออาชีพมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.00	0.67	มาก
	4.6 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทั้ง 3 ด้านมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.56	0.50	มากที่สุด
	4.7 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการพึ่งพาตนเองมีความครอบคลุมเพียงพอ	4.22	0.63	มาก
	4.8 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องตามหลักการบริหารการศึกษา มีความครอบคลุม น่าเชื่อถือ และเป็นระบบ	4.44	0.50	มาก
เฉลี่ยรวม		**4.35**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 10 พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในภาพรวมเห็นด้วย อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.35, σ = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.38, σ = 0.62) ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก (μ= 4.38, σ = 0.59) ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.33, σ = 0.63) และมีด้านความถูกต้องครอบคลุม อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.32, σ = 0.62)

ข้อเสนอแนะที่ได้รับ

1. โรงเรียนควรปรับปรุงแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี 2562 ให้สอดรับกับองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน

2. โรงเรียนควรมีการพัฒนาครู บุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนานักเรียนในด้านการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนทั้ง 3 ด้าน

3. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของครูผู้สอนควรมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน

4. ควรนำรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนไปสอบถามถึงความเห็นด้วยกับรูปแบบกับโรงเรียนการศึกษาพิเศษอื่นที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเช่นกัน

5. รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ควรเพิ่มองค์ประกอบของรูปแบบที่ใช้ในการบริหาร อีก 1 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 2.1) นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) 2.2) แผนการพัฒนา (แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)

นอกจากนี้ยังได้รับคำแนะนำให้แก้ไข เพิ่มเติม ข้อความ ตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบย่อยของรูปแบบให้มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ มากยิ่งขึ้น

สรุปรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ มีองค์ประกอบของรูปแบบที่ใช้ในการบริหาร 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
2. การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา ประกอบด้วย
   2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์)
   2.2 แผนการพัฒนา (แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)
3. การบริหารทรัพยากร ประกอบด้วย
   3.1 การบริหารงานบุคลากร
   3.2 การบริหารงบประมาณ
   3.3 การบริหารจัดการ
   3.4 การบิหารวัสดุอุปกรณ์

4. การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย
   4.1 การวิเคราะห์
   4.2 การออกแบบ
   4.3 การพัฒนา
   4.4 การนำไปใช้
   4.5 การประเมินผล
5. การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ
6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วย
   6.1 การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ
   6.2 การพัฒนาการศึกษา
   6.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ
7. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ภาพที่ 11 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ผู้วิจัยนำรูปแบบการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง ที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพในการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาฯ ไปทดลองใช้ และจัดทำเป็นแบบสอบถามกับผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 18 โรงเรียน จำนวน 216 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ว่าเห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบที่นำมาใช้ในการบริหารมากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบการบริหารฯ ต่อไป

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางที่ 11 ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	รายการ	จำนวน (n = 216)	ร้อยละ
1	**ตำแหน่ง**		
	- ผู้บริหาร	18	11.11
	- รองผู้บริหาร	18	11.11
	- ครู	162	66.67
	- กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	18	11.11
	รวม	**216**	**100**
2	**เพศ**		
	- ชาย	86	51.85
	- หญิง	130	48.15
	รวม	**216**	**100**
3	**อายุผู้ตอบแบบสอบถาม**		
	- 21-30 ปี	51	22.22
	- 31-40 ปี	60	28.40
	- 41-50	57	27.16
	- 51 ปีขึ้นไป	48	22.22
	รวม	**216**	**100**

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	จำนวน (n = 216)	ร้อยละ
4	**ระดับการศึกษา**		
	- ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	-	-
	- ระดับปริญญาตรี	118	55.56
	- สูงกว่าปริญญาตรี	98	44.44
	รวม	**216**	**100**
5	**ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา**		
	- ต่ำกว่า 5 ปี	40	25.93
	- 5-10 ปี	128	50.62
	- มากกว่า 10 ปี	48	23.46
	รวม	**216**	**100**

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นครู จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 เพศหญิง จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 48.15 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 28.40 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 มีประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา 5 - 10 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 50.62

ตอนที่ 2 สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำนวน 18 โรงเรียน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ดังแสดงในตารางที่ 12 ดังนี้

ตารางที่ 12 ผลความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำนวน 18 โรงเรียน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร**	**4.44**	**0.53**	**มาก**
	1.1 ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างสำหรับครู ผู้บริหารเป็นที่ยกย่อง เคารพ นับถือ ศรัทธาไว้วางใจและทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ	4.44	0.52	มาก
	1.2 ผู้บริหารประพฤติตนในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับครูโดยการสร้างแรงจูงใจ	4.38	0.55	มาก
	1.3 ผู้บริหารกระตุ้นครูให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	4.41	0.51	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	1.4 ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ	4.51	0.56	มากที่สุด
	1.5 ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.46	0.50	มาก
2	**การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน**	**4.43**	**0.52**	**มาก**
	2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์	**4.47**	**0.52**	**มาก**
	1) มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ได้	4.52	0.54	มากที่สุด
	2) กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงก่อนที่จะมีการดำเนินงาน มีการกำหนดกลยุทธ์และจัดสรรทรัพยากรเหมาะสมกับการดำเนินงาน	4.39	0.52	มาก
	3) เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กะทัดรัด ใช้ภาษาเข้าใจง่ายและแถลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทุกคนสามารถเข้าใจได้อย่างชัดแจ้ง	4.38	0.51	มาก
	4) เกิดจากการมีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย	4.49	0.0	มาก
	5) มีการนำผลสำเร็จและสภาพปัญหาที่พบในอดีตมาเป็นข้อมูลในการในการกำหนดนโยบายใหม่	4.51	0.50	มากที่สุด
	6) ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลโดยส่วนรวม	4.50	0.54	มาก
	2.2 แผนพัฒนา (แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)	**4.39**	**0.52**	**มาก**
	1) นำผลการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของหน่วยงานโดยกระบวนการ SWOT Analysis มาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาโรงเรียน	4.50	0.55	มาก
	2) นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ มากำหนดเป็นภารกิจหลักในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน	4.49	0.50	มาก
	3) แผนพัฒนาของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติ หน่วยงานต้นสังกัด และจังหวัด	4.41	0.53	มาก
	4) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม	4.46	0.50	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	5) มีการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนา มีความครอบคลุมกับภารกิจ จุดเน้นของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีความเหมาะสม	4.51	0.50	มากที่สุด
	6) ดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยจัดทำโครงการและกิจกรรม เป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน	4.53	0.51	มากที่สุด
	7) จัดระบบโครงสร้างการบริหารงานและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ	4.52	0.54	มากที่สุด
	8) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและภารกิจในการพัฒนานักเรียน	4.28	0.50	มาก
	9) ตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพของแผนงาน โครงการ กิจกรรม เปรียบเทียบกับเป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จ	4.35	0.50	มาก
	10) มีการวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.36	0.51	มาก
	11) จัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา	4.20	0.50	มาก
	12) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	4.11	0.67	มาก
3	**การบริหารทรัพยากร**	**4.35**	**0.54**	**มาก**
	3.1 การบริหารงานบุคคล	**4.36**	**0.57**	**มาก**
	1) การวางแผนอัตรากำลังเกิดจาก การวิเคราะห์ภาระงาน การจัดกลุ่มงาน การกำหนดตำแหน่งตามความต้องการจำเป็นภายในโรงเรียน และกลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียน	4.30	0.53	มาก
	2) การสรรหาและคัดเลือกบุคคลตามการวางแผนอัตรากำลังได้ดำเนินการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากรที่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการศึกษาพิเศษ	4.36	0.52	มาก
	3) บำรุงรักษาบุคลากร ให้ขวัญกำลังใจ ให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ และมีกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน	4.41	0.74	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	4) เสริมสร้างประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรสู่มืออาชีพด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างนวัตกรรม สื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น	4.36	0.51	มาก
	5) ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เมื่อไม่สามารถพัฒนาได้ควรมีการปรับเปลี่ยนงานหรือปรับให้ออกจากงาน	4.37	0.54	มาก
	3.2 การบริหารงบประมาณ	**4.36**	**0.52**	**มาก**
	1) รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ	4.50	0.52	มาก
	2) ใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ และพิจารณางบประมาณที่สนับสนุนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างชัดเจนเป็นพิเศษ	4.53	0.52	มากที่สุด
	3) บริหารจัดการงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	3.94	0.54	มาก
	4) ขอรับบริจาคจากแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน	4.24	0.51	มาก
	5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและจัดหาสนับสนุนงบประมาณสมทบ	4.25	0.50	มาก
	6) ติดตาม ตรวจสอบ ผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อย่างต่อเนื่อง	4.45	0.50	มาก
	7) นำหลักการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานมาใช้เป็นหลักในการบริหาร	4.60	0.53	มากที่สุด
	3.3 การบริหารจัดการ	**4.34**	**0.53**	**มาก**
	1) จัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงานโครงการ ยุทธศาสตร์ โดยมีจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย	4.38	0.52	มาก
	2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา	4.35	0.51	มาก
	3) มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้นำ และผู้สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	4.40	0.50	มาก
	4) นำระบบการนิเทศภายในมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน	4.39	0.50	มาก
	5) การนำกระบวนการวิจัย มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร	4.02	0.61	มาก
	6) กระจายอำนาจความรับผิดชอบและการตัดสินใจให้ทีมงาน เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารโดยองค์คณะบุคคล	4.51	0.53	มากที่สุด

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์	**4.33**	**0.54**	**มาก**
	1) ฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ อุปกรณ์ โดยระบุไว้ในแผนงาน โครงการ	4.23	0.53	มาก
	2) ฝ่าย/กลุ่มงาน ที่รับผิดชอบในการจัดหาพัสดุเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงาน โครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ	4.40	0.50	มาก
	3) มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ โดยระบุชื่อรายการ วิธีการได้มา ราคา วันที่ได้มา ตลอดจนจำนวนหน่วยพัสดุ	4.26	0.69	มาก
	4) มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้ว ให้กับฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู ที่เป็นเจ้าของแผนงาน โครงการ และทำบัญชีควบคุมกับของเดิมที่มีอยู่แล้ว	4.44	0.50	มาก
	5) มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณ และมีการขายหรือทำลายเมื่อพัสดุนั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน	4.26	0.54	มาก
	6) โรงเรียนจัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้	4.35	0.51	มาก
	7) จัดห้องเรียน ห้องพัฒนาศักยภาพ หรือห้องแก้ไขความบกพร่อง ให้มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการ	4.37	0.51	มาก
4	**การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน**	**4.38**	**0.56**	**มาก**
	4.1 การวิเคราะห์	**4.31**	**0.54**	**มาก**
	1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจากเอกสารหลักสูตร งานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.08	0.58	มาก
	2) สร้างแบบประเมินศักยภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือตนเอง โดยคำนึงถึงสภาพจริงของนักเรียนรายบุคคล	4.55	0.54	มากที่สุด
	3) เลือกวิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.29	0.51	มาก
	4) กำหนดภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.30	0.52	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	4.2 การออกแบบ	**4.50**	**0.53**	**มาก**
	1) พัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.50	0.54	มาก
	2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามเป้าหมายของหลักสูตร	4.52	0.55	มากที่สุด
	3) พัฒนาเครื่องมือวัดการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมความรอบรู้ ทักษะ เจตคติที่ต้องการให้เกิด ภาระงานในการจัดการเรียนรู้และสภาพจริงของนักเรียนแต่ละคน	4.49	0.51	มาก
	4) เขียนคำอธิบายและระบุขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละภาระงานอย่างชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	4.55	0.54	มากที่สุด
	5) ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี ก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้	4.53	0.53	มากที่สุด
	6) จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่ง่ายจัดไว้เป็นลำดับแรก	4.42	0.51	มาก
	4.3 การพัฒนา	**4.31**	**0.55**	**มาก**
	1) จัดทำรายการกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนดีขึ้น	4.20	0.62	มาก
	2) เลือกวิธีในการจัดการเรียนรู้และหรือสื่อในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.39	0.52	มาก
	3) ตรวจสอบวัสดุ เทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.25	0.50	มาก
	4) นำเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ในการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เข้ากับโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตร	4.41	0.55	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	4.4 การนำไปใช้	**4.42**	**0.55**	**มาก**
	1) วางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้	4.39	0.51	มาก
	2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	4.55	0.53	มากที่สุด
	3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน	4.16	0.68	มาก
	4) มีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังจากการนำแผนไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน	4.57	0.50	มากที่สุด
	4.5 การประเมินผล	**4.38**	**0.63**	**มาก**
	1) ตรวจสอบทบทวนและประเมินภายในกระบวนการการออกแบบจัดการเรียนรู้ว่าแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดสนับสนุนและเป็นอุปสรรคบ้าง	4.46	0.50	มาก
	2) ประเมินผลความรู้ความสามารถของนักเรียนตามสภาพจริง มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน อย่างต่อเนื่อง	4.32	0.61	มาก
	3) พัฒนารูปแบบการวัด ประเมินผลหลากหลายวิธี มีความเที่ยงตรง ครอบคลุมหลักสูตร และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน	4.38	0.75	มาก
	4) เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินมีความชัดเจน เป็นไปได้ มีความยุติธรรม ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.44	0.52	มาก
5	**การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ**	**4.39**	**0.54**	**มาก**
	5.1 พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและนักเรียน	4.16	0.57	มาก
	5.2 พัฒนาความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน	4.34	0.52	มาก
	5.3 พัฒนาความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอน และการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆในการพัฒนาผู้เรียน	4.48	0.52	มาก
	5.4 ให้ความรู้และเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพ เช่น กระบวนการ PLC กระบวนการ Coaching and Mentoring การแสดงผลงานด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ เพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	4.36	0.53	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	5.5 ให้ความรู้และความเข้าใจเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.39	0.53	มาก
	5.6 อบรมให้ความรู้ในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงและอิงพัฒนาการของผู้เรียน	4.48	0.55	มาก
	5.7 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน และนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน	4.39	0.51	มาก
	5.8 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาอื่นหรือองค์กรอื่นตามความเหมาะสม	4.50	0.59	มาก
6	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**	**4.37**	**0.53**	**มาก**
	6.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ	**4.27**	**0.56**	**มาก**
	1) การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจ โดยงานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ และนักจิตวิทยาคลินิก	4.38	0.51	มาก
	2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กายภาพบำบัด	4.19	0.52	มาก
	3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กิจกรรมบำบัด	4.14	0.61	มาก
	4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้ธาราบำบัด	4.44	0.50	มาก
	5) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม พัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ที่ครอบคลุมนักเรียนทุกระดับความพิการ	4.22	0.65	มาก
	6.2 การพัฒนาทางการศึกษา	**4.44**	**0.52**	**มาก**
	1) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียน	4.40	0.51	มาก
	2) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ	4.52	0.54	มากที่สุด
	3) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.33	0.52	มาก
	4) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษากำหนดทิศทางในการร่วมกันดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.25	0.54	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	5) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการเป็นรายบุคคล	4.53	0.53	มากที่สุด
	6) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน 1) ทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	4.53	0.53	มากที่สุด
	7) การวัดและประเมินผลด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	4.36	0.50	มาก
	8) การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา	4.56	0.53	มากที่สุด
	6.3 การพัฒนาทางทักษะอาชีพ	**4.39**	**0.52**	**มาก**
	1) การสำรวจอาชีพที่นักเรียน ผู้ปกครอง ต้องการ และประเมินคัดกรอง ความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียน สภาพชุมชน หมู่บ้านที่นักเรียนอาศัยอยู่ และความเป็นไปได้โดยโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมกัน	4.52	0.50	มากที่สุด
	2) จัดหลักสูตรงานอาชีพที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทดลอง และงานอาชีพต่าง ๆ มีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือในงานอาชีพ	4.51	0.50	มากที่สุด
	3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	4.47	0.53	มาก
	4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ควบคู่กับแผนการเปลี่ยนผ่าน (ITP) เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มที่พิการไม่รุนแรง สามารถพัฒนาเรียนรู้ได้	4.53	0.56	มากที่สุด

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	5) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนเริ่มจากการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้ สู่การค้นหาอาชีพเหมาะสมกับตนเองและสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่	4.35	0.51	มาก
	6) นักเรียนได้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ งานอาชีพที่ตนเองเลือกเพื่อปรับตัวให้เข้ากับอาชีพและเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพ	4.43	0.50	มาก
	7) ฝึกทักษะอาชีพอย่างเข้มข้นให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครูอาชีพหรือวิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ตามสาขางานอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์จริง	4.36	0.54	มาก
	8) นักเรียน ม.ปลาย มีโอกาสได้รับการฝึกอาชีพ ฝึกการทำงานในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง	4.44	0.50	มาก
	9) ฝึกทักษะอาชีพที่มีอยู่ในครัวเรือน/ชุมชนของนักเรียนหรือที่นักเรียนสนใจ โดยการสำรวจงานและสถานประกอบการที่อยู่ใกล้โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในแผนการนำนักเรียนออกฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพหรือการทำงาน	4.26	0.51	มาก
	10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักสูตรในการฝึกอบรมอาชีพอย่างชัดเจน จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยชุมชนแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	4.00	0.53	มาก
	11) การติดตามผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้สอน ครูสอนงาน (Job Coach) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกับผู้ปกครอง อย่างต่อเนื่อง	4.40	0.53	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
7	**การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน**	**4.44**	**0.54**	**มาก**
	7.1 จัดกิจกรรมประจำวันให้นักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง	4.47	0.54	มาก
	7.2 จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล เพื่อให้รู้จักช่วยเหลือตนเองได้	4.50	0.53	มาก
	7.3 จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มมีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจุดหมายร่วมกัน ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน	4.51	0.56	มากที่สุด
	7.4 จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาทักษะการดูแลตนเอง และทักษะทางสังคมเพื่อนำสู่ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน	4.46	0.50	มาก
	7.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงาน ทำอาชีพให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ	4.32	0.56	มาก
	7.6 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเห็นคุณค่า ความสามารถของตน	4.37	0.55	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.39**	**0.53**	**มาก**

จากตารางที่ 12 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยรวมทั้งหมด 7 ด้าน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.39, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ด้านที่ 7 ด้านการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ ด้านที่ 2 ด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.52) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 3 ด้านการบริหารทรัพยากร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.54)

ขั้นตอนที่ 5 ติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

5.1 ผลการติดตามผลการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

สอบถามความคิดเห็นของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีต่อผลการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 โดยใช้แบบสอบถาม ดังแสดงในตอนที่ 1 ตารางที่ 13

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	รายการ	จำนวน (n = 73)	ร้อยละ
1	**ตำแหน่ง**		
	- ครู	60	82.19
	- กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	13	17.81
	รวม	**73**	**100**
2	**เพศ**		
	- ชาย	26	35.62
	- หญิง	47	64.38
	รวม	**73**	**100**
3	**อายุผู้ตอบแบบสอบถาม**		
	- 21-30 ปี	16	21.92
	- 31-40 ปี	17	23.29
	- 41-50 ปี	32	43.83
	- 51 ปีขึ้นไป	8	10.96
	รวม	**73**	**100**
4	**ระดับการศึกษา**		
	- ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	-	-
	- ระดับปริญญาตรี	48	65.75
	- สูงกว่าปริญญาตรี	25	34.25
	รวม	**73**	**100**
5	**ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา**		
	- ต่ำกว่า 5 ปี	10	13.70
	- 5-10 ปี	46	63.01
	- มากกว่า 10 ปี	17	23.29
	รวม	**73**	**100**

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นครู จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 82.19 เพศหญิง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 64.38 อายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 43.84 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 65.73 มีประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา 5 - 10 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 63.01

ตอนที่ 2 สำรวจความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
1	**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร**	**4.52**	**0.62**	**มากที่สุด**
	1.1 ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี น่าเคารพ นับถือ น่าศรัทธาไว้วางใจ	4.51	0.58	มากที่สุด
	1.2 ผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ครู และบุคลากร	4.47	0.60	มาก
	1.3 ผู้บริหารกระตุ้นครูให้รู้จักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางใหม่ ๆ มาใช้แก้ปัญหา อยู่เสมอ	4.49	0.60	มาก
	1.4 ผู้บริหารเอาใจใส่ และให้ความสำคัญแก่ครูทุกคน ทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าต่อหน่วยงาน	4.52	0.60	มากที่สุด
	1.5 ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.52	0.68	มากที่สุด
2	**การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน**	**4.51**	**0.58**	**มากที่สุด**
	2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์)	**4.51**	**0.55**	**มากที่สุด**
	1) นโยบายมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ได้	4.59	0.57	มากที่สุด
	2) นโยบายกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงก่อนที่จะมีการดำเนินงาน มีการกำหนดกลยุทธ์และจัดสรรทรัพยากรเหมาะสมกับการดำเนินงาน	4.44	0.60	มาก
	3) นโยบายเป็นถ้อยคำ หรือข้อความที่กะทัดรัด ใช้ภาษาเข้าใจง่ายและแสดงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ทุกคนเข้าใจได้อย่างชัดแจ้ง	4.51	0.53	มากที่สุด

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	4) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	4.55	0.50	มากที่สุด
	5) มีการนำผลสำเร็จและสภาพปัญหาที่พบในอดีตมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายใหม่	4.47	0.58	มาก
	6) นโยบายตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลโดยส่วนรวม	4.51	0.55	มากที่สุด
	2.2 แผนพัฒนา (แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)	**4.51**	**0.57**	**มากที่สุด**
	1) แผนพัฒนาโรงเรียน เกิดจากการวิเคราะห์ องค์กรโดยกระบวนการ SWOT Analysis ร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย	4.59	0.52	มากที่สุด
	2) นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ มากำหนดเป็นภารกิจหลักในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน	4.59	0.52	มากที่สุด
	3) แผนพัฒนาของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติ หน่วยงานต้นสังกัด และจังหวัด	4.51	0.66	มากที่สุด
	4) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง	4.53	0.50	มากที่สุด
	5) มีการจัดทำแผนงาน โครงการ มีความครอบคลุมกับภารกิจจุดเน้นของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	4.55	0.52	มากที่สุด
	6) มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยจัดทำโครงการและกิจกรรม เป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน	4.52	0.50	มากที่สุด
	7) โครงสร้างการบริหารงานและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารมีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพ	4.48	0.55	มาก
	8) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและภารกิจในการพัฒนานักเรียน	4.51	0.55	มากที่สุด
	9) มีการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพของแผนงาน โครงการ กิจกรรม เปรียบเทียบกับเป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จ	4.56	0.68	มากที่สุด
	10) มีการวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.37	0.69	มาก
	11) จัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา	4.51	0.58	มากที่สุด
	12) มีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	4.45	0.60	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
3	**การบริหารทรัพยากร**	**4.48**	**0.58**	**มาก**
	3.1 การบริหารงานบุคคล	**4.43**	**0.60**	**มาก**
	1) มีการวางแผนอัตรากำลัง จากการวิเคราะห์ภาระงาน และความต้องการจำเป็นภายในโรงเรียน	4.60	0.59	มากที่สุด
	2) มีการสรรหาและคัดเลือกบุคคลตามกรอบอัตรากำลัง และดำเนินการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากรที่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน	4.36	0.53	มาก
	3) ให้ขวัญกำลังใจครู บุคลากร ให้มีกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ	4.56	0.62	มากที่สุด
	4) เสริมสร้างประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรสู่มืออาชีพด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่เสมอ	4.41	0.57	มาก
	5) ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร และปรับเปลี่ยนงานหรือปรับให้ออกจากงาน เมื่อพบว่าไม่สามารถทำงานนั้น ๆ ได้	4.22	0.67	มาก
	3.2 การบริหารงบประมาณ	**4.46**	**0.57**	**มาก**
	1) โรงเรียนได้รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ	4.58	0.55	มากที่สุด
	2) ใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้และให้ความสำคัญกับงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นพิเศษ	4.51	0.58	มากที่สุด
	3) บริหารจัดการงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและปฏิบัติตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.58	0.52	มากที่สุด
	4) มีการขอรับบริจาคจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานและเอกชน ต่าง ๆ	4.27	0.56	มาก
	5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและจัดหาสนับสนุนงบประมาณสมทบ	4.21	0.64	มาก
	6) ติดตาม ตรวจสอบ ผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อย่างต่อเนื่อง	4.53	0.55	มากที่สุด
	7) นำหลักการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานมาใช้	4.56	0.60	มากที่สุด

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	3.3 การบริหารจัดการ	**4.51**	**0.61**	**มากที่สุด**
	1) วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงานโครงการ ยุทธศาสตร์ เน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการมีส่วนร่วม	4.59	0.66	มากที่สุด
	2) โครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียนและกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา	4.51	0.55	มากที่สุด
	3) มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้นำ ผู้สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	4.60	0.59	มากที่สุด
	4) นำระบบการนิเทศภายในมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน	4.36	0.61	มาก
	5) การนำกระบวนการวิจัย มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร	4.51	0.58	มากที่สุด
	6) กระจายอำนาจความรับผิดชอบและการตัดสินใจให้ทีมงานบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารโดยองค์คณะบุคคล	4.52	0.68	มากที่สุด
	3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์	4.51	0.54	มากที่สุด
	1) ฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ อุปกรณ์ไว้ในแผนงาน โครงการ	4.51	0.53	มากที่สุด
	2) ฝ่าย/กลุ่มงาน ที่รับผิดชอบในการจัดหาพัสดุเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงาน โครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ	4.55	0.60	มากที่สุด
	3) มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ อย่างถูกต้อง ชัดเจนตามระเบียบวิธีการบริหารพัสดุ	4.52	0.50	มากที่สุด
	4) มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้ว ให้กับฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู ที่เป็นเจ้าของแผนงาน โครงการ และทำบัญชีควบคุมกับของเดิมที่มีอยู่แล้ว	4.51	0.58	มากที่สุด
	5) มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณและมีการขายหรือทำลายเมื่อพัสดุนั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน	4.59	0.54	มากที่สุด
	6) โรงเรียนจัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้	4.41	0.52	มาก
	7) จัดห้องเรียน ห้องพัฒนาศักยภาพ ห้องปฏิบัติการ ให้มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการของนักเรียน	4.47	0.50	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
4	**การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน**	**4.40**	**0.54**	**มาก**
	4.1 การวิเคราะห์	**4.43**	**0.53**	**มาก**
	1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจากเอกสารหลักสูตร งานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.45	0.52	มาก
	2) แบบประเมินศักยภาพนักเรียนครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น โดยคำนึงถึงสภาพจริงของนักเรียนรายบุคคล	4.49	0.53	มาก
	3) วิธีการในการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.36	0.51	มาก
	4) ภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ มุ่งเพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.41	0.54	มาก
	4.2 การออกแบบ	**4.47**	**0.52**	**มาก**
	1) จุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.53	0.58	มากทีสุด
	2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้นักเรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามเป้าหมายของหลักสูตร	4.51	0.62	มากที่สุด
	3) เครื่องมือวัดการพัฒนาทักษะมีความครอบคลุมความรู้ ทักษะเจตคติที่ต้องการให้เกิด และสภาพจริงของนักเรียนรายบุคคล	4.47	0.53	มาก
	4) เขียนคำอธิบายและระบุขั้นตอนการปฏิบัติในแต่ละภาระงานไว้อย่างชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	4.48	0.53	มาก
	5) ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่นักเรียนจำเป็นต้องมีก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม	4.45	0.52	มาก
	6) จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้จากภาระงานที่ง่ายไปหาภาระงานที่ยากขึ้น	4.36	0.51	มาก
	4.3 การพัฒนา	**4.46**	**0.57**	**มาก**
	1) จัดทำรายการกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนดีขึ้น	4.44	0.50	มาก
	2) เลือกวิธีการและเลือกสื่อในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.53	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	3) ตรวจสอบวัสดุ เทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.33	0.57	มาก
	4) นำเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ในการจัดการเรียนรู้มารวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตร	4.52	0.54	มากที่สุด
	4.4 การนำไปใช้	**4.54**	**0.54**	**มากที่สุด**
	1) วางแผนในการบริหารจัดการเพื่อการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	4.37	0.54	มาก
	2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	4.62	0.54	มากที่สุด
	3) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ	4.63	0.56	มากที่สุด
	4) มีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังจากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้นักเรียนเรียบร้อยแล้ว	4.56	0.52	มากที่สุด
	4.5 การประเมินผล	**4.50**	**0.59**	**มาก**
	1) มีการตรวจสอบ ทบทวนและประเมิน ภายในกระบวนการการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อทราบผล พัฒนา และปรับปรุง	4.47	0.55	มาก
	2) ประเมินผลความรู้ ทักษะ ความสามารถของนักเรียนตามสภาพจริง เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน อย่างต่อเนื่อง	4.55	0.62	มากที่สุด
	3) รูปแบบการวัด ประเมินผลหลากหลายวิธี สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน มีความเที่ยงตรง ครอบคลุมหลักสูตรและเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน	4.42	0.55	มาก
	4) การประเมินผลมีเกณฑ์การตัดสินที่ชัดเจน มีความยุติธรรมเป็นไปได้ ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.53	0.60	มากที่สุด
5	**การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ**	**4.48**	**0.59**	**มาก**
	5.1 พัฒนาครูให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและนักเรียน	4.55	0.52	มากที่สุด
	5.2 พัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน	4.51	0.55	มากที่สุด
	5.3 พัฒนาให้เป็นผู้มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอน และการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆในการพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอๆ	4.47	0.53	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	5.4 ศึกษาหาความรู้และเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพ การชมการแสดงผลงานด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ และการศึกษาค้นคว้าด้วยรูปแบบ วิธีการต่าง ๆ	4.45	0.57	มาก
	5.5 สร้างความรู้และความเข้าใจ ในเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	4.55	0.62	มากที่สุด
	5.6 ให้การอบรมพัฒนาความรู้ในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงและอิงพัฒนาการของผู้เรียน	4.40	0.68	มาก
	5.7 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนและนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนได้	4.59	0.57	มากที่สุด
	5.8 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาอื่นหรือองค์กรอื่นตามความเหมาะสม	4.36	0.67	มาก
6	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**	**4.47**	**0.61**	**มาก**
	6.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ	**4.39**	**0.62**	**มาก**
	1) พัฒนาการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจของนักเรียน โดยงานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ และนักจิตวิทยาคลินิก	4.53	0.55	มากที่สุด
	2) พัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายของนักเรียนโดยใช้กายภาพบำบัด	4.40	0.52	มาก
	3) พัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมบำบัด	4.53	0.64	มากที่สุด
	4) พัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายของนักเรียนโดยใช้ธาราบำบัด	4.42	0.68	มาก
	5) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ให้ครอบคลุมนักเรียนทุกคน	4.22	0.67	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	6.2 การพัฒนาทางการศึกษา	**4.52**	**0.56**	**มากที่สุด**
	1) พัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.58	0.62	มากที่สุด
	2) พัฒนาด้านกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาการศึกษาของนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.40	0.52	มาก
	3) พัฒนาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.59	0.57	มากที่สุด
	4) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกัน	4.56	0.57	มากที่สุด
	5) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) แก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายเป็นรายบุคคล	4.60	0.59	มากที่สุด
	6) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	4.53	0.58	มากที่สุด
	7) มีการวัดและประเมินผลด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ กับนักเรียนทุกคน	4.51	0.50	มากที่สุด
	8) การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนให้มีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา	4.42	0.52	มาก
	6.3 การพัฒนาทางทักษะอาชีพ	**4.48**	**0.64**	**มาก**
	1) มีการสำรวจอาชีพที่นักเรียน ผู้ปกครอง ต้องการ และประเมินคัดกรอง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง	4.52	0.62	มากที่สุด
	2) จัดให้มีงานอาชีพที่หลากหลายให้นักเรียนได้เรียนรู้ ทดลอง และมีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ	4.40	0.61	มาก
	3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนทุกระดับชั้น	4.55	0.62	มากที่สุด

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ควบคู่กับแผนการเปลี่ยนผ่าน (ITP) ในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับนักเรียนกลุ่มที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเรียนรู้ได้	4.51	0.60	มากที่สุด
	5) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้สู่การค้นหาอาชีพเหมาะสมกับตนเอง	4.60	0.68	มากที่สุด
	6) ให้นักเรียนได้โอกาสปรับตัวให้เข้ากับอาชีพที่เลือกและเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพ โดยผ่านการฝึกฝน เรียนรู้ ทดลอง ภายในโรงเรียนเป็นอย่างดี	4.53	0.68	มากที่สุด
	7) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการฝึกทักษะอาชีพอย่างเข้มข้น จากครูผู้สอนอาชีพหรือวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีพ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ตามสาขางานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	4.25	0.68	มาก
	8) นักเรียน ม.ปลาย ได้รับการฝึกอาชีพ ฝึกการทำงานในสถานประกอบการที่โรงเรียนจัดหาให้อย่างต่อเนื่อง	4.59	0.57	มากที่สุด
	9) การสำรวจอาชีพ/งานและสถานประกอบการที่อยู่ใกล้โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการนำนักเรียนออกฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพหรือการทำงาน	4.26	0.64	มาก
	10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน สถานศึกษาที่จัดการสอนด้านอาชีพต่าง ๆ เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักสูตรในการฝึกอบรมอาชีพอย่างชัดเจน และจัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมนักเรียน	4.55	0.66	มากที่สุด
	11) การกำหนดให้ครูผู้สอน ครูสอนงาน (Job Coach) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกับผู้ปกครอง ติดตามผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง	4.53	0.66	มากที่สุด
7	**การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน**	**4.56**	**0.57**	**มากที่สุด**
	1) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันให้นักเรียนได้ทำด้วยตัวเอง	4.53	0.58	มากที่สุด
	2) การส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคลเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง หรือช่วยเหลือตนเองได้	4.52	0.52	มากที่สุด

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น (N=73)		
		μ	σ	ระดับ
	3) การส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มที่มีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีเป้าหมายร่วมกันและต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน	4.55	0.55	มากที่สุด
	4) จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาทักษะการดูแลตนเองและทักษะทางสังคมเพื่อนำสู่ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน	4.59	0.57	มากที่สุด
	5) จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงาน การทำอาชีพเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ อยู่เสมอ	4.56	0.66	มากที่สุด
	6) จัดกิจกรรมในวาระโอกาสต่าง ๆ ให้นักเรียนได้แสดงออกเพื่อสร้างความมั่นใจ และเห็นคุณค่า ความสามารถของตน	4.62	0.54	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.50**	**0.58**	**มาก**

จากตารางที่ 14 พบว่าครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับ มาก (μ = 4.50 , σ = 0.58) เมื่อพิจารณาผลความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน อยู่ในระดับ มากที่สุด (μ = 4.56, σ = 0.57) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร อยู่ในระดับ มากที่สุด (μ = 4.52, σ = 0.62) ด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับ มากที่สุด (μ = 4.51, σ = 0.58) ด้านการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.48, σ = 0.59) ด้านการบริหารทรัพยากร อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.48, σ = 0.58) และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อยู่ในระดับ มาก (μ = 4.47, σ = 0.61) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก (μ = 4.40, σ = 0.54)

5.2 การติดตามผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เกิดจากการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในปีการศึกษา 2562 โดยใช้แบบสังเกตประเมิน แล้วนำผลไปเปรียบเทียบกับผลของปีการศึกษา 2561

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	รายการ	จำนวน (n = 114)	ร้อยละ
1	**ตำแหน่ง**		
	- ครูผู้สอน	18	15.79
	- ผู้ปกครองนักเรียน	96	84.21
	รวม	**114**	**100**
2	**เพศ**		
	- ชาย	46	40.35
	- หญิง	68	59.65
	รวม	**114**	**100**
3	**อายุผู้ตอบแบบสอบถาม**		
	- 21-30 ปี	17	14.91
	- 31-40 ปี	36	31.58
	- 41-50	24	21.05
	- 51 ปีขึ้นไป	37	32.46
	รวม	**114**	**100**
4	**ระดับการศึกษา**		
	- ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	69	60.53
	- ระดับปริญญาตรี	42	36.84
	- สูงกว่าปริญญาตรี	3	2.63
	รวม	**114**	**100**
5	**ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา**		
	- ต่ำกว่า 5 ปี	8	7.02
	- 5-10 ปี	101	88.59
	- มากกว่า 10 ปี	5	4.39
	รวม	**114**	**100**

จากตารางที่ 15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 84.21 เพศหญิง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 59.65 อายุอยู่ระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 32.46 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 60.53 มีประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา 5 - 10 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 88.59

ตอนที่ 2 การสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2562 ดังแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2562

ข้อ	คุณภาพชีวิตนักเรียน	(N = 114)		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	**ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ**	**4.44**	**0.54**	**มาก**
	1.1 สุขภาพร่างกายของนักเรียนของท่านแข็งแรงดีขึ้น ไม่มีปัญหาเจ็บป่วย เรื้อรัง	4.46	0.52	มาก
	1.2 นักเรียนรู้จักดูแลสุขภาพร่างกาย และสุขนิสัยที่ดีขึ้น	4.46	0.54	มาก
	1.3 นักเรียนของท่านมีนิสัยร่างเริงแจ่มใสขึ้น	4.37	0.61	มาก
	1.4 นักเรียนของท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีขึ้นและมีน้ำใจกับผู้อื่น	4.53	0.54	ดีมาก
	1.5 นักเรียนมีกล้ามเนื้อแข็งแรง น้ำหนักตัวอยู่ในเกณฑ์ปกติ	4.36	0.55	มาก
	1.6 นักเรียนของท่านมีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้นและสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้น	4.51	0.58	ดีมาก
	1.7 นักเรียนของท่านมีความอดทน รู้จักการรอคอยมากขึ้น	4.52	0.50	ดีมาก
	1.8 นักเรียนแสดงออกทางด้านพฤติกรรมดีขึ้น	4.40	0.51	มาก
	1.9 นักเรียนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆที่จัดให้ได้ดี	4.45	0.53	มาก
	1.10 นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับคนจำนวนมากได้โดยไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม	4.35	0.51	มาก
	1.11 นักเรียนมีสัมมาคารวะต่อครู หรือผู้ปกครอง ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว	4.41	0.61	มาก
	1.12 นักเรียนสามารถดูแลสุขภาพกายและจิตใจของตนเองได้อย่างเหมาะสม เช่น การรู้จักออกกำลังกายตามศักยภาพของตน การรู้จักทานยาตามเวลาได้ด้วยตนเอง	4.43	0.53	มาก
2	**ด้านการพัฒนาทางการศึกษา**	**4.40**	**0.55**	**มาก**
	2.1 นักเรียนสามารถอ่านข้อความสื่อความหมายได้	4.51	0.58	ดีมาก
	2.2 นักเรียนสามารถเขียนข้อมูลส่วนตัวของตัวเองลงในแบบฟอร์มการข้อข้อมูลได้	4.50	0.50	มาก
	2.3 นักเรียนสามารถสื่อสาร ถาม ตอบ กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	4.34	0.55	มาก
	2.4 นักเรียนรู้ค่าของตัวเลข และค่าของเงิน สามารถใช้จ่ายเงินเพื่อการซื้อ ขาย ได้ด้วยตนเอง	4.47	0.52	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อ	คุณภาพชีวิตนักเรียน	(N = 114)		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	2.5 นักเรียนสามารถบอกเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง หรือที่พบเห็นได้อย่างเข้าใจ	4.52	0.52	ดีมาก
	2.6 นักเรียนเข้าใจในสัญลักษณ์สื่อความหมายที่เป็นสากลได้ เช่น สัญลักษณ์บอกห้องน้ำชาย-หญิง สัญลักษณ์ห้ามสูบบุหรี่ สัญลักษณ์บอกทางหนีไฟ เครื่องหมายจราจร เป็นต้น	4.54	0.57	ดีมาก
	2.7 นักเรียนสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นต่อผลงานเพื่อน หรือสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นได้	4.48	0.57	มาก
	2.8 นักเรียนสามารถใช้คำพูด หรือภาษาที่เหมาะสมแก่บุคคลและโอกาสได้ดี	4.30	0.53	มาก
	2.9 นักเรียนสามารถใช้คำสั่ง คำขอร้อง ได้อย่างเข้าใจ	4.36	0.50	มาก
	2.10 นักเรียนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องโทรศัพท์มือถือ เพื่อการสื่อสารและหาความรู้ได้	4.36	0.53	มาก
	2.11 นักเรียนสามารถร้องเพลง หรือท่องบทกลอน หรือบทอาขยาน ที่คุ้นชินได้	4.22	0.54	มาก
	2.12 นักเรียนสามารถบอกปฏิเสธหรือดูแลตนให้ปลอดภัยจากสิ่งที่เป็นอันตรายได้	4.19	0.68	มาก
3	**ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ**	**4.41**	**0.54**	**มาก**
	3.1 นักเรียนสามารถเตรียม เครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำงานหรือทำอาชีพเองได้	4.49	0.50	มาก
	3.2 นักเรียนสามารถใช้อุปกรณ์ เครื่องในการทำงานหรือทำอาชีพได้อย่างถูกวิธี	4.39	0.51	มาก
	3.3 นักเรียนสามารถทำงานทั่วไป หรือการทำงานอาชีพได้ตามศักยภาพ	4.51	0.54	ดีมาก
	3.4 นักเรียนทำงานตามลำดับขั้นตอนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพความพิการ	4.45	0.50	มาก
	3.5 นักเรียนสามารถทำงานตามคำสั่งได้	4.35	0.59	มาก
	3.6 นักเรียนสามารถทำความสะอาด หรือทำงานบ้านได้ด้วยตนเอง	4.33	0.53	มาก
	3.7 นักเรียนปฏิบัติงานที่มอบหมายด้วยความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา	4.32	0.64	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อ	คุณภาพชีวิตนักเรียน	(N=114)		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	3.8 นักเรียนทำงานหรือปฏิบัติงานอาชีพด้วยความตั้งใจและอดทนต่อการทำงาน	4.54	0.52	ดีมาก
	3.9 นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีน้ำใจกับเพื่อน ๆ หรือผู้อื่นที่ร่วมงาน	4.32	0.52	มาก
	3.10 นักเรียนมีลักษณะนิสัยเป็นคนซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้	4.28	0.62	มาก
	3.11 นักเรียนสามารถควบคุมตนเองได้เมื่อเกิดความไม่พึงพอใจ	4.54	0.53	ดีมาก
	3.12 ท่านมอบหมายภาระงานที่เหมาะสมให้นักเรียนทำอยู่เสมอ	4.39	0.51	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.42**	**0.55**	**มาก**

จากตาราง 16 พบว่า ผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2562 โดยรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาผลความคิดเห็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.55) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนาทางการศึกษา อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.55)

การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพนักเรียน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพนักเรียน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	ปีการศึกษา 2561 N =168		ปีการศึกษา 2562 N = 114		t – value	P
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ	3.43	0.54	4.44	0.54	39.57	.00
2. ด้านการศึกษา	3.40	0.55	4.40	0.55	39.34	.00
3. ด้านทักษะอาชีพ	3.42	0.57	4.41	0.54	31.53	.00
เฉลี่ยรวม	**3.41**	**0.55**	**4.42**	**0.55**	**47.89**	**.00**

นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05*

จากตารางที่ 17 พบว่า คุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เมื่อนำผลที่ได้จากการประเมินมาเปรียบเทียบกันระหว่างปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 ปรากฏว่า คุณภาพชีวิตของนักเรียนในปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.55) ซึ่งสูงกว่าปีการศึกษา 2561 ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.41, S.D. = 0.55) และเมื่อเปรียบเทียบกันเป็นรายด้าน ปรากฏผลเป็น ดังนี้

ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.43, S.D. = 0.54) และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.54)

ด้านการศึกษา ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.40, S.D. = 0.55) และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.55)

ด้านทักษะอาชีพ ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.42, S.D. = 0.57) และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.54)

จากผลดังกล่าว สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่นำมาใช้ในการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ปีการศึกษา 2562 ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน สูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2561 ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยผสานวิธี (Mixed Methodology) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนข้อเท็จจริงได้ครอบคลุมมากกว่าการใช้วิธีเดียว โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของ โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของ โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 5 ติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยทั้ง 5 ขั้นตอนที่กล่าวมามีรายละเอียดของวิธีการวิจัยในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา

ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนานักเรียน 2) ด้านครูของโรงเรียน 3) ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านการจัดการเรียนการสอน 5) ด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ครู จำนวน 60 คน ผู้ปกครอง จำนวน 260 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ปีการศึกษา 2562 รวม 335 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่ มอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 187) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง จำแนกเป็นผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 155 คน ครู จำนวน 52 คน และสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน โดยไม่รวมผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้แทนครู

1.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการสอนและการดูแลนักเรียนที่พิการทางสติปัญญาของครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ และระดับชั้นเรียนของนักเรียนในปกครองดูแล

ตัวแปรตาม ได้แก่ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ในด้านต่าง ๆ

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1.4.1 สัมภาษณ์ครู ผู้ ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยแบบสัมภาษณ์

1.4.2 สอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนานักเรียน 2) ด้านครูของโรงเรียน 3) ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านการจัดการเรียนการสอน 5) ด้านการบริหารจัดการซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดจัดลำดับคุณภาพ 5 ระดับ (Rating scale) ของลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 107) โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ มีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ - ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

แบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยพิจารณาถึงแนวคิดให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้อง
4. ทำการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
5. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง ค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์
6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์หลังการทดลอง ให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น

แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือโดยศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากขอบเขตของการรายงาน นำมาเป็นแนวทางกำหนดกรอบในการกำหนดคำถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไปหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามแนวคิดของ Rovinelli และ Hambleton โดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. นายศักดา เรืองเดช ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. นางสุรัญจิต วรรณนวล ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ท้ายเรือคำ อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

4. นางกชกร สุ่มมาตย์ ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 28 จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

5. นางฉัตรชนก ตันมา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่

โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.5 - 1 นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลที่ได้จากการทดลองใช้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตัวแทนครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยตนเอง

2. จัดประชุมคณะครูทั้งโรงเรียน ชี้แจงทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากครูที่ปรึกษาทุกระดับชั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ครู และผู้ปกครอง

3. ครูที่ปรึกษา นำแบบสอบถามความคิดเห็นมอบให้ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตอบในการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. นำแบบสอบถามให้ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถาม แล้วนำส่งคืนผู้วิจัย

5. ครูที่ปรึกษารวบรวมแบบสอบถามที่ผู้ปกครองนักเรียนกรอกเรียบร้อยแล้วส่งคืนผู้วิจัย

6. จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และขอความร่วมมือกรรมการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เพื่อสรุปประเด็น เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การบันทึกเสียง แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เทปสนทนา เนื้อความจากเอกสาร ดำเนินการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่น

1.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อได้รับข้อมูลคืนมาทั้งหมดแล้ว จึงพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

1.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครู และผู้ปกครองที่มีต่อสภาพการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51- 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นกับสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ในด้านนั้น ๆ ในระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นกับสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านนั้น ๆ ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นกับสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านนั้น ๆ ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นกับสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านนั้น ๆ ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นกับสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านนั้น ๆ ในระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ทำให้ได้แนวทางและรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต่อไป

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์ในพัฒนาดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

2.2.1 ร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2.2.2 แบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จากขั้นตอนที่ 1 ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) สังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาเป็นองค์ประกอบของกระบวนการบริหาร ซึ่งองค์ประกอบหลักประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนาโรงเรียน 3) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 5) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง พร้อมตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาและนำมาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะ

2.3.2 ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ระหว่างองค์ประกอบหลักกับตัวบ่งชี้ โดยแนบร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ และแบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบ

2.3.3 นำร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างรูปแบบ และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตามฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบรูปแบบ และสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุง

การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ไปเปรียบเทียบเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความสอดคล้องกัน ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความสอดคล้อง ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความสอดคล้อง ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความสอดคล้อง ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความสอดคล้อง ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญใช้ความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จากผู้เชี่ยวชาญ โดยการดำเนินการจัดทำคู่มือการสนทนากลุ่ม สำหรับผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม และผู้ร่วมสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกเสียง วีดีโอ และสมุดบันทึกเพื่อใช้ในบันทึกการสนทนา โดยมีผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกการสนทนา

3.2 ผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 คน รวม จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ นักบริหาร ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารงาน จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ นักวิชาการ นักวิจัย ที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในด้านการดูแลคนพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มผู้ที่เป็นผู้ปกครองคนพิการที่บกพร่องทางสติปัญญา ในฐานะผู้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ จำนวน 3 คน

ดำเนินการตรวจสอบความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อการนำไปทดลองใช้จริง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.3.1 ก่อนการสนทนากลุ่ม

1) กำหนดหัวข้อและประเด็นการสนทนาที่สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2) กำหนดวัน เวลา สถานที่ สำหรับการสนทนากลุ่ม

3) สร้างแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยดำเนินการ ดังนี้

1.3.1) วิเคราะห์เนื้อหาจากรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สร้างเป็นร่างแบบประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ของรูปแบบต่อการปฏิบัติจริง เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งกำหนดค่าระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

1.3.2) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงเป็นแบบประเมินที่สมบูรณ์สำหรับการใช้เก็บข้อมูล

3.3.2 กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 คน รวมจำนวน 9 คน ประกอบด้วย

1) นายมานิตย์ คำงาม ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาพิเศษ

2) นายชูศักดิ์ ชูมาลัยวงศ์ อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล จังหวัดพิจิตร

3) นายสถาพร วิสามารถ อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนสุพรรณบุรี - ปัญญานุกูล จังหวัดสุพรรณบุรี

4) ดร.พิกุล เลียวสิริพงศ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ ภาควิชาพื้นฐาน และการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวิมล ใจงาม อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลยสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

6) ดร.ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน ศึกษาธิการจังหวัดเชี่ยวชาญ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่

7) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาธร แก่นมณี ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

8) นางอัมพวรรณ อินปั๋น ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

9) นางสุชาดา วงศ์ศรี ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับชั้นมัธยมศึกษาศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

3.3.3 การดำเนินการสนทนากลุ่ม

1) ดำเนินการสนทนากลุ่มโดยหัวข้อในการสนทนาจะเป็นการตรวจสอบด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2) บันทึกข้อมูล ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม ลงในสมุดบันทึกโดยผู้ช่วยผู้วิจัย บันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง ถ่ายวีดีโอการสนทนากลุ่ม

3) นำแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลังการสนทนากลุ่ม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิเคราะห์โดยมีการตรวจสอบ และตีความข้อมูลตลอดเวลาขณะที่ปฏิบัติการสนทนากลุ่ม มีการจัดทำบันทึกภาคสนามไว้อย่างละเอียด และเป็นระบบพร้อมทั้งได้มีการทำดัชนี (Index) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้กำหนดไว้อย่างกว้าง เพื่อตอบปัญหาการวิจัย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) และเป็นการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ซึ่งมี 3 ขั้นตอน (Miles and Huberman, 1994. อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2549: 361 - 362) ดังนี้

3.4.1 การจัดระเบียบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาจัดระเบียบเพื่อทำข้อมูลให้เป็นระเบียบทั้งในทางกายภาพและทางเนื้อหา

3.4.2 การแสดงข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลอันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วจากการสนทนาทั้ง 3 กลุ่ม เข้าด้วยกันตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง เพื่อนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษา

3.4.3 การหาข้อสรุป ผู้วิจัยตีความ และตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ตรงประเด็นของการวิจัย หาข้อสรุปและตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมทั้งตรวจสอบข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือ

นำข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มมาพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และพร้อมนำรูปแบบที่ได้ไปทดลองใช้

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51- 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมเป็นไปได้ ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมเป็นไปได้ ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมเป็นไปได้ ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมเป็นไปได้ ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิใช้ค่าความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

นำรูปแบบการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตร และการออกแบบการเรียนการสอน การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง ที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพในการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาฯ นำไปทดลองใช้และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ โดยจัดทำเป็นแบบสอบถามกับผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร ประกอบด้วย โรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 19 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งหมด จำนวน 171 คน

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนเฉพาะความพิการที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 18 โรงเรียน ใช้วิธีการเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มและจำนวนที่เหมาะสมที่มีความเข้าใจในเรื่องการบริหารโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวนโรงเรียนละ 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวนโรงเรียนละ 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

(ม.4 - ม.6) ระดับชั้นละ 3 คน รวมเป็น 9 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 216 คน

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่ ประเด็นในองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ใช้สอบถามผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพทั่วไป เพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จำนวน 108 ข้อ เพื่อให้มีความครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารให้มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร จำนวน 5 ข้อ
2. การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนาโรงเรียน
   - 2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) จำนวน 6 ข้อ
   - 2.2 แผนพัฒนา (แผนพัฒนาการจัดการศึกษาแผนปฏิบัติการประจำปี) จำนวน 12 ข้อ
3. การบริหารทรัพยากร
   - 3.1 การบริหารงานบุคคล จำนวน 5 ข้อ
   - 3.2 การบริหารงบประมาณ จำนวน 7 ข้อ
   - 3.3 การบริหารจัดการ จำนวน 6 ข้อ
   - 3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 7 ข้อ
4. การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน
   - 4.1 การวิเคราะห์ จำนวน 4 ข้อ
   - 4.2 การออกแบบ จำนวน 6 ข้อ
   - 4.3 การพัฒนา จำนวน 4 ข้อ
   - 4.4 การนำไปใช้ จำนวน 4 ข้อ

4.5 การประเมินผล จำนวน 4 ข้อ

5. การการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ จำนวน 8 ข้อ

6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

6.1 การพัฒนาสุขภาพทางกาย และจิตใจ จำนวน 5 ข้อ

6.2 การพัฒนาทางการศึกษา จำนวน 8 ข้อ

6.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ จำนวน 11 ข้อ

7. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน จำนวน 6 ข้อ

ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดจัดลำดับคุณภาพ 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 107) มีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิด

4.4 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือเป็นแบบ สอบถาม โดยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาผลที่ได้จากการวิจัยและจากการพัฒนารูปแบบจากการสนทนากลุ่ม แล้วนำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างและปรับปรุงเครื่องมือ จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างและปรับปรุงแล้วไปขอคำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาพิเศษ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านคนพิการทางสติปัญญา 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและวัดผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนระดับเชี่ยวชาญ 1 คน ได้แก่

1. นายศักดิ์ดา เรืองเดช ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. นางสุรัญจิต วรรณนวล ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

4. นางฉัตรชนก ตันมา ศึกษานิเทศชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่

5. นางกชกร สุ่มมาตย์ ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียน - ราชประชานุเคราะห์ 28 จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.5 - 1 และนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่ม

ตัวอย่างของโรงเรียนกาวิละอนุกูล จังหวัดเชียงใหม่ นำผลที่ได้จากการทดลองใช้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.5.1 ทำหนังสือแจ้งขอความร่วมมือไปยังผู้บริหาร รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเฉพาะความพิการ ที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

4.5.2 ส่งแบบสอบถามให้กับโรงเรียนเฉพาะความพิการในการตอบแบบสอบถาม

4.5.3 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยบรรจุซองที่จ่าหน้าถึงโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อส่งกลับมายังผู้วิจัย

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับข้อมูลคืนมาทั้งหมดแล้ว จึงพิจารณาตรวจสอบเพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

4.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

4.7.1 การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ (%)

4.7.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหารในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหารในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหารในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหาร อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง เห็นด้วยต่อรูปแบบการบริหารในระดับน้อยที่สุด

4.7.3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้โดยการใช้ค่าความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 การติดตามผลการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

โดยสอบถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อผลการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 โดยใช้แบบสอบถาม

กลุ่มเป้าหมาย การวิจัยในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จำนวน 73 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ตัวแปรต้น คือ องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน 3) การบริหารทรัพยากร 4) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน 5) การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 7) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสำหรับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 84 ชุด ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร จำนวน 5 ข้อ
2. การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน
   - 2.1) ด้านนโยบาย จำนวน 6 ข้อ
   - 2.2) ด้านแผนพัฒนา จำนวน 12 ข้อ
3. การบริหารทรัพยากร
   - 3.1 การบริหารงานบุคคล จำนวน 5 ข้อ
   - 3.2 การบริหารงบประมาณ จำนวน 7 ข้อ
   - 3.3 การบริหารจัดการ จำนวน 6 ข้อ
   - 3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 7 ข้อ
4. การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน
   - 4.1 การวิเคราะห์ จำนวน 4 ข้อ
   - 4.2 การออกแบบ จำนวน 6 ข้อ
   - 4.3 การพัฒนา จำนวน 4 ข้อ

4.4 การนำไปใช้ จำนวน 4 ข้อ
4.5 การประเมินผล จำนวน 4 ข้อ
5. การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ จำนวน 8 ข้อ
6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
6.1 การพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ จำนวน 5 ข้อ
6.2 การพัฒนาการศึกษา จำนวน 8 ข้อ
6.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ จำนวน 11 ข้อ
7. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง จำนวน 6 ข้อ

ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดจัดลำดับคุณภาพ 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 107)

5 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีต่อการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างและปรับปรุงเครื่องมือโดยปรับปรุงจากเครื่องมือที่ใช้สอบถามผู้ปกครอง ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.5 - 1 นำคำถามที่สร้างและปรับปรุงแล้วไปขอคำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมพิจารณาตรวจสอบ เพื่อให้ได้คำถามที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ จากนั้นปรับปรุงเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนน่านปัญญานุกูล จังหวัดน่าน จำนวน 30 คน นำผลการทดลองใช้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. จัดประชุมคณะครูทั้งโรงเรียน ชี้แจงทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือจากครูที่ปรึกษาทุกระดับชั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู

2. จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและขอความร่วมมือกรรมการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลคืนมาทั้งหมดแล้ว จึงพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ (%)

2. วิเคราะห์ผลการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547: 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติและมีผลการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติและมีผลการพัฒนา อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติและมีผลการพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติและมีผลการพัฒนา อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติและมีผลการพัฒนา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.2 การติดตามผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เกิดจากการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

โดยการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ ในปีการศึกษา 2562 โดยใช้แบบสอบถาม แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2561

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 297 คน และปีการศึกษา 2562 จำนวน 268 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 168 คน และปีการศึกษา 2562 จำนวน 114 คน เนื่องจากเป็นระดับชั้นที่โรงเรียนได้มีการนำทักษะทางด้านอาชีพไปทดลองใช้ในห้องปฏิบัติการอาชีพ ตามแหล่งเรียนรู้และสถานประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ชัดเจนกว่าระดับชั้นอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 และปีการศึกษา 2562

ระดับชั้น	ปีการศึกษา 2561		ปีการศึกษา 2562	
	ประชากร (คน)		ประชากร (คน)	
	ครูผู้สอน	ผู้ปกครองนักเรียน	ครูผู้สอน	ผู้ปกครองนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 4	6	51	6	31
มัธยมศึกษาปีที่ 5	6	51	6	30
มัธยมศึกษาปีที่ 6	4	40	6	28
รวม	**16**	**152**	**18**	**96**
รวมทั้งสิ้น	**168**		**114**	

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงานและความรู้ความเอาใจใส่ของครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการสอน การดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในปีการศึกษา 2561 และปีการศึกษา 2562

ตัวแปรตาม ความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 34 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 248 คน ที่มีต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ การศึกษา และทักษะอาชีพ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2561 และปีการศึกษา 2562

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นรายบุคคล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา

ตอนที่ 2 เป็นแบบการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกาย และจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ จำนวน 12 ข้อ
2. ด้านการศึกษา จำนวน 12 ข้อ
3. ด้านทักษะอาชีพ จำนวน 12 ข้อ

เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอนโดยกำหนดคะแนนของคำตอบในแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ไว้ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับมาก

4 หมายถึง มีมีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับดี

3 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับพอใช้

1 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับปรับปรุง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งเป็นลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างและปรับปรุงเครื่องมือโดยปรับปรุงจากเครื่องมือที่ใช้สอบถามผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามที่ใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.5 - 1 นำคำถามที่สร้างและปรับปรุงแล้วไปขอคำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมพิจารณาตรวจสอบ เพื่อให้ได้คำถามที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ จากนั้นปรับปรุงเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครู และผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่งตั้งครูที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ทำการสังเกตและประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยให้ประเมินว่านักเรียนมีคุณลักษณะเป็นไปตามประเด็นการสอบถามหรือไม่ และมอบหมายให้ครูประจำชั้นเก็บรวบรวบแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจากผู้ปกครองนักเรียนในชั้นของตนให้ครบทุกคน

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลคืนมาทั้งหมดแล้ว จึงพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ (%)
2. ผลการพัฒนาทักษะอาชีพ และการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547, หน้า 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับพอใช้
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือแสดงออกอยู่ในระดับปรับปรุง

3. เปรียบเทียบผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนปีการศึกษา 2561 และปีการศึกษา 2562 ใช้ค่าสถิติ ที แบบคู่ (Pair Simple t-test)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 การตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแก้ไข โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence) ระหว่างข้อคำถามกับลักษณะที่ต้องการวัด โดยใช้สูตรของโรวิเนล และแฮมเบิลตัน (Rowinell and Hambleton, 1977: 49 - 60 อ้างถึงในพิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2544: 273)

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\frac{\sum X}{N}$ คือ ผลรวมของคะแนนความคิดเห็น

N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

1.2 คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-Coefficient) ของ ครอนบาช (Cronbach, 1951 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552 : 71) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร

$$\alpha = \left(\frac{k}{k-1}\right)\left[1 - \frac{\sum_{i=1}^{k} S_i^2}{S^2}\right]$$

เมื่อ α = ดัชนีความเที่ยงของแบบสอบถามหรือสัมประสิทธิ์แอลฟา

K = จำนวนข้อคำถาม

S^2 = ความแปรปรวนของคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามทั้งฉบับ

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ค่าร้อยละ (%)

2.2 ค่าเฉลี่ยของกล่มตัวอย่าง ($\bar{x}$)

2.3 ค่าเฉลี่ยของประชากร (σ)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง (S.D.)

2.5 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (μ)

2.6 สถิติ ที (t-test)

2.7 ความถี่ (f)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2544). **คู่มือการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานการศึกษา "การจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน".** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (ม.ป.ป.). **หลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.** (ออนไลน์) ที่มา http://202.151.176.107:8080/public/health.do?cmd=goView&id=106. (21 ตุลาคม 2561).

_____. (2560). **แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2564.** ม.ป.พ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. (2546).**คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. (2550). **แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กฤษณะ คำสุวรรณ. (2550). **บทบาทของผู้บริหารในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนบูรณะศึกษาเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2553). **นิยามคำศัพท์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กิ่งแก้ว อารีรักษ์. (2548). **การจัดการความรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย.**กรุงเทพฯ: เมธี ทิปส์.

กุลยา ก่อสุวรรณ. (2553). **ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา.** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เกตุมณี แซงบุญเรือง. (2557). **การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษา.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จันทรานี สงวนนาม. (2551). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3).** กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

_____. (2545). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์

จิระพล พู่กัน. (2559). **ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 35 สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร.** ปริญญานิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จีรพันธ์ พิมพ์พันธ์. (2546). **เอกสารประการการสัมมนาเทคนิคการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศล.** นครปฐม: สำนักพิมพ์ผู้บริหารวัดไร่ขิง .

ชัญชนันท์ พิพัฒน์สุขดำรง. (2556). **การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.** วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหาร การศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2547). **การนิเทศการสอนแบบใหม่.** กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์.

ชาย โพธิสิตา. (2549). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์พริ้นติ้ง.

ชารี มณีศรี. (2546). **การนิเทศการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บูรพาสาส์น.

เชษินีร์ แสวงสุข. (2560). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู.** วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ณัชพร ศุภสมุทร์ และคณะ.(2553). **การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.** กรุงเทพฯ: สถาบันราชานุกูล.

ดารณี ธนะภูมิ. (2542). **การสอนเด็กปัญญาอ่อน.** กรุงเทพฯ: สมใจการพิมพ์.

ตั้ม คำพ่วง. (2558). **คู่มือปฏิบัติงาน การวิเคราะห์นโยบายและแผน.** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ทรรศนีย์ วราห์คำ. (2554). **การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม สังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทองสุข คุณมาศ. (2548). **การศึกษาการระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2**. วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหารการศึกษา) สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ทิศนา แขมมณี. (2548). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์.

ธัชชัย จิตรนันท์. (2555). **การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ธนาเพลส.

ธุมากร เจดีย์คำ. (2559). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2551). **วิชาหลักการบริหารการศึกษา.** ฉะเชิงเทรา: สถาบันราชภัฏราชนครินทร์.

นพวรรณ ศรีวงค์พานิช, พัฏ โรจน์มหามงคล.(2551). **ภาวะปัญญาอ่อน/ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โฮลิสติก พับลิชชิ่ง.

_____. (2554). **ภาวะปัญญาอ่อน/ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็กสำหรับเวชปฏิบัติทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.

นันทพร หาญวิทยาสกุล. (2548). **หลักการจัดการ.** กรุงเทพฯ: เอมพันธ์.

นิติธร ปิลวาสน์. (2561). **การพึ่งพาตนเอง.** (ออนไลน์) ที่มา http://taamkru.com/th/ (10 ธันวาคม 2561).

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2552). **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. (2544). **แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร.** วารสารวิชาการ. ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม. ฉบับที่ 14 (26 - 37).

บุญชม ศรีสะอาด. (2547). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประคอง ผลพิชญานันท์. (2552).**แนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินการจัดการศึกษาตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการ.** วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การศึกษาพิเศษ) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ประยงค์ จันทเต็ง. (2540). **ความคิดเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์. ปริญญามหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรีชา คัมภีปกรณ์ และคณะ. (2556). **ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารทรัพยากรการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม.

_____. (2548). **การนิเทศการสอน.** กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม.

ปุญชรัศมิ์ พันธุวัฒน์. (2560). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ คศ.ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

เปรมวดี เด่นศิริอักษร. (2557). **ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา.** กรุงเทพฯ: สถาบันราชนุกูล.

ผดุง อารยะวิญญู. (2542). **การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แว่นแก้ว.

ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกูล และ สุภาพ ฉัตราภรณ์. (2549). **การออกแบบการวิจัย.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระอโนชา สิมพา. (2553). **ทัศนะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย - ศรีนครินทรวิโรฒ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. ม.ป.ท.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2544). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2545). **การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน.** กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุป แมเนจเมนท์ จำกัด.

พิมพันธ์ เตชะคุปต์, สุวัฒนา เอี่ยมอรพันธ์, กมลพร บัณฑิตยานนท์. (2546). **แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุป แมเนจเมนท์ จำกัด.

ไพรินทร์ เหมบุตร. (2555).**กลยุทธ์การนิเทศเพื่อการพัฒนาครูมืออาชีพในเครือข่ายการนิเทศที่ 18.** วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ภารดี อนันต์นาวี. (2552). **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. ชลบุรี: มนตรี.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2554). **แนวคิด หลักการเกี่ยวกับนโยบาย. ชุดวิชา 2373 นโยบาย การวางแผนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา.** สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มิยากาวะ, ทาดาโอะ. (2550). **เศรษฐมิติเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: รู้แจ้ง.

มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย. (2560). **พระเมตตากับเด็กเยาวชนคนพิการ.** ม.ป.ท.

แมนสรวง แซ่ลี้. (2556). หลักการบริหารงบประมาณที่ดีของสถานศึกษา. (ออนไลน์). ที่มา https://mansuang1978.wordpress.com/2013. (9 ตุลาคม 2561)

ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). **ความเป็นครู (Self actualization for teachers).** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์

ยุวดี แก้วสอน. (2558). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การบริหารการศึกษา). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รัชนีกร ทองสุขดี. (2550). **เอกสารประกอบการสอนกระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ (100303).** เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.** เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. 19 สิงหาคม 2542.

_____. (2550). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.** เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก. 24 สิงหาคม 2550.

_____. (2550). **พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550.** เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก. 27 กันยายน 2550.

_____. (2552)**. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551.** เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก. 5 กุมภาพันธ์ 2551.

_____.(2552)**. ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552.** เล่ม 126 ตอนพิเศษ 106 ง. 29 กรกฎาคม 2552.

_____. (2553). **พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.** เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก 22 กรกฎาคม 2553.

_____. (2556). **พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556.** เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก. 29 มีนาคม 2556.

_____. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.** เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.

_____. (2561). **กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561.** เล่มที่ 135 ตอนที่ 11 ก

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). **ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ.** เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 210 ง. 23 สิงหาคม 2560.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรมฉบับบบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์. (2548). **การพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

โรงพยาบาลกรุงเทพ. (2561). **ธาราบำบัด.** (ออนไลน์). ที่มา: https://www.bangkokhospital-chiangmai.com/ธาราบำบัด-hydrotherapy/. (สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2561)

โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่. (2560). **รายงานการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (Self Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2560.** โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่. (เอกสารอัดสำเนา)

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **การวัดด้านจิตพิสัย.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วรพิชญ์ ลิขิตายน. (2560). **การบริหารจัดการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดสระบุรี ให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง.** ลพบุรี: วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์: สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 . 179 – 189

วรรณี เจตจำนงนุช และคณะ. (2560). **มาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ.** วารสารวิธีวิทยาการวิจัย. ปีที่ 30. ฉบับที่ 2. (171 – 173)

วราภรณ์ เปียขุนทด. (2561). **การบริหารงานบุคคล.** (ออนไลน์). ที่มา https://www.gotoknow.org/posts/369177. (8 ตุลาคม 2561)

วสันต์ ปานทอง และคณะ. (2556). **รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.** วารสารศึกษาศาตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.ปีที่ 15 ฉบับพิเศษ. 198 – 199.

วันเพ็ญ ศรีแก้ว. (2552). **การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่.** การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ วท.ม. เกษตรศาสตร์ (ส่งเสริมการเกษตร). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วารี ถิระจิตร. (2541). **การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่.** (ออนไลน์). ที่มา : http://www.opdc.go.th. (11ธันวาคม 2555)

วิจิตร ศรีสะอ้าน และอวยชัย ชบา. (2551). **การบริหารงบประมาณสถานศึกษา.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). **การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี.

วิเชียร เย็นกาย และคณะ. (2554). **ศึกษาองค์ประกอบในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** สุทธิปริทัศน์: วารสาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

วิเชียร วิทยอุดม. (2554). **การจัดการสมัยใหม่.** กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) บริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2555). **การบริหารจัดการและการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของรัฐ.** กรุงเทพฯ: โฟรเพช.

วีระศักดิ์ วงศ์อินทร์. (2557). **การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี.

ศกลวรรณ เปลี่ยนขำ. (2550). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา.** วิทยานิพนธ์ คศ.ด. (หลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา). คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

ศรัณยู ศิริเจริญธรรม.(2556). **ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อความเป็นครูมืออาชีพของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ศรียา นิยมธรรม. (2538). **ความบกพร่องทางการได้ยิน ผลกระทบทางจิตวิทยา การศึกษาและสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รำไทยเพรส.

_____. (2546).**การศึกษาพิเศษ.** กรุงเทพฯ: บริษัท ธนธัชการพิมพ์จำกัด.

ศักดา สถาพรวจนา. (2549). **การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). **ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม.** พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศิริพงศ์ อุบลพงษ์. (2553). **สภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.** ทุนอุดหนุนการวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2546). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สถาบันราชนุกูล (2559). **ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยและการดูแลสุขภาพในบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สมคิด บางโม. (2553). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: วิทยาพัฒน์.

สมนึก วิสุทธิแพทย์. (2557). **การพัฒนารูปแบบการบริหารการให้บริการวิชาการแก่อุตสาหกรรมของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.** วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สมยศ นาวีการ. (2545). **พฤติกรรมองค์กร (Organization Behavior).** กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

สมาน ปรีชา. (2548). **การพัฒนาการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โรงเรียนเมยวดีพิทยาคม อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สละ คณาฤทธิ์. (2545). **การประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา** จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์. ปริญญามหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561).** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน.** กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **ปฏิรูปครูสู่ฝัน.** กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

_____. (2549). **แนวปฏิบัติงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษานิติบุคคลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

_____. (2551). **แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2561). **แนวทางการปฏิบัติงาน ตามโครงการพัฒนาครูรูปแบบครบวงจร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** ม.ป.ท. .

_____. (2560).**มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา: เพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พิมพ์ดี.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **คู่มือการปฏิบัติงานกระบวนการสร้างคุณค่าและกระบวนการสนับสนุน.** ม.ป.พ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2538). **คู่มือการใช้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559).** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2550). **คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาครู และผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2553). **ทรัพยากรเพื่อการศึกษา.** กรุงเทพฯ: น้ำพริกหวานกราฟิก จำกัด

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2556). **การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ.** กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

_____. (2556). **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล.** กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

____. (2557). **รายงานผลการติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาสของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.** ม.ป.ท.

_____. (2559). **รายงานการประเมินโครงการพัฒนาวิชาชีพเพื่อการมีงานทำ สำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

_____. (2561). **ชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเอง วิชาความรู้พื้นฐานด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เล่มที่ 5 การจัดกิจกรรมฟื้นฟูศักยภาพคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ.** กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. (2545). **หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

สุกัญญา งามบรรจง.(2559). **การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุจิตรา แซ่จิว. (2556). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษากับพฤติกรรมการสอนของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด**. วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สุจินต์ สว่างศรี.(2554).**การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สุทธิพร วิจิตรพันธุ์. (2549).**การนิเทศแบบคลินิกเพื่อพัฒนาสมรรถภาพในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลของครูผู้สอนนักเรียนเรียนรวมระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล.** วิทยานิพนธ์. ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุเทพ อ่วมเจริญ. (2547). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 462411 การออกแบบการสอน.** นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2555). **หลักการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา.** เอกสารประกอบสอน. นครพนนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.

_____. (2555**). เอกสารการสอน วิชาการบริหารทรัพยากรการบริหารสถานศึกษา (School Administrative Resources Management).** นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.

_____. (2555). **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารทรัพยากรการบริหารสถานศึกษา.** นครพนม: คณะศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม.

สุรชาติ ใฝ่รัชตพานิช. (2546). **หลักการจัดการ.** กรุงเทพฯ: ประสานมิตร.

สุรพล เพชรไกร. (2554). **เทคนิคการจูงใจ.** พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนาพริ้นท์ติ้ง.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2543). **รายงานการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

หวน พินธุพันธ์. (2554). **นักบริหารมืออาชีพ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรพันธ์ ประสิทธิรัตน์. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** ปริญญานิพนธ์ ศษ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.

อวยชัย ศรีตระกูล. (2555). **การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อินทิรา บริบูรณ์. (2556). **การจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเครือข่ายโรงเรียนนานาชาติเวลล์ส สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย - ศรีนครินทรวิโรฒ.

อุดม ชูลีวรรณ และชวลิต เกิดทิพย์. (2560). **องค์ประกอบของการบริหารคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล.** วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา: ปีที่ 28 ฉบับที่ 3. 36 – 47.

อุไรวรรณ ปฐมบูรณ์. (2556). **การศึกษาสภาพปัญหาทรัพยากรการบริหารสำหรับการสอนภาษาจีนในโรงเรียนประเภทการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในภาคตะวันออก.** วิทยานิพนธ์. คม. (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เอกรินทร์ สี่มหาศาล. (2545). **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

Bowles, Wendy Lyn. (1996). **Quality of life adults with spina bifida: an issue of equality.** Australia: University of New South Wales. [Online]. Available: http:22adt.usq.edu.au [December/20/2019].

Brolin, D.E., & Loyd, R.J. (2004) **Career Development and Transition Services: A Functional Life Skills Approach.** (4th Ed) Upper Sadler River, NJ: Merrill Prentice Hall. Cook, Aloyd Allen & Olsen, Edward G. (1982). School and Community. **In Encyclopedia of Educational Research. Revised Edition.**

Follett, M. (1995). **Prophet of Management.** Washington: Beard Books.

Good, Carter V. (editor). (1973). **Dictionary of Education**. 3rd edition. New York: McGraw - Hill Book Company.

Gren, Thomas A. (1996). **Teaching Student with Mental Retardation: A life Goal Curriculum Planning Approach.** New Jersey: Prentice-Hall.

Gulick, L.H. (1936). **Notes on the theory of Organization.** Papers on the Science of Administration Cited in Bartol, D. Martin, M tein & G. Matthews. (1998). Management: A pacific rim focus. (p. 20). 2nd ed. Roseville NSW: McGraw - Hill.

Joyce, B., and Weil, M., and Calhoun, E. (2003). **Decentralization and Marketization of Education in Singapore: A Case Study of the School Excellence Model.** [Online]. AvailableFrom:http://www.emeraldinsight.com/ 10.1108/ 09578230310481621.2003. [August /8/2007].

_____. (2004). **Models of Teaching.** 7th ed. New York: Courtesy of Reece Galleries, Inc.

_____. (2009). **Models of Teaching.** 8th ed. New York: Courtesy of Reece Galleries, Inc. Ka - Ho, Mok.

Karen Merle, Plant. (2007**). Coping with care-giving: behavior problems in preach children with development disabilities.** Ph.D. dissertation, University Southern Queensland.

Keeves, P. J. (1988). **Models and Model Building.** In Keeves, John P. (Editor). Educational Research, Methodology and Measurement: An International Handbook. U.K: Pergamum Press.

Kirk, Maree Louise. (2006). **Wellbeing for Children with a disability in New Zealand: A search for meaning by Maree Kirk.** [Online]. Available: http://adt.waikato.ac.nz/public/adt-uow20060529.122324/ [December/20/2019]

Nirje, B. (1985). **The Normalization principle and its human management implications.** In R.B. Kugel, & W. Wolfersberger (Eds.), Changing patterns in residential services for the mentally retarded. Washington, D.C.: President's Committee on Mental Retardation.

North house, Peter G. (2013). **Leadership Theory and Practice.** 6th ed. United States of America: Pearson prentice Hall.

Simmons, T. J., & Flexer, R.W. (2008). Transition to employment. In R.W. Flewer, R.M. Baer, P. Luft, & T, J. Simmons (Eds.), **Transition planning for secondary students with disabilities.** (pp. 230 - 257). Upper Saddle River, NJ; Pear.son

Smith, E.W, Krouse, S.W. and Atkinson, M.M., (1980). **The Educator's Encyclopedia.** New York: Prentice - Hall.

Smith, Ragan. (2005). **Instructional design.** Oklahoma: The University of Oklahoma, Courier Companies (Westford).

Stribling, D.M. (1993). **Initiation of School-Based Management in a new Texas Elementary School: Process and Product (New School).** (CD - ROM). Abstracts from: [ProQuest file: Dissertation Abstracts. (Item 9315023)]

Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development: Theory and practice.** New York: Harcourt Brace & World.

Tosi, Henry L., and Carroll, Stephen J. (1982). **Management**. 2nd edition. New York: John Wiley & sons.

Wehmeyer, Michael L. Martin Agran, and Carolyn Hughes. (1998*).* **Teaching Self – Determination to Student with Disabilities Basic Skills for Successful Transition.** New York: Paul H. Brookes publishing Co.

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปผลการศึกษาวิจัยครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งข้อค้นพบในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบไปใช้จริงในการพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยมีสรุปผลการวิจัยที่สามารถนำไปสู่ประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ได้แก่ ครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนานักเรียน 2) ด้านครูของโรงเรียน 3) ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ด้านการจัดการเรียนการสอน 5) ด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานของโรงเรียนเกี่ยวกับด้านดังกล่าวทั้ง 5 ด้าน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานด้านการพัฒนานักเรียน มีผลของการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ โดยมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับ ปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 2.80 และด้านดังกล่าวประกอบด้วยตัวบ่งชี้ในการพัฒนานักเรียน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ 2) ด้านการพัฒนาการศึกษา 3) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

1.2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้แนวทางและรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนต่อไป โดยผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบรูปแบบระหว่างองค์ประกอบหลักกับตัวบ่งชี้ ผลที่ได้พบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ มีองค์ประกอบของกระบวนการบริหาร 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย

นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) และแผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี) 3) การบริหารทรัพยากร ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการ การบริหารงานพัสดุ 4) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ การประเมินผล 5) การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 7) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง

1.3 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การตรวจสอบรูปแบบเพื่อศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ควรประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การบริหารจัดการในโรงเรียน 3) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน 4) การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 6) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน โดยในภาพรวมเห็นด้วย อยู่ในระดับ มาก

1.4 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 18 โรงเรียน สอบถามความคิดเห็น พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในภาพรวม อยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทุกด้าน ทำให้ได้รูปแบบการบริหารที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน ดังนี้

ภาพที่. 12 แสดงรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.5 ติดตามผลการใช้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

1.5.1 การติดตามผลการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จากการสอบถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า มีการปฏิบัติและมีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบเป็นรายด้าน ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

1.5.2 การติดตามผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เกิดจากการใช้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ จากผลการสังเกต ประเมินของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล ในด้านที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในปีการศึกษา 2562 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.5.3 เปรียบเทียบผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพนักเรียน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ พบว่า คุณภาพชีวิตของนักเรียนในปีการศึกษา 2562 อยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าปีการศึกษา 2561 ที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลความคิดเห็นรายด้าน ปรากฏผลเป็น ดังนี้

ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ด้านการศึกษา ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ด้านทักษะอาชีพ ปีการศึกษา 2561 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่นำมาใช้ในการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนปีการศึกษา 2562 ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน สูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2561 ทุกด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($p < .05$)

2. อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ มีผลการวิจัยครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
2. การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน
   2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์)
   2.2 แผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)
3. การบริหารทรัพยากร ประกอบด้วย
   3.1 การบริหารงานบุคคล ใช้การบริหารที่มีประสิทธิภาพและกระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ
   3.2 การบริหารงบประมาณ ด้วยการจัดหางบประมาณให้เพียงพอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน
   3.3 การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร
   3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์
4. การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน
   4.1 การวิเคราะห์
   4.2 การออกแบบ
   4.3 การพัฒนา
   4.4 การนำไปใช้
   4.5 การประเมินผล
5. การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ
6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
   5.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ
   5.2 การพัฒนาทางการศึกษา
   5.3 การพัฒนาทักษะอาชีพ
7. การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียนพิการ

นอกจากนี้ในการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัยที่ค้นพบโดยละเอียดในแง่มุมด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยมีข้อมูลที่สามารถนำไปสู่ประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีองค์ประกอบของรูปแบบที่ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) การบริหารนโยบายและแผนการพัฒนา 3) การบริหารทรัพยากร

4) การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน 5) การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 7) การพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง จากข้อค้นพบ เห็นได้จากความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในภาพรวม เห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นด้วยกับแนวทางของรูปแบบ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อระดับการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นที่มีต่อผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ของครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ใน 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และด้านทักษะอาชีพ พบว่ามีการปฏิบัติและแสดงออก อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน และมีผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการศึกษา และทักษะอาชีพนักเรียน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2561 กับปีการศึกษา 2562 พบว่า ปีการศึกษา 2562 มีผลการพัฒนาสูงกว่า ปีการศึกษา 2561 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05*

จากผลข้อมูลที่ปรากฏดังกล่าวข้างต้น เป็นเพราะว่ารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่เป็นผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาตามแนวคิดของ คีฟ (Keeve, 1988: 172) ว่าการสร้างและพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงและมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง และเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับ รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548: 92-93) ที่ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น 2) การสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหาร 3) การพัฒนารูปแบบการบริหาร 4) การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหาร 5) การสรุปและนำรูปแบบการบริหารไปใช้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อวยชัย ศรีตระกูล (2555) ได้ศึกษา วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบวิจัยและพัฒนา ที่ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหาร 2) การสร้างรูปแบบการบริหาร 3) การประเมินความเป็นไปได้และมีประโยชน์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุญชรัศมิ์ พันธุวัฒน์. (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบวิจัยและพัฒนา ที่มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา 2) การสร้างและพัฒนารูปแบบ 3) การใช้รูปแบบ 4) การประเมินการใช้รูปแบบ

ในขั้นรวบรวมปัญหา เพื่อให้รู้ว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง ได้มีการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นการพัฒนาการดำเนินงานตามรูปแบบที่มีการเชื่อมโยงส่วนที่เป็นการวิจัย และส่วนที่เป็นการพัฒนา (การแก้ปัญหา) เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ มีการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา กำหนดนโยบาย ปรับปรุงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระยะที่ 3 (2562 – 2564) ตามรูปแบบที่สรุปได้ เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2562 ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางของ โบวส์ (Bowles, 1996) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้ใหญ่ที่พิการช่วงล่างจากการบาดเจ็บของไขสันหลังส่วนล่างเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่ปกติ เพื่อนำเสนอสู่การออกกฎหมายพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการของเมืองนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พบว่า คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตของบุคคลทั่วไป การถูกเลือกปฏิบัติจากสังคมและครอบครัว ความต้องการของคนพิการนั้นต้องการรักษาสัมพันธภาพให้คงอยู่ในครอบครัว การให้โอกาสและมีงานทำ บทสรุปของการวิจัยนำไปสู่การออกกฎหมายและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประเทศออสเตรเลียในการเพิ่มโอกาสแก่คนพิการ

องค์ประกอบของรูปแบบด้านภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ผู้วิจัยได้ยึดตามแนวคิดของ บาส และอโวลิโอ (Bass and Avolio. 1994: 124 - 125) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ตาม 2) การสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ร่วมงาน กระตุ้นให้เกิดการทำงานเป็นทีม 3) การกระตุ้นทางปัญญาให้ผู้ตามเกิดการตื่นตัว ใช้ความคิดในการวิเคราะห์ พิจารณา ใช้สติในการแก้ปัญหา 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล รู้วิธีตอบสนองความต้องการของผู้ตามแต่ละคน เอาใจใส่ในความรู้สึกนึกคิด และยุวดี สอนแก้ว (2558) ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถดถอยไปในทิศทางเดียวกัน ได้สมการพยากรณ์ $Y = 0.163 + 0.968X$ เมื่อ X คือ ค่าคะแนนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา Y คือ คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีความสอดคล้องกับ ธุมากร เจดีย์คำ (2559) ได้ทำการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับ เชษินีร์ แสวงสุข (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และสร้างสมการ

พยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = .81 + .82X$ และสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}y = .82Z$

องค์ประกอบรูปแบบด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนที่ประกอบด้วย นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) และแผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี) นับเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นภาพอนาคตของโรงเรียนโดยการกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการทำงานซึ่งนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายตามกำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้มีแนวทางของขั้นตอนในการกำหนดนโยบายโดยเริ่มจากผู้บริหารกับบุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนด้วยกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ประเมินสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง หรือข้อได้เปรียบ (Strengths) จุดอ่อน หรือข้อเสียเปรียบ (Weaknesses) ประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็น โอกาสที่จะดำเนินการได้ (Opportunities) และอุปสรรคหรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานของโรงเรียน (Threats) นำผลที่ได้จากการประเมิน วิเคราะห์ มาร่วมกันกำหนดเป็นนโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) ของโรงเรียนก่อนที่จะร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายด้วยแผนการพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี) เพื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ที่สนองตอบกับกลยุทธ์ นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ภายใต้การเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนก่อนนำโครงการ/กิจกรรมนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ จึงส่งผลต่อความคิดเห็นของครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับคาโฮ มอค (Ka - ho Mok, 2003: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการกระจายอำนาจ เพื่อความเป็นเลิศสำหรับสถานศึกษาในประเทศสิงคโปร์ มีการกำหนดแผนกลยุทธ์ของแต่ละสถานศึกษาโดยการตรวจสอบทิศทางที่ชัดเจนที่มุ่งเน้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การพัฒนาแผนปฏิบัติการเพื่อจะสนับสนุนทิศทางนั้น การนำแผนไปปฏิบัติและการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ นอกจากนี้ทีมงานจะต้องถูกตรวจสอบโดยการบริหารบุคลากร เป็นการทบทวนว่าสถานศึกษา มีวิธีการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการผลักดันให้บุคลากรทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษ การที่สถานศึกษาใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสนับสนุนแผนกลยุทธ์และการปฏิบัติตามกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา

องค์ประกอบรูปแบบด้านการบริหารทรัพยากร มีผลจากความคิดเห็นของครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีความสอดดคล้องกับ สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2555: 14) กับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 79) ได้จำแนกทรัพยากรที่จำเป็นในการบริหารออกเป็น 4 ประเภท คือ คน เงิน

วัสดุ และการจัดการ โดยหลักการบริหารทรัพยากรของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ได้นำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเป็นกลไกในการบริหารงานด้านทรัพยากรให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายภายใต้การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับสไตร์บลิง (Stribling: 1993) ได้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยเท็กซัส (Texas A&M University) เมื่อปี 1993 เรื่อง “การริเริ่มเพื่อการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งขึ้นใหม่ของรัฐเท็กซัส: กระบวนการและผลผลิต” เนื่องจากในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีความเชื่อว่าโรงเรียนแต่ละแห่งมีความต้องการของบุคคลที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง และการที่จะระบุความต้องการเหล่านั้นได้ก็โดยการได้รับทราบความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้ปกครอง ครูและนักเรียน ในการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน และสอดคล้องกับ ฟอลเล็ตท์ (Follett. 1995: 21) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งองค์กรควรมีการปฏิบัติงานเป็นแบบมีอำนาจร่วมกัน (Power with) มากกว่าการมีอำนาจเหนือกว่า (Power Over) ดังนั้นควรมีการพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักบริหารกับผู้ปฏิบัติงานมากกว่าจะเป็นแบบสายการบังคับบัญชา และควรแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการเชิงบูรณาการ (Integration) คือ วิธีการทำให้เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง

องค์ประกอบรูปแบบด้านการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน ถือว่าหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับของสถานศึกษาและถือเป็นแม่บทในการกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ และหลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ผลจากความคิดเห็นของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบด้านการพัฒนาหลักสูตร และการออกแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก สืบเนื่องมาจากมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษ ออกแบบวิธีการหรือรูปแบบเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมาย พัฒนาเครื่องมือที่ใช้จัดการเรียนการสอน นำสาระและกิจกรรมที่จัดทำไปใช้ หลังจากนั้นเป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและประสิทธิผลของสื่อในการจัด การเรียนการสอน เหมาะสมกับสภาพความบกพร่องของนักเรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ครอบคลุมกับความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม นำไปใช้อย่างมีระบบและ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกต้อง มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการปรับปรุงสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบรูปแบบด้านการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ ได้แก่ มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี มีความรู้ มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีความมุ่งมั่นอุทิศตนในหน้าที่ คิดค้นเทคนิคการการสอนใหม่ ๆ เพื่อพัฒนานักเรียน มีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) มีความรู้ในการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พัฒนาความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อนักเรียน อันเป็นคุณสมบัติครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพที่โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ต้องการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามรูปแบบการบริหารในครั้งนี้ ด้วยรูปแบบหรือกระบวนการพัฒนาในแบบต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ (สังวาล เขื่อนคำ. 2554: 15) เพราะการดำเนินการพัฒนานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาบุคลากร โดยต้องกำหนดเป็นนโยบาย หรือภารกิจ

ที่สำคัญขององค์กร ต้องมีแผนงานการพัฒนาที่ชัดเจน ให้โอกาสแก่บุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการพัฒนา จนส่งผลให้ผลความคิดเห็นของครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบด้านการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ อยู่ในระดับมาก

องค์ประกอบรูปแบบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วยการพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับแนวทาง การช่วยเหลือบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาของ นพวรรณ ศรีวงค์พานิช, พัฏ โรจน์มหามงคล (2554: 299 - 323) คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรภาพทางการศึกษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ เพื่อให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุด มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดูแลช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคมมากเกินไปและสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งแนวดำเนินการดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับมารี (Maree, 2006) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพในการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพเด็กพิการในโรงเรียน ประเทศนิวซีแลนด์ มีคำถามวิจัย 3 คำถาม คือ 1) สุขภาพดีในความหมายของเด็กพิการเป็นอย่างไร 2) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพเด็กพิการ 3) นโยบายของรัฐที่เป็นอยู่จะสามารถส่งเสริมสุขภาพเด็กพิการได้หรือไม่ และสอดคล้องกับคาร์แรน และแพลนท์ (Karan Merle, Plant. 2007) ได้ทำการศึกษาการใช้เวลาการดูแลเด็กพิการรุนแรงเปรียบเทียบกับเด็กปกติ พบว่า เด็กพิการมีสิ่งที่ต้องดูแลมากกว่าเด็กปกติมาก ทำให้มารดาของเด็กพิการจำนวนมากไม่ได้ทำงาน เนื่องจากต้องใช้เวลาในการดูแลเด็กพิการมากกว่าเด็กปกติ ส่งผลให้รายรับและสวัสดิการในครอบครัวน้อยกว่าครอบครัวที่ไม่มีเด็กพิการ ไม่มีแนวโน้มที่จะลดลงแม้เด็กจะมีอายุเพิ่มขึ้น ดังนั้นการฟื้นฟูคนพิการนั้นมิได้ส่งผลต่อตัวตนพิการเท่านั้น แต่จะช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน สังคมด้วย การฟื้นฟูและการพัฒนาคนพิการจะช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังส่งผลให้คนพิการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ สอดคล้องกับฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ, สุรพล พุฒคำ และบุญเรือง ศรีเหรัญ (2557) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการ สังกัดกองทัพบก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเพื่อการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการสังกัดกองทัพบก ประกอบด้วย 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านการมีงานทำ และ 4) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่นเดียวกับสิงหา จันทริย์วงษ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า สภาพองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา มี 2 ประการ คือ 1) องค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายนอกได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและบทบาทชายหญิง ด้านความเชื่อและสังคมวัฒนธรรม ด้านการศึกษาและภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อมและสวัสดิการคุ้มครอง 2) องค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายในได้แก่ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรม

องค์ประกอบรูปแบบด้านการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่ประกอบด้วย การจัดกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมรายบุคคล การจัดกิจกรรมกลุ่ม การพัฒนาทักษะดูแลตนเอง ทักษะทางสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงาน และการแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยฝึกให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อนักเรียนจบการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียน ผลจากการดำเนินการดังกล่าว ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามรูปแบบด้านการพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง อยู่ในระดับ มากที่สุด แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียน - แพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นของการมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตของนักเรียนได้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะที่สำคัญในการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สมิธ และ แพทตัน (Smith, Patton & Kim, 1990: 426) ที่กล่าวถึงความมุ่งมั่นในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง เป็นสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะนำพาชีวิตของเขา เลือกทางเลือกของเขาเองว่าเขาจะมีชีวิตอยู่อย่างไรการรู้ว่าจะเลือกอย่างไร คือ การที่เขารู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่เขาต้องการและจะได้มาได้อย่างไร จากความต้องการจำเป็นส่วนบุคคล การตัดสินใจด้วยตนเองของแต่ละบุคคลในการที่จะเลือกเป้าหมายและติดตามการกระทำจนประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของรูปแบบในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนให้เกิดผล ไว้ดังนี้

1. โรงเรียนควรปรับปรุงแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี 2562 ให้สอดรับกับองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน

2. โรงเรียนควรมีการพัฒนาครู บุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนานักเรียนในด้านการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนทั้ง 3 ด้าน

3. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของครูผู้สอนควรมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน

4. ควรนำรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนไปสอบถามถึงความเห็นด้วยกับรูปแบบกับโรงเรียนการศึกษาพิเศษอื่นที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเช่นกัน

ผู้วิจัยได้นำคำแนะนำดังกล่าวข้างต้น ไปดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวทั้ง 4 ข้อ จึงเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมโรงเรียนในสังกัดในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. โรงเรียนเฉพาะความพิการ ด้านความบกพร่องทางการได้ยิน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ที่รับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเข้าเรียน ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนต่อไป

3. จากการสำรวจสภาพความต้องการของผู้ปกครอง เพื่อนำข้อความคิดเห็นมาเป็นข้อมูลในการพัฒนานักเรียน พบว่า ผู้ปกครองมีความประสงค์ให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อจบการศึกษาออกไป ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะ ความสามารถในด้านการทำงานหรือการทำอาชีพ ควรให้ผู้ปกครองนักเรียน ร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนานักเรียนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียน อันจะส่งผลให้การพัฒนานักเรียนประสบความสำเร็จตามความต้องการมากยิ่งขึ้น

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร และส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารฯ และผลการพัฒนานักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระบุว่า องค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจ การรู้จักกระตุ้นให้เกิดปัญญา การดูแลเอาใจใส่ผู้ตาม รู้คุณค่าและเห็นความสำคัญ และมีความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน ดังนั้นการสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับผู้บริหารในโรงเรียนการศึกษาพิเศษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนารูปแบบการบริหารที่จะทำให้รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ การพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาทักษะอาชีพสู่การพึ่งพาตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาฯ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะการทำงานของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความมุ่งมั่นในการตัดสินใจและดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง เมื่อจบการศึกษาออกไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการจูงใจของครูการศึกษาพิเศษในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ควรนำรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น นำไปใช้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีภารกิจการทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อจะได้สามารถสรุปรูปแบบ และผลลัพธ์ มีความต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับ ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับ ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ “การพิจารณาความเหมาะสม/เป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่” เพื่อการจัดทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ตามรายการตรวจสอบรับรองรูปแบบในตาราง ให้ท่านทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็น ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็น ในการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย √ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. **สถานภาพ**
   - ☐ กลุ่มที่ 1 นักบริหาร ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารงาน
   - ☐ กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ นักวิจัย ที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในด้านคนพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
   - ☐ กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ที่เป็นผู้ปกครองคนพิการที่บกพร่องทางสติปัญญา

2. **เพศ**
   - ☐ ชาย ☐ หญิง

3. **อายุ**
   - ☐ 21 - 30 ปี
   - ☐ 31 - 40 ปี
   - ☐ 41 - 50 ปี
   - ☐ 51 ปีขึ้นไป

4. **ระดับการศึกษา**
   - ☐ ต่ำกว่าปริญญา
   - ☐ ปริญญาตรี
   - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. **ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา**
   - ☐ ไม่มีประสบการณ์
   - ☐ ต่ำกว่า 5 ปี
   - ☐ 5-10 ปี
   - ☐ มากกว่า 10 ปี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ตามรายการตรวจสอบรับรองรูปแบบ

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	**ด้านความเป็นประโยชน์**								
	1.1 มีประโยชน์ต่อการบริหารและการพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	1.2 สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	1.3 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	1.4 นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	1.5 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำมาตรฐานการศึกษา และประเมินคุณภาพผู้เรียน ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนนักเรียนที่ มีความบกพร่องทางสติปัญญา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
2	**ด้านความเป็นไปได้**								
	2.1 สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนานักเรียนได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2.2 สามารถนำไปใช้ได้จะได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	2.3 สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายไม่ยุ่งยากและซับซ้อนจนเกินไป	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2.4 ผลจากการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ ได้รับความคุ้มค่าทั้งในด้านงบประมาณและเวลา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2.5 ตัวชี้วัดของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ นี้ สามารถนำไปปฏิบัติและเกิดผลได้ตามวัตถุประสงค์	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	**ด้านความเหมาะสม**								
	3.1รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.2 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารในการบริหารโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.3 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความพิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.4 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนฯ มุ่งพัฒนานักเรียนใน 3 ด้าน คือ พัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ พัฒนาทางการศึกษา การพัฒนาทักษอาชีพ มีความเหมาะสม	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3.5 การนำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯ มีความเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	**ด้านความถูกต้องครอบคลุม**								
	4.1 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การบริหารทรัพยากร ในโรงเรียนมีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.3 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการบริหารทรัพยากร ในโรงเรียนมีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.4 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอนมีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	4.5 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการพัฒนาครูศึกษาพิเศษมืออาชีพมีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.6 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทั้ง 3 ด้าน มีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4.7 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนฯด้านการพึ่งพาตนเอง มีความครอบคลุมเพียงพอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.8 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องตามหลักการบริหารการศึกษา มีความครอบคลุม น่าเชื่อถือ และเป็นระบบ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
ค่าดัชนีความสอดคล้อง = 0.97 = ใช้ได้									

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับรูปแบบ (โปรดระบุเป็นด้าน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

(สำหรับครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ในการจัดทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ โดยการแสดงความคิดเห็นของท่านในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและจะนำเสนอผลในภาพรวม ซึ่งมิได้แยกแยะเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านตอบแบบสอบถามตามสภาพจริงและครบทุกข้อ

2. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาสุขภาพทางกาย และจิตใจ 2) ด้านการพัฒนาทางการศึกษา 3) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาของสภาพการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี)

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ที่มีต่อสภาพการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย √ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. สถานภาพ

☐ ครู

☐ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

☐ ผู้ปกครองระดับชั้นประถมศึกษา

☐ ผู้ปกครองระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)

☐ ผู้ปกครองระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6)

2. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุ

☐ 21 - 30 ปี

☐ 31 - 40 ปี

☐ 41 - 50 ปี

☐ 51 ปีขึ้นไป

4. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญา

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา

☐ ไม่มีประสบการณ์

☐ ต่ำกว่า 5 ปี

☐ 5-10 ปี

☐ มากกว่า 10 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (สำหรับกรรมการสถานศึกษา ให้แสดงความคิดเห็นตั้งแต่ ข้อ 2 – 5)

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	**ด้านการพัฒนานักเรียน**								
	1. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย ได้ด้วยตนเอง	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านรู้จักป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติภัยได้อย่างเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีความสามารถในการทำความสะอาด ซัก รีด เช็ด กวาด ถู ได้	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	5. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านรู้จักทำกิจวัตรประจำวัน ได้ด้วยตนเอง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีความสามารถในการอ่าน เขียน หรือการสื่อสารบอกเรื่องราว	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	7. โรงเรียนพัฒนาให้นักเรียนของท่านรู้จักค่าของเงิน ใช้เงินเพื่อการซื้อ ขาย ได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีความสามารถในการทำงานทั่วไป หรือการทำงานอาชีพ ได้ตามศักยภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	9. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านสามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	10. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านให้มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก อย่างเหมาะสม	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	11. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีนิสัยร่าเริงแจ่มใส ขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน พ่อแม่ และ ผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	12. โรงเรียนสร้างความตระหนักให้นักเรียนของท่านรู้ถึงโทษ ภัยของสิ่งเสพติด สิ่งมอมเมา และรู้จักปฏิเสธ หลีกเลี่ยง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	13. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	14. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	15. โรงเรียนพัฒนา ส่งเสริมให้นักเรียนของท่านสามารถช่วยเหลือตนเอง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
2	**ด้านครูของโรงเรียน**								
	1. มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. มีความรู้ความสามารถในการสอนและการพัฒนานักเรียน	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3. มีความทุ่มเทเสียสละเวลาในการพัฒนาบุตรหลานของท่าน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. มีความยิ้มแย้มแจ่มใส ต้อนรับผู้ปกครองด้วยอัธยาศัย ไมตรี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. มีความเอาใจใส่ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. มีการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอในการพัฒนาศักยภาพบุตรหลานของท่าน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	**ด้านผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล**								
	1. ผู้อำนวยการโรงเรียนมีภาวะผู้นำ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. ผู้อำนวยการโรงเรียนมุ่งมั่น เสียสละ อุทิศตนในการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. ผู้อำนวยการโรงเรียนเอาใจใส่ต่อการพัฒนานักเรียนเป็นอย่างดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ผู้อำนวยการโรงเรียนมีอุปนิสัยไม่ถือตัว ให้ความเป็นกันเองกับผู้ปกครอง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
4	**ด้านการจัดการเรียนการสอน**								
	1. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรหรือร่วมแสดงความคิดเห็น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3. มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. มีการบริการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มศักยภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ในทักษะงานอาชีพที่สนใจ	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	6. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการทำงานและการทำอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7. มีการสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
5	**ด้านการบริการจัดการ**								
	1. โรงเรียนมีระบบการดูแล นักเรียนที่ดีมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. โรงเรียนให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพของนักเรียนเป็นอย่างดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. มีการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยหอนอนได้เหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. มีการจัดหาอุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ให้กับนักเรียนอย่างเพียงพอ และมีคุณภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. มีความสะดวกในการติดต่อ ประสานงานในด้านต่าง ๆ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. มีการรายงานผลด้านการเรียน ด้านสุขภาพ ด้านพฤติกรรม ของนักเรียนให้ทราบอย่างสม่ำเสมอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7. มีนโยบายในการดำเนินงานเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างชัดเจน	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	8. มีแผนการจัดการศึกษา แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี ที่มีความสอดคล้อง เหมาะสมในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ตามนโยบายของโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	9. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน อื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริม การพัฒนานักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
ค่าดัชนีความสอดคล้อง = 0.97 = ใช้ได้									

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ในการแก้ไข พัฒนา (โปรดระบุเป็นด้าน ๆ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่มาจากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปการประมวล			
		จำนวน	**ร้อยละ %**
ผู้ตอบ	ถูกต้อง	30	100.0
	ยกเว้น	0	.0
	รวม	**30**	**100.0**

ค่าความเชื่อมั่น	
สัมประสิทธิ์อัลฟา	**จำนวนข้อ**
.945	43

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	**ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน**	**ระดับความแปรปรวน**	**ค่าอำนาจจำแนก**	**สัมประสิทธิ์อัลฟา**
I1.1	160.23	501.426	.560	.943
I1.2	160.20	508.303	.372	.944
I1.3	160.40	496.869	.597	.943
I1.4	160.43	496.944	.535	.943
I1.5	160.60	483.076	.650	.942
I1.6	160.63	511.482	.448	.944
I1.7	160.67	487.540	.845	.941
I1.8	159.80	498.924	.545	.943
I1.9	160.57	487.495	.625	.943
I1.10	160.57	493.702	.826	.942
I1.11	160.67	497.540	.581	.943
I1.12	160.47	507.844	.490	.944
I1.13	160.07	504.823	.522	.943
I1.14	160.53	510.740	.303	.945
I1.15	160.40	514.938	.257	.945

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I2.1	159.80	516.648	.205	.945
I2.2	159.93	509.995	.434	.944
I2.3	160.53	483.016	.603	.943
I2.4	160.03	503.344	.521	.943
I2.5	160.40	489.628	.604	.943
I2.6	160.37	487.344	.606	.943
I3.1	160.53	489.775	.683	.942
I3.2	159.67	501.816	.687	.943
I3.3	160.10	501.541	.675	.943
I3.4	160.70	486.079	.853	.941
I3.5	160.07	503.099	.454	.944
I3.6	160.53	487.292	.659	.942
I4.1	160.43	502.944	.473	.944
I4.2	160.17	501.730	.570	.943
I4.3	160.37	498.240	.591	.943
I4.4	159.50	514.259	.315	.944
I4.5	159.60	517.766	.201	.945
I4.6	159.87	509.430	.282	.945
I4.7	160.13	506.947	.320	.945
I5.1	159.77	517.633	.201	.945
I5.2	159.97	511.964	.334	.944
I5.3	159.63	511.826	.325	.944
I5.4	160.67	487.540	.845	.941
I5.5	159.80	498.924	.545	.943
I5.6	160.60	485.559	.633	.942
I5.7	160.53	492.326	.821	.941
I5.8	159.77	508.806	.424	.944
I5.9	159.70	515.803	.220	.945

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทางวิชาการ
2. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง
3. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทางวิชาการ

1. นายศักดา เรืองเดช	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล จังหวัดพิษณุโลก
2. นางสุรัญจิต วรรณนวล	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดลำปาง
3. รศ. ดร. สมบัติ ท้ายเรือคำ	อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
4. นางกชกร สุ่มมาตย์	ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 28 จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
5. นางฉัตรชนก ตันมา	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จังหวัดแพร่

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง

1. ดร.ญาณกร จันทหาร	อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. นายศิริพันธ์ ขวัญอ่อน	ศึกษาธิการจังหวัดแพร่ วิทยฐานะ เชี่ยวชาญ
3. ผศ.ดร.สาธร แก่นมณี	อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
4. นายกมล ดาระสุวรรณ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล จังหวัดเชียงราย วิทยฐานะ เชี่ยวชาญ
5. นายนภดล ธุรีจันทร์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 จังหวัดขอนแก่น วิทยฐานะ เชี่ยวชาญ
6. นายประมวล พลอยกมลชุณห์	ผู้อำนวยการโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ วิทยฐานะ เชี่ยวชาญ
7. นางนงคราญ ดวงแก้ว	รองผู้อำนวยการโรงเรียนน่านปัญญานุกูล จังหวัดน่าน วิทยฐานะ ชำนาญการพิเศษ
8. นางอ่อนแก้ว จรัสดำรงรัฒน์	ครู โรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล จังหวัดเชียงราย วิทยฐานะ ชำนาญการพิเศษ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. นายมานิตย์ คำงาม	ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาพิเศษ
2. นายชูศักดิ์ ชูมาลัยวงศ์	อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล จังหวัดพิจิตร
3. นายสถาพร วิสามารถ	อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูล จังหวัดสุพรรณบุรี
4. ดร.พิกุล เลียวสิริพงศ์	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ ภาควิชาพื้นฐาน และการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ผศ. ดร.ศิริวิมล ใจงาม	อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลยสงคราม จังหวัดพิษณุโลก
6. ดร. ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน	ศึกษาธิการจังหวัดเชี่ยวชาญ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่
7. ผศ. สาธร แก่นมณี	ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
8. นางอัมพวรรณ อินปั๋น	ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่
9. นางสุชาดา วงศ์ศรี	ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาศึกษา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค
วันเดือนปีเกิด	14 กรกฎาคม พ.ศ. 2508
ภูมิลำเนา	จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	140 หมู่ 15 ตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี รหัสไปรษณีย์ 34000
E-mail	poolsakd@gmail.com
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ศิลปศึกษา) วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ. 2532	ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต (ศิลปศึกษา) วิทยาลัยครูอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2550	ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ภาคผนวก ง

1. รายชื่อสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (โรงเรียนเฉพาะความพิการทางสติปัญญา)
2. แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

รายชื่อสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
(โรงเรียนเฉพาะความพิการทางสติปัญญา)

รายชื่อสถานศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง				
	ผู้อำนวยการ (1)	รองฯฝ่ายวิชาการ (1)	ครูระดับชั้น ม.4 – ม.5 (3)	กรรมการสถานศึกษา (1)	รวม
1. โรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
2. โรงเรียนกาวิละนุกูล จังหวัดเชียงใหม่	1	1	9	1	12
3. โรงเรียนน่านปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
4. โรงเรียนลพบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
5. โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
6. โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
7. โรงเรียนนครสวรรค์ปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
8. โรงเรียนนครราชสีมาปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
9. โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
10. โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
11. โรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
12. โรงเรียนระยองปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
13. โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
14. โรงเรียนเพชรบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
15. โรงเรียนชุมพรปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
16. โรงเรียนภูเก็ตปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
17. โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
18. โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา	1	1	9	1	12
รวม	**18**	**18**	**162**	**18**	**216**

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

(สำหรับผู้บริหาร รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2. แบบสอบถามความคิดเห็นนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับสถานภาพจริงของท่าน

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ทั้ง 7 องค์ประกอบ ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 โดยให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของ ครู และกรรมการสถานศึกษา ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย √ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. สถานภาพ

☐ ครู ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.4 - ม.6)

☐ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุ

☐ 21 - 30 ปี

☐ 31 - 40 ปี

☐ 41 - 50 ปี

☐ 51 ปีขึ้นไป

4. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญา

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา

☐ ไม่มีประสบการณ์

☐ ต่ำกว่า 5 ปี

☐ 5-10 ปี

☐ มากกว่า 10 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร**								
	1. ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างสำหรับครู ผู้บริหารเป็นที่ยกย่อง เคารพ นับถือ ศรัทธา ไว้วางใจและทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. ผู้บริหารประพฤติตนในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับครูโดยการสร้างแรงจูงใจ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. ผู้บริหารกระตุ้นครูให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					∑R	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
2	**การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน**								
	2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์)								
	1. มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงก่อนที่จะมีการดำเนินงาน มีการกำหนดกลยุทธ์และจัดสรรทรัพยากรเหมาะสมกับการดำเนินงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. ผู้บริหารกระตุ้นครูให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลโดยส่วนรวม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	2.2 แผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)								
	1. นำผลการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของหน่วยงานโดยกระบวนการ SWOT Analysis มาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ มากำหนดเป็นภารกิจหลักในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. แผนพัฒนาของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติ หน่วยงานต้นสังกัด และจังหวัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. มีการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนา มีความครอบคลุมกับภารกิจ จุดเน้นของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. ดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยจัดทำโครงการและกิจกรรมเป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7. จัดระบบโครงสร้างการบริหารงานและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8. พัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและภารกิจในการพัฒนานักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	9. ตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพของแผนงานโครงการ กิจกรรม เปรียบเทียบกับเป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	10. มีการวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	11.จัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	12. พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	**การบริหารทรัพยากร**								
	3.1 การบริหารงานบุคคล								
	1) การวางแผนอัตรากำลังเกิดจาก การวิเคราะห์ภาระงาน การจัดกลุ่มงาน การกำหนดตำแหน่งตามความต้องการจำเป็นภายในโรงเรียน และกลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) การสรรหาและคัดเลือกบุคคลตามการวางแผนอัตรากำลัง ได้ดำเนินการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากรที่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการศึกษาพิเศษ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) บำรุงรักษาบุคลากร ให้ขวัญกำลังใจ ให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ และมีกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) เสริมสร้างประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรสู่มืออาชีพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างนวัตกรรม สื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เมื่อไม่สามารถพัฒนาได้ควรมีการปรับเปลี่ยนงานหรือปรับให้ออกจากงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.2 การบริหารงบประมาณ								
	1) รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ และพิจารณางบประมาณที่สนับสนุนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างชัดเจนเป็นพิเศษ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) บริหารจัดการงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) ขอรับบริจาคจากแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและจัดหา สนับสนุนงบประมาณสมทบ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) ติดตาม ตรวจสอบ ผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) นำหลักการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานมาใช้เป็นหลักในการบริหาร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3.3 การบริหารจัดการ								
	1) จัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงานโครงการ ยุทธศาสตร์ โดยมีจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้นำและผู้สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) นำระบบการนิเทศภายในมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) กระจายอำนาจความรับผิดชอบและการตัดสินใจให้ทีมงาน เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารโดยองค์คณะบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) การนำระบบควบคุมคุณภาพ (PDCA) มาใช้พัฒนาการทำงานเพื่อให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์								
	1) ฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ อุปกรณ์โดยระบุไว้ในแผนงานโครงการ	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) ฝ่าย/กลุ่มงาน ที่รับผิดชอบในการจัดหาพัสดุเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงานโครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ โดยระบุชื่อรายการ วิธีการได้มา ราคา วันที่ได้มา ตลอดจนจำนวนหน่วยพัสดุ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้ว ให้กับฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู ที่เป็นเจ้าของแผนงาน โครงการ และทำบัญชีควบคุมกับของเดิมที่มีอยู่แล้ว	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	5) มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณ และมีการขายหรือทำลายเมื่อพัสดุนั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) โรงเรียนจัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) จัดห้องเรียน ห้องพัฒนาศักยภาพหรือห้องแก้ไขความบกพร่องให้มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	**การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน**								
	4.1 การวิเคราะห์								
	1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจากเอกสารหลักสูตร งานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) สร้างแบบประเมินศักยภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือตนเอง โดยคำนึงถึงสภาพจริงของนักเรียนรายบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) เลือกวิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) กำหนดภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.2 การออกแบบ								
	1) พัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามเป้าหมายของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) พัฒนาเครื่องมือวัดการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมความรอบรู้ ทักษะ เจตคติที่ต้องการให้เกิด ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ และสภาพจริงของนักเรียนแต่ละคน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) เขียนคำอธิบายและระบุขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละภาระงานอย่างชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	5) ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่ง่ายจัดไว้เป็นลำดับแรก	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4.3 การพัฒนา								
	1) จัดทำรายการกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนดีขึ้น	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) เลือกวิธีในการจัดการเรียนรู้และหรือสื่อในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) ตรวจสอบวัสดุ เทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) นำเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ในการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เข้ากับโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.4 การนำไปใช้								
	1) วางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) มีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังจากการนำแผนไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4.5 การประเมินผล								
	1) ตรวจสอบทบทวนและประเมินภายในกระบวนการการออกแบบจัดการเรียนรู้ว่าแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดสนับสนุนและเป็นอุปสรรคบ้าง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ประเมินผลความรู้ความสามารถของนักเรียนตามสภาพจริง มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน อย่างต่อเนื่อง	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) พัฒนารูปแบบการวัด ประเมินผลหลากหลายวิธี มีความเที่ยงตรง ครอบคลุมหลักสูตร และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินมีความชัดเจน เป็นไปได้ มีความยุติธรรม ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
5	**การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ**								
	1) พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและนักเรียน	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) พัฒนาความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) พัฒนาความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ๆในการพัฒนาผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) ให้ความรู้และเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพ เช่น กระบวนการ PLC กระบวนการ Coaching and Mentoring การแสดงผลงานด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) ให้ความรู้และความเข้าใจเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) อบรมให้ความรู้ในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงและอิงพัฒนาการของผู้เรียน	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	7) พัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน และนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) พัฒนาครูให้มีความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาอื่นหรือองค์กรอื่นตามความเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**								
	6.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ								
	1) การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจ โดยงานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ และนักจิตวิทยาคลินิก	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กายภาพบำบัด	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กิจกรรมบำบัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้ธาราบำบัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม พัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ที่ครอบคลุมนักเรียนทุกระดับความพิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6.2 การพัฒนาทางการศึกษา								
	1) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษากำหนดทิศทางในการร่วมกันดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการเป็นรายบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	6) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน 1) ทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) การวัดและประเมินผลด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	6.3 การพัฒนาทางทักษะอาชีพ								
	1) การสำรวจอาชีพที่นักเรียน ผู้ปกครองต้องการ และประเมินคัดกรอง ความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียน สภาพชุมชน หมู่บ้านที่นักเรียนอาศัยอยู่ และความเป็นไปได้โดยโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) จัดหลักสูตรงานอาชีพที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทดลอง และงานอาชีพต่าง ๆ มีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในงานอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					∑R	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ควบคู่กับแผนการเปลี่ยนผ่าน (ITP) เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มที่พิการไม่รุนแรง สามารถพัฒนาเรียนรู้ได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนเริ่มจากการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้ สู่การค้นหาอาชีพเหมาะสมกับตนเองและสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) นักเรียนได้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ งานอาชีพที่ตนเองเลือกเพื่อปรับตัวให้เข้ากับอาชีพและเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพ	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	7) ฝึกทักษะอาชีพอย่างเข้มข้นให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครูอาชีพหรือวิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ตามสาขางานอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์จริง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) นักเรียน ม.ปลาย มีโอกาสได้รับการฝึกอาชีพฝึกการทำงาน ในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	9) ฝึกทักษะอาชีพที่มีอยู่ในครัวเรือน/ชุมชนของนักเรียนหรือที่นักเรียนสนใจ โดยการสำรวจงานและสถานประกอบการที่อยู่ใกล้โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในแผนการนำนักเรียนออกฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพหรือการทำงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักสูตรในการฝึกอบรมอาชีพอย่างชัดเจน จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยชุมชนแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	11) การติดตามผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้สอน ครูสอนงาน (Job Coach) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกับผู้ปกครอง อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	**การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน**								
	1) จัดกิจกรรมประจำวันให้นักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล เพื่อให้รู้จักช่วยเหลือตนเองได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มมีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจุดหมายร่วมกัน ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาทักษะการดูแลตนเอง และทักษะทางสังคมเพื่อนำสู่ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงาน ทำอาชีพให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเห็นคุณค่า ความสามารถของตน	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
ค่าดัชนีความสอดคล้อง = 0.97 = ใช้ได้									

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่มาจากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปการประมวล			
		จำนวน	**ร้อยละ %**
ผู้ตอบ	ถูกต้อง	30	100.0
	ยกเว้น	0	.0
	รวม	**30**	**100.0**

ค่าความเชื่อมั่น	
สัมประสิทธิ์อัลฟา	**จำนวนข้อ**
.976	108

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	**ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน**	**ระดับความแปรปรวน**	**ค่าอำนาจจำแนก**	**สัมประสิทธิ์อัลฟา**
I1.1	434.50	1922.190	.571	.976
I1.2	434.33	1930.299	.449	.976
I1.3	434.37	1944.654	.279	.976
I1.4	434.53	1942.120	.308	.976
I1.5	434.53	1923.430	.522	.976
I2.1.1	434.40	1937.834	.319	.976
I2.1.2	434.17	1909.730	.709	.975
I2.1.3	434.20	1924.786	.548	.976
I2.1.4	434.03	1936.861	.462	.976
I2.1.5	434.30	1926.631	.485	.976
I2.1.6	434.57	1922.530	.506	.976
I2.2.1	434.70	1932.217	.436	.976
I2.2.2	434.47	1918.326	.575	.976
I2.2.3	434.07	1948.754	.291	.976
I2.2.4	434.53	1937.154	.313	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I2.2.5	434.33	1947.057	.288	.976
I2.2.6	434.43	1919.702	.623	.975
I2.2.7	434.17	1934.213	.427	.976
I2.2.8	434.50	1922.190	.571	.976
I2.2.9	434.33	1925.747	.538	.976
I2.2.10	434.63	1917.826	.500	.976
I2.2.11	434.53	1914.533	.565	.976
I2.2.12	434.43	1920.944	.605	.975
I3.1.1	434.23	1928.875	.503	.976
I3.1.2	434.67	1916.506	.626	.975
I3.1.3	434.07	1926.133	.574	.976
I3.1.4	434.07	1921.168	.613	.975
I3.1.5	434.63	1925.620	.506	.976
I3.2.1	434.33	1892.851	.845	.975
I3.2.2	434.33	1916.437	.582	.976
I3.2.3	434.13	1920.395	.652	.975
I3.2.4	434.30	1918.493	.566	.976
I3.2.5	433.83	1947.385	.334	.976
I3.2.6	434.40	1927.283	.524	.976
I3.2.7	433.77	1935.495	.514	.976
I3.3.1	434.13	1922.947	.613	.975
I3.3.2	434.07	1944.478	.314	.976
I3.3.3	433.77	1915.289	.814	.975
I3.3.4	434.30	1909.252	.656	.975
I3.3.5	434.33	1933.609	.482	.976
I3.3.6	433.87	1915.706	.614	.975
I3.4.1	434.07	1922.340	.633	.975
I3.4.2	434.17	1916.420	.620	.975
I3.4.3	433.70	1933.666	.504	.976
I3.4.4	434.17	1922.971	.592	.976
I3.4.5	434.20	1924.648	.621	.975
I3.4.6	434.03	1933.826	.514	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I3.4.7	434.03	1934.240	.553	.976
I4.1.1	434.17	1927.868	.492	.976
I4.1.2	433.93	1930.961	.498	.976
I4.1.3	433.80	1941.476	.407	.976
I4.1.4	434.03	1914.102	.668	.975
I4.2.1	433.73	1936.961	.486	.976
I4.2.2	433.53	1945.223	.399	.976
I4.2.3	433.77	1945.426	.368	.976
I4.2.4	433.87	1922.947	.608	.975
I4.2.5	433.63	1944.792	.387	.976
I4.2.6	434.03	1906.102	.742	.975
I4.3.1	433.63	1940.585	.426	.976
I4.3.2	434.00	1932.069	.496	.976
I4.3.3	434.20	1922.234	.584	.976
I4.3.4	434.23	1941.633	.363	.976
I4.4.1	434.20	1931.683	.509	.976
I4.4.2	434.03	1941.275	.469	.976
I4.4.3	434.23	1927.495	.556	.976
I4.4.4	433.80	1937.890	.472	.976
I4.5.1	434.07	1921.306	.694	.975
I4.5.2	434.13	1922.257	.666	.975
I4.5.3	434.00	1936.621	.496	.976
I4.5.4	434.13	1935.154	.493	.976
I5.1.1	434.07	1945.720	.318	.976
I5.1.2	434.23	1950.944	.228	.976
I5.1.3	434.07	1910.961	.688	.975
I5.1.4	433.80	1949.614	.287	.976
I5.1.5	433.97	1954.102	.216	.976
I5.1.6	434.20	1928.855	.554	.976
I5.1.7	434.07	1927.582	.591	.976
I5.1.8	434.03	1942.309	.368	.976
I6.1.1	434.13	1925.844	.537	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I6.1.2	434.23	1928.875	.503	.976
I6.1.3	434.67	1916.506	.626	.975
I6.1.4	434.07	1926.133	.574	.976
I6.1.5	434.07	1921.168	.613	.975
I6.2.1	434.63	1925.620	.506	.976
I6.2.2	434.33	1892.851	.845	.975
I6.2.3	434.33	1916.437	.582	.976
I6.2.4	434.13	1920.395	.652	.975
I6.2.5	434.30	1918.493	.566	.976
I6.2.6	433.83	1947.385	.334	.976
I6.2.7	434.57	1937.013	.428	.976
I6.2.8	433.93	1945.995	.288	.976
I6.3.1	434.20	1927.614	.538	.976
I6.3.2	434.17	1950.557	.218	.976
I6.3.3	433.80	1917.614	.778	.975
I6.3.4	434.40	1915.283	.603	.975
I6.3.5	434.40	1937.490	.428	.976
I6.3.6	433.97	1921.275	.531	.976
I6.3.7	434.13	1925.913	.568	.976
I6.3.8	434.27	1921.926	.559	.976
I6.3.9	433.83	1942.006	.320	.976
I6.3.10	434.30	1931.321	.423	.976
I6.3.11	434.37	1934.930	.422	.976
I7.1	434.30	1890.907	.850	.975
I7.2	434.40	1920.800	.558	.976
I7.3	434.20	1924.166	.590	.976
I7.4	434.40	1924.041	.493	.976
I7.5	433.83	1951.385	.229	.976
I7.6	434.50	1941.638	.302	.976

ภาคผนวก ง

1. รายชื่อสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (โรงเรียนเฉพาะความพิการทางสติปัญญา)
2. แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

รายชื่อสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
(โรงเรียนเฉพาะความพิการทางสติปัญญา)

รายชื่อสถานศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง				
	ผู้อำนวยการ (1)	รองฯฝ่ายวิชาการ (1)	ครูระดับชั้น ม.4 – ม.5 (3)	กรรมการสถานศึกษา (1)	รวม
1. โรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
2. โรงเรียนกาวิละนุกูล จังหวัดเชียงใหม่	1	1	9	1	12
3. โรงเรียนน่านปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
4. โรงเรียนลพบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
5. โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
6. โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
7. โรงเรียนนครสวรรค์ปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
8. โรงเรียนนครราชสีมาปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
9. โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
10. โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
11. โรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
12. โรงเรียนระยองปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
13. โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
14. โรงเรียนเพชรบุรีปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
15. โรงเรียนชุมพรปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
16. โรงเรียนภูเก็ตปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
17. โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญานุกูล	1	1	9	1	12
18. โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา	1	1	9	1	12
รวม	**18**	**18**	**162**	**18**	**216**

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

(สำหรับผู้บริหาร รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน)

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่

2. แบบสอบถามความคิดเห็นนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับสถานภาพจริงของท่าน

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ทั้ง 7 องค์ประกอบ ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562 โดยให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติและการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายพูลศักดิ์ ตุละวิภาค

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของ ครู และกรรมการสถานศึกษา ที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกุล จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา 2562

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย √ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. **สถานภาพ**
   - ☐ ผู้บริหาร
   - ☐ รองผู้บริหาร
   - ☐ ครู ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.4 - ม.6)
   - ☐ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. **เพศ**
   - ☐ ชาย ☐ หญิง
3. **อายุ**
   - ☐ 21 - 30 ปี
   - ☐ 31 - 40 ปี
   - ☐ 41 - 50 ปี
   - ☐ 51 ปีขึ้นไป
4. **ระดับการศึกษา**
   - ☐ ต่ำกว่าปริญญา
   - ☐ ปริญญาตรี
   - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
5. **ประสบการณ์ในการดูแลคนพิการทางสติปัญญา**
   - ☐ ไม่มีประสบการณ์
   - ☐ ต่ำกว่า 5 ปี
   - ☐ 5-10 ปี
   - ☐ มากกว่า 10 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่ ในปีการศึกษา 2562

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย √ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร**								
	1. ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างสำหรับครู ผู้บริหารเป็นที่ยกย่อง เคารพ นับถือ ศรัทธา ไว้วางใจและทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. ผู้บริหารประพฤติตนในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับครูโดยการสร้างแรงจูงใจ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. ผู้บริหารกระตุ้นครูให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
2	**การบริหารนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน**								
	2.1 นโยบาย (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์)								
	1. มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงก่อนที่จะมีการดำเนินงาน มีการกำหนดกลยุทธ์และจัดสรรทรัพยากรเหมาะสมกับการดำเนินงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. ผู้บริหารกระตุ้นครูให้เกิดปัญญา ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ครูมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล และทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลโดยส่วนรวม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	2.2 แผนพัฒนา (แผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี)								
	1. นำผลการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของหน่วยงานโดยกระบวนการ SWOT Analysis มาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2. นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ มากำหนดเป็นภารกิจหลักในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3. แผนพัฒนาของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติ หน่วยงานต้นสังกัด และจังหวัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5. มีการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนา มีความครอบคลุมกับภารกิจ จุดเน้นของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6. ดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยจัดทำโครงการและกิจกรรมเป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7. จัดระบบโครงสร้างการบริหารงานและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8. พัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและภารกิจในการพัฒนานักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	9. ตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพของแผนงานโครงการ กิจกรรม เปรียบเทียบกับเป้าหมายตัวชี้วัดความสำเร็จ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	10. มีการวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	11.จัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	12. พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	**การบริหารทรัพยากร**								
	3.1 การบริหารงานบุคคล								
	1) การวางแผนอัตรากำลังเกิดจาก การวิเคราะห์ภาระงาน การจัดกลุ่มงาน การกำหนดตำแหน่งตามความต้องการจำเป็นภายในโรงเรียน และกลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) การสรรหาและคัดเลือกบุคคลตามการวางแผนอัตรากำลัง ได้ดำเนินการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากรที่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการศึกษาพิเศษ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) บำรุงรักษาบุคลากร ให้ขวัญกำลังใจ ให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ และมีกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) เสริมสร้างประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรสู่มืออาชีพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างนวัตกรรม สื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เมื่อไม่สามารถพัฒนาได้ควรมีการปรับเปลี่ยนงานหรือปรับให้ออกจากงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.2 การบริหารงบประมาณ								
	1) รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ และพิจารณางบประมาณที่สนับสนุนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างชัดเจนเป็นพิเศษ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) บริหารจัดการงบประมาณโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) ขอรับบริจาคจากแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและจัดหา สนับสนุนงบประมาณสมทบ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) ติดตาม ตรวจสอบ ผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) นำหลักการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานมาใช้เป็นหลักในการบริหาร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3.3 การบริหารจัดการ								
	1) จัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงานโครงการ ยุทธศาสตร์ โดยมีจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกับภารกิจของโรงเรียน และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามสายบังคับบัญชา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้นำและผู้สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) นำระบบการนิเทศภายในมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคนและพัฒนางาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) กระจายอำนาจความรับผิดชอบและการตัดสินใจให้ทีมงาน เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารโดยองค์คณะบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) การนำระบบควบคุมคุณภาพ (PDCA) มาใช้พัฒนาการทำงานเพื่อให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3.4 การบริหารวัสดุอุปกรณ์								
	1) ฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู เป็นผู้กำหนดความต้องการวัสดุ อุปกรณ์โดยระบุไว้ในแผนงานโครงการ	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) ฝ่าย/กลุ่มงาน ที่รับผิดชอบในการจัดหาพัสดุเป็นผู้รวบรวมความต้องการที่ระบุไว้ในแผนงานโครงการเพื่อจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) มีการลงทะเบียนเพื่อควบคุมพัสดุ โดยระบุชื่อรายการ วิธีการได้มา ราคา วันที่ได้มา ตลอดจนจำนวนหน่วยพัสดุ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) มีการแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์เมื่อลงทะเบียนพัสดุแล้ว ให้กับฝ่าย/กลุ่มงาน/ครู ที่เป็นเจ้าของแผนงาน โครงการ และทำบัญชีควบคุมกับของเดิมที่มีอยู่แล้ว	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	5) มีการตรวจสอบครุภัณฑ์ประจำปีทุก ๆ สิ้นปีงบประมาณ และมีการขายหรือทำลายเมื่อพัสดุนั้นเสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) โรงเรียนจัดให้มีสื่อธรรมชาติ สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) จัดห้องเรียน ห้องพัฒนาศักยภาพหรือห้องแก้ไขความบกพร่องให้มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เหมาะสมกับความพิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	**การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอน**								
	4.1 การวิเคราะห์								
	1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพิเศษในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจากเอกสารหลักสูตร งานวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) สร้างแบบประเมินศักยภาพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือตนเอง โดยคำนึงถึงสภาพจริงของนักเรียนรายบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) เลือกวิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) กำหนดภาระงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.2 การออกแบบ								
	1) พัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของหลักสูตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามเป้าหมายของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) พัฒนาเครื่องมือวัดการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมความรอบรู้ ทักษะ เจตคติที่ต้องการให้เกิด ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ และสภาพจริงของนักเรียนแต่ละคน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) เขียนคำอธิบายและระบุขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละภาระงานอย่างชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	5) ภาระงานในการจัดการเรียนรู้ ระบุพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีก่อนที่จะได้รับการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) จัดลำดับและโครงสร้างของจุดประสงค์การเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่ง่ายจัดไว้เป็นลำดับแรก	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4.3 การพัฒนา								
	1) จัดทำรายการกิจกรรม หรือพฤติกรรมการปฏิบัติที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนดีขึ้น	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) เลือกวิธีในการจัดการเรียนรู้และหรือสื่อในการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) ตรวจสอบวัสดุ เทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) นำเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ ในการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เข้ากับโปรแกรมการศึกษาตามหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4.4 การนำไปใช้								
	1) วางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) มีการบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งหลังจากการนำแผนไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4.5 การประเมินผล								
	1) ตรวจสอบทบทวนและประเมินภายในกระบวนการการออกแบบจัดการเรียนรู้ว่าแต่ละขั้นตอนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดสนับสนุนและเป็นอุปสรรคบ้าง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) ประเมินผลความรู้ความสามารถของนักเรียนตามสภาพจริง มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน อย่างต่อเนื่อง	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) พัฒนารูปแบบการวัด ประเมินผลหลากหลายวิธี มีความเที่ยงตรง ครอบคลุมหลักสูตร และเป้าหมายในการพัฒนานักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินมีความชัดเจน เป็นไปได้ มีความยุติธรรม ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
5	**การพัฒนาครูการศึกษาพิเศษมืออาชีพ**								
	1) พัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและนักเรียน	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) พัฒนาความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและมีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) พัฒนาความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ๆในการพัฒนาผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) ให้ความรู้และเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพ เช่น กระบวนการ PLC กระบวนการ Coaching and Mentoring การแสดงผลงานด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ ๆ การนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) ให้ความรู้และความเข้าใจเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) อบรมให้ความรู้ในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงและอิงพัฒนาการของผู้เรียน	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
	7) พัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน และนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) พัฒนาครูให้มีความสามารถในการเขียนรายงานและการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาอื่นหรือองค์กรอื่นตามความเหมาะสม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	**การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา**								
	6.1 การพัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ								
	1) การส่งเสริมป้องกันปัญหาและการดูแลด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจ โดยงานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ และนักจิตวิทยาคลินิก	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กายภาพบำบัด	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้กิจกรรมบำบัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยใช้ธาราบำบัด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม พัฒนาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ที่ครอบคลุมนักเรียนทุกระดับความพิการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6.2 การพัฒนาทางการศึกษา								
	1) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	3) พัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	4) แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษากำหนดทิศทางในการร่วมกันดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการเป็นรายบุคคล	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	6) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน 1) ทักษะการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) การอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	7) การวัดและประเมินผลด้านคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในด้านการพัฒนาสุขภาพทางกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาการศึกษา และด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความเหมาะสม เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	6.3 การพัฒนาทางทักษะอาชีพ								
	1) การสำรวจอาชีพที่นักเรียน ผู้ปกครองต้องการ และประเมินคัดกรอง ความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียน สภาพชุมชน หมู่บ้านที่นักเรียนอาศัยอยู่ และความเป็นไปได้โดยโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	2) จัดหลักสูตรงานอาชีพที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทดลอง และงานอาชีพต่าง ๆ มีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในงานอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	3) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	1	1	0	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	4) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ควบคู่กับแผนการเปลี่ยนผ่าน (ITP) เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มที่พิการไม่รุนแรง สามารถพัฒนาเรียนรู้ได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) การจัดการเรียนการสอนอาชีพในโรงเรียนเริ่มจากการให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพที่ทุกคนต้องมีและต้องเรียนรู้ สู่การค้นหาอาชีพเหมาะสมกับตนเองและสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) นักเรียนได้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติ งานอาชีพที่ตนเองเลือกเพื่อปรับตัวให้เข้ากับอาชีพและเกิดทักษะความชำนาญก่อนที่ออกจะไปฝึกประสบการณ์งานอาชีพ	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	7) ฝึกทักษะอาชีพอย่างเข้มข้นให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครูอาชีพหรือวิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ตามสาขางานอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์จริง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	8) นักเรียน ม.ปลาย มีโอกาสได้รับการฝึกอาชีพฝึกการทำงาน ในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	9) ฝึกทักษะอาชีพที่มีอยู่ในครัวเรือน/ชุมชนของนักเรียนหรือที่นักเรียนสนใจ โดยการสำรวจงานและสถานประกอบการที่อยู่ใกล้โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้านของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในแผนการนำนักเรียนออกฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพหรือการทำงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	10) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักสูตรในการฝึกอบรมอาชีพอย่างชัดเจน จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยชุมชนแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
	11) การติดตามผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้สอน ครูสอนงาน (Job Coach) หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกับผู้ปกครอง อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	**การพึ่งพาช่วยเหลือตนเองของนักเรียน**								
	1) จัดกิจกรรมประจำวันให้นักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
	2) จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล เพื่อให้รู้จักช่วยเหลือตนเองได้	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	3) จัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มมีลักษณะของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจุดหมายร่วมกัน ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
	4) จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาทักษะการดูแลตนเอง และทักษะทางสังคมเพื่อนำสู่ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	5) จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการทำงาน ทำอาชีพให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	6) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเห็นคุณค่า ความสามารถของตน	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
ค่าดัชนีความสอดคล้อง = 0.97 = ใช้ได้									

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่มาจากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปการประมวล			
		จำนวน	**ร้อยละ %**
ผู้ตอบ	ถูกต้อง	30	100.0
	ยกเว้น	0	.0
	รวม	**30**	**100.0**

ค่าความเชื่อมั่น	
สัมประสิทธิ์อัลฟา	**จำนวนข้อ**
.976	108

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	**ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน**	**ระดับความแปรปรวน**	**ค่าอำนาจจำแนก**	**สัมประสิทธิ์อัลฟา**
I1.1	434.50	1922.190	.571	.976
I1.2	434.33	1930.299	.449	.976
I1.3	434.37	1944.654	.279	.976
I1.4	434.53	1942.120	.308	.976
I1.5	434.53	1923.430	.522	.976
I2.1.1	434.40	1937.834	.319	.976
I2.1.2	434.17	1909.730	.709	.975
I2.1.3	434.20	1924.786	.548	.976
I2.1.4	434.03	1936.861	.462	.976
I2.1.5	434.30	1926.631	.485	.976
I2.1.6	434.57	1922.530	.506	.976
I2.2.1	434.70	1932.217	.436	.976
I2.2.2	434.47	1918.326	.575	.976
I2.2.3	434.07	1948.754	.291	.976
I2.2.4	434.53	1937.154	.313	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I2.2.5	434.33	1947.057	.288	.976
I2.2.6	434.43	1919.702	.623	.975
I2.2.7	434.17	1934.213	.427	.976
I2.2.8	434.50	1922.190	.571	.976
I2.2.9	434.33	1925.747	.538	.976
I2.2.10	434.63	1917.826	.500	.976
I2.2.11	434.53	1914.533	.565	.976
I2.2.12	434.43	1920.944	.605	.975
I3.1.1	434.23	1928.875	.503	.976
I3.1.2	434.67	1916.506	.626	.975
I3.1.3	434.07	1926.133	.574	.976
I3.1.4	434.07	1921.168	.613	.975
I3.1.5	434.63	1925.620	.506	.976
I3.2.1	434.33	1892.851	.845	.975
I3.2.2	434.33	1916.437	.582	.976
I3.2.3	434.13	1920.395	.652	.975
I3.2.4	434.30	1918.493	.566	.976
I3.2.5	433.83	1947.385	.334	.976
I3.2.6	434.40	1927.283	.524	.976
I3.2.7	433.77	1935.495	.514	.976
I3.3.1	434.13	1922.947	.613	.975
I3.3.2	434.07	1944.478	.314	.976
I3.3.3	433.77	1915.289	.814	.975
I3.3.4	434.30	1909.252	.656	.975
I3.3.5	434.33	1933.609	.482	.976
I3.3.6	433.87	1915.706	.614	.975
I3.4.1	434.07	1922.340	.633	.975
I3.4.2	434.17	1916.420	.620	.975
I3.4.3	433.70	1933.666	.504	.976
I3.4.4	434.17	1922.971	.592	.976
I3.4.5	434.20	1924.648	.621	.975
I3.4.6	434.03	1933.826	.514	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I3.4.7	434.03	1934.240	.553	.976
I4.1.1	434.17	1927.868	.492	.976
I4.1.2	433.93	1930.961	.498	.976
I4.1.3	433.80	1941.476	.407	.976
I4.1.4	434.03	1914.102	.668	.975
I4.2.1	433.73	1936.961	.486	.976
I4.2.2	433.53	1945.223	.399	.976
I4.2.3	433.77	1945.426	.368	.976
I4.2.4	433.87	1922.947	.608	.975
I4.2.5	433.63	1944.792	.387	.976
I4.2.6	434.03	1906.102	.742	.975
I4.3.1	433.63	1940.585	.426	.976
I4.3.2	434.00	1932.069	.496	.976
I4.3.3	434.20	1922.234	.584	.976
I4.3.4	434.23	1941.633	.363	.976
I4.4.1	434.20	1931.683	.509	.976
I4.4.2	434.03	1941.275	.469	.976
I4.4.3	434.23	1927.495	.556	.976
I4.4.4	433.80	1937.890	.472	.976
I4.5.1	434.07	1921.306	.694	.975
I4.5.2	434.13	1922.257	.666	.975
I4.5.3	434.00	1936.621	.496	.976
I4.5.4	434.13	1935.154	.493	.976
I5.1.1	434.07	1945.720	.318	.976
I5.1.2	434.23	1950.944	.228	.976
I5.1.3	434.07	1910.961	.688	.975
I5.1.4	433.80	1949.614	.287	.976
I5.1.5	433.97	1954.102	.216	.976
I5.1.6	434.20	1928.855	.554	.976
I5.1.7	434.07	1927.582	.591	.976
I5.1.8	434.03	1942.309	.368	.976
I6.1.1	434.13	1925.844	.537	.976

ผลการคำนวณ สถิติรายข้อ				
ข้อ	ค่าเฉลี่ยมาตราส่วน	ระดับความแปรปรวน	ค่าอำนาจจำแนก	สัมประสิทธิ์อัลฟา
I6.1.2	434.23	1928.875	.503	.976
I6.1.3	434.67	1916.506	.626	.975
I6.1.4	434.07	1926.133	.574	.976
I6.1.5	434.07	1921.168	.613	.975
I6.2.1	434.63	1925.620	.506	.976
I6.2.2	434.33	1892.851	.845	.975
I6.2.3	434.33	1916.437	.582	.976
I6.2.4	434.13	1920.395	.652	.975
I6.2.5	434.30	1918.493	.566	.976
I6.2.6	433.83	1947.385	.334	.976
I6.2.7	434.57	1937.013	.428	.976
I6.2.8	433.93	1945.995	.288	.976
I6.3.1	434.20	1927.614	.538	.976
I6.3.2	434.17	1950.557	.218	.976
I6.3.3	433.80	1917.614	.778	.975
I6.3.4	434.40	1915.283	.603	.975
I6.3.5	434.40	1937.490	.428	.976
I6.3.6	433.97	1921.275	.531	.976
I6.3.7	434.13	1925.913	.568	.976
I6.3.8	434.27	1921.926	.559	.976
I6.3.9	433.83	1942.006	.320	.976
I6.3.10	434.30	1931.321	.423	.976
I6.3.11	434.37	1934.930	.422	.976
I7.1	434.30	1890.907	.850	.975
I7.2	434.40	1920.800	.558	.976
I7.3	434.20	1924.166	.590	.976
I7.4	434.40	1924.041	.493	.976
I7.5	433.83	1951.385	.229	.976
I7.6	434.50	1941.638	.302	.976